

İLHAM
ƏLİYEV

**İNKİŞAF –
MƏQSƏDİMİZDİR**

İLHAM *ƏLİYEV*

YÜZ OTUZ SƏKKİZİNCİ KİTAB

MAY 2024 - İYUL 2024

AZƏRNƏŞR
BAKI - 2024

İLHAM ƏLİYEV

ÇIXIŞLAR * NİTQLƏR

BƏYANATLAR * MÜSAHİBƏLƏR

MƏKTUBLAR * MƏRUZƏLƏR

MÜRACİƏTLƏR

AZƏRNƏŞR
BAKI - 2024

Buraxılışına məsul

ƏLÖVSƏT AĞALAROV

ƏLİYEV İLHAM

İnkişaf – məqsədimizdir. B., Azərnəşr, 2024, 392 səh.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin oxuculara təqdim olunan «İnkişaf – məqsədimizdir» çoxcildliyinin bu cildində dövlət başçısının Türkiyə Respublikası, Misir Ərəb Respublikası, Qazaxıstan Respublikası və Pakistan İslam Respublikasına rəsmi və dövlət səfərləri zamanı imzalanmış iqtisadi, mədəni, ticari sənəd və müqavilələrə, «Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında Strateji Tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə»yə, o cümlədən Qarabağ bölgəsinə səfərinə, Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə «Qarabağ Bəyannaməsi»nin imzalanması mərasiminə dair materiallar yer almışdır.

Kitabda, həmçinin dövlət başçısının Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilən 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz – «Caspian Oil&Gas» və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl enerji – «Caspian Power» sərgilərinin açılışı mərasimlərində çıxışı, o cümlədən Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısında iştirakına aid materiallar toplanmışdır.

Çoxcildliyin bu cildində Prezidentin «Euronews» televiziyasına müsahibəsi və Qurban bayramı münasibəti ilə Azərbaycan xalqına təbrik müraciəti də öz əksini tapmışdır.

ISBN 978-9952-8100-7-3

© Azərnəşr, 2024

XOCALI ŞƏHƏRİNİN BAŞ PLANI İLƏ TANIŞLIQ

28 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva və qızı Arzu Əliyeva mayın 28-də Xocalı şəhərinin baş planı ilə tanış olmuşlar.

Anar Quliyev (Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin sədri): Salam, cənab Prezident.

İlham Əliyev: Salam. Gedək, bizə göstərsinlər Xocalının gələcəyi necə olacaq.

Anar Quliyev: Cənab Prezident, Xocalının baş planını hazırlayarkən biz ilk növbədə, onun regiondakı mövqeyini nəzərə aldığımızı. Çox strateji mövqeyə malikdir. Bu, beynəlxalq hava limanıdır. Ora Xocalı şəhəridir. Bura isə Xocalı rayonunun sərhədləridir. Beynəlxalq hava limanı, respublika əhəmiyyətli avtomobil yolu, hazırda layihələndirilən, tezliklə çəkiləcək dəmir yolu – bütün bunlar Xocalının gələcəyini artıq bir qovşaq kimi, nəqliyyat qovşağı və logistika mərkəzi kimi şərtləndirir.

Eyni zamanda, strateji əhəmiyyətə malik Ağdam və Xankəndi şəhərlərinin, bizim mədəniyyət paytaxtımız Şuşa şəhərinin çox yaxında yerləşdiyini də nəzərə alaraq, regionla inteqrasiyasına xüsusi önəm verilib. Bu tərəfdə Xocalı şəhərinin tünd qəhvəyi rənglə əvvəl mövcud olmuş sərhədləri göstərilib,

610 hektar təşkil edirdi. Hazırda isə biz 1300 hektara yaxın ərazini nəzərdən keçiririk.

İlham Əliyev: Bura nə idi o vaxt? İşğala qədər ora boş torpaq idi?

Anar Quliyev: Boş torpaqdır, bəli. Bura kiçik yaşayış məntəqəsi idi. 9100 nəfər əhalisi var idi.

İlham Əliyev: Qeydiyyatda 9100?

Anar Quliyev: Bəli, qeydiyyatda 9100. Biz ilkin mərhələdə 12000 nəfərlik şəhər planlaşdırırıq. Eyni zamanda, ehtiyat üçün də ərazilər saxlanılır.

İcazənizlə, növbəti planşetdəkilər barədə məlumat verim. Burada gələcəyə baxış hədəflərini əks etdirmişik. Təbii ki, Xocalı bir regional mərkəz kimi, davamlı sürətdə inkişaf etməlidir. Burada həm bütün zəruri sosial, inzibati xidmətlər, mədəni mühit yaradılacaq, həm də ticarət, ictimai iaşə fəaliyyətləri üçün geniş imkanlar, təbiətlə daim təmasa imkan verən rekreasiya əraziləri, demək olar ki, bütün şəhər boyu, yaşıl məkanlarla əlaqələndirilmiş komfortlu yaşayış əraziləri nəzərdə tutulub. Əsasən 3-5 mərtəbəli yaşayış binaları, həyətyanı sahələrə malik fərdi evlər. Təbii ki, bu gün artıq bir neçəsi Sizə də təqdim olundu. Bərpa olunan evlər də vacib elementlərdən biridir.

Şəhər mühitini canlandıran yeni nəqliyyat qovşağı vacib rol oynayacaq, mobilliyi artıracaq. Bu həmçinin şəhərdə iqtisadiyyatın, sahibkarlığın inkişafına da xüsusi təkan verəcək. Bütün bunlar dinamik inkişafı təmin edən iqtisadi şaxələndirməyə imkan verəcək. Burada çox zəngin kənd təsərrüfatı torpaqları olduğunu nəzərə alaraq, şəhər daxilində

kiçik aqropark yaradılması təklif olunur. Müxtəlif tikinti materialları istehsalı, yüngül sənaye, qida sənayesi obyektləri yaradılacaq, nəqliyyat və logistika ənənəvi əsas sektor olaraq inkişaf etdiriləcək.

İlham Əliyev: Yəni müasir şəhər olacaq.

Anar Quliyev: Bəli, müasir şəhər.

İlham Əliyev: Mən dəmir yolu ilə də bağlı göstəriş verdim. Ağdam–Xankəndi dəmir yolunun bərpası, yenidən qurulması layihəsi hazırlanır. Xankəndi dəmir yolu vağzalının layihəsi mənə təqdim edilib. Yəqin ki, o vağzal bir az fərqli yerdə yerləşəcək, daha uyğun yerdə. Ona görə də dəmir yolu ilə buradan – Xankəndidən, Xocalıdan istənilən istiqamətə getmək mümkün olacaq. Həm Bakıya, həm qərb istiqamətinə, həm də Gəncəyə gediş-gəliş rahat olacaq. İndi Ağdam, Əsgəran, Xankəndi yolunu da genişləndiririk. Siz yaxşı bilirsiniz ki, o yol dar idi.

Sakin: Çox dar idi, cənab Prezident.

İlham Əliyev: İndi dördzolaqlı yol olacaq. Yəqin ki, Ağdam–Bərdə yolunu görmüsünüz. Necə də gözəl olub. Bu tərəfdən də Şuşaya cəmi 20 dəqiqəlik yoldur, oradan da Laçına. Laçın–Şuşa yolunda bir neçə tunel, körpü inşa edilir. Yəqin ki, siz o yol ilə çox gedib-gəlmisiniz. Hamısı serpantin idi. Bu serpantinləri də düzəldirik – körpülər, tunellər. Şuşadan Laçına maksimum 25 dəqiqəyə getmək mümkün olacaq. Deməli, buradan bütün yaxın qonşu rayonlara da gediş-gəliş çox rahat olacaq.

Xankəndidə Qarabağ Universitetində uşaqlarınız oxuyacaq. Şuşa da ki, indi dünyanın ən gözəl şəhəridir.

S a k i n: Bir də, cənab Prezident, mümkünsə Xocalıda Soyqırımı muzeyi olsun.

İlham Əliyev: Mən fevralın 26-sı təməlini qoymuşam.

S a k i n: Gözəl, çox sağ olun. O vacibdir, bizim Xocalı camaatı üçün çox vacibdir, çünki burada çox insan şəhid olub.

İlham Əliyev: Fevralın 26-da mən burada idim. Özüm o layihənin təməlini qoydum. Soyqırımı Memorial Kompleksinin təməli qoyulub. Bayaq dediyim kimi, Bakıda nəzərdə tutulurdu, ancaq mən onun Bakıda inşa olunmasına hər dəfə tərəddüd edirdim. Deyirdim ki, yox, gün gələcək, Xocalıda bunu edəcəyik. Layihə çoxdan hazırdır. Mehriban xanım onu çoxdan təsdiqləyib. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən də hazırlanıb və Heydər Əliyev Fondu tərəfindən də inşa edilir. 3 ay bundan əvvəl təməli qoyuldu. Yer də elə seçildi ki, yoldan görünsün, təpəcikdə. Yəqin ki, bir ilə, il yarımına hazır olacaq.

S a k i n: İnşallah.

İlham Əliyev: Burada məşğulluq, ticarət, sənaye...

Anar Quliyev: Bəli, nəqliyyat, logistika, kənd təsərrüfatı, ticarət və sənaye – bu region üçün iqtisadiyyatın əsas dayaqlarını təmin edəcək.

İlham Əliyev: «Yaşıl enerji».

Anar Quliyev: Mütləq, bəli. Cənab Prezident, bir az öncə qeyd etdiyiniz kimi, Xocalı qonşu yaşayış məntəqələrinə çox yaxındır: Əsgərana cəmi 5 kilometr, Ağdam şəhərinə 10 kilometr. Xankəndiyə 11 kilometr, Şuşaya isə 7 kilometrdir. Bununla Xo-

calının gələcəyi özü təbii olaraq şərtləndirilir. Bura regional bir haba, tranzit nöqtəsinə çevriləcək. Bura iqtisadiyyatın, iqtisadi fəaliyyətin həm cəmləşdiyi, həm də kənara inkişaf edəcəyi bir məkandır.

İlham Əliyev: Burada zonalara bölünür.

Anar Quliyev: Bəli, konseptual sxem baş plana keçməmişdən əvvəl şəhərin tarixi mərkəzi. Biz hazırda bu hissədəyik. Şəhərin yeni mərkəzi salınacaq. Aşağıda hava limanı və ətrafında logistika, sənaye zonası kimi inkişaf etdiriləcək. Hava limanının üstündə arxeoloji park mövcuddur. Artıq o qorunacaq, inkişaf etdiriləcək, konservasiya işləri aparılır.

İlham Əliyev: Qarqar çayının ətrafı da yəqin daha da abadlaşacaq, gözəl bir gəzinti məkanı olacaq. Xankəndidən bu tərəfə gözəl istirahət zonası olmalıdır.

Anar Quliyev: Həm Qarqar çayının, həm də Qarqar çayına gələn Badara çayının ətrafında bulvar yaradılması nəzərdə tutulur. İnkişaf zonası, həmin Memorial Kompleks şəhərin bu hissəsindədir. Növbəti slaydda, planşetdə baş plan daha təfəssilatlıdır.

İlham Əliyev: Memorial Kompleks haradadır?

Anar Quliyev: Burada, bu ərazidə. Biz hazırda buradayıq. Məktəb artıq bərpa olunub, yaxınlıqdadır. Bu, faktiki tarixi mərkəzdir və bu hissədə şəhərin yeni mərkəzi salınacaq. İnzibati zona, şəhər parkı, mədəniyyət mərkəzi, çoxfunksiyalı zonalar, hava limanı və ətrafında sənaye-logistika zonası. Bu hissədə aqroparkın inkişaf etdirilməsi, müvafiq olaraq texniki peşə məktəbinin layihələndirilməsi və tikintisi planlaşdırılır. Bu, məktəb, bu da yaşayış məntəqəsidir. Kənd

təsərrüfatı torpaqlarından sonra az bir məsafədə yerləşdiyi üçün orada da məktəb nəzərdə tutulub. Hər 6 mərkəzdə məktəblər və uşaq bağçaları olacaq.

Biz təxminən 200 hektar təşkil edən həmin bu mərkəzi hissənin artıq müfəssəl planını hazırlamışıq. İndi bizim durduğumuz məkan buradır. Göründüyü kimi, bu hissədə ictimai, işgüzar zona – yəni çoxfunksiyalı mədəni mərkəz, inzibati binalar və çox böyük şəhər parkı olacaq. Ümumiyyətlə, bütün şəhərboyu yaşıl zonalar bir-biri ilə əlaqələndiriləcək və şəhər çox yaşıl olacaq. Adambaşına 140 kvadratmetr yaşıllıq nəzərdə tutulur.

İlham Əliyev: Bu da onun vizual görüntüsü, memarlığıdır.

Anar Quliyev: Memarlıq həlləri ilə bağlı yanaşmalardır. İctimai binalarla bağlı müvafiq evlər, yaşayış binaları. Bəli, landşaft memarlığına xüsusi diqqət yetiriləcək. Nəqliyyat və mühəndis qurğuları da şəhərin simasını təşkil edir. Avtovağzal, avtonəqliyyat qovşağı, dəmir yolu stansiyası – hamısı bir məkanda yerləşəcək.

İlham Əliyev: Bir də, əlbəttə ki, təbiətin qorunması. Əsas odur ki, Xocalı gözəl bir park şəhəri olsun.

Anar Quliyev: Bunlar istinad olunan şəkillərdir. Burada isə artıq konkret ilkin təkliflər hazırlanıb. Məsələn, bu hissədə yaşayış binalarının görüntüləridir. Müfəssəl planda da görünür, həmin yaşayış binaları yerləşəcək zona buradır. Çayətrafi bulvarın şəkli, yəni bu ərazidən söhbət gedir. Şəhər parkı, təxminən bu hissədən söhbət gedir. Həmin şəhər parkının olduğu hissədə çoxfunksiyalı mədəniyyət mərkəzi...

İlham Əliyev: Tədbirlərin keçirilməsi üçün.

Anar Quliyev: Bəli, müxtəlif tədbirlər keçiriləcək. İlk fasad görüntüləri artıq hazırlanıb. Eyni zamanda, uşaq bağçası və tam orta məktəbin birlikdə görüldüyü şəkil.

İlham Əliyev: Uşaq bağçası yoxdur?

Anar Quliyev: Var.

İlham Əliyev: Məktəbin içində?

Anar Quliyev: Xeyr, ayrı, 40 yerlik. Amma bu layihədəki yenidir, şəhərin bu hissəsində layihələndiriləcək.

İlham Əliyev: Müəyyən müddətdən sonra yeni məktəb lazım olacaq.

Anar Quliyev: Dəmir yolu stansiyasının ilk fasad görünüşü hazırlanıb. İnzibati binalarla bağlı fasad görüntüləri ilk olaraq bu şəkildə təklif olunur.

İlham Əliyev: Bu da inzibati mərkəz.

Anar Quliyev: Bəli, 3 binadan ibarət inzibati mərkəzdir – bütün dövlət qurumlarının yerləşəcəyi inzibati mərkəz.

İlham Əliyev: Necədir, bəyənirsiniz Xocalının gələcəyini?

Sakinlər: Çox sağ olun. Allah Sizi var eləsin. Yüksək səviyyədədir.

İlham Əliyev: Yağışda bir az gəzişək.

Sakin: Yağış da aydınlıqdır, nurdur.

İlham Əliyev: Sizi bir daha təbrik edirəm. Burada xoşbəxt yaşayın.

Sakinlər: Çox sağ olun, cənab Prezident, sağ-salamat gedin. Gələn ayaqlarınız var olsun. Cənab Prezident, sağ olun, bizə ən böyük xoşbəxtliyi bəxş

etməsiniz. Allah Sizi qorusun, ailənizi qorusun. Dəmir yumruğunuz həmişə var olsun.

İlham Əliyev: Həmişə yerindədir. Allah lazım etməsin, amma lazım olarsa, yerindədir.

Sonda xatirə şəkli çəkdirildi.

* * *

Xocalı şəhərinin yenidən qurulması üzrə birinci mərhələ 167 hektar və 18 hektar olmaqla iki hissədən ibarətdir. Birinci mərhələdə 167 hektar ərazidə 140 fərdi ev, 48 kottec tipli ev və 9 binadan ibarət 110 evdə tikinti, təmir-bərpa və abadlıq işləri görülür. Bütün kommunikasiya xətləri yerin altına salınıb, ilk 50 evə birləşmələr verilib. Şəhər üzrə kommunikasiya işlərinin 90 faizi icra edilib. Həmçinin 18 hektar ərazidə yerləşən fin tipli 92 evdə isə tikinti, təmir-bərpa və abadlıq işləri həyata keçirilir. Bunlardan əlavə, Xocalı şəhərinin girişində – çay kənarında bulvarın salınması işləri davam edir. Bulvar ilə üzbəüz isə çarşı-bazar qurulur, iaşə obyektləri tikilir.

Xocalı şəhərində orta təhsil müəssisəsi və uşaq bağçası da inşa olunub. Məktəbin qarşısında park, onun yanında isə sənətkarlar məhəlləsi salınıb. Həmçinin idman kompleksində tamamlanma işləri görülür. Kompleksdə şahmat, cüdo, güləş, gimnastika, stolüstü tennis, basketbol, minifutbol, badminton ilə məşğul olmaq üçün lazımı şərait yaradılacaq. İnfrastruktur işlərinin yaxın müddətdə tamamlanması nəzərdə tutulur.

**«CVC CAPITAL PARTNERS»
ŞİRKƏTİNİN HƏMTƏSİSÇİSİ VƏ
SƏDRİ ROLLİ VAN RAPPARD
İLƏ GÖRÜŞ**

29 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 29-da alternativ investisiyaların idarə edilməsi üzrə Avropanın ən böyük və nüfuzlu investisiya şirkətlərindən biri olan «CVC Capital Partners» şirkətinin həmtəsisçisi və sədri Rolli Van Rappardı qəbul etmişdir.

Ölkəmizdə davamlı inkişaf proseslərinin getdiyini vurğulayan Rolli Van Rappard Azərbaycanın bir çox sahədə əldə etdiyi nailiyyətlərin çox təqdirəlayiq olduğunu bildirdi. Qonaq «CVC Capital Partners» şirkətinin Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu ilə uğurlu əməkdaşlıq etməsindən böyük məmnunluq hissi duyduğunu deyərək, gələcəkdə əməkdaşlığın daha da möhkəmlənəcəyinə inamını ifadə etdi.

Prezident İlham Əliyev dünyanın qabaqcıl maliyyə qurumları ilə əməkdaşlıq edən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun «CVC Capital Partners» şirkəti ilə uğurlu tərəfdaşlığını müsbət qiymətləndirərək, mövcud münasibətlərin daha da gücləndirilməsi üçün əlverişli mühitin olduğunu bildirdi. Dövlət Neft Fondunun fəaliyyətinin daim genişləndiyini deyən dövlətimizin

başçısı qeyri-sabit maliyyə bazarları mühitində də fondun aktivlərinin artdığını vurğuladı.

1981-ci ildə təsis olunmuş «CVC Capital Partners» şirkətinin özəl səhmlər, özəl kredit, infrastruktur və digər fondlarında idarə etdiyi aktivlərin toplam dəyəri 187 milyard avrodur. Dünyanın müxtəlif şəhərlərində 40 ofisi və 850-dən çox əməkdaşı olan şirkətin mərkəzi ofisi Lüksemburqda yerləşir.

**«MİNALARIN ƏTRAF MÜHİTƏ TƏSİRİNİN
AZALDILMASI – TƏHLÜKƏSİZ VƏ YAŞIL
GƏLƏCƏK ÜÇÜN RESURSLARIN
SƏFƏRBƏR OLUNMASI» MÖVZUSUNDA
KEÇİRİLMİŞ BEYNƏLXALQ KONFRANSIN
İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi «Minaların ətraf mühitə təsirinin azaldılması – təhlükəsiz və yaşıl gələcək üçün resursların səfərbər olunması» mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransın açılışı münasibətilə salamlayıram.

Bu gün mina və partlamamış hərbi sursatlar hələ də dünyanın bir çox ölkəsində insan təhlükəsizliyini təhdid edən kəskin problemlərdən biridir. Müharibə bitdikdən on illər sonra belə, insanların həyatını təhlükəyə atmaqla yanaşı, minalar sosial-iqtisadi inkişafa, ətraf mühitə, mədəni irsə, münaqişədən sonrakı bərpa və inkişaf təşəbbüslərinə və nəticə etibarilə Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olmaq söylərinə ciddi şəkildə mane olur.

Mina partlayışları insanların həyatına təhlükə yaratmaqla və ümumiyyətlə, yaşamaq hüququnu sual altına qoymaqla bərabər, ətraf mühitə də böyük ziyan vurur. Belə ki, partlayışlar zamanı yaranan plastik tullantılar ekoloji fəsadlara səbəb olaraq, torpaq strukturuna mənfi təsir göstərir. Uzun müddət torpağın içində qalan minalar zərərli kimyəvi reaksiyalara gətirib

çıxarır. Minalara görə istifadə olunmayan torpaqlar təbii eroziyaya və aşınmaya məruz qalır. Bu baxımdan, bugünkü konfransın Azərbaycanın ev sahibliyi edəcəyi BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası – COP29 öncəsi təşkil edilməsi xüsusi önəm daşıyır.

Azərbaycan 30 ilə yaxın davam edən münaqişə və torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalı nəticəsində ərazilərinin minalarla çirklənməsi problemindən əziyyət çəkir və dünyada minalarla ən çox çirklənmiş ölkələr sırasındadır. Ölkə ərazisinin təxminən 12 faizi ilkin qiymətləndirmələrə görə 1,5 milyon mina və naməlum sayda partlamamış hərbi sursatlarla çirkləndirilib.

Müharibənin 2020-ci ildə başa çatmasından bu günə qədər əksəriyyəti mülki olan 361 vətəndaşımız mina qurbanı olmuş, onlardan 68-i həlak olmuş, 293-ü isə ağır yaralanmışdır. Ümumilikdə Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzünün başladığı dövrdən indiyədək 3400-dən çox vətəndaşımız minalardan zərər çəkmişdir, onlardan 358-ni uşaqlar, 38-ni isə qadınlar təşkil edir. Mina qurbanlarının sayının gündən-günə artmasının əsas səbəbləri sırasında Ermənistanın Azərbaycan ərazisində basdırdığı minaların dəqiq xəritələrini təqdim etməkdən imtina etməsi, keçmiş təmas xəttinin arxasında yerləşən yollara, qəbiristanlıqlara, mülki təyinatlı digər obyektlərə tələ xarakterli minaları yerləşdirməsidir. 2020-ci ildən 2023-cü ilə qədər uzunluğu 500 kilometrədək olan yeni minalanmış zonalar yaradılmış, yenidən Azərbaycanın ərazisinə minalar bas-

dırılmışdır. Bunun məsuliyyəti Ermənistanın üzərinə düşür.

Minaların təmizlənməsində üzləşdiyimiz çətinliklər eyni zamanda, yenidən qurulma və bərpa işlərinə əngəl yaradır, 800 min keçmiş məcburi köçkünün öz evlərinə qayıtmasına ciddi maneə törədir.

Humanitar minatəmizləmə Azərbaycanın dövlət siyasətinin əsas prioritetlərində ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə qoyulmuşdur. Hazırda ölkəmizdə humanitar minatəmizləmə fəaliyyətini həyata keçirən əsas qurum Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyi – ANAMA-dır.

Bu günə qədər aparılan minatəmizləmə prosesi nəticəsində 140 min hektara yaxın sahə 119946 mina və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənilib. Lakin minalanmış ərazilər bundan daha genişdir. Minaları yerləşdirmək asan, onları təmizləmək isə qat-qat çətin və mürəkkəb prosesdir. Azərbaycan bu məqsədlə qısa müddət ərzində bütün gücünü səfərbər edərək, dünyada tətbiq olunan ən müasir və qabaqcıl texnologiyalardan istifadə edir. Minatəmizləmə sahəsində səmərəliliyin artırılması üçün tərəfimizdən davamlı şəkildə müvafiq işlər görülür və hazırda imkanlarımız əvvəlki illərlə müqayisədə xeyli artmışdır. Azərbaycanda ötən ildən başlayaraq qadın minatəmizləyən qrupları da fəaliyyətə başlamışdır.

Ölkəmiz humanitar minatəmizləmə fəaliyyətini, demək olar ki, tam şəkildə öz resursları hesabına həyata keçirir. Minaların humanitar fəsadlarının aradan qaldırılması, torpaqların minalardan təmizlənməsi üçün

beynəlxalq ictimaiyyətin adekvat siyasi və praktiki dəstəyi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan öz mina probleminə paralel olaraq, beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini bu məsələyə cəlb etmək üçün çoxsaylı təşəbbüslərlə çıxış edib. Bildiyiniz kimi, keçən il ölkəmiz humanitar minatəmizləməni 18-ci Milli Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi olaraq rəsmən elan etmişdir və bu məsələnin BMT-nin qlobal 18-ci Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi kimi qəbul edilməsi istiqamətində tərəfimizdən davamlı iş aparılır. Eyni zamanda, Azərbaycan «Qoşulmama Hərəkatı» çərçivəsində humanitar minatəmizləmə üzrə xüsusi əlaqə qrupunun yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış edib. Qrup ötən ilin sentyabr ayında fəaliyyətə başlayıb.

Azərbaycanın təşəbbüsü ilə «Silahlı münaqişə zamanı mədəni sərvətlərin qorunması haqqında» 1954-cü il tarixli Haaqa Konvensiyasına Tərəf Ölkələrin 2013-cü ildə keçirilmiş 15-ci görüşündə «Minaların mədəni irsə təsiri» ilə bağlı qətnamə qəbul edilmişdir. Azərbaycan tərəfi bu mühüm qətnamənin davamı olaraq cari ilin may ayında Ağdamda «Minaların və partlamamış hərbi sursatların mədəni mülkiyyətə təsiri» mövzusunda xüsusi konfrans təşkil etmişdir.

Ölkəmiz son 3 ildə BMT ilə birlikdə mina mövzusunda həsr edilmiş bir sıra beynəlxalq konfranslar keçirmişdir. Bu tədbirlər minaya qarşı fəaliyyət məsələlərinə dair əsas müzakirə platformaları olmaqla yanaşı, müasir dövrdə bəşəriyyəti narahat edən bu vacib problemə diqqətin artırılmasına xidmət edir. Hazırda Azərbaycan BMT ilə birlikdə mina fəaliyyətinin tədrisi üçün «Mükəmməllik Mərkəzi»nin yaradıl-

---

ması istiqamətində iş aparır. Konfrans çərçivəsində ANAMA və BMT-nin İnkişaf Proqramı arasında niyyət sənədi imzalanacaqdır. Bu əlamətdar hadisə Azərbaycanın bu sahədə öz təcrübəsini oxşar problemlərlə üzləşən digər ölkələrlə bölüşməyinə də kömək edəcəkdir.

Bugünkü tədbir Azərbaycanın müasir dövrün çağırışlarından olan mina ilə mübarizə əzmini nümayiş etdirir. İnanıram ki, konfrans mina probleminin, onun törətdiyi bütün, o cümlədən ekoloji fəsadların aradan qaldırılması imkanlarının müzakirəsinə, habelə mina fəaliyyəti sahəsində qabaqcıl təcrübə mübadiləsinə töhfə verəcəkdir.

Sizə ən xoş arzularımı yetirir, konfransın işinə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 29 may 2024-cü il

**FİNLANDİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR STUBB
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

30 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə mayın 30-da Finlandiya Respublikasının Prezidenti Aleksandr Stubb telefonla zəng etmişdir.

Söhbət zamanı COP29-da Azərbaycanın sədrliyi və regiondakı siyasi məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Finlandiya Prezidenti dövlətimizin başçısının dəvətinə əsasən, COP29-da iştirakını təsdiq etdi.

**GÜRCÜSTANIN BAŞ NAZİRİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
İRAKLİ KOBAXİDZEYƏ**

Hörmətli cənab Baş Nazir!

Dost Gürcüstanın milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizə və bütün xalqınıza şəxsən öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi çatdırıram.

Azərbaycan–Gürcüstan əlaqələri əsrlərboyu mehriban qonşuluq və qarşılıqlı anlaşma şəraitində yaşamış dost xalqlarımızın sarsılmaz iradəsindən və məramından qaynaqlanır. Dövlətlərarası münasibətlərimizin bu gün yeni vüsət alması, qarşılıqlı inam və dəstəyə əsaslanan tərəfdaşlığımızın müvəffəqiyyətlə inkişaf etməsi və yeni məzmunla zənginləşməsi məmnunluq doğurur.

Strateji əhəmiyyət daşıyan və birgə həyata keçirdiyimiz nəqliyyat, enerji və digər infrastruktur layihələri xalqlarımızın mənafeələrinə xidmət etməklə yanaşı, daha geniş regionda – Avrasiya məkanında önəmli amil rolunu oynayır və əvəzolunmaz imkanlar açır.

Əminəm ki, xalqlarımızın rifahı, bölgəmizin sabitliyi və təhlükəsizliyi naminə Azərbaycan–Gürcüstan əlaqələrinin bütün sahələrdə genişləndirilməsi, birgə təşəbbüslərimizin reallaşdırılması, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın və strateji tərəfdaşlığımızın daha

da dərinləşdirilməsi istiqamətində birgə s yl rimizi bundan sonra da uęurla davam etdirəcəyik.

Bu bayram günündə Sizə möhkəm cansaęlıęı, işlərinizdə uęurlar, dost Gürcüstan xalqına daim əmin-amanlıq v  firavanlıq arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 2 iyun 2024-c  il

**LİTVA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB GİTANAS NAUSEDAYA**

Hörmətli cənab Prezident!

Litva Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə yenedən seçilməyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Azərbaycan–Litva əlaqələri xoş ənənələrə malikdir. Hazırda bir sıra sahələrdə əməkdaşlığımızın yeni məzmunla zənginləşməsi üçün imkanlar vardır. İnanıram ki, mövcud potensialdan istifadə edərək, xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq dövlətlərarası əlaqələrimizin inkişafı, ikitərəfli və çoxtərəfli qaydada əməkdaşlığımızın bundan sonra da davam etdirilməsi yolunda birgə səylər göstərəcəyik.

Sizə ən xoş arzularımı yetirir, Litva Respublikasının rifahı naminə qarşıdakı məsul fəaliyyətinizdə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 2 iyun 2024-cü il

**KENİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB VİLYAM SAMOİ RUTOYA**

Hörmətli cənab Prezident!

Azərbaycan Respublikası ilə Keniya Respublikası arasında diplomatik münasibətlərin qurulmasının 20-ci ildönümü ilə əlaqədar Sizi və xalqınızı şəxsən öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından səmimiyyətlə təbrik edir, ən xoş arzularımı çatdırıram.

İyirmiillik dövr ərzində ölkələrimiz arasında formalaşmış dostluq münasibətləri bir sıra sahələrdə əməkdaşlığımızın inkişaf etdirilməsi üçün əlverişli imkanlar açmışdır. Eyni zamanda, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli əməkdaşlığımızı xüsusi qeyd etmək istərdim. 2022-ci ildə Azərbaycanın Nyarobidə səfirliyinin təsis edilməsi ikitərəfli əlaqələrimizin yeni müstəviyə keçməsinin bariz nümunəsidir.

Biz Keniya ilə dövlətlərarası münasibətlərimizi genişləndirmək və əməkdaşlığımızı yeni məzmunla zənginləşdirmək əzmindəyik. İnanıram ki, dost xalqlarımızın mənafeələrinə uyğun olaraq, Azərbaycan–Keniya əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi, ikitərəfli qaydada və çoxtərəfli müstəvilərdə, xüsusilə də COP29 çərçivəsində əməkdaşlığımızın daha da genişləndirilməsi istiqamətində birgə söylərimizi bundan sonra da uğurla davam etdirəcəyik.

Bu əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost xalqınıza firavanlıq və tərəqqi arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 2 iyun 2024-cü il

**VYETNAM SOSIALİST
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATI-ALİLƏRİ CƏNAB TO LAMA**

Hörmətli cənab Prezident!

Vyetnam Sosialist Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə seçilməyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Azərbaycan ilə Vyetnam arasında dostluq və əməkdaşlıq əlaqələri xoş ənənələrə malikdir. Biz sağlam təməllər üzərində qurulmuş bu münasibətlərin hərtərəfli inkişafına xüsusi əhəmiyyət veririk.

İnanıram ki, Azərbaycan–Vyetnam əlaqələrinin dost xalqlarımızın mənafeləri naminə daha da genişləndirilməsi, istər ikitərəfli qaydada, istərsə də çoxtərəfli müstəvidə qarşılıqlı hörmət və dəstəyə əsaslanan əməkdaşlığımızın müvəffəqiyyətlə davam etdirilməsi yolunda birgə səylər göstərəcəyik.

Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, dost Vyetnam xalqının rifahı naminə qarşıdakı ali dövləti fəaliyyətinizdə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 2 iyun 2024-cü il

BEYNƏLXALQ ENERJİ AGENTLİYİNİN İCRAÇI DİREKTÖRÜ FATİH BİROL İLƏ GÖRÜŞ

3 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 3-də Beynəlxalq Enerji Agentliyinin icraçı direktoru Fatih Birolu qəbul etmişdir.

Söhbət zamanı dövlətimizin başçısı ilə Fatih Birolun bundan əvvəlki görüşü məmnunluqla xatırlandı.

Görüşdə COP29-a hazırlıqla bağlı Azərbaycanda görülən işlər barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Ölkəmizlə Beynəlxalq Enerji Agentliyi arasında səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirilməsindən məmnunluq bildirildi. Azərbaycanda «yaşıl enerji»nin inkişafı istiqamətində atılan uğurlu addımlar qeyd edildi, ölkəmizin Avropa İttifaqının enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfə vurğulandı.

Söhbət zamanı əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə olundu.

**BAKİ EKSPON MƏRKƏZİNDƏ BAKİ ENERJİ
HƏFTƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ KEÇİRİLMİŞ
29-cu BEYNƏLXALQ XƏZƏR NEFT VƏ
QAZ – «CASPIAN OİL&GAS» VƏ 12-ci
XƏZƏR BEYNƏLXALQ ENERJETİKA
VƏ YAŞIL ENERJİ – «CASPIAN POWER»
SƏRGİLƏRİNİN RƏSMİ AÇILIŞI
MƏRASİMİ**

4 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 4-də Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilmiş 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz – «Caspian Oil&Gas» və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Enerjetika və Yaşıl Enerji – «Caspian Power» sərgilərinin rəsmi açılış mərasimində iştirak etmişdir.

Tədbirin moderatoru, Böyük Britaniyanın «ICA Group» şirkətinin İdarə Heyətinin məsləhətçisi Stiven Murtay çıxış edərək, tədbiri açıq elan etdi:

– Zati-aliləri cənab Prezident!

Hörmətli qonaqlar!

Xanımlar və cənablar!

Bakı Enerji Həftəsinə xoş gəlmisiniz! Artıq 30 ildir ki, biz bu tədbiri keçiririk. Dinamik inkişafı ilə fərqlənən Bakı şəhərində topladığımız bir zamanda enerji sektorunda innovasiya, tərəqqi və əməkdaşlığın artıq 3 onilliyini qeyd edirik.

Bu toplantı təkcə ötən nailiyyətlərimizi ifadə etməklə kifayətlənmir, həm də sənaye sektorunu və dünyanı şəkilləndirəcək gələcək nailiyyətlər üçün körpü rolunu oynayır. Bakı Enerji Həftəsinin dünya ictimaiyyəti üçün nə qədər vacib əhəmiyyətə malik olduğunu söyləsək, mübaliğə etmiş sayılmarıq. Bu, enerjinin inkişafına, dayanıqlılığa və bizi daha parlaq, daha səmərəli gələcəyə doğru istiqamətləndirən beynəlxalq tərəfdaşlığın inkişaf etdirilməsinə davamlı sadiqliyimizin təzahürüdür.

30 il öncə Bakı Enerji Həftəsi Xəzər Neft və Qaz Sərgisi kimi işə başlamış və müasir müstəqil Azərbaycanın enerji sektoruna səyahətinin ilk günləri kimi xatirələrdə qalmışdır. Göründüyü kimi, bu il 30 illiyi qeyd olunan məşhur «Əsrin müqaviləsi»nin imzalanmasından bir qədər əvvəl buna ilkin olaraq təşəbbüs göstərilmişdi. O vaxtdan bəri tədbir dünyanın hər bir guşəsindən enerji ekspertləri üçün əsas toplantı mərkəzinə çevrilib, geniş silsilə mövzuları və yenilikləri əks etdirməklə əhatə dairəsini daha da genişləndirib.

İqlim dəyişikliyinə qarşı qlobal mübarizədə beynəlxalq birliyi dəstəkləmək üçün 2024-cü ilin Azərbaycanda «Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili» elan edilməsi cəsarətli bir addım olub. Bu mövzu Bakı Enerji Həftəsinin gündəliyində daha geniş yer tutacaq.

Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi edən ölkə kimi seçilməsi bizi çox məmnun edib. Bu, ölkənin mütərəqqi siyasətinin və qlobal miqyasda artan nüfuzunun bir daha göstəricisidir, iqlim dəyişikliyi üzrə məsələlərin həlli, eləcə də dayanıqlılıqla bağlı təşəbbüslərdə ön sı-

rada olmağın bizim üçün nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu bir daha ortaya qoyur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə, Azərbaycan hökumətinə, Energetika Nazirliyinə göstərdikləri dəstəyə, habelə SOCAR-a səmimi təşəkkürümüzü bildiririk. Bakı Enerji Həftəsinə verdiyimiz dəstək bu tədbirin Azərbaycanın daha parlaq, daha səmərəli gələcəyə doğru strategiyasının əhəmiyyətli bir komponentinə çevrilməsinə kömək edəcəkdir.

Təşəkkür edirəm və tədbirdə xoş vaxt keçirməyi arzulayıram.

İndi isə sözü zati-aliləri cənab Prezidentə verirəm. Buyurun, cənab Prezident.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Sabahınız xeyir, xanımlar və cənablar!

Əvvəlcə bütün qonaqlarımızı salamlamaq istəyirəm. Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Əvvəla, təşkilatçılara minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Artıq qeyd edildiyi kimi, Xəzər Neft və Qaz Sərgisi 30 il bundan əvvəl 1994-cü ildə fəaliyyətə başlayaraq, Azərbaycanın enerji sektoruna birbaşa xarici investisiyaların cəlb edilməsində mühüm rol oynamışdır. O vaxtdan bəri bu tədbir daha böyük tədbirə çevrilib və enerji siyasətinin bütün əsas seqmentlərini – neft və qazın kəşfiyyat, hasilat, emal və nəqliyyatı, eləcə də «yaşıl enerji»ni əhatə etdiyinə görə indi onun adı Bakı Enerji Həftəsidir.

30 il bundan əvvəl Azərbaycan başqa bir ölkə idi. Biz müstəqillik yolunda ilk addımlarımızı atırdıq və

bu, çətinliklər, çağırışlar və faciəvi hadisələrlə dolu olan bir dövr idi. Əfsuslar olsun ki, 1991-ci ilin oktyabrında müstəqilliyimizin bərpası qonşu Ermənistanın təcavüzü və torpaqlarımızın, demək olar ki, 20 faizinin işğalı ilə müşayiət olundu.

Həmin dövrdə adambaşına düşən məcburi köçkünlərin sayına görə biz bəlkə də dünyada birinci yerdə idik və ya birincilərdən biri idik. Hər 8 nəfərdən biri məcburi köçkün idi. Bu həqiqətən də çətin dövr idi və biz humanitar fəlakətlə üzləşmişdik. İrəliyə getmək üçün yol yalnız investisiyaların cəlb edilməsindən ibarət idi, lakin Azərbaycan çox riskli ölkə hesab olunurdu. Söhbət təkcə Birinci Qarabağ müharibəsi və işğaldan yox, həm də daxili münaqişələrdən gedir. 1993-cü ilin vətəndaş müharibəsi əslində ölkəni uçuruma aparırdı.

Buraya iqtisadi çətinlikləri, 1000 faiz səviyyəsində olan inflyasiyanı, sənayemizin durğunluğunu və enerji resurslarının qıtlığını əlavə edə bilərik. Bizdə elektrik enerjisi və təbii qaz qıtlığı var idi – bir neçə onilliklər ərzində enerji resurslarına görə məşhur olan bir ölkədə. Çar Rusiyası və Sovetlər İttifaqı dönəmində Azərbaycan bu sahədə təkcə regional yox, qlobal miqyasda lider idi. Lakin müstəqillik böyük bir enerji böhranı ilə müşayiət olundu.

Beləliklə, 1993-cü il dönüş nöqtəsi oldu. Heydər Əliyevin 1993-cü ilin oktyabrında Prezident seçilməsi ölkənin tarixində yeni səhifə açdı və söhbət təkcə ölkənin enerji seqmentindən getmir: irimiqyaslı iqtisadi islahatlar, yeni demokratik Konstitusiyanın qəbul edilməsi, senzuranın ləğvi və iqtisadiyyatımızın

ən cəlbədicə sektorə olan enerji sektoruna investisiyaları cəlb etmək cəhdləri.

Bu tədbir əslində ölkənin potensialının ilk beynəlxalq təqdimatı idi. Artıq qeyd edildiyi kimi, birinci Xəzər Neft və Qaz Sərgisinin keçirilməsindən bir neçə ay sonra – 1994-cü il sentyabrın 20-də «Əsrin müqaviləsi» imzalandı. Bu da ölkənin transformasiyasında dönüş nöqtəsi oldu. Biz investorlarımızla çox məhsuldar münasibətlər qura bildik. Məhz bunun nəticəsidir ki, *bp* şirkəti 30 ildir bizim strateji tərəfdaşımızdır və bundan sonra da ən azından 30 il ərzində strateji tərəfdaşımız olaraq qalacaq. 1994-cü ildə Birləşmiş Krallıqdan *bp* və ABŞ-dan «Amoco» beynəlxalq neft şirkətləri konsorsiumuna rəhbərlik edirdilər və onlar bizə etibar etdilər.

Dediyim kimi, bura çox riskli bir ölkə idi, investorlar həmişə siyasi çətinliklərə və geosiyasətə qarşı həssasdırlar. Lakin onlar hökumətə və xalqa etibar etdilər. Qeyd etdiyim kimi, SOCAR və yaradılmış konsorsium arasında çox etibarlı əməkdaşlıq var idi. Bu məhz belə başladı və 3 il müddətində «Çıraq» platformasından ilk neft hasil olundu. Bu, neft sahəsinin tarixində çox əlamətdar və rekord bir hadisə idi. Müqavilənin imzalanmasından hasilata qədər cəmi 3 il vaxt ötdü və sonra Qara dəniz limanlarına gedən iki boru xətti istismara verildi. 1999-cu ildə onların hər ikisi artıq işlək idi. Sonra çox çətin relyef şəraitində və region ölkələrinin və şirkətlərinin güclü əməkdaşlığı ilə uzunluğu 1700 kilometrədən artıq olan Bakıdan Ceyhana gedən əsas neft ixrac boru kəməri ərsəyə gəldi.

Bu bizim iqtisadiyyatımıza sanki bir nəfəs verdi və bizim iqtisadiyyatımızın necə inkişaf etməsinə nəzər salsanız, onun enerji siyasətimizlə koordinasiyasını görürsünüz. Sonra Azərbaycan özünü artıq etibarlı tərəfdaş kimi sübut etdi və iqtisadiyyatımızın müxtəlif sahələrinə və əlbəttə ki, enerji sektoruna əlavə investisiyalar yatırıldı.

Bu gün 4 iyun tarixi sadəcə, 20 il bundan əvvəl neft və qaz sərəgisində «Şahdəniz» müqaviləsinin imzalanması ilə yadda qalmayacaqdır. Bu gün, həmçinin qardaş BƏƏ-dən olan «Masdar» şirkəti tərəfindən inşa ediləcək 3 Günəş və külək enerjisi elektrik stansiyalarının təməlqoyma mərasiminin keçirilməsi ilə də yadda qalacaq. Bu, Azərbaycanın və onun beynəlxalq tərəfdaşlarının qazıntı yanacağından bərpa olunan enerji resurslarına transformasiyasını nümayiş etdirir və qazıntı yanacağıнын uzun illər ərzində təkə bizim üçün yox, həm də tərəfdaşlarımız üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edəcəyini bildirir.

Beləliklə, «Şahdəniz» Azərbaycanda qaz qıtlığına son qoydu. Çünki ondan əvvəl biz təbii qazı idxal edirdik, indi onu ixrac edirik və bizim ixracımız artır, çox güman ki, bu il 24 milyard kubmetrdən artıq olaçaq. 8 ölkə Azərbaycandan qaz alır və Azərbaycan qaz təchizatında etibarlı tərəfdaş olduğunu bir çox ölkələrə sübut edib. Bir neçə ay bundan öncə keçirilmiş «Cənub Qaz Dəhlizi»nin Məşvərət Şurasının toplantısında Avropa Komissiyası Azərbaycanı ümumavropa qaz təchizatçısı adlandırdı və bu həqiqətdir. Çünki bizim təbii qazı alan 8 ölkədən 6-sı Avropa ölkəsidir. Qaz təchizatımızın coğrafiyası artacaq. Hazırda öz

enerji təhlükəsizliyini təmin etmək üçün Azərbaycan təbii qazına ehtiyacı olan bir neçə əlavə ölkə ilə danışıqların aktiv fazası gedir.

Dəfələrlə dediyimiz kimi, enerji təhlükəsizliyi milli təhlükəsizliyin ayrılmaz hissəsidir. İdxaldan asılı olan ölkələr ən etibarlı və uzunmüddətli tərəfdaşlar və müqavilələr axtarır. Onlar Azərbaycanın simasında məhz bunu əldə edirlər. Bizim sözüümüz imzamız qədər dəyərlidir. Son 30 il ərzində imzalanmış bütün müqavilələr tam şəkildə icra olunub. Onların hamısı parlament tərəfindən ratifikasiya olunub və qanun şəklində imzalanıb. Orada bir söz belə, dəyişilməyib. Bu etibar onilliklər ərzində qazanılıb. Bunun nəticəsidir ki, biz bu gün bərpa olunan enerji sahəsində növbəti sürətli inkişafın şahidiyik.

Bir az sonra iştirak edəcəyimiz mərasim haqqında danışarkən qeyd etdim ki, bu sadəcə, başlanğıcdır. Yeri gəlmişkən, ötən ilin oktyabrında «Masdar» şirkəti 230 meqavat gücündə Günəş elektrik stansiyasını istifadəyə verib. İndi isə daha 1 qiqavat enerji həcmi əlavə edilir.

Hazırda iki layihə işlənilməkdədir – onlardan biri inşaat mərhələsindədir, digərinin tikintisi isə tezliklə başlanacaq. Bununla da Azərbaycanın bərpa olunan enerji potensialı 2 qiqavata yaxın olacaqdır. Buraya təkcə Günəş və külək enerjisi daxildir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda su-elektrik stansiyalarla bağlı gördüyümüz işləri əlavə etsək görürük ki, 2027-ci ilədək 2 qiqavat həcmində bərpa olunan enerjinin əldə edilməsi tamamilə real hədəfdir. Bir daha təkrar edirəm ki, bu sadəcə, başlanğıcdır.

Yeri gəlmişkən, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun azad olunmuş ərazilərinin nəhəng su-elektrik potensialı vardır. 2020-ci ilin noyabrında həmin ərazilər azad ediləndən sonra orada 270 meqavat həcmində su-elektrik stansiyaları istifadəyə verilib. 3-5 il ərzində bu rəqəm 500 meqavata çatacaqdır.

Beləliklə, bərpa olunan enerjinin 1 qıqavat həcmi bizə yarım milyard kubmetr qaza qənaət etməyə imkan verəcək ki, bazarın bu qaza ehtiyacı var və bu ehtiyac davam edəcəkdir.

Bu gün həqiqətən də əlamətdar gündür. Bakı Neft və Qaz Sərgisində qaz müqaviləsinin imzalanmasından 28 il sonra, 1 qıqavat həcmində bərpa olunan enerji ilə bağlı artıq imzaladığımız müqavilələr nəticəsində bu gün təməlqoyma mərasimi baş tutacaqdır. Artıq qeyd etdiyim kimi, bu sadəcə, başlanğıcdır, çünki potensialımız nəhəngdir. Bizim tərəfdaşlarımız qlobal səviyyədə aparıcı şirkətlərdir və dediyim kimi, «Masdar» «yaşıl enerji»yə keçid sahəsində ən öndə gedən şirkətdir.

Hesab edirəm ki, BƏƏ-dən bir il sonra Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi etməsi heç də təsadüf deyil. BƏƏ-nin bizə ötürdüyü miras olduqca dəyərlidir. Birincisi, mən dostum nazir Sultan əl-Cabiri təbrik etmək istəyirəm və salamlarımı qardaşım, BƏƏ Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyana çatdırmağı xahiş edirəm. Həmçinin COP istiqamətində irəlilədiyimiz bu mürəkkəb yolda qardaşımın dostluğuna, tərəfdaşlığına və dəyərli tövsiyələrinə görə təşəkkürümü bildirirəm.

Bu, asan iş deyil, lakin biz buna hazırıq. Dəfələrlə dediyim kimi, neft və qaz ehtiyatlarına sahib olduğumuza görə bizi heç kəs günahlandıra bilməz. Bunu bizə Allah yetirib. Bizim işimizə bu ehtiyatların mövcudluğu əsasında deyil, onlardan hansı şəkildə istifadə etdiyimizə görə qiymət verilməlidir. Biz bu sərvəti müxtəlif vasitələrlə cəmiyyətə yönəlmişik, biz inklüziv cəmiyyət qura bilmişik, biz yoxsulluğu 50 faizdən 5 faizə endirə bilmişik, biz xarici borcumuzu təxminən 100 faizdən 7,7 faizə endirməyə müvəffəq olmuşuq.

Yəni bizə qiymət verilən zaman bütün bu amillər nəzərə alınmalıdır. Bununla yanaşı, COP-a ev sahibliyi etmək kimi məsuliyyətli vəzifəni üzərimizə götürərkən biz bunun həm üstünlüklərini, həm də müəyyən çətinliklərini tam şəkildə dərk edirik. Ancaq biz bu məsələyə sadıqıq.

Azərbaycanda iqlim dəyişikliyi Xəzər dənizinin sahilinə nəzər salarkən görünür. İldən-ilə biz dənizin geri çəkildiyinin şahidi oluruq və bunun səbəbi iqlim dəyişikliyi və insanların qeyri-rasional fəaliyyətidir. Çünki Xəzər dənizini qidalandıran mənbə – çaylar sərhədlərimizin hüdudları kənarındadır. Bizim bununla bağlı məsuliyyətimiz sifira bərabərdir və heç bir ciddi tədbirlər görülməzsə, böyük bir fəlakətlə üzləşəcəyik. Biz dənizi əlavə su həcmi ilə təmin etmək üçün yeni bəndlər və su toplanması üçün anbarlar inşa edirik. Lakin Xəzər dənizini qidalandıran əsas mənbələr Azərbaycanda deyil.

İqlim dəyişikliyi hər bir ölkə üçün çağırışıdır. Biz proaktiv addımlar atdıq və hazırda tərəfdaşlarımızla birgə çalışırıq. Biz BƏƏ və növbəti COP-a ev sa-

hibliyi edəcək Braziliya ilə birlikdə üçlük təsis etmişik. «Qoşulmama Hərəkatı»nın keçmiş sədri qismində biz 120 ölkə ilə birlikdə bu təsisat və Avropa İttifaqı arasında körpülərin qurulmasına çalışırıq. Avropa İttifaqına 10 üzv dövlət ilə Azərbaycan arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamə imzalanıb. Biz hazırda inkişafda olan kiçik ada dövlətləri ilə fəal işləyirik. Onların dəstəklənməsi məqsədilə xüsusi fondun yaradılmasını planlaşdırırıq.

Azərbaycan üçün iqlim dəyişikliyi problemdir, onlar üçün isə bu, ekzistensial təhlükədir. Beləliklə, biz maksimal dərəcədə məsuliyyət nümayiş etdirməyə və eyni zamanda, beynəlxalq ictimaiyyətin müxtəlif komponentləri arasında körpülər qurmağa çalışırıq. Hesab edirəm ki, COP29 çərçivəsində maliyyə məsələləri ilə yanaşı, əldə edə biləcəyimiz ən böyük nəticə qarşılıqlı ittihamlara son qoyulması olacaqdır. Biz baş verənlərə görə bir-birimizi günahlandırmağı dayandırmalı, söylərimizi səfərbər etməli, iddialardan əl çəkməli və diqqətimizi övladlarımız və nəvələrimizin yaşamağa davam edəcəyi bu planetdəki həyatla bağlı gündəliyimizə yönəltməliyik.

Xanımlar və cənablar! Bir daha Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Bu gün həqiqətən, tarixi bir gündür. Artıq qeyd etdiyim kimi, iyunun 4-ü tariximizdə «Şahdəniz» müqaviləsinin imzalanması, həmçinin «yaşıl keçid»lə bağlı təməlqoyma mərasimi ilə yadda qalacaqdır. Əlbəttə ki, bu vacib toplantı hər zaman yeni ideyalar, yeni təmaslar, yeni müqavilələr ilə nəticələnir və əminəm ki, budəfəki Bakı Enerji Həftəsində mühüm nəticələr əldə ediləcəkdir.

Sizə ən xoş arzularımı çatdırır və fürsətdən istifadə edərək, hər birinizi bu ilin noyabrında COP29-da qonağımız olmağa dəvət edirəm.

Diqqətinizə görə sağ olun.

* * *

Sonra Türkiyə Respublikasının Enerji və Təbii Sərvətlər naziri Alparslan Bayraktar Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Bakı Enerji Həftəsi ilə bağlı məktubunu oxudu:

«Əziz iştirakçılar!

Hörmətli qonaqlar!

Hamınızı səmimi-qəlbdən salamlayıram!

Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində təşkil olunan bütün tədbirlərin müsbət nəticələrə yol açmasını diləyirəm. Bu mühüm tədbirin əməkdaşlığımızın dərinləşməsinə səbəb olmasını, bölgəmizdəki sülhə və sabitliyə töhfələr verməsini arzu edirəm.

Can Azərbaycan ilə yaxın münasibətlərimiz bütün sahələrdə olduğu kimi, enerji sahəsində də güclüdür. Uzun illərə əsaslanan və Bakı–Tbilisi–Ceyhan, Bakı–Tbilisi–Ərzurum boru kəmərləri və TANAP kimi infrastruktur layihələri ilə taclandırdığımız əməkdaşlığımız təkcə Türkiyə və Azərbaycana fayda verməyib, bölgənin və Avropanın enerji təhlükəsizliyinə də önəmli töhfələr veribdir.

Türkmənistan qazının ortaq səylərimizlə Türkiyəyə və Avropaya çatdırılması, TANAP-ın imkanlarının genişləndirilməsi artıq zaman məsələsidir. Bu sahələrdəki fəaliyyətlərimizin çox yaxında bəhrə

verməsi, şübhəsiz, Türkiyə və Azərbaycanın daha bir ortaq uğuru olacaqdır.

Türk Dünyası olaraq ölkələrimiz arasında siyasi, iqtisadi, ticari, təhlükəsizlik, hərbi, müdafiə sənayesi, nəqliyyat, səhiyyə, təhsil və mədəniyyət sahələrində olduğu kimi, enerji sahəsində də əməkdaşlığımızı daha yüksək səviyyəyə çatdırmaq və dərinləşdirmək arzusundayıq. Türk Dövlətləri Təşkilatının növbəti Zirvə görüşünün önümüzdəki ay can Azərbaycanın ev sahibliyi ilə Şuşada keçirilməsindən məmnunluq duyduğumu da fürsətdən istifadə edərək bildirmək istəyirəm.

Tarixi İpək yolunu rellər üzərində həyata keçirən «Orta Dəhliz»in onurğa sütunu olan Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun modernləşdirmə işləri tamamlanaraq, yenidən tam fəaliyyətə başlaması ilə yükdaşımalarda təmin ediləcək 6 dəfəlik qabiliyyət artımı regional nəqliyyat şəbəkəsinin inkişafı baxımından strateji əhəmiyyətə malikdir.

Bərpa olunan enerjiddə, yeni texnologiyalarda və enerji mənbələrinin şaxələndirilməsində iki ölkə olaraq əməkdaşlığımızı gücləndiririk. Naxçıvan vasitəsilə elektrik enerjisi ixracı və İğdır–Naxçıvan təbii qaz boru kəməri layihələrini ən yaxın zamanda başa çatdırmağı hədəfləyirik. Cənubi Qafqazda davamlı sülh və sabitlik əsasında yüksələcək əmin-amanlığın və rifahın təmin olunması üçün fəaliyyətimizi qətiyyətlə davam etdiririk. Azərbaycan və Ermənistan arasında son dövrlərdə əldə edilən müsbət yenilikləri məmnunluqla qarşılayır və imzalanacaq sülh müqaviləsini bölgənin gələcəyi baxımından tarixi fürsət olaraq gördüyümüzü bir daha bildirmək istəyirəm.

Fürsətdən istifadə edərək, 2024-cü il 11–22 noyabr tarixlərində Bakıda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına – COP29-a ev sahibliyi münasibətilə qardaş Azərbaycanı bir daha təbrik edir, konfransa hazırlıq prosesində hər cür dəstəyi verməyə hazır olduğumuzu xüsusi ifadə edirəm.

Enerji sahəsindəki bu dinamik mühit və proseslərin yaxından diqqət mərkəzində saxlanacağı Bakı Enerji Həftəsinin bütün iştirakçılarına uğurlar diləyir, qardaşım Prezident İlham Əliyevə təşəkkürlərimi bildirir, hamınızı ən səmimi hisslərimlə salamlayıram.

Rəcəb Tayyib Ərdoğan
Türkiyə Respublikasının Prezidenti».

Alparslan Bayraktar: Cənab Prezident Əliyev!
Xanımlar və cənablar!
Möhtərəm qonaqlar!

Bu gün burada sizin qarşınızda çıxış etmək böyük şərəfdir. Bu unikal tədbir, düşünürəm ki, bizim hamımız üçün xüsusi bir fürsət təklif edir, sıx əməkdaşlığı, dialoqu gücləndirir, eyni zamanda, daha dayanıqlı enerji gələcəyini təmin etməyə kömək edir. Mən Azərbaycan Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyevə, Azərbaycan hökumətinə, Energetika Nazirliyinə və SOCAR-a belə gözəl tədbiri təşkil etdiklərinə görə səmimi-qəlbdən təşəkkür edirəm.

Bu gün enerji aləmi, bildiyiniz kimi, çox mühüm iştirakətdə inkişaf etməkdədir. Hazırda dünyada bu

sahədə dərin transformasiya getməkdədir. Buna istiqamət, təkan verən texnologiya sahəsindəki dəyişikliklər və inkişafdır. Buna iqlim dəyişikliyi ilə bağlı təxirəsalınmaz addımların atılması da kömək edir. Odur ki, enerji təchizatını təmin etmək hər gün getdikcə çətinləşməkdədir. Xüsusilə də davamlı mübarizələrin, risklərin olduğu dövrdə bu belədir. İqlim dəyişikliyi, pandemiya, təchizatdakı fasilələr və əmtəə mallarının qiymətinin artması, xərclərin çoxalması – sərmayə xərcləri, geosiyasi risklər, regional münaqişələr – sadəcə, son münaqişələrdən bir neçəsidir. Bütün bunların hamısı isə qlobal iqtisadiyyatın dekarbonizasiyaya ehtiyacı olduğu bir dövrdə baş verməkdədir. Düşünürəm ki, buna nail olmağın yeganə yolu fundamental dəyişikliklərin aparılması siyasətinin həyata keçirilməsi və nəzərəcarpacaq miqdarda investisiyalar vəsitsilə mümkündür.

Türkiyə bu gün digər ölkələrdə olduğu kimi, bu sahədə də böyük addımlar atmaqdadır və enerji təhlükəsizliyini gücləndirməyə çalışır. Bizim enerji planımızda «2050-ci ilədək 0 itki» hədəflərinə çatmaqla bağlı maddələr yer almaqdadır. Bunların arasında ən böyük vəzifələrdən biri enerji resurslarımızı şaxələndirmək və enerji ilə bağlı yüksək tələbatı ödəmək, eyni zamanda, asılılığımızı azaltmaq və sıfır hədəflərinə doğru irəliləməkdir.

Bütün bunların öhdəsindən gəlmək üçün biz əsas diqqətimizi 6 başlıca istiqamətə yönəltməkdəyik. Ən birincisi, bərpa olunan enerji potensialımızdan faydalanmaqdır. Belə ki, hazırda bu bizim ümumi qoyuluş gücümüzün 53 faizini təşkil etməkdədir. Lakin bi-

zim məqsədimiz bunu 60 qiçavata çatdırmaqdır. Burada eyni zamanda, kiçik paylaşımli, miqyasli və mərkəzləşdirilmiş layihələr aiddir.

İkincisi, bizdə enerji səmərəliliyidir. Bu yaxınlarda biz ikinci milli enerji səmərəliliyi üzrə Tədbirlər Planını 2030-cu illər üçün elan etmişik. Burada məqsədimiz 20 milyard dollar investisiyanı enerji səmərəliliyi layihələrinə cəlb etməkdir. Biz təbii qazdan keçid yanacağı kimi istifadə etməyi qarşıya məqsəd qoymuşuq. Eyni zamanda, enerji balansımıza nüvə enerjisini, hidrogen, akkumulyator və digər enerji növlərini əlavə etmək istəyirik. Nəhayət, əsas məqsədimiz təmiz enerji ilə bağlı texnologiyanın inkişaf etdirilməsidir. Burada eyni zamanda, bir-biri ilə əlaqəli olan 3 sahəni qeyd etmək istəyirik. Bu sahələrə investisiyaların cəlb olunmasına ehtiyac vardır. Güclü enerji infrastrukturunun yaradılması çox önəmlidir. Bu, əsas etibarilə energetika, qaz, eyni zamanda, rəqabətədavamlı enerji bazarını rəqəmsallaşdırmaq üçün önəmlidir.

Enerji təhlükəsizliyinə nail olmaq bizim qarşımızda duran böyük məqsəddir. Heç bir ölkə bunu təkbaşına əldə edə bilməz. Bunun üçün dayanıqlı regional əməkdaşlıq zəruridir. Bildiyiniz kimi, regionda neft, qaz, bərpa olunan enerji sahələrində güclü potensial vardır. Biz birlikdə çalışmaqla, sinerji yaratmaqla, düşünürəm ki, bu resurslardan daha səmərəli şəkildə faydalana və bundan daha çox yararlanabilirik.

Türkiyə ilə Azərbaycan arasında əlaqələr bu baxımdan sıx əməkdaşlığa dair çox parlaq bir nümunədir və bu göstərir ki, biz bu yolla necə böyük faydalar

əldə edə bilərik. Bizim əlaqələrimiz tarixi, strateji əlaqələrə əsaslanır. Enerji sektoru qarşılıqlı əlaqəmizin əsas dayaqını təşkil etməkdədir. Onların arasında Bakı–Tbilisi–Ceyhan boru kəmərinə və digərlərini qeyd edə bilərəm. Əlbəttə ki, bu, qlobal neft bazarı üçün çox önəmlidir. Xüsusilə də «Cənub Qaz Dəhlizi» bu baxımdan regional əməkdaşlıq üçün çox önəmlidir. Bu strateji təşəbbüs nəinki Türkiyənin enerji təhlükəsizliyini artırır, eyni zamanda, Avropanın enerji təhlükəsizliyini və xalqlarımız arasında geosiyasi əlaqələri gücləndiribdir.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə bu yaxında imzalanmış saziş təbii qaz sahəsində əlaqələrimizi daha da gücləndirib. Biz mövcud təbii qaz təchizatını Türkiyə bazarına və Türkiyə vasitəsilə Avropa bazarına çatdırılması ilə bağlı müqavilə imzalamışıq. Bu gün səhər bununla bağlı kommersiya sazişi imzalamışıq.

Biz Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi ilə sıx əməkdaşlıq edirik. Məqsədimiz burada – Naxçıvan ilə Türkiyə arasında qarşılıqlı enerji bağlanması imkanlarını artırmaqdır. Bu investisiyaların yekunlaşdırılması ilə daha çox yeni «yaşıl enerji»ni təmin edə və bunları Türkiyə bazarına nəql edə bilərik.

Çıxışımı yekunlaşdırmamışdan əvvəl bildirmək istəyirəm ki, Türkiyə bu istiqamətdə enerji layihələrinin regionda əsas vasitəçisi kimi çıxış edir. Belə ki, Türkiyə Şərqlə Qərblə arasında unikal mövqedə yerləşir. Düşünürəm ki, regional əməkdaşlığı daha da təşviq etməklə, enerji təhlükəsizliyini prioritet kimi görməklə

biz dayanıqlı və dinamik enerji landsaftı qura bilərik ki, bu da gələcək nəsillərə xidmət edə bilər.

Cənab Prezident! Mən tam əminəm ki, Azərbaycan qarşından gələn COP29 konfransına ev sahibliyini yüksək səviyyədə həyata keçirəcək, iqlim dəyişikliyi ilə bağlı məqsədə çatmaqda böyük uğurlar əldə edəcək.

Mən sizin hamınıza çox gözəl, uğurlu həftə arzu edirəm. Sağ olun.

Sultan Əhməd əl-Cabir (*Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Sənaye və Qabaqcıl Texnologiyalar naziri*): Əssalamu əleyküm. Sabahınız xeyirli olsun, hər kəsi salamlayıram.

Zati-aliləri, əziz həmkarlar, xanımlar və cənablar!

Həqiqətən də bu gün bu qədər sayda yaxın dostların, tərəfdaşların yanında – Bakıda olmaq bizim üçün böyük məmnuniyyətdir. Düşünürəm ki, bu, olduqca çox mühüm toplantıdır və bu fürsətdən istifadə edərək, mən sizin qarşınızda çıxış edirəm. Qeyd etdiyim kimi, biz burada xeyli sayda yaxın dostlarla, tərəfdaşlarla əhatə olunmuşuq.

İcazənizlə, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti zati-aliləri şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyanın ən xoş arzularını, salamlarını Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri İlham Əliyevə çatdırıram. Eyni zamanda, Azərbaycan xalqına onun salamlarını çatdırıram. Bu fürsətdən istifadə edərək, mən bizim SOCAR-dan olan həmkarlarımıza, Bakı Enerji Həftəsinin təşkilatçılarna öz təşəkkürümü bildirirəm. Olduqca mühüm bir həftədir və bu mühüm tədbirdə iştirak fürsəti yaratdığınıza görə sizə təşəkkür etmək istəyirəm.

Bu il Azərbaycan üçün olduqca xüsusi bir əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, Azərbaycan COP29-a ev sahibliyi etməyə hazırlaşır. Hazırkı COP prezidenti olaraq, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri COP29-un sədrliyi ilə sıx əməkdaşlıq etməyə davam edəcək. Əlbəttə ki, burada biz həmkarlarımızla və sədrlərlə daha yaxın əməkdaşlıq etməyə çalışacağıq. Biz bu fürsətdən istifadə edərək, bütün ölkələrə, maraqlı tərəflərə üzümüzü tutaraq deyirik ki, onlar COP29-un heç bir şübhəyə yer qoymayan orqan olmasını təmin etməyə dəstək versinlər. Bunların hamısı Dubayda əldə olunmuş nəticələrin davamı kimi təmin olunacaqdır.

Zati-aliləri, həmkarlar, əziz dostlarım! COP28 həqiqətən də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin konsensusunda böyük bir tarix yazmışdır. Belə ki, Paris Sazişi imzalanandan indiyədək iqlim sahəsində böyük nailiyyətlərin əldə olunması ilə bağlı ətraflı ən mühüm nailiyyətlər dəstini ortaya qoymuşdur. Çox mürəkkəb, çətin geosiyasi fonda biz sübuta yetirdik ki, həqiqətən də çoxtərəflilik mövcudluğunu qoruyub saxlamaqdadır və biz nikbinliyi təşviq etmişik. Biz bir daha sübut etdik ki, çoxtərəflilik hələ də səmərəli şəkildə həyata keçirilə bilər. Faktiki olaraq, deyərdim ki, çoxtərəflilik hələ də canlıdır.

Biz bu məqsədlə dünyanı bir araya gətirdik. Belə ki, temperatur artımını 1,5 dərəcədə normal səviyyədə saxlamaq üçün onun praktiki yolları ətrafında bütün dünyanı bir yerə topladıq. Buna paralel olaraq, dayanıqlılığını təmin etdik, sosial-iqtisadi inkişafı hər kəs üçün təmin etməyi bacardıq. Biz proaktiv şəkildə

sənayeni, xüsusilə də neft-qaz sənayesini buraya cəlb etdik ki, onlar bu həllərə dəstək versinlər. Neft-qaz sektoru sadəcə, bu həllin bir hissəsi deyil, deyərdim ki, faktiki olaraq, bu həllərdə aparıcı rola malikdir. Bu məqsədlə biz çox aydın ambisiyalı hədəflər müəyyən etmişik. Məqsədimiz 2030-cu ilədək bərpa olunan enerji potensialını 3 dəfə artırmaqdır. Böyük məmnuniyyətlə deyərdim ki, zati-aliləri cənab Prezident də qeyd etdiyi kimi, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Azərbaycan hazırda 3 yeni bərpa olunan enerji layihəsinin təməlqoyma mərasimini qeyd edəcəkdir. Biləsuvar və Neftçala Günəş Elektrik stansiyaları, Abşeron–Qaradağ külək layihəsi ilə birlikdə Azərbaycanın artmaqda olan enerji ehtiyaclarını təmin etmək məqsədilə 1 qiqavat təmiz enerji hasil edəcək. Bütün bunlar faktiki olaraq, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin tərəfdaşlıq tarixinə yazılmaqdadır. Belə ki, burada məqsəd bu ölkənin yaşıl inkişafını, artımını gücləndirmək və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərini global şəkildə təşviq etməkdədir. Qeyd etmək istəyirik ki, belə praktiki tərəfdaşlıqlar bizim bu sahə üzrə öhdəliyimizi bir daha nümayiş etdirir, bizim səmimi niyyətlərimizi və bu sahəyə olan həqiqi marağımızı bir daha ifadə edir. Məqsədimiz burada «yaşıl artım» gündəliyini inkişaf etdirməkdir.

Həmkarlar, biz hər bir maraqlı tərəfi bu prosesə cəlb etməli və bu yolla maksimum enerji, fəallıq, səy göstərmələrini təmin etməliyik. Mən düşünürəm ki, bu, COP prezidentliyinin, üçlüyün əsasında duran bir düşüncədir. Belə ki, COP28, COP29 və COP30-u kompleks şəkildə bir araya gətirməkdə, əlaqə yarat-

maqda məqsəd milli öhdəlikli töhfələrlə bağlı növbəti raundlarda hökumətin ambisiyalı fəaliyyətinə dəstək verməkdir. Burada məqsədimiz odur ki, bunları səmərəli şəkildə həyata keçirək. COP29-dan sonrakı məqsədimiz COP30 üçün körpü rolunu oynamaqdır.

Hökumətlər tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlərlə yanaşı, biz, əlbəttə ki, özəl sektordan, sənaye sektorundan addımların atılmasını gözləyirik. Burada heç kəs istisna oluna bilməz, heç kəs kənardan oturub gözləyə bilməz. Mən bu fürsətdən istifadə edərək, SOCAR-ın göstərdiyi səyləri alqışlamaq istəyirəm. Mən deyərdim ki, SOCAR COP28-də həyata keçirilən «Neft və Qazın Dekarbonizasiyası Xartiyası»na qoşulan ilk milli şirkətlərdən biridir. Biz bu gün «Neft və Qazın Dekarbonizasiyası Xartiyası»na baxdıqda görürük ki, hazırda onlar böyük paya sahibdirlər. Hazırda sənayenin 40 faizindən çoxunun 2030-cu ilədək metan tullantılarının səviyyəsini sifıra, 2050-ci ilədək və ondan əvvəl isə xalis sifıra endirməsi öhdəliyini götürməsinə təmin etmişik. Hələ də bunu imzalamayanları bu təşəbbüsə qoşulmağa dəvət edirəm. Qısa müddət ərzində kütləvi müsbət təsir yaratmaq üçün sizin gücünüz, resurslarınız və texnologiyalarınız vardır.

Zati-aliləri, xanımlar və cənablar! Belə cəsarətli addımları atarkən biz hər zaman praqmatik, real və səmimi olmalıyıq. Bu, sırf bizim daxilimizdən gəlməlidir. Bu bizim içimizdə olan bir şeydir ki, biz bunları COP28-də həyata keçirmişik. Məhz ona görə də belə gözlənilməz nəticələrə nail olmuşuq. Odur ki, mən hər kəsə üzümü tutaraq deyirəm ki,

müsbət olmağa davam edin, eyni zamanda, praqmatik olmağa davam edin. Biz bunu da etiraf etməliyik ki, enerji keçidi müxtəlif yerlərdə müxtəlif templərlə baş verəcəkdir. Bu, faktiki olaraq, bu şəkildə baş verməkdədir. Biz bu reallığı qəbul etməliyik. Qeyd etdiyim kimi, enerji keçidi müxtəlif məkanlarda müxtəlif templərlə baş tutacaqdır. Hər bir sənayenin özü üçün məxsusi həlləri olmalıdır. Əlbəttə, heç kəs üçün biz burada eyni həlli tətbiq edə bilmərik. Odur ki, artan enerji tələbatını qarşılamaq üçün bizim hər cür enerji mənbəyinə ehtiyacımız vardır. Məsələn, bu münasibətlə mən istərdim ki, məlumat mərkəzlərinin artımına diqqət yetirək. Belə ki, bunun genişlənməsinə təkan verən süni intellektin inkişaf etməsidir. Bildiyiniz kimi, hazırda 1600 məlumat mərkəzi mövcuddur. Lakin real proqnozlara əsasən, bu rəqəm 2030-cu ilədək 1600-dən 3000-nə çatacaq. Bütün bunlar əlavə olaraq minimum 150 qiqavat qoyuluş gücü tələb edir. Bunlar üçün illik 200 milyard kubmetr təbii qaz tələb olunur. Bunlar bərpa olunan enerji ilə yanaşdır. Məqsəd burada enerji ilə bağlı ortaya çıxan bu boşluğu aradan qaldırmaqdır.

Burada dəfələrlə praqmatik, real əsaslara qayıtmaq sözlərini ifadə etdik. Burada nəsilər sadəcə, tənliyin bir hissəsidir. Biz onların ehtiyatlarını yaxşı başa düşürük. Dayanıqlı, sabit infrastrukturun olması çox önəmlidir. Belə ki, bunlar istehsal olunan enerjinin nəqli üçün böyük rola malikdir. Süni intellekt hamımıza məlum olduğu kimi, enerji tələbatına böyük təkan verən amillərdən biridir. Süni

intellekt emissiyaların azaldılması üçün səmərəliliyə təkan verən digər bir qüvvədir. Faktiki olaraq, süni intellektin inkişafı deyərdim ki, gələcəyimizi formalaşdıran meqatendensiyalardan sadəcə, biridir.

Süni intellektin dinamik inkişafı enerjiyə keçid prosesini sürətləndirməklə yanaşı, bütün bunları məsuliyyətli və nizamlı şəkildə həyata keçirməklə ortaya yeni çıxan bazarların yüksəlişi fonunda olduqca çox önəmlidir. Bunlar meqakeçidlərdir, biz bunları daim nəzərdə saxlamalıyıq. Süni intellekt və enerji arasında əməkdaşlıq nə qədər sıx olarsa, bu o deməkdir ki, daha çox həllər olacaq. Bu həlləri kəşf etməklə dekarbonizasiya edilmiş inkişafı hər yerdə daha dərinəndən öyrənə bilirik.

Hörmətli həmkarlar, normal sürətlə gedən inkişaf ancaq maliyyə vasitələrinə çıxışla təmin oluna bilər. Burada mən xeyli həcmdə maliyyə vəsaitindən danışıram. Xüsusilə də qlobal mənbələrlə bağlı bunu qeyd etmək istəyirəm. Faktiki olaraq, belə bir faktdan qürurlanıram ki, 100 milyardlıq iqlim maliyyə öhdəliyi, nəhayət, qarşılıb. Lakin mən düşünürəm ki, təminatlılıq, çıxış imkanlarının yaradılması, bütün qiymətlərin sərfəliliyinin təmin edilməsi üçün daha çox maliyyə vəsaitinə ehtiyac vardır. Bir daha təkrarlayıram ki, beynəlxalq maliyyə institutları, çəxtərəfli inkişaf bankları bu baxımdan böyük rol oynaya bilər. Belə ki, onlar yeni ortaya çıxan və inkişaf etməkdə olan bazarların daha çox investisiya cəlb olunması baxımından önəmlidirlər, o cümlədən bir daha qeyd edirəm ki, inkişaf etməkdə olan bazarların investisiya ehtiyaclarını qarşılamaq üçün

çox güclü mexanizm rolunu oynayırlar. Düşünürəm ki, özəl sektor bu baxımdan öz səylərini gücləndirməli və milyardları trilyonlara çevirməyə səy göstərməlidir.

COP29 indiyədək digərlərindən fərqli olaraq bu məsələyə xüsusi diqqət yetirəcəkdir və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri yeni innovativ həllərin kəşf olunması prosesinə davam edəcəkdir. «Altira»nı misal göstərmək istəyirəm, COP28 çərçivəsində 30 milyard dollarlıq katalitik iqlim investisiya fonduna start verilmişdir. Bu sadəcə, həmin həllərdən biridir və innovativ həllərin hansı nəticələrə gətirib çıxarmasına da bir nümunədir. Bu, xüsusi şəkildə hazırlanmış və ehtiyaclar nəzərə alınaraq yaradılmış fondur. Belə ki, 200 milyard dollardan çox investisiya növbəti 6 il ərzində təmin olunacaqdır. Düşünürəm ki, bu fond özlüyündə bir örnəkdir və daha geniş maliyyə imkanlarına çıxış əldə etmək üçün bunları daha dərindən öyrənməliyik.

Zati-aliləri, nümayəndələr, həmkarlar, dostlar, xanımlar və cənablar!

Hazırda biz indiyədək gözlənilməyən çətinliklərlə üz-üzəyik. Bütün bunlara rəğmən, bu çətinliklər arasında bənzəri olmayan iqtisadi fürsətlər, imkanlar yatır. Bu bizə imkan verir ki, gələcəyimizi yenidən müəyyən edək, dayanıqlılıq trayektoriyasına doğru işlərimizi daha düzgün tənzimləyək. Dayanıqlı iqtisadiyyata keçid sadəcə, emissiyaların azaldılması ilə bağlı deyil, bu özündə yeni iş yerlərinin yaradılması, sağlamlığın yaxşılaşdırılması və dünyanın bir çox yerlərində milyardlarla insanın həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması deməkdir. Bu, ədalət, bərabərlik və

dünya üçün bir vəd deməkdir. Belə ki, burada yaşayan hər bir uşaq – istər Şimalda, istər qlobal Cənubda yaşasın – onlara daha çox inkişaf etməyə imkan yaradır. Bu, həmrəylik, birlik deməkdir. Bu sadəcə, ittiham etmək deyil. Kollektiv olaraq bizim üzərimizə böyük bir vəzifə düşür. Biz birləşməli, birlikdə çalışmalıyıq. Birlikdə çalışmalıyıq ki, hər bir uşaq harada doğulmasından asılı olmayaraq, istər Şimalda, istər qlobal Cənubda doğulsun, onların inkişaf etmək fürsətləri, imkanları olsun. Bizim üzərimizə düşən vəzifə, məsuliyyət, cavabdehlik budur ki, biz bunları təmin edə, gerçəkləşdirə bilək. Bu hər bir xalqı addım atmağa çağıran, hər bir sənayeni, hər bir cəmiyyəti, icmanı və faktiki olaraq, hər bir fərdi daha çox səy göstərməyə, sərhədləri, nəşilləri aşan bu hədəfə xidmət göstərməyə edilən bir çağırışdır. Düşünürəm ki, bunu etməmək üçün heç bir səbəb yoxdur. Odur ki, biz yeni texnologiyaları qəbul etməli, əməkdaşlığı daha çox aşılamalı və transformativ siyasətliliklə bağlı öhdəliyimizə sadıq qalmalıyıq ki, yaşadığımız dünyanı qoruya bilək və hər kəs üçün firavanlığı təmin edəək. Hamınızı cəsarət və əminliklə bu hədəf uğrunda hərəkətə dəvət edirəm. Yadda saxlamaq lazımdır ki, biz müştərək məqsəd üçün birləşirik və bütün bu çətinliklərin öhdəsindən yalnız bu yolla gələ bilərik. Biz COP28-də birləşdik, addımlar atdıq və məqsədlərimizə nail olduq. COP29-a gedərkən gəlin bütün bu məqsədlərə nail olmaq üçün səylərimizi daha da gücləndirək və konkret nəticələr ortaya qoyaq. Mən sizin hamınıza təşəkkür edirəm, hamınıza uğurlar arzulayıram. Çox sağ olun.

Harri Kemian (*Amerika Birləşmiş Ştatları Dövlət Departamentinin Enerji Ehtiyatları Bürosunun çox-tərəfli enerji diplomatiyası üzrə baş müşaviri*): Cənab Prezident!

Hörmətli qonaqlar, dostlar və həmkarlar!

ABŞ Hökumətini Bakı Enerji Həftəsində təmsil etmək mənim üçün böyük şərəfdir. Birləşmiş Ştatlar və Azərbaycan güclü ikitərəfli əlaqələrə malikdir. Azərbaycan regionda və Avropada enerji təhlükəsizliyinin irəlilədilməsində etibarlı tərəfdaş olmağa davam edir. COP29-a ev sahibliyi edən ölkə olaraq, Azərbaycan etibarlı enerji təchizatçısı kimi, iqlim hədəflərinə nail olunması və qlobal enerjiyə keçidin sürətləndirilməsi üçün öz mövqeyindən istifadə edə bilər. Amerika Birləşmiş Ştatları COP tədbirinin uğurla keçirilməsi üçün qarşıdan gələn aylarda Azərbaycanla əməkdaşlıq etmək niyyətindədir. İndi isə Prezident Baydenin Prezident Əliyevə ünvanladığı məktubu diqqətinizə çatdırmaq istərdim:

«Hörmətli cənab Prezident!

Şadam ki, Azərbaycanın qlobal enerji məkanında transformasiyaya yol açan rolunu nümayiş etdirən Bakı Enerji Həftəsinə yenidən ev sahibliyi edirsiniz. Builki tədbirlər Bakının noyabr ayında həlledici COP29 tədbirinə ev sahibliyi etməyə hazırlaşdığı dönməndə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Temperatur artımının 1,5 dərəcədə saxlanılması hədəfinə nail olunması istiqamətində birgə işlədiyimiz bir vaxtda COP29 neft və qaz sektorunda metan tullantılarının məhdudlaşdırılması və təmiz enerji keçidinin irəlilə-

dilməsi kimi əsas qlobal təşəbbüslərin inkişafı baxımından Azərbaycan üçün misilsiz imkan təqdim edir.

Azərbaycan xüsusilə Avropada qlobal enerji təhlükəsizliyinin mühüm sütunu olaraq qalır. Xəzər qazı getdikcə çoxsaylı ölkələrə ixrac edilir və bu da Avropa ölkələrinə enerji mənbələrinin şaxələndirilməsinə, kömürdən imtinanın sürətləndirilməsinə yardım edir. Azərbaycan öz enerji tarixində yeni səhifə açarkən təmiz enerji və metan tullantılarının azaldılmasına artan diqqət və sadıqlıq məndə məmnunluq doğurur. Xəzərin sahib olduğu əhəmiyyətli külək enerjisi potensialı Azərbaycanın təmiz enerji ixracının neft və qaz ixracını üstələyəcək gələcəyə gətirib çıxara bilər.

Regional sabitlik və əlaqələr Birləşmiş Ştatlar üçün prioritet məsələlərdir. Onilliklərlə davam etmiş münaqişəyə son qoyacaq möhkəm və ləyaqətli sülh sazişi Cənubi Qafqazı transformasiya edəcək və Azərbaycanın regiondakı rolunu fundamental şəkildə dəyişəcəkdir. Birləşmiş Ştatlar bu nəcib iddianı dəstəkləməyə hazırdır. Biz sülh və firavanlığın təmin edilməsinin əsas prinsiplər olaraq qəbul olunmasını gələcək nəsillərə borcluyuq.

Mən möhkəm ikitərəfli əlaqələrimizə yeni təkan vermək imkanını alqışlayıram və COP tədbirinin uğurla keçirilməsi üçün qarşıdakı aylarda birgə əməkdaşlıq etmək arzusundayam. Bakı Enerji Həftəsinin uğurla keçməsinə diləyirəm.

Cozef Bayden
Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti».

* * *

Kristina Lobillo Borrero (*Avropa Komissiyasının Energetika üzrə Baş İdarəsinin direktoru*): Zati-aliləri Prezident Əliyev!

Azərbaycan hökumətinin möhtərəm nazirləri!

Bakı Enerji Həftəsinin hörmətli iştirakçıları!

Bizi mötəbər Bakı Enerji Həftəsinə təkrar dəvət etdiyinizə görə sizə Avropa Komissiyası adından təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Avropa Komissiyasının Prezidenti xanım Ursula Fon der Lyayen, Avropa İttifaqının energetika məsələləri üzrə komissarı Kadri Simson enerji sahəsindəki strateji tərəfdaşlığımıza mühüm əhəmiyyət verir və ortaq məqsədlərimizə nail olmaq üçün yorulmadan çalışdığımız ötən 2 il ərzində birlikdə əldə etdiyimiz irəliləyişi həqiqətən, təqdir edirlər.

Azərbaycandan Avropaya qaz ixracı 2020-ci ilin axırlarında «Cənub Qaz Dəhlizi» vasitəsilə başlandı. 2021-ci ildən etibarən Azərbaycandan Avropaya qaz təchizatı 40 faizdən çox artmışdır. Məhz bu amil enerji böhranının səbəb ola biləcəyi pis aqibətdən qurtulmaqda və Rusiya yanacağından asılılıqdan digər istiqamətlərə şaxələnməkdə bizim üçün çox faydalı oldu.

Azərbaycan qazının Avropada daha çox istifadəyə çatmasını təmin etmək üçün Avropa İttifaqı məkanında infrastrukturu daha da inkişaf etdiririk. Ölkələr arasındakı qarşılıqlı əməkdaşlıq «yaşıl enerji»yə keçid prosesini daha da sürətləndirir. Bu baxımdan, Azərbaycanı yaxın vaxtlarda bütün

dünya üzrə 2030-cu ilədək bərpa olunan enerji tutumunu 3 dəfə, enerji səmərəliliyini isə 2 dəfə artırmağa dair qlobal öhdəliyə və bütün dünya üzrə cari onillik ərzində metan emissiyalarını minimum 30 faizə qədər azaltmağa dair Qlobal Metan Öhdəliyinə qoşulması münasibətilə təbrik edirəm.

İnanıram ki, üzərinə öhdəlik götürən digər tərəfdaşlarımızla birlikdə noyabr ayında Bakıda baş tutaacaq BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransında bu mühüm öhdəlikləri daha da yüksək səviyyəyə qaldıra bilərik.

Bərpa olunan enerji sahəsində xüsusi əhəmiyyət kəsb edən iki konkret təşəbbüsü də qeyd etmək istəyirəm. Bunlardan birincisi bölgəmizdə «yaşıl enerji» dəhlizi yaratmaq üçün Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan arasında tərəfdaşlıqdır. Digər qonşu ölkələr də bu təşəbbüsə qoşulmağa maraq göstərirlər. Regional səviyyədə infrastrukturun inkişafı və bazarın inteqrasiyasından daha çox fayda əldə etmək üçün tərəfdaşları inklüziv yanaşma tətbiq etməyə çağırıram.

Digər mühüm təşəbbüs Azərbaycanın Energetika Nazirliyi yanında Bərpa Olunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyi ilə Avropa Külək Energetika Kompleksləri Federasiyası (WindEurope) arasında Xəzər dənizində külək enerjisinin istehsalını inkişaf etdirməyə dair razılıqdır. Azərbaycanın nadir potensialı və ambisiyası ilə Avropa İttifaqının dənizdə külək energetika texnologiyaları sahəsindəki sektor üzrə qlobal liderliyinin olması mükəmməl bir uyğunluq təşkil edir.

Hesab edirəm ki, bu təşəbbüslər özündə nəhəng bir potensial daşıyır. Bütün tərəflərin ifadə etdiyi yüksək maraq bir daha göstərir ki, bu mümkündür və bunu reallaşdırmaq olar.

Bakının COP29-a ev sahibliyi bu baxımdan xüsusi bir imkan daşıyır. Belə ki, enerji təhlükəsizliyimizi gücləndirmək, bərpa olunan enerji sahəsinə sərmayəni artırmaq, sənaye bazalarımızı gücləndirmək, bazar məkanlarında ticarəti təşviq etmək və əsrin ortaları-nadək istilik effekti yaradan qazların miqdarını sıfır tullantıya çatdırmaq məqsədilə ölkə iqtisadiyyatlarını buna yönəltməyə dair irəli sürülən ideyaları COP29 çərçivəsində daha aydın şəkildə ifadə etmək olar.

Bütövlükdə, COP29-u ümumdünya uğuruna çevirməkdə Avropa İttifaqının tam dəstəyinə güvənə bilərsiniz.

Dəvətinizə görə bir daha sizə təşəkkür edirəm və hamınıza məhsuldar Bakı Enerji Həftəsi arzulayıram.

H e y s ə m ə l - Q a y s (*Neft İxrac edən Ölkələr Təşkilatının (OPEC) baş katibi*): Mərhəmətli və rəhimli Allahın adı ilə başlayıram.

Zati-aliləri Prezident İlham Əliyev!

Zati-aliləri möhtərəm qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Hamınızın günü xoş olsun. Həqiqətən də hər dəfə Bakı şəhərinə qayıtmaq bizim üçün xoşdur. Həqiqətən də bu gün Bakı Enerji Həftəsinin açılışı mərasimində olmaq bizim üçün böyük şərəfdir. Azərbaycan zati-aliləri cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə OPEC-in böyük dostudur, eyni zamanda, əməkdaşlıq Bəyannaməsinin dəstəkçisidir. Həm OPEC, həm də

qeyri-OPEC neft istehsal edən ölkələr arasında böyük dəstəkçidir. Faktiki olaraq, deyərdim ki, zati-aliləri Prezident Əliyev OPEC və qeyri-OPEC istehsalçıları nı hələ 2016-cı ildə bir araya gətirmiş azsaylı qlobal liderlərdən biridir. Belə ki, həmin vaxt əməkdaşlıq haqqında Bəyannamə imzalandı və o vaxt bu, OPEC+ sazişi kimi tanındı. Zati-aliləri həmin dövrdən etibarən öz dəstəyini daim göstərir. Belə ki, bütün bunların hamısının balanslı, sabit bazarların təmin olunmasında böyük rolu olmuşdur. Bu sadəcə, neft istehsalçıları nın marağında olan məsələ deyil, eyni zamanda, istehlakçıların da marağında olan məsələdir. Nəticə etibarilə bunlar daha qlobal iqtisadiyyatın marağında olan məsələlərdir. Əlbəttə, zati-aliləri fəal şəkildə dəstək vermişdir və mənim əziz dostum Pərviz Şahbazov – Azərbaycan Respublikasının Energetika naziri yorulmadan bizim bu ümumi söylərimiz üçün çalışmışdır.

Cənab Prezident, icazənilə istərdim ki, Sizin bu yaxınlarda söylədiyiniz çox əhəmiyyətli fikirlərə diqqət çəkim. Siz dediniz ki, təbii yanacağın zəngin olduğu bir ölkənin rəhbəri olaraq, bu ölkənin hüquqlarını müdafiə edəcəyik, investisiyanı və istehsalı gücləndirəcəyik. Zati-aliləri, əlavə etdiniz ki, bütün bu karbohidrogenlər Allahdan olan hədiyyədir, nemətdir. Bunlar olduqca çox önəmli sözlərdir. Bu qiymətli nemətlər, resurslar həqiqətən də Allah tərəfindən bizə verilmiş hədiyyədir. Bunlar insanlıq üçün böyük fayda gətirir. Gəlin bunu unutmaq.

Neft və ondan hazırlanan məhsullar maşınların, gəmilərin, təyyarələrin – bizi Bakıya gətirən təyya-

rələrdir – işləməsini təmin edir, evlərin isidilməsinə də böyük rol oynayır. Eyni zamanda, neft plastik məhsulların, əczaçılıq məhsullarının, hətta tibbi təchizatların hazırlanmasında böyük rol oynayır. Belə ki, biz çox vaxt bunları ciddi qəbul etmirik. Bu hələ uzun siyahıda olanların bəziləridir. Bütün bunlar neftin bizim gündəlik həyatımızdakı rolunu göstərir. Bu, enerji təhlükəsizliyi baxımından həyati əhəmiyyət daşıyır. Neft həyati əhəmiyyət daşıyır və enerji azlığını aradan qaldırmağa kömək edir. Düşünürəm ki, dayanıqlı inkişaf üçün gələcəkdə də həyati əhəmiyyətini saxlayacaq. Bütün tərəflərin, bunu mən xüsusilə vurğulamaq istəyirəm ki, bütün insanların ehtiyaclarını qarşılamağa kömək edəcək. Bu məsələlər hər zaman aktual olubdur. Əziz dostum Muxtar Babayevlə görüşəndə biz bu məsələləri bir daha qeyd etmişdik. Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər naziri ilə iki həftə əvvəl Vyanada OPEC-in katibliyində görüşmüşdük. Bu möhtərəm komanda ilə yanaşı, OPEC və qeyri-OPEC ölkələrindən olan üzvlərin iştirakı ilə Azərbaycanın inklüziv yanaşma qəbul etməsi bizi həqiqətən də sevindirir. Inklüziv yanaşma bütün fikirləri, rəyləri, neft sektoru ilə yanaşı, digər tərəflərin də fikirlərini əks etdirir.

Fürsətdən istifadə edərək, zati-aliləri, bir daha Sizi və COP28-də əldə edilmiş uğurlara görə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərini təbik etmək istəyirəm.

Zati-aliləri Prezident Əliyev!

Möhtərəm qonaqlar!

Aydın şəkildə qeyd etmək istəyirəm ki, biz OPEC-də Azərbaycanın konstruktiv rolunu yüksək qiymətləndiririk. İnşallah, COP29-un da uğurlu olacağına tam inanırıq. Mən hələ də COP28 deyirəm. Biz Azərbaycanın bu istiqamətdə konstruktiv rolunu yüksək qiymətləndiririk, hər kəsi dinləyirsiniz, pragmatik olursunuz, mütərəqqi yanaşmalar ortaya qoyursunuz. Düşünürəm ki, Sizin uzaqgörən siyasətinizin nəticəsində və komandanızla bu, böyük bir uğur olacaqdır və biz bu işdə sizə daim dəstək verməyə hazırıq.

Beynəlxalq əməkdaşlığın və iqlim fəaliyyətinin gücləndirilməsinə diqqət yetirilməsi bu məqsədlərə, prinsiplərə nail olunması baxımından çox önəmlidir. Biz hər bir ölkəyə imkan verməliyik ki, onlar milli şərtləri nəzərə alaraq, öz yolunu, trayektoriyasını seçə bilsinlər və bu zaman bərabərlik və ümumi məsuliyyəti nəzərə alaraq, bunu həyata keçirsinlər. Bütün bunları nəzərə almaq çox vacibdir. Düşünürəm ki, bu trayektoriyadır, yoldur. Biz milyardlarla insanın fərqli şəraitini, ayrı-ayrı xalqların fərqli şəraitlərini, kontekstlərini nəzərə almalıyıq. Milyardlarla insan hələ də enerji çatışmazlığından əziyyət çəkir. Bildiyiniz kimi, milyardlarla insanın hələ də təməl, müasir enerji xidmətlərinə çıxışı yoxdur. Bunlardan ən ağırlısı isə çoxunun hətta nə nəqliyyat vasitəsi var, nə də yaşadığı ölkədən başqa ölkəyə heç vaxt səfər etmək imkanı. Odur ki, gələcək enerji trayektoriyasında bu məsələlər nəzərə alınmalıdır və onun əhəmiyyəti vurğulanmalıdır. Bütün insanlar, bütün enerjilər, bütün texnoloji yanaşmalar burada ehtiva olunmalıdır. OPEC-də biz bu yanaşmanı tam dəstəkləyirik.

Neft sahəsinə investisiya yatırmaqla yanaşı, bizim ölkələrimiz, o cümlədən Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və tərəfdaş ölkələrimiz, həmçinin Azərbaycan qaz sahəsinə, bərpa olunan enerji sahəsinə və bildiyimiz kimi, karbon emissiyalarının azaldılması texnologiyalarına investisiya yatırır.

Həmçinin biz Azərbaycanın ambisiyalı planını alqışlayırıq, bu sahədə təşəbbüslərini yüksək dəyərləndiririk. Dənizdə külək enerjisi, Günəş elektrik stansiyaları kimi təşəbbüsləri yüksək qiymətləndiririk. Nəzərə alsaq ki, 2040-cı ilədək qlobal enerji tələbatında 23 faiz artım olacaqdır, düşünürəm ki, bu, olduqca vacibdir.

Zati-aliləri, möhtərəm qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Biz OPEC olaraq inanırıq və mən bir daha sitata istinad etmək istəyirəm ki, bu enerji Allahdan olan bir nemətdir. Cənab Prezidentin sözlərini burada bir daha xatırlatmaq istəyirəm. Odur ki, hər birimiz gələcək enerji ilə bağlı ən ədalətli yolu seçməliyik. Bu elə bir yol olmalıdır ki, enerji təhlükəsizliyini təmin etsin və sosial-iqtisadi inkişafın qarşısında maneə, əngəl təşkil etməsin. O həmçinin zəruri investisiyaların bütün enerji sahələrinə, texnologiyalara yatırılmasına və emissiyaların qarşısının alınmasına kömək etsin.

Cənab Prezidentin çox hikmətli sözlərini nəzərə alaraq, əminəm ki, Azərbaycan bütün bu məsələlərin əhəmiyyətini yaxşı anlayır. Ələlxüsus ona görə ki, bu ölkə, Bakı şəhəri bildiyiniz kimi, müasir neft sənayesinin beşiyi hesab olunur. Neft sənayesində bir çox

inqilablar, inkişafılar burada baş verib. İllərə imza atan bir ölkə olaraq burada böyük dühalar, dahi insanlar yetişmiş, dünyanın inkişafına böyük töhfələr vermişlər. Bütün bunlara şahid olmaq üçün sadəcə, Bakıda gəzmək mənəcə, kifayət edir. Azərbaycan neftin qədrini bilir, dəyərini bilir və dünyaya indiyədək verdiyi faydaları yaxşı başa düşür.

Zati-aliləri, möhtərəm qonaqlar, xanımlar və cənablar! Çox uğurlu Bakı Enerji Həftəsinə görə təşkilatçılara və nümayəndələrə təşəkkür edirəm. Cənab Prezident, məni dinlədiyinizə görə Sizə təşəkkür edirəm.

F r a n ç e s k o L a K a m e r a (*Beynəlxalq Bərpa olunan Enerji Agentliyinin (IRENA) baş direktoru*):
Cənab Prezident, əziz zati-aliləri!

Hörmətli qonaqlar, cənab nazirlər!

Xanımlar və cənablar!

Sabahınız xeyir olsun!

Bu gün Bakı Enerji Həftəsində sizin sıralarınıza qoşulmaq mənim üçün xüsusi şərəfdir. Bugünkü müzakirələr mühüm əhəmiyyət kəsb edir, belə ki, birlikdə dayanıqlı enerji gələcəyinin kursunu müəyyən edirik.

COP28 bizim ortaq missiyamızın nə dərəcədə vacib olduğunu bir daha vurğulamışdır. 2030-cu ilədək bərpa olunan enerji tutumunu 3 dəfə və enerji səmərəliliyini 2 dəfə artırmağa dair öhdəliklər ambisiyalı olmaqla yanaşı, sıfır tullantıya nail olmaq yolunda mühüm mərhələləri özündə ehtiva edir.

Əgər biz hər kəs üçün təhlükəsiz iqlimli və enerji təminatlı gələcək istəyiriksə, onda bərpa olunan enerji tətbiqi mümkün yeganə effektiv həldir.

Qeyd edəcəyim dayaqalar bərpa olunan enerjidən istifadəni sürətləndirməyi dəstəkləmək və strukturla bağlı zəruri dəyişiklikliyə təkan vermək üçün özül formalaşdırır. Bunun üçün əvvəlcə yeni istehsalat məntəqələri yerləşdirilməli, ticarət imkanları və tələbat mərkəzləri formalaşdırılmalı, eləcə də regionlar və ölkələr arasında qarşılıqlı bağlantılar qurmaq üçün zəruri infrastruktur yaradılmalı, şəbəkələr, quru və dəniz marşrutlarına sərmayə yatırılmalıdır.

İkincisi, nəzərdə tutulan sərmayələri yatırımağa kömək edən inkişaf etməkdə olan siyasət və tənzimləyici qanun arxitekturası daha da təkmilləşdirilməlidir.

Nəhayət, qurulmasını planlaşdırdığımız enerji sistemi ilə bacarıq və qabiliyyətlər arasında uzlaşmanı təmin etməyə kömək məqsədilə institusional potensial imkanları strateji baxımdan təkrar tənzimlənməlidir. Enerjiyə keçid özü ilə mühüm sosial-iqtisadi faydalar, o cümlədən ümumi daxili məhsulda artım, yeni iş yerlərinin yaradılması və əhalinin rifahının yüksəldilməsi kimi faydalar gətirir.

Enerji səmərəliliyi, elektroenergetika sistemləri və enerji elastikliyi manevr imkanları, nəqliyyat vasitələrinin elektrik enerjisi ilə yüklənməsi infrastrukturunu və hidrogenə sərmayənin yatırılması iş imkanlarının xeyli artması ilə nəticələnə bilər. Hazırda mövcud olan 15 milyon iş yeri sayını 81 milyona çatdıra bilər.

Bununla belə, buna nail olmaq üçün düşüncələrdə dəyişikliyin olması zəruridir. Belə ki, ənənəvi yanaşmalardan əmtəə hesab edilən enerji təhlükəsizliyinə və sənaye təmərəküzlü yanaşmadan daha çoxistiqə-

mətli yanaşmaya keçid olmalıdır. Bu çoxistiqamətli yanaşmada enerji təhlükəsizliyinin tələb aspekti, regional ticarət, infrastrukturun təhlükəsizliyinin təmin olunması və yüksək bərpa olunan elektrik enerjisi sistemləri ətrafında konsentrasiya olmalıdır. Aydın məsələdir ki, bu yeni enerji sisteminə keçiddə energetika müəssisələri aparıcı rol oynayacaq.

Elə bu səbəbdən ötən il IRENA Sıfır Tullantı Alyansında Energetika Müəssisələrini (UNEZA) təsis etdi. UNEZA Afrika, Yaxın Şərq və Asiyadan 27 global energetika və enerji şirkətlərindən təşkil olunub, 2030-cu ilin qabaqcıl məqsədlərinə və 2050-ci ilə kimi isə sıfır tullantılı gələcəyə nail olmaq üçün elektriklişdirmə, bərpa olunan enerjini qəbula hazır şəbəkələr və təmiz enerjinin tətbiqi sahələrini inkişaf etdirmək ətrafında birləşiblər. UNEZA beynəlxalq əməkdaşlıq, biliklərin paylaşımı və enerjiyə keçid prosesində mövcud maneələri aradan qaldırmaq üçün həllərin müəyyən olunması baxımından mühüm bir platforma kimi çıxış edir.

Azərbaycanda «yaşıl enerji»yə keçid prosesinə dəstək vermək üçün COP29-un ilk həftəsində Bakıda Mərkəzi Asiya üzrə İnvestisiya Forumu təşkil edəcəyik. Bu forum özündə ikili məqsəd daşıyacaq. Birincisi, bərpa olunan enerji sahəsinə investisiya yatırmaq üçün əlverişli qanunvericilik mühitinin formalaşması, ikincisi isə uzlaşdırma proqramı vasitəsilə layihəçilərlə potensial maliyyəçilər arasında əlaqələrin yaradılması məqsədidir. Sözügedən forum bərpa olunan enerjinin 3 dəfə artırılması və

Milli Səviyyədə Müəyyən Edilmiş Töhfələrin icrası istiqamətində sürətli və konkret bir addım olacaq.

Biz enerjinin planlaşdırılması zamanı aşağıdan yuxarıya yanaşmanı aşılamaq, ən yaxşı investisiya layihələrini müəyyən etmək üçün hökumətlər və investorlarla sıx işləmək və Enerjiyə Keçidin Sürətləndirilməsi üzrə Maliyyə Platforması (ETAF) vasitəsilə maliyyələşdirməyə dəstək vermək istəyirik. Bunun üçün hökumətlərlə və eyni zamanda, investorlarla sıx əməkdaşlığın əhəmiyyətini aşlıyıq. Dediym kimi, bunlar bu prosesin maneəsiz həyata keçirilməsinə kömək edir və bu xüsusi gündə digər bir mərasim qeyd olunur.

Mərkəzi Asiya IRENA üçün prioritetdir. Ayrı-ayrı ölkələrdə enerjiyə keçid prosesinə dəstək vermək üçün hökumətlər və şirkətlərlə sıx əməkdaşlıq etmək istəyirik. Yeni enerji sisteminin qurulması sadəcə, texniki vəzifə deyil, bu, bütün maraqlı tərəflərin davamlı öhdəliyini və əməkdaşlığını zəruri edən kollektiv bir səydir.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm, çox sağ olun.

* * *

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Sənaye və Qabaqcıl Texnologiyalar naziri Sultan Əhməd əl-Cabir tədbir çərçivəsində Neftçala, Biləsuvar Günəş Elektrik stansiyalarının və Abşeron–Qaradağ Külək Elektrik Stansiyasının təməlini qoydular.

Yeni stansiyalar barədə videoçarx nümayiş olundu.

Sonra dövlətimizin başçısı Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz – «Caspian Oil&Gas» və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji – «Caspian Power» sərgiləri ilə tanış oldu.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti – SOCAR sərgidə geniş təmsil olunur. Dünyada tanınmış və regionun ən böyük neft şirkətlərindən olan SOCAR-ın əsas missiyası Azərbaycan Respublikasının yanacaq-enerji təhlükəsizliyini və neft-qaz, neft-kimya sənayesinin inkişafı üzrə strateji maraqlarını təmin etmək, qabaqcıl və ekoloji təmiz texnologiyalardan istifadə edərək, ölkənin elmi-texniki, iqtisadi və intellektual potensialının artırılmasına dəstək olmaq, regional və beynəlxalq enerji layihələrində həlledici mövqe tutmaq, karbohidrogen ehtiyatlarının və emal məhsullarının daxili və xarici bazarlarda satışından maksimal mənfəət əldə etməkdir. Şirkət, həmçinin Azərbaycan ərazisindəki neft və qaz yataqlarının axtarışını, kəşfiyyatını və işlənilməsini, neftin, qazın və qaz kondensatının hasilatını, emalını və nəqlini, neft və neft-kimya məhsullarının, qazın daxili və xarici bazarlarda satışını, habelə ölkə ərazisində sənayenin və əhəlinin təbii qazla təchizatını həyata keçirir.

Prezident İlham Əliyev «bp Azərbaycan»ın stendinə baxdı. bp şirkəti dünyanın ən tanınmış enerji təchizatçılarından biridir. Mühüm enerji mənbələrinin təhlükəsiz işlənilməsi və hasilatı ilə məşğul olan bp insanlara enerji təminatı istiqamətində müxtəlif həllər təklif edir. 2020-ci ilin fevral ayında bp öz yeni məramını, «xalis sıfır» hədəfini və məqsədlərini elan

etdi, insanlar və planetimiz üçün enerji haqqında təsəvvürləri yeniləmək planları olduğunu bildirdi. bp şirkəti Azərbaycanda 31 ildən çoxdur ki, fəaliyyət göstərir və 5 böyük enerji layihəsinin operatorluğunu təhlükəsiz və etibarlı şəkildə həyata keçirir. Bu vaxtadək bp öz tərəfdaşları ilə birlikdə ölkədəki layihələrə təxminən 84 milyard dollar sərmayə qoyub və on minlərlə iş yeri yaratmaqla, genişmiqyaslı sosial sərmayə fəaliyyətləri həyata keçirməklə yerli icmalara müsbət təsir göstərmişdir.

Dövlətimizin başçısı «TotalEnergies»in stendi ilə də tanış oldu. «TotalEnergies» şirkəti Azərbaycanda 1996-cı ildən fəaliyyət göstərir, «Abşeron» qaz-kondensat yatağında 35 faiz və Bakı–Tibilisi–Ceyhan boru kəmərinə 5 faiz paya sahibdir. «Abşeron» qaz-kondensat yatağının işlənilməsinin birinci fazasının hasilatına 2023-cü il iyul ayının əvvəlində başlanılıb. Gündəlik hasilat gücü 4 milyon kubmetr qaz və 12 min barel kondensat həcmindədir. Qaz Azərbaycanın daxili bazarında satılır.

Çin Xalq Respublikasının «Jinko Solar» şirkəti də sərgidə təmsil olunub. Şirkətin stendi ilə tanışlıq zamanı bildirildi ki, «Jinko Solar Co., Ltd» Günəş texnologiyası sahəsində dünyada məşhurdur. Şirkət Günəş enerjisi panellərinin hərtərəfli tədqiqi, inkişafı və istehsalı üzrə ixtisaslaşmış və təmiz enerji sahəsində hərtərəfli həllər təqdim edir. «Jinko Solar» məhsullarını dünyanın 190-dan çox ölkəsinə ixrac edir. 5 ildir ki, şirkət modul tədarükü sahəsində dünya liderliyini qoruyur.

Dövlətimizin başçısı Amerika Birləşmiş Ştatlarının «Schlumberger» (SLB) şirkətinin stendi ilə tanış oldu. Bildirildi ki, SLB enerji sahəsində texnologiya şirkətidir. SLB qlobal enerji sənayesinin məhsuldarlığını, davamlılığını təmin etmək üçün qabaqcıl rəqəmsal həllər, innovativ texnologiyalar tətbiq edir və şirkətdə 160-dan çox millətin nümayəndəsi çalışır. Şirkət 120-dən çox ölkədə iş təcrübəsi ilə ümumi mənafe və yeni texnologiya yaratmaq üçün əməkdaşlıq edir.

İtaliyanın «Tenaris» şirkəti isə qlobal enerji sənayesi və bir sıra digər sənaye tətbiqləri üçün boruların və əlaqəli xidmətlərin aparıcı istehsalçısıdır. Şirkət 16 ölkədə polad məhsullarının istehsalı ilə məşğuldur.

«Uzbekneftgaz» ASC-nin stendi ilə tanışlıq zamanı bildirildi ki, müəssisə neft və qazın hasilatı, saxlanması, emalı və satışı ilə məşğuldur və Özbəkistanın ən böyük dövlət şirkətidir. ASC təbii qaz hasilatına görə dünyada 11-ci yerdədir. Neft və qaz sənayesinin fəaliyyəti geoloji kəşfiyyat, neft və qaz yataqlarının işlənilməsi, qazma, hasilat, karbohidrogenlərin emalı, neft məhsulları, neft və qaz, kimya avadanlıqlarının istehsalına qədər bütün neft və qaz əməliyyatları zəncirini əhatə edir və istehlakçıları neft məhsulları ilə təmin edir.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin ADNOC şirkəti sahibin təmiz enerji sistemlərinə sərmayə qoyarkən, bu günün enerjisini daha təmiz etmək üçün transformativ addımlar atan mütərəqqi beynəlxalq enerji şirkətidir. Tam inteqrasiya olunmuş müəssisələrdən ibarət ADNOC şəbəkəsi enerji dəyər zəncirində fəaliyyət

göstərir və daim dəyişən enerji bazarının tələblərini məsuliyyətlə qarşılamağa kömək edir.

Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin «Masdar» şirkətinin stendi ilə tanışlıq zamanı bildirildi ki, «Masdar» ölkənin təmiz enerji çempionu və global davamlılıq problemlərini həll etmək üçün bərpa olunan enerji və «yaşıl hidrogen» texnologiyalarının inkişafını və tətbiqini genişləndirərək, dünyada öz sahəsinin ən böyük şirkətlərindən biridir. 2006-cı ildə yaradılmış «Masdar» bu gün 40-dan çox ölkədə fəaliyyət göstərir və onlara təmiz enerji məqsədlərinə nail olmaqda və davamlı inkişaf etməkdə kömək edir. Şirkət Azərbaycanda ümumi gücü 10 qiqavatadək olan bərpa olunan enerji mənbələri layihələri üzrə müqavilələr imzalayıb. Hazırda gücü 230 meqavat olan Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasının inşası layihəsini icra edir. «Masdar» ən azı 100 qiqavatlıq bərpa olunan enerji portfelini hədəfləyir.

Prezident İlham Əliyev Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının «ACWA Power» şirkətinin stendi ilə tanış oldu. Məlumat verildi ki, «ACWA Power» 13 ölkədə istismarda, tikintidə və ya təkmil inkişafda olan 82 aktivə sahib enerji istehsalı və duzsuzlaşdırılma üzrə su stansiyalarının tərtibatçısı, investoru və operatorudur. «ACWA Power»də 4000-dən çox işçi çalışır. «ACWA Power»in portfeli 55,1 qiqavat enerji istehsalı və gündə 8 milyon kubmetr duzsuzlaşdırılmış su istehsalı gücünə malikdir. Şirkət bu il fevralın 29-da Cənubi Qafqaz regionunda ən böyük külək enerjisi layihəsi olan 240 MVt-lıq Xızı–Abşeron Külək Elektrik Stansiyası üzrə Saziş imzalayıb. Şirkət bu il mayın 3-də 200 MVt

Batareya Enerji Saxlama Sazişi də imzalayıb. Bu, Cənubi Qafqaz regionunda ilk Batareya Enerji Saxlama layihəsidir. Həmçinin «ACWA Power» SOCAR ilə 2024-cü ilin aprelində «yaşıl gübrə»lərlə bağlı əməkdaşlıq sazişi imzalayıb.

Rusiya Federasiyasının «Tatneft» şirkəti neft və qaz hasilatı, neft emalı, neft-kimya, şin biznesi, yanacaq doldurma məntəqələri şəbəkəsi, kompozit klaster, elektrik enerjisi sənayesi, neft və neft üçün avadanlıqların hazırlanması və istehsalı sahələrində dinamik inkişaf edən qabaqcıl şirkətlərdən biridir. Şirkət qaz sənayesi və xidmət strukturları bloku üzrə ixtisaslaşmışdır.

Sərgidə Qazaxıstan Respublikası tərəfindən Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu stendi də qurulub. Beynəlxalq Transxəzər Nəqliyyat Marşrutu qədim İpək yolu dövründə olduğu kimi, indi öz fəaliyyətinə başlayan yeni İpək yolu üzərində bu gün bir sıra ölkələrin və şirkətlərin maraqlarını təmsil edən birləşdirici təşkilatdır. Baş ofisi Qazaxıstanda yerləşən assosiasiyanın üzvləri arasında Azərbaycanın Dəmir Yollarını, Xəzər Dəniz Gəmiçiliyini, Bakı Ticarət Limanını qeyd etmək olar.

Bu ilki sərgidə Almaniya Milli Pavilyonla iştirak edir. Pavilyonda alman şirkətləri ilə əlaqələr yaratmaq, peşəkar vasitəçi xidmətləri almaq mümkündür. Həmçinin mühüm biznes məkanı kimi, Almaniya barədə kompleks məlumatlar əldə etmək olar.

«Türkiyə Petrolları A.O.» (TPAO) 70 illik təcrübə ilə öz biznes fəaliyyətini – kəşfiyyat və hasilatı genişləndirməkdədir. Milli neft şirkəti olaraq TPAO-nun

asas məqsədi «Enerjidə müstəqil Türkiyə» ideyasına töhfə verməkdir. Bu məqsədə çatmaq üçün TPAO bir sıra ölkələrdə, o cümlədən Azərbaycan, Şimali Kipr, İraq, Əfqanıstan və Rusiyada fəaliyyət göstərir. TPAO 1994-cü ildən Azərbaycanda investordur və «Şahdəniz» (19 faiz), Cənubi Qafqaz» boru kəməri (19 faiz) «Azəri-Çıraq-Günəşli» (5,73 faiz), Bakı-Tbilisi-Ceyhan (6,53 faiz) layihələrində iştirak payına malikdir.

Prezident İlham Əliyev sərginin Xatirə kitabını imzaladı.

Dövlətimizin başçısına xatirə hədiyyəsi təqdim edildi. Sonda birgə foto çəkdirildi.

* * *

Regionun enerji sahəsində mühüm hadisəsi olan Bakı Enerji Həftəsi iyunun 6-dək davam edəcək. «Caspian Oil&Gas» və «Caspian Power» sərgilərini özündə birləşdirən Bakı Enerji Həftəsi bütün dünyanın enerji sənayesi sahəsində mövcud olan liderlərini bir araya gətirir və bununla da diqqəti Azərbaycana cəmləşdirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Bakı Enerji Həftəsinin açılışı mərasimində iştirakı bu tədbirin yüksək statusunu təsdiqləyir.

Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilən tədbirlərə Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi dəstək göstərir, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) isə baş tərəfdaş qismində çıxış edir.

Bakı Enerji Həftəsində 37 ölkədən 300-dək şirkət iştirak edir. Bu ölkələr sırasında İsveç, Hindistan və

Sloveniyadan olan şirkətlər ilk dəfədir tədbirə qatılırlar. Builki sərğinin tərkibi iştirakçıların ümumi sayının 15 faizini təşkil edən yeni şirkətlər hesabına yenilənib. Onların əksəriyyəti Azərbaycanın «yaşıl enerji» sahəsinə yüksək maraq göstərən iştirakçılardır. Sərğinin 40 faizi isə tanınmış şirkətlərə, bu mühüm tədbirin daimi iştirakçılarına məxsusdur.

Bu il Bakı Enerji Həftəsi əhəmiyyətli bir hadisəyə təsadüf edir. Belə ki, bu il respublikanın neft tarixində yeni dövrün əsasını qoymuş «Əsrin müqaviləsi»nin imzalanmasından 30 il ötür. Bu mühüm tədbir Bakı Enerji Həftəsinin programında da öz əksini tapıb. «Əsrin müqaviləsi» görkəmli siyasi və dövlət xadimi, ümummilli lider Heydər Əliyevin banisi olduğu Azərbaycanın energetika strategiyasının əsas istiqamətini müəyyən edən və Azərbaycanı dünyanın neft ixracatçılarından birinə çevirən təməl hesab edilir. Məhz «Əsrin müqaviləsi» ilə müstəqil Azərbaycanın neft strategiyasının əsası qoyulub.

Eyni zamanda, bu il Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz («Caspian Oil&Gas») sərğisinin təsis edilməsindən 30 il ötür. Azərbaycanda beynəlxalq sərğilərin keçirilməsi təşəbbüsü müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu Heydər Əliyev tərəfindən irəli sürülüb. 1994-cü ildə ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycanın neft-qaz sənayesində ilk ixtisaslaşdırılmış sərğinin keçirilməsi təşəbbüsünü dəstəkləyib və həmin dövrdən etibarən «Caspian Oil&Gas» sərğisi neft, qaz və energetika sahəsində aparıcı peşəkarların görüş yerinə çevrilib.

Ənənəvi enerji resursları sənayesini inkişaf etməkdə olan «yaşıl enerji» istiqamətləri ilə birləşdirən Bakı

Enerji Həftəsi bu sahədə irəliləyişlərə və ən yaxşı təcrübələrə zəmin yaradır. Belə ki, 2024-cü ildə Bakı Enerji Həftəsi daha bir əhəmiyyətli hadisəyə təsadüf edir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə 2024-cü il Azərbaycanda «Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili» elan edilib. Bu əlamətdar hadisə Bakı Enerji Həftəsinin tədbirlər proqramında yer alıb.

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası – COP29 kimi mötəbər tədbirin təşkilinin Azərbaycana həvalə edilməsi ölkənin dünyada beynəlxalq və genişmiqyaslı tədbirlərin uğurlu təşkilatçısı statusunu bir daha təsdiqləyir.

Xəzər regionunun əsas neft-qaz layihələri və regionda enerji təhlükəsizliyi «Caspian Oil&Gas» sərgisində müzakirə olunacaq. Sərginin əhatə etdiyi mühüm bölmələrə neft və qaz yataqlarının işlənməsi, neft və qazın nəqli və hasilatı, telekommunikasiya və İT, neft və qaz emalı, enerji sektorunda tikinti-quraşdırma işləri, innovativ texnologiyalar və s. daxildir. Sərgidə süni intellekt, qazma sahəsi, eləcə də neft və qeyri-qaz məhsullarının istehsalı və saxlanılması ilə bağlı yeniliklər də təqdim ediləcək.

Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji-«Caspian Power» sərgisində isə beynəlxalq, eləcə də yerli şirkətlərin energetika və bərpa olunan enerji mənbələrinin inkişafı və istifadəsi sahəsindəki yeniliklər, həmçinin bununla bağlı təkliflər gündəmdə olacaq. Sərgidə Günəş enerjisi, külək enerjisi, geotermal enerji, istilik energetikası, nüvə enerjisi, ma-

---

şınqayırma və enerji avadanlıqları, elektrik nəqliyyat vasitələri və elektromobillər, enerji və resurslara qənaət edən texnologiyalar, digər sektorlar üzrə məhsul və xidmətlər, eləcə də yeni layihələr nümayiş olunacaq. Sərgi çərçivəsində bir sıra sessiyalar və panel müzakirələri də təşkil ediləcək.

Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində təşkil ediləcək daha bir mötəbər tədbir isə Bakı Enerji Forumudur. Forumda həm Azərbaycan, həm də Xəzər regionu üçün vacib olan enerji məsələləri gündəmdə olacaq. Forumda 600-dən çox nümayəndənin qatılacağı gözlənilir. COP29 ərəfəsində Bakı Enerji Forumunun proqramına «Yaşıl dünya naminə. COP29 strateji inkişaf yolları» adlı xüsusi sessiya da əlavə edilib. Sessiyada məruzəçi qismində iştirak etmək üçün digər ölkələrdən xüsusi qonaqlar dəvət olunub.

Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində baş tutacaq tədbirlər zamanı ikitərəfli işgüzar görüşlər (B2B, B2G) keçiriləcək.

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ ENERJİ VƏ TƏBİİ SƏRVƏTLƏR NAZİRİ ALPARSLAN BAYRAKTAR İLƏ GÖRÜŞ

4 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 4-də Türkiyə Respublikasının Enerji və Təbii Sərvətlər naziri Alparslan Bayraktarı qəbul etmişdir.

Görüşdə Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilən 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji sərgilərinin önəmi qeyd edildi.

Dövlətimizin başçısı 1996-cı il iyunun 4-də «Şahdəniz» yatağına dair Sazişin imzalandığını xatırladaraq, məhz bu gün Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti – SOCAR ilə Türkiyənin BOTAŞ şirkəti arasında təbii qaz təchizatı, nəqli və tranziti sahəsində bir sıra müqavilələrin imzalanmasının böyük önəm daşdığını dedi.

Alparslan Bayraktar qeyd etdi ki, Azərbaycan və Türkiyə dövlət başçılarının liderliyi ilə ölkələrimiz bir çox mühüm layihələr həyata keçirib və əməkdaşlığımız genişlənir. O xüsusilə enerji sahəsinə toxunaraq, Türkiyə Petrolları (TPAO), BOTAŞ və SOCAR-ın əməkdaşlığının həm Türkiyənin daxili bazarı, həm

də sənayesinin inkişafı üçün əhəmiyyətini vurğuladı. Qonaq SOCAR-ın Türkiyədə böyük sərmayədar olduğunu deyərək, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin qardaş ölkədəki fəaliyyətini məmnunluq hissi ilə qeyd etdi. O, Avropanın enerji təhlükəsizliyində Azərbaycanın roluna toxundu.

Alparslan Bayraktar ölkəmizin Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə böyük inkişafa nail olduğunu deyərək, Azərbaycanın enerji, o cümlədən bərpa olunan enerji sahəsində də uğurlar qazandığını qeyd etdi, ölkələrimizin bu istiqamətdə əməkdaşlığının bundan sonra da genişləncəyinə əminliyini bildirdi.

Qonaq Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin iştirakı ilə ötən il Naxçıvanda Azərbaycan və Türkiyədə bərpa olunan enerji mənbələrindən istehsal edilən elektrik enerjisinin ötürülməsi sahəsində əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunun imzalanmasının və İğdır–Naxçıvan qaz kəmərinin təməlinin qoyulmasının önəmini bir daha qeyd etdi və bu layihənin 2024-cü ildə yekunlaşacağına ümidvar olduğunu diqqətə çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı Türkiyə Prezidentinin bugünkü tədbirlə bağlı məktubuna görə minnətdarlığını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev İğdır–Naxçıvan qaz kəmərinin təməlinin qoyulmasından qısa müddət sonra Naxçıvanda boru kəmərinin hazır vəziyyətdə olacağını məmnunluqla qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı bu layihənin Naxçıvanın elektrik enerjisi istehsalı və təbii qazla təchizatı baxımından çox önəmli layihə olduğunu vurğuladı.

Enerji sahəsində əməkdaşlığımızın geniş gündəliyə malik olduğunu qeyd edən Azərbaycan Prezidenti bu gündəliyin təbii qaz, neft, bərpa olunan enerji növləri, Türk Petrollarının SOCAR ilə birlikdə başqa ölkələrdə birgə fəaliyyətini və digər sahələri əhatə etdiyini bildirdi.

Ölkələrimiz arasında enerji sahəsində nəhəng layihələrin həyata keçirildiyini deyən dövlətimizin başçısı Azərbaycan–Türkiyə birliyinin bütün sahələrdə olduğu kimi, enerji məsələsində də özünü göstərdiyini qeyd etdi.

Prezident İlham Əliyev hazırda Azərbaycanın təbii qazının 8 ölkəyə ixrac edilməsinin əhəmiyyətinə toxundu və bu sahədə əməkdaşlığın gələcəkdə daha da genişlənəcəyinə əminliyini bildirdi.

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
SƏNAYE VƏ QABAQCIL TEXNOLOGİ-
YALAR NAZİRİ SULTAN ƏHMƏD
ƏL-CABİR İLƏ GÖRÜŞ**

4 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 4-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Sənaye və Qabaqcıl Texnologiyalar naziri Sultan Əhməd əl-Cabiri qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini qeyd edərək, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyanın bu ilin əvvəlində Azərbaycana rəsmi səfərinin əhəmiyyətinə toxundu. Prezident İlham Əliyev bu gün Neftçala, Biləsuvar Günəş Elektrik stansiyalarının və Abşeron–Qaradağ Külək Elektrik Stansiyasınının təməlinin qoyulmasını dostluq və qardaşlıq münasibətlərimizin nümayişi kimi dəyərləndirdi. Dövlətimizin başçısı təməlqoyma mərasiminin iyunun 4-də keçirilməsinin rəmzi xarakter daşdığını deyərək, məhz 1996-cı ilin bu günündə «Şahdəniz» yatağına dair sazişin imzalandığını qeyd etdi. Azərbaycan Prezidenti Günəş və külək stansiyalarınının təməlinin qoyulmasınının təkəə enerji sahəsində deyil, ümumilikdə ölkəmizin inkişafında yeni bir mərhələ olacağına əminliyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı əməkdaşlığımızın genişlənməsində şəxsən Prezident şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyanın və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri Hökumətinin verdiyi töhfəni yüksək qiymətləndirdi.

Prezident İlham Əliyev bərpa olunan enerji sahəsində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycanla əməkdaşlıq etməsinin önəmini vurğuladı, qazıntı yanacağı layihələri və COP29 ilə bağlı Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin verdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını bildirdi. Azərbaycan Prezidenti bütün bunların ölkələrimiz arasında güclü tərəfdaşlıq işinə xidmət etdiyini və dostluq əlaqələrimizin göstəricisi olduğunu dedi.

Sultan Əhməd əl-Cabir Bakıya səfərindən, 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji sərəgilərində iştirak və burada çıxış etməsindən, həmçinin təməlqoyma mərasimində iştirakından böyük məmnunluq hissi keçirdiyini vurğuladı. Qonaq qeyd etdi ki, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti həmişə bildirir ki, o, ölkələrimiz arasında tərəfdaşlıq əlaqələrini daha da möhkəmləndirmək əzmindədir. Sultan Əhməd əl-Cabir ölkəsinin daim Azərbaycan ilə bir yerdə olacağını söylədi.

**İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ VƏZİFƏSİNİ İCRA
EDƏN BİRİNCİ VİTSE- PREZİDENT
MƏHƏMMƏD MOXBER
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

5 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyunun 5-də İran İslam Respublikasının Prezidenti vəzifəsini icra edən Birinci vitse-prezident Məhəmməd Moxber ilə telefon danışığı olmuşdur.

Telefon danışığı əsnasında dövlətlərimiz arasında tarixi dostluq, qonşuluq və xalqlarımız arasında qardaşlıq münasibətlərinin mövcud olduğu bir daha vurğulandı.

Söhbət zamanı Prezident İlham Əliyev ilə İran İslam Respublikasının mərhum Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin Azərbaycan–İran sərhədində keçirilmiş görüşü, görüşdə aparılmış müzakirələrin və əldə edilmiş razılaşmaların əhəmiyyətinə toxunuldu. Qeyd edildi ki, bir çox önəmli məsələlərin müzakirə edildiyi həmin görüşdə əlaqələrimizin inkişafının gələcək istiqamətləri və hər iki tərəfin güclü siyasi iradəsi bir daha təsdiqlənib. Azərbaycanın bu görüşdə əldə edilmiş razılaşmalara tam şəkildə sadıq olduğunu deyən dövlətimizin başçısı bildirdi ki, ölkəmiz onların icrası

istiqlamətində İran İslam Respublikası ilə birlikdə fəalliyətini davam etdirəcək.

Azərbaycan Prezidenti İran İslam Respublikasının Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin, Xarici İşlər naziri Hüseyn Əmir Abdullahianın və digər müşayiət edən şəxslərin helikopter qəzasında faciəli surətdə həlak olmaları ilə bağlı İran dövlətinə və xalqına bir daha başsağlığı verdi.

Başağılığına görə təşəkkürünü bildirən Məhəmməd Moxber də öz növbəsində, İran tərəfindən Prezident İlham Əliyev ilə İranın mərhum Prezidenti Seyid İbrahim Rəisinin görüşü zamanı əldə edilmiş razılaşmaların ölkəmizin maraqlarına uyğun olaraq həyata keçiriləcəyini qeyd etdi.

Telefon danışığı zamanı İran ərazisindən keçməklə Azərbaycanın Zəngilan rayonunu Naxçıvan ilə birləşdirən yol-nəqliyyat xəttinin yaradılması istiqamətində aparılan işlər də müzakirə olundu.

BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN PREZİDENTİ ŞEYX MƏHƏMMƏD BİN ZAİD ƏL-NƏHYAN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

5 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 5-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyana telefonla zəng etmişdir.

Dövlətimizin başçısı iyunun 4-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin «Masdar» şirkətinin iştirakı ilə Neftçala, Biləsuvar Günəş Elektrik stansiyalarının və Abşeron–Qaradağ Külək Elektrik Stansiyasının təməlinin qoyulmasının əhəmiyyətinə toxunaraq, bu sahədə ölkələrimiz arasında mövcud əməkdaşlıqdan məmnunluğunu bildirdi.

Telefon danışığı zamanı Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında dostluq, qardaşlıq və strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinin bütün sahələrdə dinamik inkişaf etdiyi vurğulandı.

COP28-in sədri olaraq, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və COP29-un sədri olaraq, Azərbaycan arasında həyata keçirilən əməkdaşlıq və təcrübə mübadiləsindən məmnunluq ifadə olundu. Prezident İlham Əliyev şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyanı COP29 Zirvə toplantısında iştirak etmək üçün Azərbaycana dəvət etdi.

Dövlətimizin başçısı ölkəmizin üzləşdiyi mina probleminin aradan qaldırılması istiqamətində verdiyi maliyyə töhfəsinə və Azərbaycanın Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionunda humanitar əsaslı tikinti layihələrinə töhfə vermək niyyətinə görə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə minnətdarlığını bildirdi.

Şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyan ölkələrimiz arasında münasibətlərin dostluq, qardaşlıq və strateji tərəfdaşlıq xarakteri daşdığını bir daha vurğuladı.

Telefon danışığı əsnasında dövlət başçıları əlaqələrimizin inkişaf perspektivləri barədə fikir mübadiləsi apardılar.

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ JOQORKU
KENEŞİNİN SƏDRİ NURLANBEK
ŞAKİYEV İLƏ GÖRÜŞ**

6 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 6-da Qırğız Respublikasının Joqorku Keneşinin Sədri Nurlanbek Şakiyevi qəbul etmişdir.

Nurlanbek Şakiyev Qırğız Prezidentinin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Sadır Japarovə çatdırmağı xahiş etdi.

Dövlətimizin başçısı ötən ilin oktyabrında Qırğızıstana səfərini məmnunluqla xatırlatdı.

Söhbət zamanı Azərbaycan ilə Qırğızıstan arasında İnvestisiya Fondunun yaradıldığı və onun büdcəsinin hazırda daha da artırıldığı qeyd edildi.

Görüşdə Qırğız Prezidentinin Azərbaycana səfəri və səfər çərçivəsində aparılmış müzakirələrin və imzalanmış sənədlərin əhəmiyyəti vurğulandı. Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş Ağdam rayonunda Qırğızıstan tərəfindən məktəbin inşasının həyata keçirilməsi ölkələrimiz arasında dostluğun və qardaşlığın nümunəsi kimi qiymətləndirildi.

Nurlanbek Şakiyev Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş rayonlarına, xüsusən də Şuşa şəhərinə səfər

etdiyini və həmin ərazilərin dünyanın ən gözəl guşələrindən biri olduğunu dedi. O, Azərbaycan xalqının səbirlə 30 ilə yaxın bir müddətdə torpaqlarının işğaldan azad edildiyi günü gözləməsinin və buna nail olmasının önəmini vurğuladı. Qonaq torpaqlarımızın işğaldan azad olunması və ölkəmizin inkişafında Prezident İlham Əliyevin liderliyinin yüksək qiymətləndirildiyini qeyd etdi.

Söhbət zamanı Türk Dövlətləri Təşkilatının inkişafı, beynəlxalq təşkilatlarda və təsisatlarda Azərbaycan–Qırğızıstan əməkdaşlığının və ölkələrimizin parlamentləri arasında əlaqələrin vacibliyi vurğulandı.

**ÜMUMDÜNYA TİCARƏT
TƏŞKİLATININ BAŞ DİREKTORU
NQOZİ OKONJO-İVEALA
İLƏ GÖRÜŞ**

6 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 6-da Ümumdünya Ticarət Təşkilatının baş direktoru Nqozi Okonjo-İvealanı qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycanın Ümumdünya Ticarət Təşkilatına daxilolma prosesi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Qonaq Azərbaycanın əldə etdiyi iqtisadi nailiyyətləri vurğuladı.

COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdıran Ümumdünya Ticarət Təşkilatının baş direktoru bu tədbir çərçivəsində Ticarət və Sərmayə Gününün təşkil edilməsi ilə bağlı təşəbbüsü dəstəklədiyinə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı ölkəmizlə Təşkilat arasında əməkdaşlıq imkanları müzakirə olundu.

**TÜRKPA-nın BAŞ KATİBİ MEHMET
SÜREYYA ER, TBMM-in SƏDRİ NUMAN
KURTULMUŞ, QAZAXISTAN PARLAMENTİ
MƏCLİSİNİN SƏDRİ YERLAN KOŞANOV,
QIRĞIZ JOQORKU KENEŞİNİN SƏDRİ
NURLANBEK ŞAKİYEV, ÖZBƏKİSTAN
ALİ MƏCLİSİ SENATININ SƏDRİ TƏNZİLƏ
NARBAYEVA, ŞİMALİ KİPR TÜRK
RESPUBLİKASI MƏCLİSİNİN SƏDRİ
ZORLU TÖREN VƏ MACARISTAN MİLLİ
ASSAMBLEYASININ SƏDR MÜAVİNİ
MARTA MATRAY İLƏ GÖRÜŞ**

6 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 6-da TÜRKPA-nın baş katibi Mehmet Süreyya Eri, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri Numan Kurtulmuşu, Qazaxıstan Parlamenti Məclisinin Sədri Yerlan Koşanovu, Qırğız Joqorku Keneşinin Sədri Nurlanbek Şakiyevi, Özbəkistan Ali Məclisi Senatının Sədri Tənzilə Narbayevanı, Şimali Kipr Türk Respublikası Məclisinin Sədri Zorlu Töreni və Macarıstan Milli Assambleyasının Sədr müavini Marta Matrayı qəbul etmişdir.

İlham Əliyev: İlk növbədə, xoş gəlmisiniz! Sizin hamınızı səmimiyyətlə salamlayıram. Əminəm ki, TÜRKPA-nın növbəti plenar iclası yaxşı nəticələr verəcək. Belə toplantılar bir qayda olaraq, Türk

Dünyasının birliyinin təzahürü olur, əminəm ki, Bakı toplantısı da istisna olmayacaq. Türk Dünyasının birləşməsi istiqamətində ölkələrimiz böyük səylər göstərir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanın xarici siyasətinin prioritetlərinin müəyyən edilməsi zamanı Türk Dünyasının gücləndirilməsi, türk dövlətləri ilə əlaqələrimiz prioritet istiqamət kimi müəyyən olunub. Builki Prezident seçkilərindən sonra andıçmə mərasimindəki çıxışında bildirmişdim ki, bizim ailəmiz Türk Dünyasıdır, bizim başqa ailəmiz yoxdur. Əslində bu, ölkəmizin bu istiqamətdəki siyasətini açıq şəkildə bürüzə verir. Şadam ki, son illər ərzində Türk Dövlətləri Təşkilatı xətti ilə aparılan işlər birliyimizi daha da gücləndirir.

Bildiyiniz kimi, mənim təşəbbüslə bir aydan sonra Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşü keçiriləcək. Mən hesab etdim ki, ildə bir dəfə Zirvə görüşünün keçirilməsi kifayət etməz. Çünki həm sürətli, yəni davamlı təmaslara ehtiyac var, eyni zamanda, hər bir Zirvə görüşü birliyimizin gücləndirilməsinə istiqamətlənmiş növbəti addım olur. Çox şadam və həmkarlarıma minnətdaram ki, onlar bu təşəbbüsü dəstəkləyiblər və düz bir aydan sonra Şuşa şəhərində qeyri-rəsmi Zirvə görüşü keçiriləcək. O görüşün əsas mövzuları nəqliyyat və iqlimlə bağlı olacaq. Bu da təbiidir. Çünki bu gün nəqliyyat əlaqələrinin qurulması və genişləndirilməsi Türk Dünyasının birləşməsi ilə sıx bağlı olan prosesdir. «Orta Dəhliz»in fəaliyyətə başlaması və yükdaşımaların artırılması göz önündə olan məsələlərdir. Burada Türk Dövlətləri Təşkilatına

üzv olan bütün ölkələr birgə fəaliyyət göstərir. Mən hesab etdim ki, indiki zəmanədə «Orta Dəhliz»in potensialına dünyada daha böyük ehtiyac vardır. Biz bu mövzu ilə bağlı, gələcək addımlarımızla bağlı geniş fikir mübadiləsi aparmalıyıq.

İqlim məsələləri isə bu gün Azərbaycanın gündəliyində duran əsas vəzifələrdən biridir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan bu il COP29 konfransına ev sahibliyi edəcək. Bu bizim üçün həm böyük məsuliyyət, həm də böyük şərəfdir. Bu qlobal tədbirə hazırlıq ərəfəsində qardaş ölkələrlə bu məsələləri də müzakirə etmək böyük fayda verəcəkdir.

Zirvə görüşünün Şuşada keçirilməsi təbii ki, böyük rəmzi məna daşıyır. Şuşa 4 ilə yaxındır ki, işğaldan azad edilib və orada sürətlə quruculuq-bərpa işləri aparılır. Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin liderləri Şuşaya səfərlər etmişlər. Türkiyə Prezidenti, Özbəkistan Prezidenti, Qazaxıstan Prezidenti, Qırğız Prezidenti Ağdama və Füzuliyə səfər etmişlər. Yəni bu, işğal edilmiş torpaqların bərpası üçün böyük məna daşıyır. Biz bir daha qardaş dəstəyini hiss edirik, bütün Azərbaycan xalqı bunu hiss edir. Onu da bildirməliyəm ki, azad edilmiş torpaqlarda qardaş ölkələrin təşəbbüsü və maliyyə dəstəyi ilə artıq bir məktəb və bir İncəsənət Mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır. Onlar Özbəkistan və Qazaxıstan tərəfindən inşa edilib. Bir məktəbin təməlini isə bu yaxınlarda Qırğız Prezidenti ilə bərabər Ağdam rayonunda qoyduq. Cəbrayıl rayonundakı bir məntəqədə isə Macarıstanın maliyyə dəstəyi ilə bir məktəb inşa ediləcək. Yəni bütün bunlar bir da-

ha birliyimizi göstərir. Bu fürsətdən istifadə edərək, mən qardaş ölkələrə bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Onu da qeyd etməliyəm ki, azad edilmiş ərazilərdə bu gün geniş yol-nəqliyyat infrastrukturu yaradılır və bu nəhəng layihələrin icrasında Türkiyədən olan şirkətlər fəal iştirak edirlər. İndi Şuşaya gedən hər bir insan yeni çəkilən avtomagistraldan keçərək öz gözü ilə görür ki, orada 7 tunel, 9 viaduk, bir çox körpülər inşa edilir və podratçıların əksəriyyəti Türkiyədən olan şirkətlərdir. Eyni zamanda, dəmir yolunun bərpası prosesi də sürətlə gedir. Horadiz–Ağbənd dəmir yolunun podratçısı da Türkiyə şirkətləridir. Yəni biz azad edilmiş torpaqlarda Türk Dünyasının birliyini əyani şəkildə görürük. Təbii ki, bu həm bizi sevindirir, həm də bütün Türk Dünyası ölkələrinin bir-birinə nə qədər bağlı olmasından xəbər verir.

Azad edilmiş torpaqlarda həyat bərpa olunur. Artıq 4 şəhər və 4 kənd bərpa edilib və keçmiş köçkünlər oraya qayıdıblar. 7000-dən çox keçmiş köçkün artıq öz dədə-baba torpaqlarında yaşayır və bu ilin sonuna qədər bu rəqəm ən azı 20 minə çatacaq. Geniş quruculuq, abadlıq işləri aparılır və Qarabağ, Şərqi Zəngəzur dünyanın ən inkişaf etmiş bölgələrindən birinə çevriləcəkdir.

Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, TÜRKPANIN bugünkü toplantısı böyük əhəmiyyət daşıyır. Əminəm ki, müzakirə ediləcək məsələlər bizim birliyimizi daha da gücləndirəcək. Eyni zamanda, hər dəfə qardaş ölkələrdən yüksək vəzifəli şəxslər ölkəmizə gələndə, bu bizi sevindirir. Türk Dünyası böyük

bir ailədir, böyük potensiala malikdir, böyük coğrafiyanı əhatə edir. Nəqliyyat yolları, enerji resursları, insan kapitalı, artan əhali, demoqrafik vəziyyətin müsbət olması – bunlar böyük bir güc potensialıdır. Bizim vəzifəmizdir ki, bu potensialı dünya miqyasında böyük bir gücə çevirək, əminəm ki, bu olacaq, biz bunu görürük. Hər bir toplantı, hər bir Zirvə görüşü bizim məqsədlərimizə doğru atılan növbəti addım olur.

Bir daha sizi salamlayıram, xoş gəlmisiniz! Sizə xoş səfər arzulayıram.

* * *

Tənzilə Narbayerova (*Özbəkistan Ali Məclisi Senatının Sədri*): Əvvəlcə, bütün həmkarlarım adından və şəxsən öz adımdan dəvətə görə böyük minnətdarlığımı ifadə etmək istəyirəm. Bizi fəxri qonaq qismində dəvət ediblər, amma hər halda, türk xalqlarının parlament hərəkətinin fəal iştirakçısıyıq.

Cənab Prezident, Sizə öz Prezidentimizin, Sizin dostunuzun, qardaşınızın salamlarını və Qarabağın bərpası üzrə böyük quruculuq işlərinizdə, yaradıcı fəaliyyətinizdə ən xoş arzularını çatdırmaq istəyirəm. Sizin yaradıcı əməyiniz sayəsində bu gün Azərbaycanın dünya səviyyəsində nüfuzu artır. Sosial-iqtisadi potensial, beynəlxalq nüfuz artır. Demək istərdim ki, TÜRKPAnın yaradılması ideyanız öz müsbət nəticələrini verir. Biz onun işində həmişə fəal iştirak edirik. Xüsusilə bu il Cenevrədə Parlamentlərarası İttifaqın 148-ci sessiyasında iştirak etdik və orada hörmətli Sahibə xanım Sizin göstərişinizlə TÜRKPAnın xü-

susi iclasını təşkil etdi. Bütün parlamentarilər oraya topladı və biz məsələləri fəal şəkildə müzakirə etdik. Mən Özbəkistan parlamentariləri adından ideyanıza görə Sizə təşəkkür etmək istəyirəm.

Demək istəyirəm ki, parlament meyarının, parlamentin proseslərə təsirinin gücləndirilməsi ilə bağlı Sizin ideyalarınızı hər zaman dəstəkləyəcəyik, təbii ki, ikitərəfli formatda da. İlk «Yol xəritəsi»ni uğurla həyata keçirdik. Bizim çox yaxşı münasibətlərimiz var, bu gün ikinci «Yol xəritəsi»ni imzalayırıq və bütün söylərimiz, möhtərəm cənab Prezident, mənim Prezidentimlə birgə əldə etdiyiniz razılaşmaların həyata keçirilməsinə yönəldiləcəkdir.

Sizə bir daha təşəkkür etmək və böyük uğurlar arzulamaq istəyirəm. Siz böyük tarixi işlər görmüşünüz və uzaqgörənliyiniz, yüksək peşəkarlığınız və təşkilatçılıq bacarığınızla bütün dünyanı heyran qoymaqla davam edirsiniz. Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Sağ olun. Əziz qardaşım Şavkat Miromonoviçə ən xoş arzularımı çatdırın, onunla tezliklə görüşməyə ümid edirəm. Bilirsiniz, ilin sonuna qədər bizim görüşlərimiz olacaq – həm mənim səfərim, həm də bilirəm ki, Şavkat Miromonoviç bu ilin noyabrında keçiriləcək iqlim konfransında iştirak etməyi planlaşdırır. Bizim hələ beynəlxalq platformalarda da əlaqələrimiz olacaq. Siz də yaxşı bilirsiniz ki, ölkələrimiz arasında qardaşlıq münasibətləri necə uğurla, deyərdim ki, inanılmaz sürətlə inkişaf edir. Yəqin 7-8 il əvvəl kimsə desəydi ki, biz belə bir əməkdaşlıq səviyyəsinə çatacağıq, buna inananlar az olardı. Bu, böyük nailiyyətdir. Mən də hamını dəvət etmək istər-

dim – COP29 çərçivəsində burada Parlamentlərarası İttifaqın iclası keçiriləcək və biz qardaş ölkələrin bütün parlament rəhbərlərini dəvət edirik. Bu da mühüm hadisə olacaq. Ümumiyyətlə, iqlim konfransı çərçivəsində çoxlu tədbirlər keçiriləcək. Amma ən əlamətdarlarından biri Parlamentlərarası İttifaqın toplantısı olacaq. Beləliklə, ilin sonuna qədər hələ çox görüşəcəyik.

Tənzilə Narbayera: Çox sağ olun. Buraya gəlişimiz həmişə xoşdur.

Numan Kurtulmuş (*Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri*): Çox hörmətli Əliyev cənabları, hörmətli Prezident!

Mən də Türkiyə Respublikası adından cənab Prezidentimizin və türk xalqının salamlarını, sevgilərini Sizə çatdırmaq istəyirəm.

İlk növbədə, həqiqətən də Azərbaycan tarixinin fəvqəladə önəmli dönüş nöqtələrindən biri olan Qarabağın işğaldan azad edilməsindəki Zəfəriniz münasibətilə Sizi bir daha təbrik edirik. Tarixi bir uğur əldə edilmişdir. 30 il işğal altında qalan Qarabağ torpaqları azad edilmişdir.

İndi sevinirik, görürük ki, azad edilmiş Qarabağ torpaqları abadlaşdırılır, yenidən dirçəldilir. Köçkünlərin oraya qayıtmaları da olduqca sevindirici bir xəbərdir. Qarabağın ən qısa müddətdə qeyri-adi dərəcədə böyük bir cazibə mərkəzi olacağını bilirik, görürük. Allah işinizi avand eləsin. Türkiyə Respublikası olaraq, türk xalqı olaraq, bütün gücümüzlə hər zaman hər yerdə sizin yanınızda olduğumuzu bir daha ifadə etmək istəyirəm.

Təbii ki, zati-alinizin də ifadə etdiyi kimi, qarşımızda əslində dünya tarixi baxımından yeni bir dövrün qapıları açılıb. Sovet İttifaqının dağılması ilə ikiqütblü dünya sistemi geridə qaldı. Amerikanın Əfqanıstandan çıxması ilə də Amerikanın birqütblü dünya sistemi geridə qaldı. İndi qarşımızda çoxqütblü bir dövrün başlanğıcı var. Orta Asiya dediyimiz Özbəkistandan, Qazaxıstandan başlayan, Qafqazdan Anadoluya, oradan da Avropaya – ta Macarıstana qədər uzanan coğrafiyada təxminən 300 milyon türk yaşayır. Bu, böyük bir potensialdır. Həm insan gücü baxımından, həm də yeraltı, yerüstü sərvətlər baxımından qeyri-adi böyük bir potensialdır. İnşallah, türk dövlətləri bunu öz aralarında ən doğru şəkildə istifadə edərək, yeni dünyada böyük bir güc mərkəzinə çevriləcək. Türk Dünyasının önəmli bir güc balansı olması dünyada sülhə əsla təhdid deyil, tam əksinə, dünyada sülhün təmin edilməsi üçün bir imkan, bir fürsətdir. Qarşıdakı dövr hər halda, biz Türk Dövlətləri Təşkilatının üzv ölkələri və digər qardaşlarımızla birlikdə Türk Dünyasının böyük bir güc mərkəzi olması üçün bütün imkanlarımızı səfərbər edəcəyik, birliyimizi, bərabərliyimizi, qardaşlığımızı gücləndirəcəyik, ortaq layihələrlə «qazan–qazan» prinsipi çərçivəsində dünyanın bu bölgəsində haqqın, ədalətin yenidən hakim olacağı bir strukturun formalaşması üçün səy göstərəcəyik. Bu çərçivədə son dərəcə ümidvar olduğumuz bir dövrün tam başlanğıcındayıq. Yetər ki, üzərimizə düşən vəzifələri yerinə yetirək və bundan sonrakı nəsillərə daha güclü bir Türk Dünyasını ötürə bilək.

Dediyiniz kimi, bizim ailəmiz Türk Dünyasıdır. Bu ailənin çox güclü kökləri olduğunu hər münasibətimizdə daha yaxından görür, müşahidə edirik. Bu əlaqələrimizin xalqlarımız tərəfindən də qəbul edildiyi və gücləndirildiyi fəaliyyəti həyata keçirməyimiz, Qaspiralının dediyi kimi, «dildə, fikirdə və işdə birliyi» təmin etməyimiz şərtdir. Bu istiqamətdə atılacaq addımlarda da Türkiyə olaraq, bütün gücümüzlə bu işlərdə birlikdəyik.

Ev sahibliyinə görə bir daha təşəkkür edir, ehtiramımızı bildiririk.

İlham Əliyev: Çox təşəkkür edirəm. Xahiş edirəm ki, mənim səmimi salamlarımı, xoş arzularımı qardaşım, cənab Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanə çatdırasınız. Türkiyə hər zaman Azərbaycanın yanında olub və İkinci Qarabağ müharibəsi başlayarkən cənab Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın çox açıq və dəqiq sözləri – Türkiyə Azərbaycanın yanındadır – bizə əlavə güc verdi. Bu siyasi və mənəvi dəstək bütün dünyaya göstərdi ki, Azərbaycan tək deyil və Türkiyə 44 gün ərzində yanımızda oldu. Hər gün həm Prezident, həm digər vəzifəli şəxslər açıqlamalar verərkən imkan yaradıldı ki, biz bu haqlı davamızı Zəfərlə başa vuraq. Çünki siz də yaxşı bilirsiniz ki, 44 gün ərzində Azərbaycana müxtəlif güc mərkəzlərindən çox böyük təzyiqlər olmuşdu. Hətta bəzi ölkələr bizi hədələyirdilər və belə bir çətin durumda Türkiyənin birmənalı dəstəyi, yenə də deyirəm, bizə əlavə güc verdi, inam verdi və bu dəstəyə görə biz minnətdarıq. Bütün Azərbaycan xalqı bunu bilir və qiymətləndirir.

Qeyd etdiyiniz kimi – mən çox şadam ki, bu, ar-tıq ümumi bir yanaşmadır, ümumi bir fikirdir – Türk Dünyasının gücləndirilməsi, birləşməsi Türk Dünyasını, Türk Dövlətləri Təşkilatını dünya miq-yasında böyük bir güc mərkəzinə çevirəcək. Çünki siz də qeyd etdiyiniz kimi, mövcud olan güc mərkəzləri böhran içindədir. Hərəsinin öz böhran çərçivələri var. Bizim isə əksinə, potensialımız gündəngünə çiçəklənir. Qeyd etdiyim kimi, böyük coğrafiyadır, xəritəyə baxsaq görərik ki, Türk Dünyasının ucu-bucağı yoxdur, böyük coğrafiyanı əhatə edir. Artan əhali, gənc əhali, təbii sərvətlər, nəqliyyat yolları, aramızdakı birlik. Bu birlik təbiidir, bu birliyin təməlində ortağ köklər vardır. Ona görə bu birlik bütün başqa birliklərdən daha qüvvətli, daha güclüdür. Yəni bizim birləşməyimiz etnik, mədəni köklər üzərindədir və biz təbii ki, praktiki addımlarla bu birliyi gücləndirməliyik.

Bu gün nəqliyyat, energetika, ticarət, mədəniyyət sahələrində və digər sahələrdə çox geniş əlaqələr vardır. Bu gün təhlükəsizliklə – hərbi, hərbi-texniki və təhlükəsizliklə bağlı olan digər sahələr də mütləq diqqət mərkəzində olmalıdır. Çünki dünyanın müxtəlif yerlərində gedən proseslər göstərir ki, beynəlxalq hüquq normaları inkar edilir, işləmir. Biz bunu Azərbaycanın timsalında 28 il görmüşük. Minsk qrupu 28 il guya Qarabağ problemini həll etməyə çalışırdı. Əslində isə onu dondurmağa çalışırdı və BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnaməsi kağız parçasından başqa bir şey deyildi. Biz də ona görə bu gün öz haqqımızı, ərazi bütövlüyümüzü döyüş mey-

danında, güc yolu ilə və beynəlxalq hüquq çərçivəsində həll etdik. Ancaq o da həqiqətdir: sənin gücün olmalıdır ki, öz haqqını müdafiə edə biləsən.

Ermənistan–Azərbaycan prosesi ilə bağlı deyərək birlərəm ki, biz hesab edirik, bir neçə açıq məsələ hələ də qalmaqdadır. Onlardan biri Ermənistanın Konstitusiyasıdır ki, orada Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları vardır. İkincisi, Ermənistanın Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı əsassız ərazi iddialarına son qoyulmalıdır. Təbii ki, biz artıq bunu Ermənistan tərəfinə təklif etmişik ki, Azərbaycan və Ermənistan ATƏT-ə birgə müraciət etsin ki, Minsk qrupu ləğv edilsin. Minsk qrupuna heç bir ehtiyac yoxdur, o, indi fəaliyyət göstərmir. Biz onun fəaliyyət göstərməsinə de-fakto imkan verməyəcəyik. Qaldı ki, de-yure – hüquqi cəhətdən bu, ləğv edilsin və bu, Ermənistanın nə qədər səmimi olmasından xəbər verəcək. Əgər Ermənistan Minsk qrupunun saxlanılmasına üstünlük versə, deməli, onların bizə qarşı ərazi iddiaları davam edir.

Bildiyiniz kimi, bu yaxınlarda sərhədlərin müəyyən edilməsi istiqamətində önəmli hadisələr baş vermişdir. Azərbaycan 1990-cı və 1992-ci illərdə itirdiyi 4 kəndi – Qazax bölgəsində yerləşən 4 kəndi bir güllə atılmadan geri qaytardı. Bu onu göstərir ki, məsələlər sülh yolu ilə həll oluna bilər. Əgər Ermənistan 2020-ci ildə bizim sözumüzə qulaq assaydı və sülh yolu ilə bizim torpaqlarımızı qaytarsaydı, İkinci Qarabağ müharibəsinə və antiterror əməliyyatına ehtiyac qalmazdı. Yəni bu onlar üçün dərs olmalıdır və mən görürəm ki, bu dərsdən onlar, necə deyərlər, nəticə çıxarırlar. Çünki 4 kəndin sülh yolu ilə, danışıqlar

yolu ilə bizə qaytarılması və bölgədə sərhədlərin müəyyən edilməsi göstərir ki, biz məsələləri danışıqlar yolu ilə həll edə bilərik. Əlbəttə, növbəti mərhələdə – əminəm ki, Şuşa Zirvə görüşü bu istiqamətdə önəmli addım olacaq, orada həm birliyimiz nümayiş etdiriləcək, həm də konkret məsələlər müzakirə olunacaq – dövlət başçıları, parlament sədrləri, vətəndaş cəmiyyəti, cəmiyyətin bütün təbəqələri birgə səylərlə bir nöqtəyə vurmalıdırlar ki, Türk Dünyası güclənsin. Mən əminəm ki, gün gələcək, dünyanın bütün məsələlərini Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə məsləhətləşmə yolu ilə həll edəcəklər. Yəni biz ancaq xoş niyyət göstəririk və hörmətli Sədr Numan Kurtulmuşun dediyi kimi, bizim istəyimiz işbirliyidir, əməkdaşlıqdır, dostluqdur. Biz heç kimə qarşı heç bir hərəkət etmirik. Biz heç kim üçün təhdid mənbəyi deyilik və heç vaxt olmayacağıq. Öz haqqımızı tələb edirik, bir-birimizi dəstəkləyirik, bir-birimizi qoruyuruq. Baxın, Türkiyə və Azərbaycan 2021-ci ildə Şuşa Bəyannaməsini imzalamışlar və rəsmi müttəfiq olmuşlar. Yəni bu müttəfiqlik ən yüksək əməkdaşlıq formatıdır. Hər zaman bütün məsələlərdə bir-birimizin yanındaıyq. Bir məsələ çıxan kimi, necə deyərlər, avtomatik rejimdə, gözüyumulu bir-birimizin yanındaıyq. Bu birlik bütün Türk Dünyasında olmalıdır və ondan sonra heç kim bizim işimizə müdaxilə edə bilməz.

* * *

Yerlan Koşanov (*Qazaxıstan Parlament Məclisinin Sədri*): Hörmətli cənab Prezident! Səmimi qə-

bula görə çox sağ olun. Mən də Sizə Prezidentimiz Kasım-Jomart Kemeleviç Tokayevin salamlarını və səmimi arzularını çatdırmaq, həmçinin Sizi bu yaxınlarda qeyd olunan Azərbaycanın Müstəqillik Günü münasibətilə təbrik etmək istərdim. Həqiqətən, Azərbaycan müstəqillik illərində çox böyük uğurlar qazanıb. Biz buna sevinirik, bunu görürük və qazax qardaşlarınız olaraq, buna həqiqətən də şadiq. Bu gün Azərbaycan gələcəyə inamla baxan dinamik dövlətə çevrilib. Bakı bunun bariz nümunəsidir. Biz buraya səfər etməyi sevirik, qazaxlar Bakıya gəlməyi xoşlayırlar.

Bilirsiniz, bir çox soydaşımız buraya tez-tez gəlir, onlar təkcə dincəlmək üçün gəlmirlər, burada əsl dost və qardaşlarla görüşürlər. Buna görə də qazaxlar bura gəlməyi sevirlər, həmçinin mən və ailəm də. Bu səbəbdən bu gün Bakıya səfər etməyimə çox şadam. Bakı bu gün həqiqətən də Azərbaycanın qüdrətini, firavanlığını göstərir.

Sizin düşünülmüş strategiyanızın əsas nailiyyəti ölkənizin ərazi bütövlüyünün tam bərpası olub. Bu gün bu barədə danışıldı, Prezidentimiz burada olanda da bu barədə danışdı. Biz də Qazaxıstanda bu hadisəyə ürəkdən sevinirik.

Bu gün həm Qazaxıstan, həm də Azərbaycan arasında qarşılıqlı əlaqələr, deyə bilərəm ki, nümunəvidir. Uğurumuzun açarı Sizinlə Prezidentimiz Kasım-Jomart Kemeleviç Tokayev arasında etimada əsaslanan dialoqdur. Siz artıq iki dəfə Qazaxıstanda olmuşunuz, bu il Prezidentimiz dövlət səfərində olub. Nümayəndə heyətimiz çox xoş təəssüratla qayıtdı. Həqiqətən də

Azərbaycan–Qazaxıstan Ali Dövlətlərarası Şuranın iclasının keçirilməsi tarixi hadisə oldu. Bu doğrudan da böyük hadisə idi. Sizi tezliklə Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının toplantısında gözləyirik. Həmçinin Mərkəzi Asiya liderlərinin məşvərət görüşü də baş tutacaq. Sizin həmkarlarınız da orada olacaqlar. Prezidentimiz Türk Dövlətləri Təşkilatının iclasında, eləcə də bu gün müzakirə edilən COP29 sammitində iştirak etməyi planlaşdırır. Qazaxıstan və Azərbaycan parlamentləri də bütün həmkarlarımızla olduğu kimi, çox sıx əməkdaşlıq edirlər. Sahibə Əli qızı ilə həmişə əlaqə saxlayırıq və bütün dövlətlərarası çoxtərəfli görüşlərdə, tədbirlərdə, demək olar ki, eyni mövqedən çıxış edirik. Həqiqətən də Sahibə Əli qızı ilə çox sıx əməkdaşlıq edirik.

Bu il Azərbaycan TÜRKPА-ya sədrlik edir. Sizə uğurlar, nailiyyətlər, səmərəli sədrlik və qarşıya qoyduğunuz məqsədlərə çatmağınızı arzulayıram.

Ölkələrimiz də ardıcıl, sülhsevər siyasət yürüdür. Bu yaxınlarda Almatıda Azərbaycanla Ermənistan arasında birbaşa danışıqlar aparılıb. Qazaxıstan belə bir platforma təqdim etməkdən məmnun idi. Biz gələcəkdə bütün bu məsələlərdə əlavə yardım göstərməyə hazırıq. Biz də sizin kimi, regionda sülhün və sabitliyin bərqərar olmasında maraqlıyıq.

Bir daha Sizə minnətdarlığımı bildirmək və qardaş Azərbaycanın möhkəmlənməsi və tərəqqisinə yönəlmiş yüksək missiyanızda uğurlar arzulamaq istərdim. Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Sağ olun. Hörmətli Kasım-Jomart Tokayevə mənim ən xoş arzularımı çatdırın.

Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, onun Azərbaycana dövlət səfəri çox uğurla, yaxşı nəticələrlə keçdi. Biz həmçinin səfər çərçivəsində Füzulidə Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzini açdıq. Bu, artıq qardaş ölkələrin Füzuli şəhərinə ikinci hədiyyəsidir. Birincisi – ötən ilin avqustunda biz Şavkat Miromonoviçlə Uluqbəy adına məktəbin açılışını etmişdik. Ona görə də indi Füzulidə uşaqlar Uluqbəy adına məktəbə, dərstdən sonra Kurmanqazı adına Yaradıcılıq Mərkəzinə gedirlər. Bilirsiniz, bunlar məhz bizim danışdıqlarımız və istədiklərimizdir: qoy xalqlarımız daim birbirinin dəstəyini hiss etsinlər. Heç də az olmayan vəsaitə başa gələn bu iki çox böyük təhsil ocağı qardaşlarımızın hədiyyəsidir, həmişəlik orada qalacaq. Kim orada təhsil alacaqsa, orada yaradıcılıq hazırlığı keçəcəksə, bu əlaqələr onları qardaş ölkələrlə əbədi olaraq bağlayacaq. Bax, bu bizim birlikdə qoyduğumuz mirasdır.

Əlbəttə, mən Qazaxıstan Prezidenti ilə yeni görüşləri səbirsizliklə gözləyirəm. Qeyd etdiyiniz kimi, bu il Qazaxıstanda iki tədbir var, mən də onlara dəvət almışam. Çox minnətdaram. Kasım-Jomart Kemeleviçin iştirak edəcəyi iki tədbir də var – Şuşada və Bakıda. Ancaq bununla yanaşı, başqa platformalarda da əlaqələrimiz olacaq. Biz razılaşdıq ki, mütəmadi səfərlər edək. Əlbəttə, dövlət səfəri xüsusi statusdur, amma işgüzar səfərlər çərçivəsində də əlaqələri daim davam etdirməliyik.

Mən həmçinin Qazaxıstan tərəfinin Azərbaycan ilə Ermənistan arasında danışıqlara imkan yaratmaq təşəbbüsünə görə minnətdarlığımı bildirirəm.

Biz bunu dərhal böyük minnətdarlıqla qarşıladıq. Bildiyiniz kimi, danışıqlar prosesi müəyyən nəticələrlə davam edir. Demək olmaz ki, bütün məsələlərdə razılığa gəldik. Amma yəqin ki, belə qısa müddətdə bunu gözləmək çətin olardı. Çünki 28 il idi ki, ATƏT-in Minsk qrupu bir santimetr belə, irəli getməmişdi, 28 il ərzində bir məsələ də razılaşdırılmamışdı. Ona görə də indi, il yarımından sonra bütün məsələlərin razılaşdırılacağını gözləmək, təbii ki, bir qədər sadələşmə olardı. Ancaq vacibdir ki, proses olsun, onun dinamikası olsun və bir çox məsələlər razılaşdırılsın. Amma yenə də deməliyəm ki, bizim mövqemiz beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanır. Bizim heç vaxt heç bir ölkəyə, o cümlədən Ermənistanla qarşı ərazi iddiamız olmayıb və yoxdur. Onların bizə qarşı ərazi iddiaları var idi. Məhz onların Konstitusiyasına sonradan daxil olan müstəqillik bəyannaməsində Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları vardır. Məhz onların ideologiyasında, siyasətində və ictimai diskursunda Türkiyəyə qarşı ərazi iddiaları davamlı olaraq eşidilir. Azərbaycanlılar və türklər məhz onların cəmiyyətində kiçik yaşlarından düşmən obrazında təqdim edirlər. Millətçilər və hərbi cinayətkarlar tərəfindən zəhərlənən onların cəmiyyətidir. Ona görə də onlar bu məsələlərlə məşğul olmalıdırlar. Təbii ki, Ermənistanın hazırkı Konstitusiyası dəyişməz qaldığı halda Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh sazişinin bağlanması sadəcə, mümkün deyil. Biz bu sualı qaldıranda mən dedim və yenə də demək istəyirəm, ona görə yox ki, biz onların daxili işlərinə qarışıyıq, qətiyyətlə yox, amma bu bizə aiddir.

Onların bizə qarşı ərazi iddiaları olduğu bir vaxtda biz Ermənistanla sülh sazişi bağlaya bilmərik. Həm də bilirsiniz, sırf praktiki baxımdan, hətta xəritəyə baxın, Ermənistan orada hansı yeri tutur, Türkiyə hansı yeri tutur. Sadəcə olaraq, iki ölkənin hərbi potensialını, demoqrafik potensialını, iqtisadi potensialını müqayisə edib sonra Türkiyəyə qarşı ərazi iddiası irəli sürmək intihar etmək deməkdir. Yaxud 2020-ci və 2023-cü illərin hadisələrindən sonra Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları irəli sürmək də, ümumiyyətlə, intihara yaxındır. Ona görə də onlar öz ideologiyalarını, cəmiyyətdəki əhvali-ruhiyyəni dəyişməlidirlər. Bu, zaman tələb edir. Onlar revanşizm ideyalarından tamamilə imtina etməlidirlər və biz görürük ki, belə ideyalar təkəcə müxalifətdə deyil, iqtidarda da var. Bütün bu məsələlər, təbii ki, aydınlaşdırılmalı və tənzimlənməlidir. Ancaq yenə də demək istəyirəm ki, biz sülh sazişinin bütün bəndlərinin BMT Nizamnaməsinə və beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq razılaştırılması istiqamətində konstruktiv işə sadıq.

Bu prosesi dəstəklədiyinə və belə görüşlərin keçirilməsinə gözəl şərait yaratdığına görə Qazaxıstan tərəfinə bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

Yerlan Koşanov: Çox sağ olun.

Marta Matray (*Macarıstan Milli Assambleyasının Sədr müavini*): Hörmətli cənab Prezident!

Mən də Sizi salamlamaq istərdim. Sizə parlamentin spikeri Laslo Köverin salamlarını çatdırmaq istərdim. Təəssüflər olsun ki, o, gələ bilmədi. Çünki Macarıstanda Avropa Parlamentinə seçkilər keçirilir və əhalinin 98 faizi sülhün tərəfdarıdır. Ona görə

də parlamentin spikeri təəssüflər olsun ki, bu görüşdə iştirak edə bilmədi. Eyni zamanda, bizim Baş Nazirimiz cənab Viktor Orbanın salamlarını çatdırıram. O da Şuşa şəhərindəki Zirvə görüşündə iştirak edəcək.

Mən qeyd edirəm ki, biz TÜRKPA ölkələri ilə qarداşlıq əlaqələri qururuq. Bizim köklərimiz, soyumuz birdir. Bundan sonra da biz bütün səyləri göstərəcəyik ki, bu təşkilatın üzvü olan dövlətlərlə qaradaşlıq əlaqələrimizi təmin edək, onu möhkəmləndirək.

Biz eyni zamanda, gələcək nəsillər üçün mirasın yaradılmasında iştirak edirik. Biz həmçinin Qarabağda da bərpa işlərində iştirak edirik. Azərbaycan Macarıstanın strateji tərəfdaşdır. 2023-cü ildə Siz Macarıstanda səfərdə oldunuz və o zaman strateji tərəfdaşlıq haqqında sənəd imzalandı. Bu da o deməkdir ki, biz Azərbaycan ilə Macarıstan arasında təkcə iqtisadi sahədə deyil, mədəniyyət və humanitar sahələrdə də ən yüksək səviyyədə əməkdaşlıq qura bilmişik. Bizim müxtəlif layihələrimiz ən yüksək səviyyəyə qaldırılır. Biz müxtəlif istiqamətlərdə – sənaye, energetika, informasiya texnologiyaları sahələrində təcrübə mübadiləsi aparırıq. Biz çox sevindiririk ki, gənclərimiz də təmaslara can atırlar. Mən çox şadam ki, sizin tələbələriniz Macarıstana gəlir. 200-ə yaxın azərbaycanlı tələbə hər il Macarıstanda təhsil alır. Bizim üçün çox sevindiricidir ki, Azərbaycandan olan tələbələr orada təhsil alırlar.

Gələn aydan etibarən Macarıstan 6 ay ərzində Avropa İttifaqında sədrlik edəcəkdir. Ona görə də türk dövlətləri ilə əlaqələrimizi qurmaqda, gücləndirməkdə davam etmək bizim üçün çox vacibdir. Biz bu əlaqə-

lərə xüsusi olaraq diqqət yetirəcəyik. Biz Azərbaycanı ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam şəkildə bərpa etməsi ilə bağlı təbrik edirik və Sizi əmin edirəm ki, bundan sonra da bizim dəstəyimizə arxalana bilərsiniz. Ölkələrimiz arasında birbaşa uçuşlar vardır. Bu uçuşlar «Wizz Air» şirkəti tərəfindən həyata keçirilir. Ümidvarıq ki, gələcəkdə də belə müxtəlif fürsətlərdən istifadə edəcəyik.

Cənab Prezident! Sizə işlərinizdə uğurlar arzulayıram. Ümid edirəm ki, biz tezliklə yenə də görüşəcəyik. Müşahidəçi qismində biz burada olmağımızdan çox böyük məmnunluq duyuruq.

İ l h a m Ə l i y e v: Çox təşəkkür edirəm. Xahiş edirəm ki, mənim səmimi salamlarımı həm Baş Nazirə, həm parlamentin Sədrinə çatdırasınız. Macarıstanın Türk Dövlətləri Təşkilatında müşahidəçi olması bizi çox sevindirdi. Macarıstan bu təşkilatda çox fəaldır. Bilirəm ki, Macarıstanın həm Azərbaycanla, həm də digər türk dövlətləri ilə çox genişmiqyaslı əməkdaşlığı vardır. Bir çox investisiya layihələri icra edilir, ticarət dövriyyəsi artır, yəni biz Macarıstanın bu istiqamətdəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndiririk.

Dediyiniz kimi, Azərbaycan ilə Macarıstan strateji tərəfdaşlardır, müvafiq sənədlər də imzalanıb. Eyni zamanda, biz bir çox sahələrdə fəal işləyirik. Macarıstan bizim Avropa İttifaqındakı birnömrəli tərəfdaşımızdır və bəzi hallarda Azərbaycana qarşı əsassız ittihamlar irəli sürüləndə birinci bizim müdafiəmizə Macarıstan qalxır. Bilirəm ki, buna görə Macarıstan da bəzi Avropa ölkələri tərəfindən təzyiqlərlə üzləşir. Ancaq Macarıstanın prinsipial mövqeyi, haqqın,

ədalətin yanında olması, beynəlxalq hüquqa hörmətlə yanaşması onun beynəlxalq nüfuzunu böyük dərəcədə artırır.

Düzdür, bizim Avropa İttifaqı ilə münasibətlərimiz müsbət xarakterizə oluna bilər. Ancaq İkinci Qarabağ müharibəsindən və xüsusilə keçən ilin antiterror əməliyyatından sonra bəzi Avropa ölkələri bizə qarşı əsassız və vicdansız hücumlara başlayıb. Azərbaycanı ləkələmək, bizim işimizə kölgə salmaq, ağa qara, qaraya ağ demək, işğalçını dəstəkləmək, işğala məruz qalanları isə ləkələmək Avropa İttifaqının bəzi üzv ölkələri üçün həyat tərzinə çevrilib. Bunun təməlində heç də beynəlxalq hüququn normaları deyil, şəxsi xəstə ambisiyalar dayanır. Əfsuslar olsun ki, Avropada xüsusi yerə malik olmaq üçün can atan bəzi ölkələr anti-Azərbaycan qruplaşmanı da yarada bilmişlər. Avropa İttifaqına üzv olan ən azı 3 ölkə bu gün Azərbaycana qarşı soyuq müharibə elan edib. Onların adları bəllidir. Macarıstan burada tək-cə öz dostunu müdafiə etmir, haqqı, ədaləti müdafiə edir. Mən Avropadan gələn qonaqlara dəfələrlə demişəm ki, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa edib, o ərazi bütövlüyünü ki, siz də onu tanımısınız, bütün dünya da tanıyıb. O ərazi bütövlüyünü ki, BMT Təhlükəsizlik Şurası işğala son qoyulması üçün 4 qətnəmə qəbul edib. Ancaq BMT bir şey edə bilmədi, Avropa İttifaqı bir şey etmək istəmədi, ATƏT və onun Minsk qrupu faktiki olaraq, işğalçı Ermənistanın əlində bir anti-Azərbaycan alətə çevrilmişdi. Biz 28 il gözlədik. Biz sülh yolu ilə bunu həll etmək istədik. Amma gördük ki, bizə qarşı çıxanlar bu işğalı əbədi

etmək istəyirlər. Onlar Ermənistandan Cənubi Qafqazda bir alət kimi istifadə etmək istəyirdilər ki, Ermənistan bütün qonşularına qarşı hücumlara keçsin. Biz haqqı bərpa etdik, öz ərazi bütövlüyümüzü müdafiə etdik, suverenliyimizi bərpa etdik. Yəni Macarıstan buna görə bizi müdafiə edir. Azərbaycan olmasın, istənilən başqa ölkə olsun, əgər o, haqq yolundadırsa, əminəm ki, bugünkü Macarıstan Hökuməti onun yanında olacaq.

Bilirəm ki, Avropa İttifaqında siz böyük təzyiqlərə məruz qalırsınız. Bu da Avropa məkanındakı elan edilmiş demokratik prinsiplərin tamamilə pozulmasıdır. Macarıstana qarşı sanksiyalar tətbiq edildi? Edildi. Macarıstana çatacaq vəsaitdən Macarıstan məhrum edildi? Edildi. Nə üçün? Çünki Macarıstan ənənəvi dəyərləri müdafiə edir. Öz əhalisini müdafiə edir. Zərərli təsirdən öz gənclərini qoruyur. Ailə dəyərlərini ən yüksək dəyər kimi bəyan edir. Buna görə bu ənənəvi dəyərlərə qarşı olanlar və dünyanı uçuruma aparırlar Macarıstana qarşı sanksiyalar tətbiq edirlər. Bu, ağlasığmaz bir məsələdir. NATO-nun üzvü olasan, Avropa İttifaqının üzvü olasan, Avropanın mərkəzində yerləşəsən, amma öz siyasətini aparmaq istəyəndə sanksiyalar tətbiq edilsin. Bəs demokratiya haradadır? Hamı eyni fikirdəmi olmalıdır? Hamı orada bəzi Qərb ölkələrində oturanların sözü iləmi oturub-durmaldır? Kim onlara bu haqqı qazandırır? Onların keçmişi heç də onlara şərəf gətirmir. Onların keçmişi qanla doludur. Onların keçmişi müstəmləkəçilikdir. Onların keçmişi xalqlara əzab verməkdir, qanunsuz işğaldır. Bu gün də müstəmləkəçilik siyasəti Avropa İttifaqında

davam edir. Amma kimsə onlara irad tutur? Yox. Ona görə Macarıstan mübarizənin ön cəbhəsindədir və mən dəfələrlə dostum Viktor Orbana demişəm ki, sizə daha çətindir. Biz burada yerləşmişik, biz Avropa deyilik, necə deyərlər, Avropa ailəsinə girmək də istəmirik, istəsəydik də heç kim bizi oraya buraxmazdı. Ona görə biz burada yaşayırıq, heç kimin, necə deyərlər, sözü ilə oturub-durmuruq, heç kimə imkan vermirik ki, gəlsin buraya bizim işimizə müdaxilə etsin. Mənə dəymə, mən də sənə dəymərəm. Sən mənə dəyəcəksənsə, onda gözlə, sən də başın ağrıyacaq. Amma Macarıstan orada yerləşir və hər gün təzyiqlərə məruz qalmaq nə qədər çətindir, bunu mən bilirəm. İndi Macarıstan Avropa İttifaqına sədrlik edəcək. İndidən artıq Macarıstana qarşı plan cızılır ki, bu sədrlik, necə deyərlər, sarsılsın və bu sədrlikdən Macarıstan necə məhrum edilsin.

Biz bütün bunları görürük, bilirik və sizin hökumətinizə, ölkənizə bilin ki, nəinki Türk Dünyasında, dünyada hörmət daha da artır. Sizə iradə – o da var, qüvvət – o da var, yaxşı dostlar – o da var – arzularım ki, siz necə varsınız, həmişə elə də qalasıңыз.

M a r t a M a t r a y: Çox sağ olun, cənab Prezident. İcazənizlə, sonda bir məqamı diqqətə çatdırım. Siz çox gözəl qeyd etdiniz ki, Macarıstan çətin vəziyyətdədir. Ancaq Tanrı bizim tərəfimizdədir. Biz sona qədər mübarizə aparacağıq. Bizim Viktor Orbanimiz və hökumətimiz əlindən gələni son məqama qədər müdafiə edəcək. Sizin dostluğunuza ümid edirik.

Zorlu Tören (*Şimali Kipr Türk Respublikası Məclisinin Sədri*): Hörmətli cənab Prezidentim İlham Əliyev!

İlk növbədə, Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti cənab Ersin Tatardan və Kipr türk xalqından Sizə və digər Türk Dövlətləri Təşkilatında yer alan TÜRKPƏ üzvlərinə sevgilərimizi və salamlarımızı çatdırırıq.

Təbii ki, Kipr türk xalqı Türk Dünyasının bir hissəsidir. Biz hamımız türkün və türk millətiyik. Birlik, bərabərlik və hamımız qardaşdır. Ayrımız-qeyrimiz yoxdur, kədərdə, sevincdə, qayğıda bir və bərabər olmalıyıq.

Təbii ki, Türkiyə bizimlə kədərdə, sevincdə, qayğıda bir və bərabər olmasaydı, 20 iyulda, yəni 50 il əvvəl Mutlu Sülh Hərəkatı reallaşmazdı və bu gün Kiprdə bir türk dövləti qurulmazdı.

Mən Kiprin Larnaka şəhərində doğulmuşam və yunanlar Larnakada bir abidə inşa ediblər, bu, erməni abidəsidir. Onlar bu erməni abidəsini qəbul edirlər, soyqırımı olaraq qəbul edirlər və soyqırımını inkar edənləri suçlu elan edirlər və həbs edilmələri üçün qanun qəbul ediblər.

Təbii ki, 20 iyul Mutlu Sülh Hərəkatı həyata keçiriləndə, daha sonra Şimali Kipr Türk Respublikasının müstəqilliyini elan etdikdə Türkiyəmiz çox təzyiqlərə məruz qaldı. Amma Türkiyə həmişə Şimali Kipr türk xalqının yanında yer aldı. Ruhdan düşmədik, davam edirik, azadlığımız davam edir.

İndi Şimali Kipr Türk Respublikası Türk Dövlətləri Təşkilatına müşahidəçi üzv oldu. Ümid edi-

rəm, Şimali Kipr Türk Respublikası ən yaxın zamanda əsl üzvlüyə də keçər. Çünki biz əsl üzvlüyə keçsək, bəlkə o zaman Avropa İttifaqı, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Amerika təzyiqdən vaz keçər və artıq Şimali Kipr Türk Respublikası davamlı hala gələr. Belə olduqca onlar təzyiq göstərməkdə davam edirlər və Kiprdə bir federasiya formalaşmasını, birləşmiş Kipr olmasını, amma unitar bir Kipr olmasını istəyirlər ki, özləri hegemon ola bilsinlər, Kipr adasının hamısına nəzarət edə bilsinlər.

Bizə embarqolar tətbiq edirlər. Yəni bu gün iqtisadiyyatda embarqo var, idman sahəsində embarqo var. Bizim gənclərimiz idman edə bilmirlər. UEFA-nın, FIFA-nın təzyiqi altındayıq və Türkiyə burada gəlib futbol matçı da keçirə bilmir, məşq də edə bilmir. Bu utanc əslində beynəlxalq təşkilatlara, UEFA-ya, FIFA-ya aiddir. Beləliklə, ümid edirəm, inşallah, Türk Dövlətləri Təşkilatı daxilində idman fəaliyyəti olar və Şimali Kipr Türk Respublikası da buna qatılar.

Mədəni sahədə əməkdaşlığımız artıq başlanıb. Amma bunu genişləndirmək, böyütmək lazımdır. İqtisadiyyat, enerji, təhsil sahələrində türk dövlətləri ilə birlikdə daha dərin əlaqələr içərisində olarıq və Şimali Kipr Türk Respublikası da dayanıqlı şəkildə, sağ-salamat yoluna davam edir.

Təbii ki, biz Azərbaycana xüsusilə təşəkkür edirik. Çünki Şimali Kipr Türk Respublikası parlamenti ilə dostluq qrupu yaradıldı. Bu dostluq qrupu Türkiyə Cümhuriyyəti dostluq qrupu ilə birlikdə bizə – Şimali Kipr Türk Respublikasına səfər etdi.

Düşünürəm ki, bizim irəliyə yolumuz açıqdır. Qarabağda şəhidlər verdik, amma nəticədə oranı yenidən Vətən etdik. Sevincimiz çox böyükdür, xoşbəxtliyimiz çox yüksəkdir. İnşallah, gələcəyimiz daim birlikdə parlaq olacaqdır.

Türk Dövlətləri Təşkilatı birlik yaratdığı zaman bunu niyə pozmaq istəyir? Biz bu oyuna aldanmamalıyıq. Bizim aramıza təfriqə, ayrılıq salmasınlar. Bir olaq, iri olaq, diri olaq və güclü olaq. Düşmənlərimiz bizdən çəkinsinlər. Nüfuzlu olaq. Biz güclü olsaq, bir olsaq, nüfuzlu olarıq və bizə hücum edə bilməzlər, təzyiq göstərə bilməzlər. Hamınıza çox dərin sevgilərimi, ehtiramımı bildirirəm. Bu günləri gördüyümüz üçün Allaha şükür edirəm. Sağ olun, var olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Sağ olun, təşəkkür edirəm. Mənim salamlarımı hörmətli Ersin Tatara çatdırın, lütfən. Onunla mən dəfələrlə görüşmüşəm, o cümlədən Bakıda. Siz bilirsiniz ki, burada Şimali Kipr Türk Respublikasının Mədəniyyət Günləri keçirilmişdi, hörmətli Ersin Tatar gəlmişdi və görüşmüşdük. Mən onu Zirvə görüşünə də dəvət etdim və gələn ay bizim qonağımız olacaq. Bilirsiniz ki, Şimali Kipr Türk Respublikasının Türk Dövlətləri Təşkilatında müşahidəçi olması ilə əlaqədar Azərbaycan çox fəal çalışırdı, fəal diplomatik səylər göstərirdi və çox şadam ki, artıq birinci addım atıldı. O ki qaldı Şimali Kipr Türk Respublikasının tamhüquqlü üzvə çevrilməsinə, Azərbaycan olaraq, biz bunu dəstəkləyirik. Bu, təbii olar. Şimali Kipr Türk Respublikası tarix nöqtəyi-nəzərindən Türk Dünyasının bir parçasıdır. Orada yaşayan türklər bizim qardaşlarımızdır. Azərbaycanın bu

sahədəki siyasəti hər zaman birmənalı olub. Əminəm ki, Şuşadakı Zirvə görüşünə Ersin bəylə bərabər, böyük heyət gələcək və orada müzakirə ediləcək məsələlər birliyimizi daha da gücləndirəcək.

Bilirsiniz, bugünkü Türk Dövlətləri Təşkilatının tarixçəsinə baxsaq görürük ki, bu, böyük yol keçmiş bir təşkilatdır. Sovet İttifaqı dağılanda Türkiyənin təşəbbüsü ilə belə bir əməkdaşlıq, işbirliyi çərçivəsi yaradıldı. Mən 20 ildir ki, ölkə Prezidenti kimi, bu prosesdə fəal iştirak edirəm. Bu 20 il ərzində mən bizim təşkilatımızın müxtəlif mərhələlərini nəinki görmüşəm, bunu yaşamışam. Müxtəlif dövrlər var idi. Vaxt var idi ki, Zirvə görüşləri bir neçə il keçirilmirdi. Vaxt var idi müxtəlif səbəblərə görə ölkələrin bəziləri bu quruma o qədər də böyük maraq göstərmirdi. Ancaq mən bildirməliyəm ki, bunu indi hər kəs bilir, Azərbaycan olaraq, bu 20 il və ondan əvvəl rəhmətlik atamın dövründə Azərbaycan bu qurumun möhkəmləndirilməsi, birləşməsi və təşkilata çevrilməsi işində çox fəal idi. Təsadüfi deyil ki, bugünkü Türk Dövlətləri Təşkilatının təşkilata çevrilməsi prosesi də Naxçıvanda başladı. Mənim təşəbbüslə Zirvə görüşünün qədim Türk Dünyası olan Naxçıvanda keçirilməsi böyük məna daşıyırdı. Orada əldə edilmiş qərarlar əsasında biz inkişaf edirik və ondan sonra bu Şuranın təşkilata çevrilməsi müəyyən zaman tələb etmişdir. Amma bu gün Allaha şükürlər olsun ki, bu təşkilat var.

Bu təşkilatın gələcək fəaliyyəti üçün birinci təşəbbüsü yenə də Azərbaycan göstərdi. Biz bu yaxınlarda bəyan etmişdik ki, Türk Dövlətləri Təşkilatının fəa-

liyətini gücləndirmək üçün mövcud büdcə yetərli deyil və Azərbaycan birtərəfli qaydada 2 milyon Amerika dolları əlavə töhfə, yəni ianə verib. Zirvə görüşünə, yəni gələn aya qədər bu vəsait Türk Dövlətləri Təşkilatının hesabına oturacaq. Bu nəyi göstərir? Çünki biz bu təşkilatı gücləndirməliyik. Zirvə görüşləri təbii ki, ən yüksək səviyyəli tədbirdir, TÜRKPA önəmli tədbirdir. Bizim TÜRKSOY-umuz var. Bizim Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondumuz var, digər təsisatlar var, akademiyaımız var, ona görə təşkilat daha da böyüməlidir. Həm orada hər ölkədən daha çox insan çalışmalıdır, həm də bu təşkilatın beynəlxalq əlaqələri gücləndirilməlidir. Biz bütün beynəlxalq tədbirlərdə iştirak etməliyik. Yəni bizim yolumuz budur. Əminəm ki, gün gələcək Şimali Kipr Türk Respublikası da təşkilatın tamhüquqlu üzvünə çevriləcək. Yenə də deyirəm, Azərbaycan bu gün buna ikiəlli səs verir və bu, birliyimizin nə qədər səmimi olmasını bir daha göstərəcək.

Bir çox ittifaqlar var, birliklər var. Bu doğrudan da belədir. Onların tarixi bizimkindən daha böyükdür. Biz indi yeni addımlar atmağa başlamışıq. Ancaq bəlkə də tarixdə bu qədər sürətlə inkişaf edən ikinci bir təşkilat olmayıb. Bu gün biz birinci mərhələdəyik. Amma bütün söylərimiz, bu gün danışdığımız mövzular – bütün bunlar cəmiyyətlərə ciddi bir mesaj olacaq. Bax, bizim yolumuz budur və müstəqil ölkələr kimi rahat yaşamaq üçün birlik daha güclü olmalıdır. Sizi də salamlayıram, lütfən, Ersin bəyə də səmimi salamlarımı çatdırın.

Nurlanbek Şakiyev (*Qırğız Joqorku Kenesinin Sədri*): Hörmətli cənab Prezident!

Qırğız parlamentinin nümayəndə heyəti artıq 3 gündür ki, Bakıdadır. Səmimi qəbula və qonaqpərvərliyə görə hörmətli azərbaycanlı həmkarlarımıza dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Sahibə xanımla bizim parlamentlərarası əməkdaşlıq məsələlərinə dair çox geniş söhbətimiz oldu.

Dünən Qarabağda, Şuşa şəhərində olduq. Çox şad idik, bura çox gözəldir, dünyanın ən gözəl torpaqlarıdır. Bütün həmkarlarıma deyirəm ki, mütləq Şuşa şəhərində olun və hər şeyi öz gözlərinizlə görün. Bizdə belə bir atalar sözü var: min dəfə eşitməkdənsə, bir dəfə görmək yaxşıdır.

Sizin qəhrəmanlığınızı yüksək qiymətləndirir, onunla fəxr edir, eyni zamanda, dəstəkləyirik. Bu torpaq ulu Tanrının köməyi ilə 30 il ərzində bütün Azərbaycan xalqının və rəhbərlərinin böyük dözümlülük nümayiş etdirməsindən sonra əsl sahiblərinə və qanunla ona məxsus olanlara qayıtdı.

Bu gün biz Azərbaycanda TÜRKPAN-ın toplantısında iştirak etməyimizə görə çox şadıq və bu Sizin böyük xidmətiniz, töhfənizdir.

Təşkilatın fəaliyyətinin nəticələrinə əsasən, biz Sizin gördüyünüz böyük işlərin şahidi olur və onları yüksək qiymətləndiririk.

Hörmətli Prezidentimiz Sadır Japarov Sizə salamlarını göndərib, iki ay əvvəl onun Azərbaycana çox səmərəli dövlət səfəri baş tutub. O burada imzalanmış sənədlərdən, Sizinlə əldə olunmuş razılaşmalardan danışdı, biz bu məlumatları məmnuniy-

yətlə qəbul etdik. Bu gün Qırğızıstan–Azərbaycan əlaqələri çox yüksək səviyyədədir. Biz münasibətlərimizin inkişafı üçün qarşılıqlı səy göstərməliyəm və inanıram ki, gələcəkdə əlaqələrimiz daha da yüksək və yaxın olacaq.

İlham Əliyev: Mənim də salamlarımı hörmətli Sadır Nurqojoyeviçə çatdırın. Qeyd etdiyiniz kimi, o, Azərbaycanda dövlət səfərində idi və onunla bərabər Füzuli və Ağdam şəhərlərinə getmişdik. Bir aydan sonra yenə də bizim qonağımız olacaq, o da Şuşanı görəcək. Bilirəm ki, siz dünən Şuşada idiniz və qeyd etdiyiniz kimi, o görüntülər sizdə çox gözəl təəssürat yaradıb. Şuşa doğrudan da gözəl şəhərdir və indi də dirçəlir. İşğal dövründə – 28 il ərzində Şuşada bir daş daş üstə qoyulmadı. Orada gördüyünüz bütün o köhnə binalar sovet vaxtında inşa edilmiş binalardır, yeni binalar isə son 3 ilin əsərləridir.

Qırğızıstanla bizim əlaqələrimiz qardaşlıq əsasında dır. Mənim Qırğızıstana dövlət səfərim çərçivəsində çox önəmli qərarlar qəbul edildi. Biz indi çox genişmiqyaslı əməkdaşlıq edirik. Bilirsiniz ki, Azərbaycan–Qırğızıstan İnvestisiya Fondu yaradılıb. Söz düşmüşkən onu da bildirməliyəm ki, bizim Özbəkistanla və Qazaxıstanla da buna oxşar İnvestisiya fondlarımız var. Qırğız Prezidenti öz təşəbbüsü ilə Ağdam rayonunda bir məktəbin tikintisinə dəstək göstərdi və onun təməlini biz birlikdə qoyduq. Bütün bunlar qardaşlığın təzahürləridir.

Bu gün Qırğızıstanda aparılan islahatlar həm siyasi sahədə, həm də iqtisadi sahədə nəticə verir. Biz

bunu görürük. Qırğızıstanda olarkən hörmətli Prezidentlə biz bəzi məktəblərdə də olduq. Sonra o məktəblərin müəllimləri, şagirdləri Azərbaycana dəvət edildilər. Yəni gənclər arasında mütləq təmaslar olmalıdır. Mən qeyd etmişdim ki, məsələn, Uluqbəy adına məktəb, Kurmanqazı adına İncəsənət Mərkəzi, indi qırğız məktəbi olacaq, macar məktəbi olacaq – bütün bunlar gənclər üçün bir yol göstəricisidir ki, bu birlik əməli işlərdə özünü göstərir.

Təbii ki, siyasi əlaqələr, beynəlxalq təşkilatlarda bir-birimizə dəstək həddindən artıq önəmlidir, amma digər layihələr də vacibdir. Əminəm ki, gələn ay bütün dövlət başçıları Şuşada birliyimizin yeni bir səhifəsini, inşallah, bərabər açacaqlar. Sizi bir daha salamlayıram. Bir daha xoş gəlmisiniz, sizə xoş səfər arzulayıram.

**İTALİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB SERCIO MATTARELLAYA**

Hörmətli cənab Prezident!

Ölkənizin milli bayramı – Respublika Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda dost xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırmaqdan məmnunluq duyuram.

Azərbaycan–İtaliya strateji tərəfdaşlıq münasibətləri məmnunluq doğurur. Siyasi, ticari-iqtisadi, enerji, müdafiə, humanitar və digər sahələrdə əlaqələrimiz çoxtərəfli qaydada birgə fəaliyyətimiz ilə müşayiət olunur. Əməkdaşlığımızın prioritet istiqamətlərindən olan enerji sektorunda uğurlu işbirliyimiz Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatında mühüm rol oynayır.

Azərbaycan ilə İtaliya arasında müxtəlif sahələri əhatə edən və gündən-günə yeni məzmunla zənginləşən qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın yüksək səviyyəsini vurğulamaq istərdim. Azərbaycanın mühüm iqtisadi tərəfdaşlarından olan ölkənizin şirkətləri Azərbaycanın iqtisadi həyatında fəal iştirak edirlər. İşğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpa və yenidən qurulması işlərində İtaliya şirkətlərinin səmərəli fəaliyyəti təqdirəlayiqdir. Bütün bunlar tərəfdaşlığımızın yüksək səviyyəsindən, mövcud əməkdaşlığımızı daha da şaxə-

ləndirmək əzmimizdən xəbər verir. Biz bu əməkdaşlığı daim diqqət mərkəzində saxlayır və dəstəkləyirik.

Ölkələrimizi birləşdirən sıx humanitar əlaqələri, o cümlədən elm və təhsil sahəsində səmərəli işbirliyimizi xüsusi qeyd etmək istərdim. Azərbaycanın aparıcı ali təhsil müəssisələrindən biri olan ADA Universiteti ilə İtaliyanın qabaqcıl universitetləri arasında uğurlu əməkdaşlıq bunun bariz nümunəsidir.

Heç şübhəsiz ki, mövcud potensialdan və yeni imkanlardan istifadə edərək, çoxşaxəli əlaqələrimizi daha da genişləndirə, qeyri-neft sektorunda əməkdaşlığımızı əhəmiyyətli dərəcədə artırmaqla bilərik. Cari ildə Azərbaycanın COP29-a, İtaliyanın isə G7-yə sədrliyi əməkdaşlığımız üçün yeni imkanlar yaradır. İnanıram ki, xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq, Azərbaycan–İtaliya dostluq əlaqələrinin daha da möhkəmləndirilməsi, həm ikitərəfli, həm də Avropa İttifaqı çərçivəsində birgə fəaliyyətimizin dərinləşdirilməsi istiqamətində bundan sonra da birgə səylər göstərəcəyik.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə uğurlar, dost İtaliya xalqına daim rifah və əmin-amanlıq arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 7 iyun 2024-cü il

MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASINA RƏSMİ SƏFƏR

7 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 7-də Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfər etmişdir.

Qahirə Beynəlxalq Aeroportunda Azərbaycan Prezidentini rəsmi şəxslər qarşıladılar.

RƏSMİ QARŞILANMA MƏRASİMİ

Qahirə

8 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyunun 8-də Misirin paytaxtı Qahirədə rəsmi qarşılama mərasimi olmuşdur.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda Azərbaycan Prezidentinin şərafinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Dövlətimizin başçısının şərafinə toplardan yaylım atəşi açıldı.

Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevi qarşıladı.

Azərbaycan Respublikasının və Misir Ərəb Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi dövlətimizin başçısına raport verdi.

Azərbaycan və Misir prezidentləri Fəxri qarovul dəstəsinin qarşısından keçdilər.

Misir nümayəndə heyəti Prezident İlham Əliyevə, Azərbaycan nümayəndə heyəti isə Prezident Əbdülfəttah əs-Sisiyə təqdim olundu.

Dövlət başçıları rəsmi foto çəkildilər.

**MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ƏBDÜLFƏTTAH
ƏS-SİSİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

Qahirə

8 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyunun 8-də Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

Qahirə

8 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyunun 8-də Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

Görüşdə Azərbaycan ilə Misir arasında ikitərəfli siyasi əlaqələrin səviyyəsindən məmnunluq ifadə olundu. Ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığı yüksək qiymətləndirildi, bu xüsusda «Qoşulma Hərəkəti»ndə və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında işbirliyi vurğulandı. Misirin COP27-yə, Azərbaycanın isə COP29-a sədrlik etməsi vurğulanaraq, ölkələrimiz arasında bu sahədə əməkdaşlıq və təcrübə mübadiləsinin aparılması qeyd olundu.

BMT-nin Məskunlaşma Proqramı (UN-HABITAT) vasitəsilə Dünya Şəhərsalma Forumuna Misirin bu il, Azərbaycanın isə 2026-cı ildə ev sahibliyi edəcəyi nəzərə alınaraq, bu sahədə də təcrübə mübadiləsinin və birgə əməkdaşlığın önəmi vurğulandı.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında enerji, tikinti, sənaye, əczaçılıq, nəqliyyat və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu, hökumətlərarası birgə Komissiyanın növbəti iclasının Misirdə keçirilə-

cəyi bildirildi. Azərbaycanın biznes nümayəndə heyətinin Misirə səfər etdiyi və müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq imkanlarının hazırda nəzərdən keçirildiyi qeyd olundu.

Həmçinin Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu xəttinin imkanlarının artırılması, Misirin Türkiyənin Mərsin limanını vasitəsilə bu xətdən istifadə edərək, Mərkəzi Asiya ölkələri ilə iqtisadi-ticari əlaqələrin genişləndirilməsi məsələləri müzakirə olundu. Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizi və bu xüsusda əməkdaşlıq məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşma prosesinin Misir tərəfindən dəstəkləndiyi, 4 kəndin danışıqlar yolu ilə Azərbaycana qaytarıldığı, iki ölkə arasında sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası istiqamətində aparılan işlər təqdir olundu.

Misir şirkətlərinin Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində bərpa-quruculuq işlərində iştirak etməkdə maraqlı olduqları vurğulandı.

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

8 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisinin iştirakı ilə iyunun 8-də Azərbaycan–Misir sənədlərinin imzalanması mərasimi olmuşdur.

Misirin Xarici İşlər naziri Sameh Həssən Şukri və Azərbaycanın Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov «Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyi arasında gənclər və idman sahələrində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu və «Azərbaycan Respublikasının Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti ilə Misir Ərəb Respublikasının Qahirə Qubernatorluğu arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Misirin Xarici İşlər naziri Sameh Həssən Şukri və Azərbaycanın Energetika naziri Pərviz Şahbazov «Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Elektrik və Bərpa olunan Enerji Nazirliyi arasında elektrik və bərpa olunan enerji sahələrində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Misirin Xarici İşlər naziri Sameh Həssən Şukri və Azərbaycanın İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov

«Azərbaycan Respublikasının İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Agentliyi (AZPROMO) ilə Misir Ərəb Respublikasının Sərmayə və Azad Zonalar üzrə Baş Qurumu (GAFI) arasında 2024–2025-ci illər üzrə Birgə Fəaliyyət Planı»nu imzaladılar.

Misirin Neft və Mineral Ehtiyatlar naziri Tarek Əhməd əl-Molla və Azərbaycanın İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov «Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Neft və Mineral Ehtiyatlar Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Niyət Protokolu»nu imzaladılar.

Misirin Beynəlxalq Əməkdaşlıq naziri xanım Raniyə əl-Maşat və Azərbaycanın İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov «Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Beynəlxalq Əməkdaşlıq Nazirliyi arasında təcrübə mübadiləsi haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Misirin Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları naziri Amr Talaat və Azərbaycanın Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev «Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə Misir Ərəb Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi arasında informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

**MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ƏBDÜLFƏTTAH
ƏS-SİSİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUATA
BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR**

Qahirə

8 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisi iyunun 8-də mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər.

**Misir Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisinin
bəyanatı**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyev!

Zati-alilərinizi və Sizi müşayiət edən nümayəndə heyətinizi qəbul etməkdən xoşbəxtəm. Bu səfəriniz ikitərəfli əlaqələrimizin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir və yol açacaq. Eyni zamanda, zati-alinizin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə yenidən seçilməyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm. Həmçinin BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiya-

sına ev sahibliyi etməyiniz münasibətilə də ürəkdən təbrik edirəm.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə keçirdiyim danışıqlar ikitərəfli əlaqələrin müxtəlif sahələrdə möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Eyni zamanda, qarşılıqlı maraq kəsb edən regional və beynəlxalq məsələlər ətrafında müzakirələr apardıq. O cümlədən inşaat, nəqliyyat, əczaçılıq, neft və infrastruktur sahələrində mümkün əməkdaşlıq imkanlarını müzakirə etdik. Həmçinin iki ölkə arasında birgə Komissiyanın fəaliyyətinin və növbəti iclasının təşkilinin önəmini qeyd etdik. Tezliklə Komissiyanın növbəti iclasının keçirilməsini qərara aldığımız ki, iqtisadi-ticari sahədə əlaqələrimiz daha da inkişaf etsin.

Xanımlar və cənablar, regional məsələlər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri ilə müzakirələr əsnasında diqqət mərkəzində olub. Cənab Prezidentlə müzakirələrdə eyni zamanda, Qəzzada fələstinli insanlar üçün humanitar yardımların həcminin artırılması istiqamətində Misirin söylərini müzakirə etdik və 1967-ci il iyunun 4-dən əvvəlki sərhədlər çərçivəsində müstəqil Fələstin Dövlətinin yaradılmasının zəruriliyini vurğuladıq.

Cənab Prezidentə Cənubi Qafqazda sülhün, təhlükəsizliyin təmin edilməsi istiqamətində söylərin vacibliyini və bu söyləri dəstəklədiyimizi bir daha bildirdim. Bu söylər region ölkələrinin və xalqlarının inkişafı üçün böyük töhfə olacaq. Həmçinin cənab Prezidentə bildirdim ki, növbəti mərhələdə ikitərəfli əlaqələrin bütün sahələrdə inkişafının şahidi olacağıq.

Buyurun, cənab Prezident, söz Sizindir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bəyanatı

Hörmətli cənab Prezident, zati-aliləri!

İlk növbədə, dəvətə və qonaqpərvərliyə görə Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Qədim tarixə malik ölkənizdə olmağımdan çox məmnunam.

Bu səfər Misir–Azərbaycan əlaqələrinin inkişafına böyük töhfə verəcək. Keçən il biz Prezident əs-Sisini Azərbaycanda qəbul etmişdik, bu il mən səfər edirəm. Yəni bu onu göstərir ki, siyasi dialoq müntəzəm xarakter daşıyır. Biz razılaşdıq ki, bu siyasi dialoq bundan sonra da davam etdirilsin. Mən Prezident əs-Sisini Bakıda keçiriləcək COP29 konfransına dəvət etdim və şadam ki, mənim dəvətim qəbul edilmişdir. Eyni zamanda, bildirdim ki, Misirin COP27-yə sədrliyi və ev sahibliyi böyük uğurlarla nəticələndi. Bu münasibətlə həmkarımı təbrik etdim və eyni zamanda, Misirin bu sahədəki təcrübəsini öyrənmək üçün müraciət etdim. Bizim nümayəndələrimiz daim təmasdadırlar.

Beynəlxalq məsələlərin müzakirəsi zamanı aydın oldu ki, fikir ayrılığımız yoxdur. Bütün beynəlxalq məsələlərdə bizim fikirlərimiz üst-üstə düşür. Əslində, biz beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində fəal çalışırıq, o cümlədən BMT, «Qoşulmama Hərəkatı», İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində fəal əməkdaşlıq edirik, islam həmrəyliyinə gücləndirilməsi istiqamətində birgə səylər göstəririk. Bildiyiniz kimi, Misirin dəstəyi ilə Azərbaycan dörd il ərzində «Qoşulmama Hərəkatı»na sədrlik etmişdir. Bu sədrliyin nəticəsində Hərəkat daha böyük imkanlara malik olmuşdur.

Fələstin–İsrail münasibətlərinin tənzimlənməsi və müstəqil Fələstin Dövlətinin yaradılması bizim «Qoşulmama Hərəkəti»na sədrliyimiz dövründə hər zaman diqqət mərkəzində idi, bir çox tədbirlər keçirilmişdir və Azərbaycanın mövqeyi birmənalıdır – müstəqil Fələstin Dövləti qurulmalıdır, Şərqi Qüds onun paytaxtı olmalıdır. Bu gün Qəzzada yaşanan faciə tezliklə dayandırılmalıdır, müharibə dayandırılmalıdır və bütün məsələlər danışıqlar yolu ilə həll olunmalıdır. Mən Prezident əs-Sisiyə bildirdim ki, biz Misirin bu istiqamətdə söylərini dəstəkləyirik və Misir tərəfindən irəli sürülmüş təşəbbüslər diqqətə alınmalıdır.

Eyni zamanda, biz Cənubi Qafqazdakı prosesləri də müzakirə etdik. Mən bildirdim ki, hazırda Azərbaycan və Ermənistan öz dövlət sərhədlərini müəyyənləşdirmək işində müəyyən uğurlara nail olublar. Demək olar ki, 12,7 kilometr dövlət sərhədi razılaşıdırılıb. Azərbaycanın Qazax rayonunun 30 ildən çox müddət ərzində işğal altında olmuş dörd kəndi danışıqlar yolu ilə Azərbaycana geri qaytarılıb və biz bunu müsbət hal kimi qiymətləndiririk. Eyni zamanda, hesab edirəm ki, danışıqlar prosesində də irəliləyiş üçün yaxşı imkanlar vardır. Hər halda, Azərbaycan buna hazırdır.

Onu da bildirdim ki, Azərbaycan keçən ilin sentyabr ayında öz dövlət suverenliyini və ərazi bütövlüyünü tam bərpa etmişdir. Əlbəttə, bu, Ermənistan ilə normallaşdırma yolumuzda önəmli amil olacaqdır. Həmkarımın diqqətinə o da çatdırıldı ki, iki ilə yaxındır Azərbaycan–Ermənistan şərti sərhədində sakitlikdir, heç bir atəşkəs pozuntusu müşahidə edilmir.

İkitərəfli münasibətlərə gəldikdə, ticarət həcminin artırılması təbii ki, müsbət haldır. Əgər statistik rəqəmlərə baxsaq görərik ki, ticarət dövriyyəsi bir neçə dəfə artıb. Ancaq mütləq rəqəmlər hələ bizi qane etmir və bu gün imzalanmış sənədlər, əldə edilmiş razılaşmalar əminəm ki, bu istiqamətdə də bizə kömək edəcək. Əminəm ki, ilk növbədə, energetika, bərpa olunan enerji növlərinin istehsalı, neft sənayesi, ərzaçılıq, alüminium sənayesi sahələrində və digər sahələrdə yaxşı nəticələr əldə etmək mümkün olacaqdır.

Biz bu gün eyni zamanda, yeni nəqliyyat dəhlizləri ilə əlaqədar fikir mübadiləsi apardıq. Həm Şərqi-Qərbi, həm Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri Azərbaycan ərazisindən keçir. Azərbaycan ərazisində bütün infrastruktur yaradılıb və beləliklə, nəqliyyat-logistika sahəsində əməkdaşlıq üçün çox gözəl imkanlar açılmaqdadır.

Birgə hökumətlərarası Komissiyanın növbəti iclası ilə bağlı nümayəndə heyətlərinin üzvləri bizə məlumat vermişlər. Komissiyanın sonuncu iclası 2 il bundan əvvəl Azərbaycanda keçirilmişdir. Yəqin ki, Komissiyanın növbəti iclası bu il keçiriləcək və prezidentlər tərəfindən verilmiş bütün göstərişlər əminəm ciddi müzakirə ediləcək. Beləliklə, biz əməkdaşlıq istiqamətində növbəti önəmli addım atacağıq.

Hörmətli cənab Prezident, zati-aliləri! Mənə və nümayəndə heyətinə göstərdiyiniz qonaqpərvərliyə görə bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Əminəm ki, noyabr ayında Bakıda COP29 çərçivəsində biz Sizinlə yenidən görüşəcəyik.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ
RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK**

Qahirə

8 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin şərəfinə iyunun 8-də Misir Ərəb Respublikasının Prezidenti Əbdülfəttah əs-Sisinin adından rəsmi nahar verilmişdir.

Hər iki ölkənin Prezidenti naharda iştirak etdi.

**ƏL-ƏZHƏRİ ŞƏRİFİN ŞEYXİ,
BÖYÜK İMAM ƏHMƏD MƏHƏMMƏD
ƏHMƏD ƏL-TAYYİB İLƏ GÖRÜŞ**

Qahirə

8 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 8-də əl-Əzhəri Şərifin şeyxi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd əl-Tayyib ilə görüşmüşdür. .

Görüşdə Prezident İlham Əliyev əl-Əzhərdə ikinci dəfə olduğunu xatırlatdı, Misirə rəsmi səfəri çərçivəsində yenidən burada olmağından və əl-Əzhəri Şərifin şeyxi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd əl-Tayyib ilə görüşündən məmnunluğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan–Misir münasibətlərinin çox yaxşı səviyyədə olduğunu, ölkələrimiz arasında tarixi əlaqələrin mövcudluğunu qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev bütövlükdə ərəb dövlətləri ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin Azərbaycanın xarici siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri olduğunu vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanda dinlər, mədəniyyətlər və sivilizasiyalar arasında dialoqun inkişafı ilə bağlı mühüm tədbirlərin keçirildiyini, ölkəmizin dinlərarası dialoqa öz töhfəsini verdiyini bildirdi, bö-

yük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd əl-Tayyibi ölkəmizə səfərə dəvət etdi.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin bu il COP29-a ev sahibliyi edəcəyini diqqətə çatdırdı. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın əl-Əzhər ilə birlikdə dini liderlərin növbəti görüşünün COP29 çərçivəsində keçirilməsi təşəbbüsü ilə çıxış etdiyini vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan torpaqlarının 30 ilə yaxın müddətdə işğal altında qaldığını xatırladaraq, işğal dövründə Azərbaycanın islam dininə aid maddi-mədəniyyət abidələrinin, o cümlədən 67 məsciddən 65-nin tamamilə dağıldığını diqqətə çatdırdı. Prezident İlham Əliyev bu münaqişənin həllinin siyasi yolla mümkün olmadığını təəssüf hissi ilə vurğulayaraq, Azərbaycanın özünümüdafiə hüququndan istifadə edib işğala son qoyduğunu, ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa etdiyini söylədi.

Dövlətimizin başçısı azad olunmuş ərazilərdə məscidlərin, islam irsinin bərpası istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsinə başladığını, artıq 5 məscidin bərpa olunduğunu bildirdi. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan islam həmrəyliyinə töhfə verir və bu istiqamətdə qardaş müsəlman ölkələri ilə birlikdə səylərini davam etdirir.

Azərbaycan Prezidenti Şuşa şəhərinin islam mədəniyyətinin paytaxtı elan olunmasının və bu çərçivədə Şuşada keçirilən tədbirlərin önəmini vurğuladı. Dövlətimizin başçısı, həmçinin vaxtilə Şuşada mövcud olmuş 17 məsciddən 16-sının işğal dövründə tamamilə dağıldığını dedi.

Əl-Əzhəri Şərifin şeyxi, böyük imam Əhməd Məhəmməd Əhməd əl-Tayyib bu ziyarətə görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirdi və Misirlə Azərbaycan arasında əlaqələrin çox yaxşı səviyyədə olduğunu qeyd etdi. O, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam təmin etməsindən məmnunluğunu bildirdi. COP29-a dəvətə görə təşəkkürünü bildirən Əhməd Məhəmməd Əhməd əl-Tayyib bu tədbirə də məmnunluqla iştirak edəcəyini dedi.

Əl-Əzhəri Şərifin şeyxi Bakıda dünya dini liderlərinin II sammitinin keçirildiyini xatırladaraq, Azərbaycanın islam həmrəyliyinə verdiyi töhfəyə görə Prezident İlham Əliyevə şəxsən təşəkkürünü bildirdi və COP29 çərçivəsində də dini liderlərin toplantısının keçirilməsi üçün birgə işlərin aparıldığını qeyd etdi. O, əl-Əzhəri Şərifin Azərbaycanda ərəb dilinin tədrisinə öz dəstəyini verməyə hazır olduğunu vurğuladı, əl-Əzhərdə azərbaycanlı tələbələrin də təhsil aldıqlarını diqqətə çatdırdı.

Ölkəmizdə ərəb dilinin tədrisinə dəstək niyyətinə görə təşəkkürünü ifadə edən Prezident İlham Əliyev tarixən Azərbaycanda ərəb dilinin və islam mədəniyyətinin tədqiqinə və tədrisinə böyük diqqət yetirildiyini vurğuladı, Bakı Dövlət Universitetində şərqşünaslıq fakültəsinin, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında Şərqşünaslıq İnstitutunun fəaliyyət göstərdiyini qeyd etdi.

Sonra xatirə hədiyyələri təqdim olundu.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyunun 8-də Misir Ərəb Respublikasına rəsmi səfəri başa çatdı.

Qahirə Beynəlxalq Aeroportunda dövlətimizin başçısını rəsmi şəxslər yola saldılar.

**RUSIYA FEDERASIYASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB VLADİMİR PUTİNƏ**

Hörmətli Vladimir Vladimiroviç!

Sizi və Sizin şəxsinizdə Rusiyanın bütün dost xalqını dövlət bayramı – Rusiya Günü münasibətilə Azərbaycan xalqı adından və şəxsən öz adımdan səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Xalqlarımız arasında uzun əsrlər ərzində formalaşmış möhkəm dostluq və mehriban qonşuluq ənənələri Azərbaycan ilə Rusiyanın münasibətlərinin uğurlu və ardıcıl inkişafının etibarlı əsasıdır. Biz strateji müttəfiqlik xarakteri daşıyan Azərbaycan–Rusiya qarşılıqlı fəaliyyətinin əldə olunmuş səviyyəsini yüksək qiymətləndiririk.

Bu gün ikitərəfli gündəliyimizdə əməkdaşlığın, demək olar ki, bütün sahələrini əhatə edən və həyata keçirilməsinin təkcə ölkələrimizə və xalqlarımıza deyil, həm də bütövlükdə regionun rifahına xidmət edən məsələlərin geniş spektri yer alır.

Əminəm ki, Azərbaycan–Rusiya münasibətləri və dost ölkələrimizin maraqlarına cavab verən çoxplanlı qarşılıqlı fəaliyyət gələcəkdə də yüksələn xətlə səmərəli şəkildə inkişaf edəcək, yeni məzmun və birgə layihələrlə zənginləşəcəkdir.

Hörmətli Vladimir Vladimiroviç, bu əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı və uğurlar, Rusiyanın bütün vətəndaşlarına isə əmin-amanlıq və tərəqqi arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 10 iyun 2024-cü il

**FİLİPPİN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB FERDİNAND
ROMUALDEZ MARKOSA**

Hörmətli cənab Prezident!

Filippin Respublikasının milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi çatdırıram.

İnanıram ki, xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq, Azərbaycan–Filippin əlaqələrinin inkişafı həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli müstəvidə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın genişlənməsi istiqamətində bundan sonra da birgə səylər göstərəcəyik.

Belə bir xoş gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, dost Filippin xalqına əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 10 iyun 2024-cü il

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASINA İŞGÜZAR SƏFƏR

10 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 10-da Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın dəvəti ilə Ankaraya işgüzar səfər etmişdir.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı Ankaranın Esenboğa Hava Limanında Azərbaycan Prezidentinin şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Prezident İlham Əliyevi Türkiyənin vitse-prezidenti Cevdet Yılmaz və digər rəsmi şəxslər qarşıladılar.

ESENBOĞA HAVA LİMANINDA GÖRÜŞ

Ankara

10 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan iyunun 10-da Ankaranın Esenboğa Hava Limanında görüşmüşlər.

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RƏCƏB TAYYİB
ƏRDOĞAN İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

Ankara

10 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyunun 10-da Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə təkbətək görüşü keçirilmişdir.

Dövlət başçıları Azərbaycan ilə Türkiyə arasında qardaşlıq, dostluq və müttəfiqlik münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini məmnunluqla vurğuladılar.

Görüşdə ölkələrimiz arasında enerji, nəqliyyat, iqtisadiyyat, ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi, müdafiə, hərbi sənaye və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu. Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun imkanlarının genişləndirilməsi xüsusilə qeyd edildi, «Orta Dəhliz»in inkişafı ilə əlaqədar iki ölkənin birgə həyata keçirdiyi fəaliyyətin önəmi vurğulandı.

Həmçinin Türk Dövlətləri Təşkilatının və qardaş ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi və Şuşada keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün əhəmiyyəti bir daha qeyd olundu.

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan Şuşadakı qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə iştirak edəcəyini bildirdi və COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı Türkiyə Prezidentini COP29-a bir daha dəvət etdi.

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan dəvəti məmnunluqla qəbul etdi.

Görüşdə regional və beynəlxalq məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Birgə nahar

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan həmin gün birgə nahar etdilər.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyə Respublikasına işgüzar səfəri iyunun 10-da başa çatdı.

BÖYÜK BRİTANIYA VƏ ŞİMALI İRLANDİYA KRALI ƏLAHƏZRƏT III ÇARLZA

Əlahəzrət!

Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının milli bayramı – Təvəllüd Gününüz münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik etməkdən məmnunluq duyuram.

Birləşmiş Krallıq ilə münasibətlər bizim üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Biz dövlətlərarası əlaqələrimizin bütün sahələrdə dərinləşməsinə, xüsusilə də strateji xarakter daşıyan çoxillik səmərəli enerji əməkdaşlığımızın daha da genişlənməsinə böyük önəm veririk. Bu ilin noyabrında Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi etməsi Birləşmiş Krallıq ilə iqlim fəaliyyəti və «yaşıl enerji»yə keçid məsələlərində də birgə işin davam etdirilməsi üçün yaxşı imkanlar yaradır.

Əminəm ki, Azərbaycan ilə Birləşmiş Krallıq arasında sağlam təməllər üzərində qurulmuş ənənəvi dostluq əlaqələri, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımız bundan sonra da xalqlarımızın rifahı naminə uğurla inkişaf edəcək və genişlənəcəkdir.

Əlahəzrət! Belə bir əlamətdar gündə Sizə bir daha ən səmimi təbriklərimi çatdırır, möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, fəaliyyətinizdə uğurlar, Birləşmiş Krallığın dost xalqına əmin-amanlıq və firavanlıq arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 12 iyun 2024-cü il

ABŞERON RAYONU ƏRAZISİNDƏ PALÇIQ VULKANLARI TURİZM KOMPLEKSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

13 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 13-də Abşeron rayonu ərazisində Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksinin açılış mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev dövlətimizin başçısına kompleksdə görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Təbiətin maraqlı hadisəsi olan palçıq vulkanları dünyanın bir çox ölkəsində mövcuddur. Azərbaycan palçıq vulkanlarının nadir və klassik inkişaf regionu kimi tanınır. Yer kürəsində məlum olan 2000-dən artıq palçıq vulkanının 350-dən çoxu Azərbaycanın şərqində və Xəzər akvatoriyasında yerləşir. Palçıq vulkanları əsasən Abşeron yarımadası, Bakı ətrafındakı adalar qrupu, Şamaxı, Qobustan və cənub-şərqi Şirvanda yayılıb. Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksində «Qı-linc» palçıq vulkanını yaxından izləmək mümkündür. Bu vulkanlar bir sırada düzülmüş 8 sopkadan (təpə) ibarətdir. Sopka brekçiyası (iri qrunut süxurları) böyük bir sahəni əhatə edərək, şimal-şərqə qədər uzanan iki zolaq əmələ gətirib. 20 hektar sahəyə yayılan brekçiyanın uzunluğu 300–500 metrdir. Bu zolaqların eni isə

bəzi yerlərdə 50 metrə çatır. Ümumilikdə ölkəmizdəki vulkanların 60 faizi aktiv sayılsa da, elmi mənbələrdə «Qılınc» vulkanının güclü püskürmələri barədə məlumatla rast gəlinmir.

Prezident İlham Əliyevə məlumat verildi ki, Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksi 12 hektar ərazidə tikilib. Burada inzibati bina inşa olunub. Yaradılmış yeni turizm infrastrukturunu yerli əhali, xüsusilə ətraf ərazilərdə məskunlaşmış insanlar üçün 60-dan çox yeni iş yerinin açılmasına imkan verib. Kompleksin Turizm İnformasiya Mərkəzi sərgi zalından və emalatxanadan ibarətdir. Mərkəzdə palçıq vulkanlarının xüsusiyyətləri, təbii və müalicəvi özəllikləri haqqında məlumat əldə etmək, palçıq vulkanının maketi ilə tanış olmaq mümkündür. Burada, həmçinin Azərbaycanın hər yerindən toplanmış 80-ə yaxın nadir mineral nümayiş etdirilir. Sərgidə mineral nümunələrinin adı, kimyəvi tərkibi və götürüldüyü yatağa dair məlumatlar da yer alır. Emalatxanada isə dulusçuluq və neftlə rəsmlərin çəkilməsi üzrə master-klaslar təşkil ediləcək.

Kompleksin «Təbiət tarixi» sərgi zalı eksponatların zənginliyi ilə böyük maraq doğurur. Sərginin «Böyük pişiklər», «Qobustan faunası», «Azərbaycanın vəhşi heyvanlarının ayaq izləri», «Azərbaycanın həşərat dünyası», «Kiçikölçülü heyvan skeletləri» guşələrində Azərbaycan və dünya faunasına aid vəhşi və ev heyvanlarının skeletləri, Azərbaycan təbiətinə aid olan həşəratlar, suda-quruda yaşayanlar və sürünənlər sərgilənir. Sərgidə nümayiş etdirilən bütün heyvan skeletləri və canlılar orijinal eksponatlardır. Bu eksponatlar

bioetika normalarına uyğun olaraq hazırlanıb və bioloji ölümdən sonra Azərbaycan mütəxəssisləri tərəfindən onilliklər ərzində müxtəlif yerlərdən toplanmış heyvan skeletlərindən ibarətdir. «Təbiət tarixi» sərgisi Azərbaycanın faunasının zənginliyini, biomüxtəlifliyini nümayiş etdirir. Sərgidə Azərbaycan və dünya faunasına aid 98 heyvan skeleti, 870 müxtəlif növ qurudulmuş həşərat, xüsusi məhlulda nümayiş etdirilən 57 canlı, bir sıra sürünən və suda-quruda yaşayan heyvanlar, həmçinin paleontoloji eksponatlar nümayiş etdirilir. Uşaqların və məktəblilərin ətraf aləm haqqında maraqlarını artırmaq və onlarda heyvan skeletləri barədə təəssürat yaratmaq məqsədilə divarlarda müxtəlif heyvanların şəkilləri və illüstrasiyaları sərgilənir. Burada, həmçinin milli parklarımızda dövlət mühafizəsinə götürülmüş bir sıra heyvanların, o cümlədən bəbir, bezoar keçisi, ceyran, Xəzər suitisinin arealları haqqında məlumat verilir.

Kompleksdə yaradılmış «Minerallar» sərgisində isə Azərbaycan ərazisindən tapılan 80-ə yaxın fərqli növ mineral nümayiş etdirilir. Ziyarətçilər burada ölkəmizin hər yerindən – Qobustandan tutmuş Naxçıvana qədər əksər bölgələrdən gətirilmiş gözəl və nadir qiymətli daşlar, kristallar və geoloji nümunələri görə bilərlər. İki hissədən ibarət sərginin birinci bölməsində palçıq vulkanlarının püskürdüyü qaya brekçiyasının nümunələri, digər bölmədə isə ölkəmizdəki müxtəlif faydalı qazıntı yataqlarında tapılan minerallar nümayiş etdirilir. Burada ziyarətçilərə Yer in təki, geoloji proseslər, süxurların və mineralların əmələ gəlməsi haqqında da məlumatlar təqdim olunur. Palçıq vulkanlarının ətraf

---

fında müasir turizm infrastrukturunun yaradılması bu ərazilərdə yerləşən vulkanlar haqqında ictimai maraqləndirmənin artmasına və onların təbiət irsi kimi təbliğinə şərait yaradacaq.

Ərazidə 110 nəfərlik restoran da tikilib, turistlərin vulkanları izləməsi üçün piyada yolu çəkilib. Burada panoramlı müşahidə nöqtəsi və meydança da salınıb. Bu meydançaya qalxmaqla hündürlükdən ətrafdakı palçıq vulkanlarını seyr etmək, maraqlı vaxt keçirmək mümkündür.

Palçıq Vulkanları Turizm Kompleksinin ərazisində turistlərin rahat gediş-gəlişini təmin etmək üçün avtodayanacaq salınıb. Əyləncəli vaxt keçirmək istəyən turistlər ekoloji cəhətdən təmiz nəqliyyat vasitəsi olan kvadrosikllərlə bu çətin relyefli ərazidə tura qoşulmaq imkanı əldə edəcəklər.

QURBAN BAYRAMI MÜNASİBƏTİ İLƏ AZƏRBAYCAN XALQINA TƏBRİK

Hörmətli həmvətənlər!

Sizi və dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan bütün soydaşlarımızı müqəddəs Qurban bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edir, ən xoş arzu və diləklərimi yetirirəm.

Dünya müsəlmanlarının mənəvi həmrəyliyinin təcəssümü olan Qurban bayramında mömin insanlar Allah və din yolunda hər cür fədakarlığa hazır olduqlarını nümayiş etdirmək fürsəti qazanır, uca Yaradana yaxınlığın sevincini yaşayırlar.

Bəşər mədəniyyətinə və elmi-fəlsəfi fikir xəzinəsinə misilsiz töhfələr vermiş Azərbaycan xalqının dünyagörüşünün təşəkkülündə və milli-mədəni inkişafında islam dini mühüm mərhələ təşkil edir. Ayrı-ayrı xalqların və dinlərin mənsublarının mehriban ailə kimi yaşadıkları ölkəmizdə qarşılıqlı hörmət və etimada əsaslanan nümunəvi birgəyaşayış mühitinin formalaşmasında və etnik-mədəni müxtəlifliyin günümüzədək qorunub saxlanılmasında mütərəqqi islami dəyərlərin rolu danılmazdır.

Dini bayramlar, o cümlədən Qurban mərasimləri cəmiyyətimizdə milli-mənəvi birliyin, xeyirxahlıq və mərhəmət duyğularının təntənəsinə çevrilir. Bu mübarək bayram günlərində ölkəmizin hər yerində geniş xeyriyyəçilik və sosial yardımlaşma tədbirləri

---

həyata keçirilir, şəhidlərimizin ölməz xatirəsi ehtiramla yad olunur.

Əziz bacı və qardaşlarım!

Xalqımızın firavanlığı və əmin-amanlığı naminə etdiyiniz duaların və kəsdiyiniz qurbanların Tanrı dərgahında qəbul olunması diləyi ilə bir daha hər birinizə səmimi təbriklərimi çatdırır, ailələrinizə firavanlıq, süfrələrinizə xeyir-bərəkət arzulayıram.

Qurban bayramınız mübarək olsun!

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 14 iyun 2024-cü il

**«TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI:
GEOSİYASİ REALLIQLAR VƏ
QLOBAL KATAKLİZMLƏR FONUNDA
YENİ STRATEJİ HƏDƏFLƏRƏ DOĞRU»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ
BEYNƏLXALQ KONFRANSIN
İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Sizi «Türk Dövlətləri Təşkilatı: geosiyasi real-
lıqlar və qlobal kataklizmlər fonunda yeni strateji
hədəflərə doğru» mövzusunda beynəlxalq konfran-
sın keçirildiyi, Türk Dünyasının mədəniyyət pay-
taxtı olmuş Şuşa şəhərində səmimi-qəlbdən salam-
layır, konfransın işinə uğurlar arzulayıram.

Müasir dövrdə qlobal kataklizmlər beynəlxalq
münasibətlər sisteminin geosiyasi reallıqlarından bi-
rinə çevrilmişdir. Xarici güc mərkəzlərinin təsiri və
müdaxiləsi ilə dünyanın müxtəlif regionlarında çox-
saylı qarşıdurmaların – etnik və dini zəmində mü-
naqişələrin, siyasi konfrontasiyaların baş verməsi,
xaos və anarxiya mühitinin yaranması ayrı-ayrı
dövlətlərə və bütövlükdə beynəlxalq təhlükəsizliyə
ciddi təhdidlər yaratmaqdadır. Beynəlxalq hüquq
normalarının kobudcasına pozulduğu və ikili stan-
dartlara əsaslanan selektiv yanaşmaların baş qaldır-
dığı belə bir şəraitdə milli maraqların qorunmasına
hədəflənmiş və mövcud çağırışlara cavab verən siya-
sətin həyata keçirilməsi müstəqil dövlətlərin qarşı-

sında duran başlıca vəzifələrdəndir. Son zamanlarda yeni strateji hədəflərə doğru inamla irəliləyərək, dünya siyasətində yüksələn güc mərkəzinə çevrilən, beynəlxalq nüfuzu və geosiyasi təsir imkanları artmaqda olan Türk Dövlətləri Təşkilatında birləşən ölkələr də analoji çağırışlarla üzləşirlər. Yeni ittifaq modeli kimi dünyanın diqqət mərkəzində olan bu təşkilatda təmsil olunan ölkələrin sıx həmrəylik şəraitində dostluq və qardaşlıq prinsiplərinə, qarşılıqlı anlaşmaya, bərabərhüquqlu tərəfdaşlığa və çoxşaxəli əməkdaşlığa əsaslanan münasibətləri həm milli və regional səviyyədə, həm də global miqyasda sabitliyə, təhlükəsizliyə və inkişafa xidmət edən çox önəmli amildir.

Heç şübhəsiz, Türk Dövlətləri Təşkilatında bir araya gələn ölkələrin siyasi partiyalarının qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığı da müştərək məqsədlərin həyata keçirilməsində əhəmiyyətli rol oynayır.

Əminəm ki, Azərbaycan xalqı üçün əlamətdar olan mühüm tarixdə – Milli Qurtuluş Günündə və Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasının növbəti ildönümündə Yeni Azərbaycan Partiyasının təşkilatçılığı ilə islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərində keçirilən, bu səbəbdən xüsusi rəmzi mənaya və mənəvi-siyasi önəmə malik bu tədbirin ölkələrimiz arasında çoxşaxəli münasibətlərin inkişafına, Türk Dünyasında birliyin daha da möhkəmlənməsinə, yeni hədəflərin reallaşmasına dəyərli töhfələr verəcəkdir.

Fürsətdən istifadə edərək, milli-mənəvi dəyərlərimizin və islam mədəniyyətinin mühüm tərkib hissəsi olan müqəddəs Qurban bayramı münasibətilə

hər birinizi ürəkdən təbrik edir, sizə möhkəm cansağlığı və fəaliyyətinizdə yeni nailiyyətlər diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 14 iyun 2024-cü il

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SOSİAL MEDİA
HESABLARINDAN**

14 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Qurban bayramı münasibətilə sosial media hesablarında paylaşım etmişdir.

Paylaşımnda «Qurban bayramınız mübarək!» sözləri yazılıb.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SOSIAL MEDIA
HESABLARINDAN**

15 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 15 İyun – Milli Qurtuluş Günü münasibətilə sosial media hesablarında paylaşım etmişdir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin rəsminin əks olunduğu paylaşımın üzərində: «15 İyun–Milli Qurtuluş Günü» sözləri yazılıb.

**PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİRİ MƏHƏMMƏD ŞAHBAZ
ŞƏRİF İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

16 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə iyunun 16-da Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif telefonla zəng etmişdir.

Məhəmməd Şahbaz Şərif dövlətimizin başçısını, dost və qardaş Azərbaycan xalqını müqəddəs Qurban bayramı münasibətilə təbrik etdi.

Göstərilən diqqətə və təbriklərə görə minnətdarlığını bildirən Azərbaycan Prezidenti öz növbəsində, bayram münasibətilə dost və qardaş Pakistan xalqına təbriklərini və sülh, əmin-amanlıq arzularını çatdırdı.

Telefon söhbəti zamanı Prezident İlham Əliyev və Baş Nazir Məhəmməd Şahbaz Şərif əlaqələrimizin müxtəlif sahələrdə inkişaf perspektivlərini müzakirə edərək, ikitərəfli münasibətlərimizin daha da yüksək səviyyəyə qaldırılması barədə razılığa gəldilər.

Pakistanın Baş Naziri COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi münasibətilə dövlətimizin başçısını təbrik etdi və Prezident İlham Əliyevi Pakistana rəsmi səfərə dəvət etdi. Azərbaycan Prezidenti dəvəti məmnunluqla qəbul etdi.

**NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA BEYNƏLXALQ
MƏRKƏZİN TƏŞKİLATÇILIĞI İLƏ
«COP29-a APARAN YOL: DAYANIQLI VƏ
DAVAMLI GƏLƏCƏK» MÖVZUSUNDA
KEÇİRİLMİŞ YÜKSƏK SƏVİYYƏLİ
29-cu TOPLANTININ İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli toplantı iştirakçıları!

Əziz dostlar!

Sizi Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə gerçəkləşən «COP29-a aparan yol: dayanıqlı və davamlı gələcək» mövzusunda yüksək səviyyəli 29-cu toplantının açılışı münasibətilə səmimi-qəlbdən salamlayıram.

Azərbaycanın dahi şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin fəlsəfi fikirlərini, mütərəqqi ideyalarını, ümumbəşəri dəyərləri və prinsipləri rəhbər tutaraq fəaliyyət göstərən Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzi qısa zaman ərzində yüksək nüfuz və etimad qazanaraq, dünyada aparıcı beynəlxalq təsisatlardan birinə çevrilmişdir. Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin təşəbbüsləri, qlobal gündəlikdə duran aktual məsələlərin həlli istiqamətində təklif etdiyi yeni yanaşmalar beynəlxalq aləmdə təqdir edilir və yüksək dəyərləndirilir.

Artıq uzun zamandan bəri iqlim dəyişmələri ilə mübarizə qlobal gündəlikdə duran ən vacib və prioritet məsələlər sırasındadır. Bəşəriyyətin ortaq problemi olan iqlim böhranı və onun fəsadları ölkələrin

dayanıqlı inkişafına və rifahına əngəl törətməklə yanaşı, sadə insanların da gündəlik həyatlarına və yaşam tərzlərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

Məlum olduğu kimi, ötən ilin sonunda Azərbaycan Respublikası dünya dövlətlərinin yekdil qərarı ilə BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) ev sahibliyi etmək şərəfinə layiq görülmüşdür. Bildirmək istərdim ki, Azərbaycan COP29-a var gücü ilə hazırlaşır, yaşıl, ədalətli, inklüziv və dayanıqlı dünya naminə həmrəyliyi gücləndirmək, planetimizin gələcəyi üçün müsbət nəticələr əldə etmək üçün səylərini əsirgəmir.

Bəşəriyyəti narahat edən iqlim dəyişmələrinə qarşı mübarizədə ölkəmiz digər dövlətlərlə birgə əməkdaşlıq çərçivəsində ağıllı həllər tapmağa çalışacaq, eyni zamanda, biz töhfə vermək istəyən qeyri-hökumət təşkilatları və beyin mərkəzləri ilə əməkdaşlığa açıq. Bu baxımdan, COP29-a hazırlıqla bağlı Bakı və işğaldan azad edilmiş Zəngilan şəhərində 3 gün davam edəcək bu tədbir çərçivəsində mərkəzin dəyərlili üzlərinin və tərəfdaşlarının bizimlə zəngin təcrübələrini və biliklərini bölüşərək dəstək göstərmək səylərini yüksək qiymətləndirirəm.

Qlobal istiləşmənin qarşısını almaq üçün bu günə qədər dünya ictimaiyyəti tərəfindən mühüm addımlar atılsa da, qarşımızda hələ də yeni çağırışlar və gündən-günə ciddiləşən təhdidlər dayanır. Eyni zamanda, artıq hamı tərəfindən qəbul olunmuş reallıq budur ki, qlobal istiləşməni 1,5° səviyyədə saxlamaq məqsədilə beynəlxalq ictimaiyyətin səylərini səfərbər

edərək, birgə təcili tədbirlərin görülməsi və təxirə-salınmaz addımların atılması üçün vaxtımız azalır.

Bakıda təşkil ediləcək COP29-da 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün iqlim maliyyəsi üzrə yeni kollektiv kəmiyyət hədəfinin razılaşdırılması üzrə danışıqlar aparılacaqdır. İqlim dəyişmələri ilə bağlı inkişaf etməkdə olan ölkələrin artan maliyyə ehtiyaclarını ödəmək məqsədilə yeni kollektiv kəmiyyət hədəfinin razılaşdırılması hamımızın qarşısında duran ümdə vəzifə, ortaq gələcəyimizə sərmayə, müasir və gələcək nəsillər qarşısında kollektiv məsuliyyətimizdir. Azərbaycan bu danışıqların şəffaflyq və inklüzivlik şəraitində irəli aparılması, bundan əvvəl götürülmüş öhdəliklərin və vədlərin yerinə yetirilməsinin sürətləndirilməsi istiqamətində bütün zəruri tədbirləri görəcəkdir.

Eyni zamanda, iqlim dəyişmələrinin mənfi təsirlərinə ən çox məruz qalan inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin üzləşdiyi problemlərin həlli COP29 sədrliyimizin gündəliyində duran prioritet məsələlərdən olacaqdır.

Bu mötəbər tədbirin sədrliyini öz üzərinə götürən Azərbaycan bütün tərəflərlə səmimi və nəticə yönümlü dialoq quraraq, COP prosesini irəli aparmaq, səmərəli iqlim fəaliyyətini təmin etmək və COP29-un uğurlu nəticələrlə yekunlaşması üçün əlindən gələni edəcəkdir.

Önümüzdəki günlərdə Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin üzvlərinin mitinqasiya və adaptasiya, maliyyələşmə, iqlim dəyişmələri və onun bio-müxtəlifliyə, su və qida təhlükəsizliyinə olan təsirləri, ərzaq və kənd təsərrüfatı sektorunun hazırkı və-

ziyyəti, elm, texnologiya və innovasiyanın rolu kimi mövzular ətrafında müzakirələr aparmaqla, COP29-a hazırlıq mərhələsində iqlim fəaliyyəti gündəliyinin irəli aparılmasına və planetimiz üçün həyati vacib olan qərarların qəbul edilməsinə öz töhfəsini verəcəyinə inanıram.

Sizə ən xoş arzularımı yetirir, 29-cu yüksək səviyyəli toplantının işinə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 19 iyun 2024-cü il

**RUSİYA FEDERASIYASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB VLADİMİR PUTİNƏ**

Hörmətli Vladimir Vladimiroviç!

Dağıstanda törədilmiş terror aktları nəticəsində dinc vətəndaşların və hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının həlak olması xəbəri məni dərinləndirib.

Bu qanlı cinayətləri qətiyyətlə pisləyir, terrorizmin bütün forma və təzahürləri ilə mübarizəni dəstəkləyirik.

Azərbaycan xalqı adından və şəxsən öz adımdan Sizə, həlak olanların doğmalarına və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir, bütün zərərçəkənlərin tezliklə şəfa tapmasını arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 19 iyun 2024-cü il

**RUSİYA FEDERASIYASI DAĞISTAN
RESPUBLİKASININ RƏHBƏRİ
CƏNAB SERGEY MƏLİKOV**

Hörmətli Sergey Alimoviç!

Dərbənddə və Mahaçqalada törədilmiş və çoxsaylı insan tələfatı ilə nəticələnən terror aktları barədə xəbəri dərin kədər hissi ilə qarşıladım.

Bu ağır itkinin kədərini bölüşərək, Azərbaycan xalqı adından və şəxsən öz adımdan Sizə, həlak olanların doğmalarına və yaxınlarına, bütün Dağıstan xalqına dərin hüznə başsağlığı verirəm. Bütün yaralıların tezliklə şəfa tapmasını arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 19 iyun 2024-cü il

ABŞ DÖVLƏT KATİBİ ENTONİ BLINKEN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

20 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə iyunun 20-də ABŞ Dövlət katibi Entoni Blinken telefonla zəng etmişdir.

Telefon danışıqı əsnasında Entoni Blinken Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh gündəliyinin irəlilədilməsi baxımından əldə olunmuş nəticələri təqdir edərək, ABŞ-ın iki ölkə arasında münasibətlərin normalaşdırılması prosesinə dəstəyini davam etdirməyə əzmi olduğunu vurğuladı və tərəfləri tezliklə sülh müqaviləsini imzalamağa dəvət etdi.

Dövlət katibi ABŞ-ın Azərbaycan ilə ikitərəfli əlaqələrə verdiyi əhəmiyyəti qeyd edərək, iqlim dəyişikliyi və enerji sahəsində birgə məqsədlərə nail olmaq yolunda ölkələrimiz arasındakı konstruktiv əməkdaşlığı vurğuladı, ölkəsinin Azərbaycan ilə yenilənmiş və daha möhkəm ikitərəfli əlaqələri dəstəklədiyini diqqətə çatdırdı. Bildirdi ki, ABŞ Azərbaycanda keçiriləcək COP29-un uğurla nəticələnməsi üçün səylərini əsirgəməyəcək.

Prezident İlham Əliyev regionda sülhün təmin edildiyini, sülh müqaviləsinin əsasını təşkil edən prinsiplərin və onun mətninin təşəbbüskarının Azərbaycan tərəfi olduğunu qeyd edərək, ikitərəfli əsasda

normallaşma prosesi və sülh gündəliyinin irəli aparılması səylərinin davam etdirildiyini vurğuladı. ABŞ-ın sülh gündəliyinə töhfə vermək əzmini yüksək qiymətləndirən dövlətimizin başçısı Ermənistanda Konstitusiya, müvafiq qanunlar və ölkədaxili normativ-hüquqi aktlar əsasında Azərbaycanı qarşı ərazi iddialarına son qoyulmasının sülh gündəliyinin irəli aparılması baxımından vacibliyini qeyd etdi, artıq keçmişin qalığı olan münaqişə səhifəsinin tamamilə bağlanması üçün qeyri-funksional olan ATƏT-in Minsk qrupu və ona bağlı olan bütün institutların fəaliyyətinə rəsmən xitam verilməsinin vaxtının çoxdan yetişdiyini əlavə etdi.

Prezident İlham Əliyev enerji sahəsində ölkələrimiz arasında çoxillik uğurlu əməkdaşlığa toxundu, iqlim dəyişikliyi və COP29-a hazırlıq prosesi çərçivəsində ölkələrimizin nümayəndə heyətləri arasında səmərəli əməkdaşlıqdan məmnunluğunu ifadə etdi və COP29-un uğurla nəticələnməsi üçün ABŞ-ın dəstək niyyətinə görə təşəkkür etdi, Azərbaycanın da ABŞ ilə əlaqələrə əhəmiyyət verdiyini və ikitərəfli əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsi və keyfiyyətə yeni səviyyəyə qaldırılmasını dəstəklədiyini bildirdi.

Telefon danışığı əsnasında ölkələrimiz arasında ali səviyyədə məktub mübadilələri, nümayəndə heyətlərinin qarşılıqlı səfərlərindən məmnunluq ifadə edildi, həmçinin insan hüquqları və demokratiya, ölkələrin daxili qanunlarının aliliyinə hörmət kimi məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

**BOTANİKA İNSTİTUTUNUN YENİ
İNŞA OLUNMUŞ BİNASININ AÇILIŞI
MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK VƏ MƏRKƏZİ
NƏBATAT BAĞINDA GÖRÜLMÜŞ
İŞLƏRLƏ TANIŞLIQ**

21 iyun 2023-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva iyunun 21-də Bakıda Botanika İnstitutunun yeni inşa olunmuş binasının açılışı mərasimində iştirak etmiş və Mərkəzi Nəbatat Bağında görülən işlərlə tanış olmuşlar.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov dövlətimizin başçısına və xanımına Mərkəzi Nəbatat Bağında həyata keçirilən yenidən qurulma və tikinti işləri barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, 45 hektardan artıq ərazini əhatə edən bağda 247 növ ağac və 162 növ kol bitkisi qorunur. Yenidən qurulma zamanı Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyinin Botanika İnstitutunun 1935–38-ci illərdə inşa edilmiş inzibati binası qəzalı vəziyyətdə olduğu üçün burada yeni bina tikilib. Beş mərtəbədən ibarət olan yeni binanın ümumi sahəsi 3700 kvadratmetrdir. Binanın birinci mərtəbəsi laboratoriya sektorlarından ibarətdir. Burada bitki ehtiyatları və etnobotanika, həmçinin toxum bankı, bitki introduksiyası şöbələri yerləşir. Binanın ikinci mərtə-

bəsində 80 nəfərlik akt zalı, 3 laboratoriya, Müdafiə Şurası, Botanika İnstitutunun Elmi Şurasının katibliyi və mühəsibathıq yerləşir. Üçüncü mərtəbədə isə geobotanika, ictimaiyyətlə əlaqələr, eksperimental botanika və beynəlxalq əlaqələr şöbələri fəaliyyət göstərəcək. Ali bitkilər sistematikasını və herbari fondu dördüncü mərtəbədə yerləşir. Botanika İnstitutunun Herbari Fondu 1936-cı ildə institut yarandığı vaxtdan fəaliyyət göstərir. Burada Azərbaycanla yanaşı, digər ölkələrin 600 minə yaxın flora növü qorunur.

Mərkəzi Nəbatat Bağının 1937-ci ildə tikilmiş və tamamilə yararsız hala düşmüş 900 kvadratmetrlik aypara şəkilli inzibati binası da əsaslı təmir edilib.

Mərkəzi Nəbatat Bağı ərazisində tikintisi davam etdirilən müasir tipli oranjereyaya da baxış keçirildi. Bildirildi ki, oranjereyanın eni 19, uzunluğu 47, hündürlüyü isə 15 metrdir. Daxilində yerdən 3 metr hündür körpü və hər iki qapını birləşdirən piyada yolu vardır. Oranjereya müasir tipli isitmə, soyutma və nəmləndirmə avadanlıqları ilə təchiz olunacaq. Üzərindəki şüşə sisteminin 40 ədədi avtomatik açılaraq, mövsümə uyğun havalandırmanı təmin edəcək.

Azərbaycan florasında mövcud olan bitki növlərinin və genofondunun qorunması məqsədilə 1934-cü ildə yaradılmış Mərkəzi Nəbatat Bağı elmi-tədqiqat müəssisəsi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ətraf mühitin və ekologiyanın mühafizəsi sahəsində dövlət siyasəti məhz ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə formalaşmağa başlayıb. Hazırda Prezident İlham Əliyev tərəfindən ölkəmizdə bitki biomüxtəlifliyinin qorunması

və səmərəli istifadə olunması məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilir. Mərkəzi Nəbatat Bağında yenidən qurulma işləri məhz Azərbaycan Prezidentinin müvafiq sərəncamlarına uyğun olaraq həyata keçirilib.

Hazırda Mərkəzi Nəbatat Bağında «Bitki ekolojiası», «Dekorativ bitkilərin introduksiyası və seleksiyası», «Qida və dərman bitkilərinin biokimyası», «Oduncaqlı bitkilər», «Tropik və subtropik bitkilər» laboratoriyaları ilə yanaşı, «Strateji inkişaf, beynəlxalq əməkdaşlıq və layihələrin idarə olunması», «Bioloji kolleksiyalar», «Bağcılıq və landsaft quruculuğu», «Təchizat və xidmət», eləcə də digər şöbələr fəaliyyət göstərir.

Botanika İnstitutunda elmin informasiya təminat sisteminin təkmilləşdirilməsi və gücləndirilməsi məqsədinə xidmət edən 4 yerli və 2 beynəlxalq məlumat bazası fəaliyyət göstərir.

Botanika İnstitutu bu il COP15-də təsis olunmuş «Quraq Ərazilərdə Biomüxtəlifliyin Mühafizəsi İttifaqı»na (BCAA—Biodiversity Conservation Alliance for Arid Land) üzv seçilib.

«EURONEWS» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

22 iyun 2024-cü il

«Euronews» televiziyasında iyunun 21-də Bakı Ekspo Mərkəzində Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində keçirilmiş 29-cu Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz – «Caspian Oil&Gas» və 12-ci Xəzər Beynəlxalq Energetika və Yaşıl Enerji – «Caspian Power» sərgilərindən reportaj yayımlanmışdır.

Həmin reportajda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin «Euronews»a müsahibəsi də yer alıb.

M ü x b i r: Cənab Prezident, hər zaman Sizi burada görmək olduqca xoşdur. Bu gün Siz «Masdar» şirkəti və zati-aliləri Sultan Əhməd əl-Cabir ilə çox mühüm xəbər verdiniz. Xahiş edirik, planlarınız barədə daha çox məlumat verərdiniz.

İlham Əliyev: Bəli, həqiqətən, əla tədbirdir və o əslində bizim «yaşıl gündəliyimizi» nümayiş etdirir, eləcə də göstərir ki, Azərbaycan nəinki ənənəvi enerji mənbələrinə, o cümlədən bərpa olunan enerjiyə sərmayə yatırانlar üçün də cəlbedicidir. «Masdar» bizim bərpa olunan enerji sahəsində strateji tərəfdaşımızdır. Ötən ilin oktyabrında biz 230 meqavatlıq ilk Günəş elektrik stansiyasının açılışını etdik. Bu gün isə ümumi gücü 1 qiqavat olan 3 Günəş və külək elektrik

stansiyalarının təməlqoyma mərasimini keçirdik. Bu, yalnız başlanğıcdır, çünki biz orta perspektivdə 10 qiçavata və 2030-cu ilədək 5 qiçavata qədər gücü əhatə edən bütün müqavilələri və anlaşma memorandumlarını icra etməyi planlaşdırırıq. Hədəfimiz belədir. Potensial vardır. Siz Günəşi, istəyimizi və o cümlədən küləyi görə bilərsiniz. Yaxşı sərmayə mühiti vardır. Bu həqiqətən, göstərir ki, ölkə ənənəvi enerjiden əldə etdiyi gəlirləri hazırda bərpa olunan enerjiyə yönəldir. COP29-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi, «yaşıl enerji»yə keçid prosesində öndə gedənlərdən olmaq bizim üzərimizə düşən öhdəlikdir.

Müxbir: Ənənəvi enerji sektorunun olması ilə yanaşı, yeni «yaşıl» bərpa olunan enerjiyə keçidə gəldikdə, çətinliklər hansılardır?

İlham Əliyev: Bilirsiniz, əslində hər yeni iş qeyri-müəyyənliklərlə dolu olur. Lakin bizim böyük tərəfdaşlarımız vardır. Artıq qeyd etdim, «Masdar» strateji tərəfdaşdır. Həmçinin «ACWA Power» vardır. Daha sonra, *bp* sərmayədarlarımız sırasındadır və bizimlə işləməyi planlaşdıran digər ölkələrin bir çox şirkətləri vardır. Bir sözlə, biz neft və qaz sahəsində hər şeyi başdan-ayağa bilirik. Burada isə biz təzə başlayırıq. Çətinliklərə gəldikdə, bu, milli enerji şəbəkəsi ilə bağlıdır, çünki biz onu gücləndirməliyik ki, sərmayədarların verdiyi mümkün qədər çox enerjini qəbul edə bilsin. Digər çətinlik ötürülmə xətləri ilə bağlıdır, çünki bu halda biz öz qonşularımızla fəal çalışmalıyıq. Azərbaycanın özünə planlaşdırdığımız qədər bərpa olunan enerji lazım deyil və bu səbəbdən hədəfimiz ixracdır. Bərpa olunan enerjiden istifadəyə

olduqca düşünölmüş yanaşma tətbiq edilməlidir ki, elektrik enerjisi maksimum istehsal olunsun və təbii qaza qənaət edilsin ki, o, əsasən indi Avropaya lazım olan qaydada nəql olunsun. Yalnız daxili gündəliyimizdən asılı olan və həll edilməli bir çox məsələlər, şübhə etmirəm ki, tam reallaşacaq. Lakin beynəlxalq tərəfdaşlıq tələb edən məsələləri biz tərəfdaşlarımızla həll etməliyik.

M ü x b i r: Bakı Enerji Həftəsində 37-dən artıq ölkədən gəlmiş 300-dən çox iştirakçının olması digər şirkətlərin bu işə sadiqliyini və bu konfransın nəyə görə enerji sektorunda qlobal liderliyi əks etdirdiyini göstərir. Elə deyilmi?

İ l h a m Ə l i y e v: Mən də belə düşünürəm. Tədbir artıq 30 ildir keçirilir. Birincisi, o hələ 1994-cü ildə təşkil olunmuşdur. İkincisi, ölkələrin coğrafiyasına və şirkətlərin sayına baxsanız görürsünüz ki, iştirakçıların sayı artır. Heç də hər enerji tədbiri ABŞ Prezidentinin müraciəti şərafinə nail olmur. Bu tədbirin bütün illəri belə olub və bu əslində onun unikal mahiyyətini və gücünü nümayiş etdirir. Düşünürəm ki, bütün bu amillər həmin tədbiri müxtəlif məsələləri həll edən, inkişaf yolunu göstərən, çox inkişaf etmiş və inklüziv platformaya çevirir. Birincisi, Xəzər Neft və Qaz Sərgisi oldu. Sonra biz qaz hasilatına başladığımız. Tədbir artıq Xəzər Neft və Qaz Sərgisi və Konfransı adını aldı. Sonra biz bərpa olunan enerji sahəsində işə başladığımız və tədbir fərqli sektorları əhatə edən Bakı Enerji Həftəsinə çevrildi. Siz qısa müddət ərzində bir ölkədə hər istiqamətdə – neft, təbii qaz və indi isə «yaşıl enerji» sahələrində uğurları görə bilərsiniz.

Müxbir: Yeri gəlmişkən, Siz xüsusi sərəncamla bu ili «Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili» elan etmişiniz.

İlham Əliyev: Bəli, ev sahibliyi edən ölkə kimi, bizim əsas məqsədlərimizdən biri birliyi və həmrəyliyi yaratmaqdır. Biz COP zamanı və ondan sonra sədrliyimizin davam edəcəyi dövrdə elə müsbət mühit qurmaq istəyirik ki, ölkələr və şirkətlər bir-biri ilə istəklə işləsin və qarşılıqlı iddiaları kənara qoysunlar, planein qorunması ilə əlaqədar əsas gündəliyə diqqət yetirsinlər.

Müxbir: Cənab Prezident, hər zaman Sizi görməkdən məmnunuq.

İlham Əliyev: Çox sağ olun.

**SLOVENİYA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ XANIM
NATAŞA PİRTS MUSARA**

Hörmətli xanım Prezident!

Sloveniya Respublikasının milli bayramı – Dövlətçilik Günü münasibətilə Sizi və xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edirəm.

İnanıram ki, Azərbaycan–Sloveniya münasibətlərinin xalqlarımızın mənafelərinə uyğun olaraq dostluq məcrasında inkişafı, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın bundan sonra da davam etdirilməsi yolunda birgə səylər göstərəcəyik.

Bu bayram günündə Sizə ən xoş arzularımı çatdırır, dost Sloveniya xalqına daim əmin-amanlıq və rifah diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 22 iyun 2024-cü il

**CİBUTİ RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB İSMAIL ÖMƏR GELLEYƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

Cibuti Respublikasının milli bayramı – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi çatdırıram.

Azərbaycan–Cibuti dostluq əlaqələri xoş ənənələrə əsaslanır. Bu gün ölkələrimiz arasında münasibətlərin həm ikitərəfli qaydada, həm də beynəlxalq təsisatlar çərçivəsində inkişafı üçün yaxşı imkanlar mövcuddur. İnanıram ki, bu imkanlardan istifadə edərək, xalqlarımızın mənafeləri naminə dövlətlərarası münasibətlərimizin genişlənməsi yolunda birgə səylərimizi bundan sonra da uğurla davam etdirəcəyik.

Belə bir əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost Cibuti xalqına daim əmin-amanlıq və rifah arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 24 iyun 2024-cü il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SOSIAL MEDIA HESABLARINDAN

26 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sosial media hesablarında 26 İyun – Silahlı Qüvvələr Günü ilə bağlı paylaşım etmişdir.

Paylaşımında Natiq Səlim oğlu Qasımova ölümündən sonra «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» adının verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı yer alıb.

Natiq Qasımovun rəsmi əks olunan fotonun üzərində: «Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 23-cü bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün qorunub saxlanılmasında xüsusi xidmətlərinə və döyüş tapşırığını yerinə yetirərkən göstərdiyi şəxsi igidliyə görə Natiq Səlim oğlu Qasımova «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» adı verilsin (ölümündən sonra)» sözləri yazılıb.

**İTALİYA RESPUBLİKASININ
«LEONARDO» ŞİRKƏTİNİN
İSTEHSALI OLAN «C-27J SPARTAN»
TIPLI HƏRBİ NƏQLİYYAT
TƏYYARƏSİNİN TƏQDİM
OLUNMASI MƏRASİMİ**

26 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevə iyunun 26-da Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanında İtaliya Respublikasının «Leonardo» şirkətinin istehsalı olan «C-27J Spartan» tipli hərbi nəqliyyat təyyarəsi təqdim olunmuşdur.

Tədbirdə İtaliyanın Müdafiə naziri Quido Krosetto, İtaliyanın Xarici İşlər və Beynəlxalq Əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çirielli, «Leonardo» şirkətinin prezidenti Stefano Pontekorvo iştirak etdilər.

Azərbaycan Respublikasının Müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənov Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevə raport verdi.

Dövlətimizin başçısına təyyarənin taktiki-texniki xüsusiyyətləri, istismarı və digər göstəriciləri barədə məlumat verildi. Bildirildi ki, təyyarə mürəkkəb coğrafi relyef və əməliyyat şəraitində həm müdafiə, həm də mülki müdafiə tapşırıqlarını yerinə yetirməyə qadirdir.

«C-27J Spartan» tipli təyyarədən hərbi nəqliyyat, paraşütçülərin və yüklərin havadan atılması, eləcə də tibbi tapşırıqların yerinə yetirilməsi əməliyyatlarında istifadə olunacaqdır.

İTALİYA RESPUBLİKASININ MÜDAFİƏ NAZİRİ QUIDO KROSETTONUN BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

26 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 26-da İtaliya Respublikasının Müdafiə naziri Quido Krosettonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Nümayəndə heyətinə İtaliyanın Xarici İşlər və Beynəlxalq Əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çirielli də daxildir.

Prezident İlham Əliyev bu günün Azərbaycan–İtaliya əlaqələrinin tarixində əlamətdar olduğunu deyərək, bununla münasibətlərimizdə yeni səhifənin açıldığını, ölkələrimizin artıq hərbi-texniki sahədə də əməkdaşlığa başladığını qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı İtaliyanın çox inkişaf etmiş hərbi-texniki sənayeyə malik olduğunu vurğulayaraq, bu gün təqdim olunan «C-27J Spartan» tipli hərbi nəqliyyat təyyarəsinin Azərbaycana gətirilməsini əlaqələrimizin yüksək səviyyəsinin göstəricisi kimi dəyərləndirdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə İtaliyanın bir çox sahələrdə strateji tərəfdaş kimi fəaliyyət göstərdiyini deyərək, Avropa məkanında ticarət əlaqələ-

rimizin böyük hissəsinin İtaliyanın payına düşdüyünü və ticarət dövriyyəimizin 15 milyard dolları ötdüyünü bildirdi. Dövlətimizin başçısı bir çox İtaliya şirkətlərinin Azərbaycanda uğurla fəaliyyət göstərdiyini və bir sıra layihələrdə iştirakını məmnunluqla qeyd etdi.

Neft-qaz sahəsindəki əməkdaşlığımızın təkcə ölkələrimiz üçün deyil, bütün Avropa məkanı üçün önəm daşdığını bildirən Prezident İlham Əliyev bunun inkişafının təməlinə güclü siyasi əlaqələrin dayandığını vurğuladı və «Azərbaycan Respublikası ilə İtaliya Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında» Birgə Bəyannamənin bu əlaqələrin əsasını təşkil etdiyini dedi.

Dövlətimizin başçısı bu il Azərbaycanda keçiriləcək COP29-a hazırlıqla bağlı da ölkələrimizin sıx təmasda olduğunu vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti əməkdaşlığımızın digər sahələri də əhatə etdiyini deyərək, təhsil sahəsində əlaqələrə toxundu və qeyd etdi ki, İtaliya–Azərbaycan Universiteti faktiki olaraq, fəaliyyətə başlayıb, bu universitet üçün hazırda yeni müasir bina və təhsil kompleksi inşa edilir.

Dövlətimizin başçısı əlaqələrimizin bundan sonra da genişlənəcəyinə əminliyini bildirdi.

Qəbula görə minnətdarlığını ifadə edən İtaliyanın Müdafiə naziri Quido Krosetto 26 İyun – Silahlı Qüvvələr Günü münasibətilə dövlətimizin başçısına təbriklərini çatdırdı.

Qonaq Azərbaycan Prezidenti ilə əvvəlki görüşünü məmnunluqla xatırladı.

Ölkəmizə böyük nümayəndə heyəti ilə gəlməsinin və İtaliyanın Xarici İşlər və Beynəlxalq Əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çiriellinin burada olmasının önəmini qeyd edən Quido Krosetto müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlığımızın başlanmasından məmnunluğunu bildirdi.

ASIYA İNKİŞAF BANKININ PREZİDENTİ MASATSUQU ASAKAVA İLƏ GÖRÜŞ

27 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 27-də Asiya İnkişaf Bankının prezidenti Masatsuqu Asakavanı qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Asiya İnkişaf Bankının prezidentinin regionlarımıza səfər etməsi ölkəmizdə gedən inkişaf prosesləri haqqında daha çox məlumatın əldə olunması və Azərbaycanın bu bankla sıx əməkdaşlıq əlaqələrinin davam etdirilməsi üçün yaxşı imkan yaradır.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan iqtisadiyyatının həm ölkəmiz, həm də regional əməkdaşlıq üçün önəm daşıyan sahələrinin inkişafına bankın verdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını bildirdi.

Dövlətimizin başçısı xüsusilə Azərbaycanın təbii qazının nəql edilməsi layihələrinə Avropa maliyyə institutları tərəfindən bəzi maliyyə gecikmələrinin olduğu zaman bu məsələdə Asiya İnkişaf Bankının birmənalı dəstəyini yüksək qiymətləndirdi. Azərbaycan Prezidenti bununla bağlı xatırlatdı ki, əvvəllər də dediyi kimi, ölkəmiz Avropanı qazla təmin etdiyi halda, Avropa bankları maliyyələşməni təmin etməyə hazırlıq nümayiş etdirməyiblər, lakin Asiya İnkişaf Bankı bunu edib.

Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, ölkəmiz inkişaf etdikcə Xəzəryanı qonşu ölkələrlə və digər regionlarla güclü iqtisadi bağlantının yaradılması ilə əlaqədar qarşımızda yeni məqsədlər və çağırışlar durur.

Dövlətimizin başçısı bu baxımdan Asiya İnkişaf Bankı ilə mövcud səmərəli əməkdaşlığın davam etdirilməsi məqsədilə yeni istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsinin vacibliyini vurğuladı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən Masatsugu Asakava Azərbaycanla Asiya İnkişaf Bankı arasında tərəfdaşlığın 25-ci ildönümündə dövlətimizin başçısı ilə şəxsən görüşməkdən məmnunluğunu ifadə etdi.

Qonaq 2020-ci ildə COVID-19 pandemiyası dövründə videokonfrans formatında görüşü də məmnunluqla xatırlatdı.

O, dövlətimizin başçısını Prezident seçkilərində qələbəsi münasibətilə təbrik edərək, gələcəkdə də Azərbaycanın qarşısında duran strateji prioritetlərin reallaşması istiqamətində Asiya İnkişaf Bankı ilə ölkəmiz arasında əməkdaşlığın uğurla davam edəcəyinə ümidvarlığını bildirdi.

Söhbət zamanı «yaşıl enerji»nin istehsalı və ixracı məsələlərinə də toxunuldu.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanda «yaşıl enerji» zonalarının yaradılması, o cümlədən işğaldan azad olunmuş ərazilərdə su-elektrik stansiyaların tikilməsinin əhəmiyyətini qeyd etdi, həmin ərazilərimizdə artıq 270 meqavata qədər hidroenerji potensialının yaradıldığını bildirdi və bunun 500 meqavata qədər artırılması imkanlarının müzakirə edildiyini diqqətə çatdırdı.

Söhbət zamanı Şimal–Cənub dəmir yolu layihəsi ilə bağlı əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu, Mərkəzi Asiya dövlətlərinin nəqliyyat sahəsində Azərbaycanla əlaqələrinin daha da genişləndirilməsinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

**BMT BAŞ KATİBİNİN MÜAVİNİ VƏ
BMT ƏTRAF MÜHİT PROQRAMININ
İCRAÇI DİREKTÖRÜ İNGER ANDERSEN
İLƏ GÖRÜŞ**

27 iyun 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 27-də Birləşmiş Millətlər Təşkilatı Baş katibinin müavini və BMT Ətraf Mühit Proqramının (UNEP) icraçı direktoru İnger Anderseni qəbul etmişdir.

İnger Andersen COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı. Bildirdi ki, ölkəmiz global iqlim dəyişiklikləri məsələsinin müzakirəsi baxımından bütün dünyanın toplaşdığı bir mərkəzə çevriləcək. O vurğuladı ki, Azərbaycanda keçiriləcək COP29 çox vacibdir. Belə ki, burada iqlim dəyişikliyi ilə əlaqədar istər maliyyə, istər şəffaflıq hesabatlarının təqdim olunması və digər parametrlər nöqtəyindən çox ciddi və önəmli qərarların qəbul edilməsi gözlənilir.

Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi etməsinin həqiqətən də ölkəmizin iqlim dəyişikliyi məsələsində liderliyinin təcəssümü və nümunəsi olduğunu deyən qonaq üçlük mexanizminin yaradılmasını çox vacib bir addım kimi dəyərləndirdi və bu müdrik qərara görə təbriklərini çatdırdı.

İnger Andersen əlavə etdi ki, dünya qazıntı yanacağından yeni yanacaq növünə doğru keçid prosesindədir. O dedi ki, buna görə də neft və qaz ixrac edən ölkələrin tənqid olunması cəhdləri ədalətli deyil və şəxsən bunu ədalətli hesab etmir. Qonaq vurğuladı ki, dünyada hər bir insanın belə enerji formasına ehtiyacı vardır.

Azərbaycanın «yaşıl iqlim» və «yaşıl keçid» nöqteyi-nəzərindən qəti siyasi iradə nümayiş etdirdiyini vurğulayan İnger Andersen metan öhdəliyi, dekarbonizasiya, neft və qaz sənayesinin modernləşdirilməsi istiqamətində ölkəmizdə atılan addımların önəmli olduğunu qeyd etdi.

Azərbaycanda milli səviyyədə ətraf mühit istiqamətində həyata keçirilən tədbirləri çox təqdir edərək, buna görə təbriklərini çatdıran qonaq xüsusilə rəqəmsal əsaslı «ağıllı kənd təsərrüfatı» konsepsiyasının inkişaf etdirilməsini, tullantıların idarə edilməsini, ətraf mühitin, Xəzər dənizinin ekoloji mühitinin və biomüxtəlifliyin qorunmasını, eləcə də digər istiqamətlərdə ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirləri, Azərbaycanda bu ilin «Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili» elan edilməsini yüksək qiymətləndirdi.

İnger Andersen ölkəmizə səfəri çərçivəsində ətraf mühit sahəsində fəaliyyət göstərən gənclər təşkilatı – IDEA-nın ətraf mühit könüllüləri və gəncləri ilə görüşdüyünü, Şirvan milli qoruğunda olduğunu məmnunluqla qeyd etdi.

Rəhbərlik etdiyi qurumla Azərbaycan arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsini bildirən qonaq 2026-cı il iyunun 5-də Dünya Ətraf Mühit Günü münasibətilə

UNEP-in xətti ilə Azərbaycanada Dünya Ətraf Mühit Gününün keçiriləcəyini və bunun da global miqyasda ətraf mühit baxımından ən vacib tədbirlərdən biri olduğunu dedi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlıq edən Prezident İlham Əliyev UNEP ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıqdan, İnger Andersenin regionlarımıza səfər edərək, oradakı ekomühitlə tanış olmasından və gənclərlə görüşündən məmnunluğunu bildirdi.

Azərbaycanın neft və qaz ixrac edən ölkə olmasına baxmayaraq, «yaşıl enerji»yə keçid sahəsində planlarına toxunan dövlətimizin başçısı dedi ki, bu, siyasi iradəmizin olduğunu göstərir.

Prezident İlham Əliyev 200-ə yaxın dövlətin Azərbaycanın COP29-a sədrliyini yekdilliklə dəstəkləməsini ölkəmizə olan etimadın göstəricisi kimi dəyərləndirdi.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycan COP29-un sədri olaraq, dünya ölkələri arasında körpülərin, etimadın və həmrəyliyin qurulmasına öz töhfəsini verəcək. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, ölkəmiz Qlobal Cənubu təmsil edir və 2019–2023-cü illərdə «Qoşulmama Hərəkəti»nin sədri olan və Avropa İttifaqı ölkələri ilə də yaxşı əlaqələrə malik Azərbaycan Qlobal Cənubla Qlobal Şimal arasında da iqlim dəyişikliyi mövzusunda həmrəyliyin gücləndirilməsi prosesinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, ölkəmiz kiçik ada dövlətlərinin problemlərini prioritet istiqamətlərdən biri kimi müəyyən edib və üçlük çərçivəsində digər həmkarlarla bu məsələ ilə bağlı da yaxından işləyir.

Azərbaycanın özünün də iqlim dəyişikliyi problemlərindən əziyyət çəkdiyini deyən Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, bir dövrdə Azərbaycanda quraqlıq halları, yağıntının miqdarının azalması baş verirdisə, son dövrlərdə yağıntının miqdarının artdığı müşahidə olunmaqdadır.

Söhbət zamanı tullantıların idarə olunması, Xəzər dənizinin ətraf mühit məsələləri, onun suyunun azalması və bu istiqamətdə daha sistemli işin, həmçinin əməkdaşlığın həyata keçirilməsi məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ ÖLKƏMİZDƏ
YENİ TƏYİN OLUNMUŞ FÖVQƏLADƏ VƏ
SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ MAKSAT
MAMITKANOV İLƏ GÖRÜŞ**

1 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 1-də Qırğız Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri Maksat Mamitkanovun etimadnaməsini qəbul etmişdir.

Etimadnaməni qəbul etdikdən sonra dövlətimizin başçısı səfirlə söhbət etdi.

Maksat Mamitkanov Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun salamlarını və ən xoş arzularını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara və ən xoş arzulara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Sadır Japarovə çatdırmağı xahiş etdi.

Söhbət zamanı əlaqələrimizin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsində inkişaf etməsi məmnunluqla qeyd olundu. Son illərdə ikitərəfli münasibətlərimizin böyük dərəcədə inkişaf etdiyini və keyfiyyətə yeni mərhələyə qalxdığını deyən Azərbaycan Prezidenti dövlət başçuları səviyyəsində qarşılıqlı səfərlərin əhəmiyyətinə toxundu, ənənəvi dostluq və qardaşlıq əlaqələrimizin möhkəmləndiyini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev ölkələrimiz arasında ticarət, iqtisadiyyat, investisiya, nəqliyyat və digər sahələrdə mühüm layihələrin həyata keçirildiyini məmnunluqla qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı Ağdam rayonunda Qırğızıstanın məktəb tikintisi layihəsini və quruculuq prosesinə göstərdiyi dəstəyi vurğulayaraq, buna görə Qırğız Prezidentinə və xalqına bir daha minnətdarlığını bildirdi, bunu qardaşlıq əlaqələrimizin nümayişi kimi dəyərləndirdi.

Prezident İlham Əliyev əməkdaşlığımızın genişləndirilməsi üçün qarşıda böyük planların durduğunu və əlaqələrimizin bundan sonra da möhkəmlənəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan və Qırğızıstan rəhbərliyində qardaş ölkələrimiz arasında iqtisadi əməkdaşlığın genişləndirilməsi və mövcud potensialın reallaşdırılması üçün qarşılıqlı iradənin olduğunu bildirdi.

Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində ölkələrimizin əməkdaşlığına toxunan Prezident İlham Əliyev bu təşkilatın bir ailə olduğunu qeyd etdi.

Söhbət zamanı Türk Dövlətləri Təşkilatının ilk dəfə Şuşa şəhərində keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün əhəmiyyətinə toxunuldu, bu tədbirdə dövlət başçıları arasında aparılacaq dialoq və müzakirələrin önəmi vurğulandı.

Azərbaycan Prezidenti səfirə fəaliyyətində uğurlar arzuladı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən Maksat Mamutkanov münasibətlərimizin bundan sonra da möhkəmlənəcəyinə əminliyini vurğuladı, əlaqələrimi-

zin genişləndirilməsi ilə bağlı Qırğız Prezidentinin ona tapşırıqlar verdiyini dedi və bu istiqamətdə səylərini əsirgəməyəcəyini bildirdi.

Ölkələrimiz arasında qarşılıqlı fəaliyyətin yüksək səviyyədə olduğunu deyən səfir qeyd etdi ki, Azərbaycanın Qırğızıstana yatırdığı irihəcmli investisiyalar ölkə iqtisadiyyatının inkişafına böyük kömək göstərir.

Əməkdaşlığımızın möhkəmləndirilməsi üçün geniş potensialın olduğunu vurğulayan Maksat Mamutkanov dedi ki, dövlət başçılarımız arasında olan münasibətlər və onların göstərdiyi səylər əlaqələrimizin uğurlu inkişafının əsasını qoyub.

Qırğız Prezidentinin bu ilin aprelinə ölkəmizə dövlət səfərinin əhəmiyyətinə toxunan səfir bu səfərin çox uğurlu olduğunu və yaxşı nəticələr verdiyini vurğuladı.

O, Azərbaycan–Qırğız İnkişaf Fondunun yaradılmasının əhəmiyyətinə toxundu, onun ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın inkişafına verdiyi töhfəni qeyd etdi.

Maksat Mamutkanov Qırğızıstanda İssık-Kul gölünün sahilində Azərbaycan tərəfindən beşulduzlu mehmanxananın inşasının ölkəsində kurort sahəsinin inkişafında böyük rol oynayacağını söylədi.

Diplomat görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun irsinə və onun xatirəsinə Azərbaycan tərəfindən göstərilən ehtirama görə minnətdarlığını bildirərək, Sadır Japarovun ölkəmizə dövlət səfəri zamanı Azərbaycan və Qırğızıstan prezidentlərinin iştirakı ilə görkəmli qırğız yazıçısının Bakıda abidəsinin açılışını məmnunluqla xatırlatdı.

Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, Çingiz Aytmatov bütün türk sivilizasiyasının övladıdır və dünyada böyük şöhrətə malikdir.

Görüşdə COP29 çərçivəsində Azərbaycanın və Qırğızıstanın birgə təşəbbüs imkanları barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

**KANADANIN ÖLKƏMİZDƏ YENİ
TƏYİN OLUNMUŞ FÖVQƏLADƏ
VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ
KEVIN HAMILTON İLƏ GÖRÜŞ**

1 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 1-də Kanadanın ölkəmizdə yeni təyin olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri Kevin Hamiltonun etimadnaməsini qəbul etmişdir.

Etimadnaməni qəbul etdikdən sonra dövlətimizin başçısı səfirlə söhbət etdi.

Kevin Hamilton Azərbaycanın çox gözəl, dinamik inkişaf edən və mühüm ölkə olduğunu vurğulayaraq, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında əhatəli sülh müqaviləsi imzalanarsa, regionda əməkdaşlıq üçün yeni imkanların yarana biləcəyinə ümidvarlığını bildirdi. Səfir qeyd etdi ki, regionda daha yaxşı münasibətlərin qurulması nəticəsində həm Azərbaycan, həm də Ermənistan ilə əlaqələrin inkişafını arzulayır.

Kevin Hamilton Kanadanın həmişə Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü dəstəklədiyini bildirərək, ədalətli, əhatəli və daimi sülh müqaviləsi üzərində fəal iş aparıldığından məlumatlı olduğunu söylədi.

Dövlətimizin başçısı torpaqlarımızın işğalı dövründə orada etnik təmizləmə və soyqırımının törədildiyini,

arazilərimizin kütləvi şəkildə dağıldığını qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev həmin dövrdə münaqişənin həlli ilə bağlı çox böyük səylər göstərdiyini, lakin bu səylərin uğursuz olduğunu bildirdi. Belə ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının 3 daimi üzvü münaqişənin həllinə nail ola bilmədi, daha doğrusu, olmaq istəmədi. Onların hamısı Ermənistanın həyata keçirdiyi işğalın müxtəlif səbəblər üzündən həmişəlik olmasını istəyirdi. Dövlətimizin başçısı bu qənaətə prezidentlik fəaliyyətinə öz şəxsi təcrübəsi əsasında gəldiyini bildirdi. Prezident İlham Əliyev 2003-cü ilin sonundan başlayaraq, keçmiş Minsk qrupu üçlüyü və Ermənistan tərəfi ilə dəfələrlə görüşdüyünü xatırlatdı və bütün bunların heç bir nəticə vermədiyini diqqətə çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, keçmiş Minsk qrupunun üzvləri və Ermənistan tərəfi bunu istəmirdi. Ermənistan tərəfi torpaqlarımızı həmişəlik işğal altında saxlamaq istəyirdi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, hazırda biz ikitərəfli səviyyədə daha yaxşı nəticələr görürük. Kiminsə tərəfindən bu prosesə müdaxilə yoxdur. Sərhədlərin delimitasiyası, hətta nadir hal olan demarkasiya məsələlərində razılığa gələ bilərik. Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, düzdür, hələ sülh müqaviləsi imzalanmayıb, lakin artıq sərhədlərin delimitasiyasına nail olunubdur.

Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, COP29 məsələsində Ermənistan bizim bu tədbirə ev sahibliyi etməklə bağlı məhdudiyətini aradan qaldırdı, biz isə onların COP-un idarəedici orqanlarında iştirakına qarşı çıxmadıq. Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, açıqı, o belə hesab etmir ki, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında

sülh müqaviləsi bizim hansısa bir ölkə ilə ikitərəfli münasibətlərimiz üçün mühüm rol oynaya bilər.

Qlobal səviyyədə diplomatik fəaliyyətimizi şaxələndirdiyimizi deyən dövlətimizin başçısı Azərbaycan ilə Avropa İttifaqının 10 ölkəsi arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamənin olduğunu qeyd etdi və vurğuladı ki, bu sənədlərin çoxu torpaqlarımızın işğal zamanı Azərbaycan ilə Ermənistan arasında heç bir sülh müqaviləsi olmadığı bir dövrdə imzalanıb. Bu baxımdan Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh müqaviləsinin olmaması hər hansı bir ölkənin regionda fəaliyyətinin səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi üçün bir amil ola bilməz.

Dövlətimizin başçısı bir məqamı da vurğuladı ki, Ermənistan 28 illik bir dövrdə beynəlxalq hüququn fundamental prinsipləri ilə razılaşmaq istəmədi. Onlar bütün humanitar qanunları pozdular, BMT Təhlükəsizlik Şurasının erməni qoşunlarının Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarından dərhal və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını tələb edən müvafiq qətnamələrinə məhəl qoymadılar. Heç kim onlara zərrə qədər də irad tutmurdu. Münaqişə barədə danışan bir çox ölkə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə sadıqlıq bəyan etmirdi. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, indi – biz Ermənistanın işğalçı ordusuna döyüş meydanında qalib gəldikdən və onları torpaqlarımızdan qovduqdan sonra bizim ərazi bütövlüyümüzə dəstəklə bağlı bəyanatlar eşidirik. Amma biz bunu artıq özümüz təmin etmişik. Kiminsə bizim ərazi bütövlüyümüzü tanıyıb-tanıması mahiyyət kəsb etmir.

Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, bu, torpaqlarımız işğal altında olan bir dövrdə önəmli idi. Bəli, bir sıra Qərb ölkələrində ermənipərəst sentimentlərin mövcudluğu, erməni diasporunun rol oynaması məlumdur. Amma beynəlxalq hüquqa gəldikdə bu emosiyalar kənara qoyulmalıdır. Lakin bunu anlamaq önəmlidir ki, 28 illik bir dövrdə razılaşdırıla bilməyən məsələlərin 1-2 ilə həll edilməsi çətinidir. Həm də Azərbaycan ilə Ermənistan arasında substantiv danışıqlara, demək olar ki, dekabr ayında başlanılıb. Ondan əvvəl Ermənistan sülh müqaviləsinə «Dağlıq Qarabağ» məsələsini salmaq istəyirdi, amma bu, qəbul edilməz idi. Bu bizim daxili məsələmizdir. Beləliklə, separatçı rejim ləğv edildikdən sonra dekabr ayından başlayaraq, danışıqlar cəmi 6 aydır gedir.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, buna zaman lazımdır və sülh sazişinin başlıca şərti Ermənistan Konstitusiyasının dəyişdirilməsidir. Çünki onun tərkibində Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları var və bu, baş verməyə qədər sülh sazişi imzalanmayacaq. Bu, məlum məsələdir.

Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, bununla yanaşı, hesab edir ki, danışıqlar prosesi çərçivəsində kifayət qədər sürətli irəliləyirik. Dövlətimizin başçısı diqqətə çatdırdı ki, sülh müqaviləsinin mətni, ən azı əsas prinsipləri üzərində işi bir neçə aya yekunlaşdırmaq olar. İşğal dövründə vasitəçilərin planı «Madrid prinsipləri» adlandırılan əsas prinsiplərlə bağlı razılığa gəlməkdən ibarət idi. Onlar paraflanmalı və daha sonra isə mətn tərtib edilməli idi. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, bu, bir variant ola bilər – əsas prinsiplərlə bağlı razılıq

əldə edilsin, onlar paraflansın və daha sonra mətn üzərində iş getsin. Bu onların Konstitusiyaya dəyişiklik edəcəkləri təqdirdə baş tutacaq.

Qayıdış hüququ ilə əlaqədar səfirin şərhinə cavabında Azərbaycan Prezidenti bildirdi ki, qayıdış hüququ qarşılıqlı şəkildə təmin olunmalı, o cümlədən də Qərbi Azərbaycan icmasının nümayəndələrinə şamil edilməlidir. Bu xüsusda dövlətimizin başçısı keçən yüzillikdə, sonuncusu 1988-ci ildə olmaqla, müxtəlif mərhələlərdə köklü Azərbaycan əhalisinin indiki Ermənistan ərazisindən etnik təmizləməyə məruz qaldığını və onlara aid maddi-mədəni irsin tamamilə dağıdıldığını qeyd etdi.

Səfir dövlətimizin başçısına hörmətini ifadə edərək, məlumatlara görə minnətdarlığını bildirdi.

**FİLİPPİN RESPUBLİKASININ
ÖLKƏMİZDƏ YENİ TƏYİN OLUNMUŞ
FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ
HENRİ BENSURTO İLƏ GÖRÜŞ**

1 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 1-də Filippin Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri Henri Bensurtonun etimadnaməsini qəbul etmişdir.

Etimadnaməni qəbul etdikdən sonra dövlətimizin başçısı səfirlə söhbət etdi.

Henri Bensurto Filippin Prezidenti Ferdinand Romualdez Markosun salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Filippinin dövlət başçısına çatdırmağı xahiş etdi.

Azərbaycan Prezidenti ölkələrimiz arasında müxtəlif sahələrdə əlaqələrin inkişafını qeyd edərək, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində, həmçinin turizm, investisiyalar sahələrində əməkdaşlığa və insanlar arasında təmaslara toxundu, hökumət nümayəndə heyətlərinin səfərlərinin önəmini vurğuladı.

Səfir Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkəti»ndə sədrliyinin çox uğurlu olduğunu, bu məsələdə böyük bir irs qoyduğunu və ölkəmizin bu Hərəkətin təsisat-

lanması istiqamətində ciddi addımlar atdığını qeyd etdi.

COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdıran Henri Bensurto Filippinin də bu tədbirdə yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə təmsil olunacağını diqqətə çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı ölkəmizin həm «Qoşulmama Hərəkəti»na, həm də COP29-a sədrliyi ilə bağlı təbriklərə və xoş sözlərə görə təşəkkürünü bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkəti»na sədrliyinin uğurla həyata keçirilməsinə üzv ölkə kimi, Filippinin göstərdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını ifadə etdi.

Dövlətimizin başçısı COP29 çərçivəsində Azərbaycanın Qlobal Cənubun tərkib hissəsi olaraq, ölkələr arasında həmrəyliyin gücləndirilməsinə və körpülərin qurulmasına çalışacağını vurğuladı.

**BELARUS RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB ALEKSANDR
LUKAŞENKOYA**

Hörmətli Aleksandr Qriqoryeviç!

Dövlət bayramı – Belarus Respublikasının Müstəqillik Günü münasibətilə səmimi təbriklərimi və ən xoş arzularımı qəbul edin.

Möhkəm dostluq əlaqələrinə, etimada və qarşılıqlı dəstəyə əsaslanaraq, son onilliklər ərzində qardaş ölkələrimiz strateji tərəfdaşlığın çoxtərəfli münasibətlərini qurublar. Sizin Azərbaycana bu yaxınlarda etdiyiniz dövlət səfəri, keçirilən görüşlər və imzalanan sənədlər bir daha sübut etdi ki, Azərbaycanla Belarus arasında mövcud olan yaxşı əməkdaşlıq ənənələri bu gün uğurla inkişaf edir və yeni məzmunla zənginləşir.

Əminəm ki, bizim birgə söylərimiz gələcəkdə də Azərbaycan Respublikası ilə Belarus Respublikası arasında dost xalqlarımızın və ölkələrimizin maraqları naminə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın inkişafına və möhkəmlənməsinə kömək edəcək perspektivli təşəbbüslərin və layihələrin həyata keçirilməsinə yönəldiləcək.

Hörmətli Aleksandr Qriqoryeviç, bu bayram günündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik və ali

dövləti fəaliyyətinizdə uğurlar, Belarus Respublikasına isə əmin-amanlıq və tərəqqi arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 1 iyul 2024-cü il

**«AZƏRBAYCAN XƏZƏR DƏNİZ
GƏMİÇİLİYİ» QAPALI SƏHMDAR
CƏMIYYƏTİNİN SİFARİŞİ İLƏ BAKI
GƏMIQAYIRMA ZAVODUNDA İNŞA
EDİLMİŞ «ZƏNGİLAN» TANKERİNİN
İSTİSMARA VERİLMƏSİ MƏRASİMİ**

2 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 2-də «Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sifarişi ilə Bakı Gəmiqayırma zavodunda inşa edilmiş «Zəngilan» tankerinin istismara verilməsi mərasimində iştirak etmişdir.

«Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sədri Rauf Vəliyev Prezident İlham Əliyevə raport verdi.

Tankerə Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə şanlı ordumuz tərəfindən azad edilmiş əzəli və əbədi Azərbaycan torpağı olan Zəngilanın adı verilib.

44 günlük Vətən müharibəsindən sonra Zəngilanda Azərbaycan bayrağını ucaldan Prezident İlham Əliyevin indi üçrəngli bayrağımız altında beynəlxalq sulara üzəcək «Zəngilan» tankerinin istismara verilməsi mərasimində iştirakının çox böyük rəmzi mənası vardır. «Zəngilan» Bakı Gəmiqayırma zavodunda inşa olunan sayca dördüncü milli tankerdir. Bundan əvvəl istismara verilən «Laçın» və «Kəlbəcər»

tankerlərindən fərqli olaraq, «Akademik Xoşbəxt Yusifzadə» tankeri kimi, «Zəngilan» ilə də həm neft, həm də kimyəvi məhsullar daşınacaq. Bakı Gəmiqayırma zavodunda ASCO üçün «Zəngilan» tipli daha üç tankerin inşası da nəzərdə tutulur. Bununla bağlı sifarişlər alınıb və müvafiq müqavilələr imzalanıb.

Tanker barədə Prezident İlham Əliyevə məlumat verən Rəuf Vəliyev bildirdi ki, nadir dizaynı ilə seçilən və texniki göstəricilərinə görə geniş imkanlara malik «Zəngilan»ın konsepsiyası Odessa Dəniz Mühəndisliyi Bürosu ilə uğurlu əməkdaşlıq çərçivəsində hazırlanıb. Yeni nəsil tankerin uzunluğu 141 metr, eni 16.9 metr, bortunun hündürlüyü isə 6 metrdir. Saatda 10 knot sürətlə hərəkət edə biləcək tanker 15 nəfərlik heyət tərəfindən idarə olunacaq. Tanker ümumi tutumu 9212 kubmetr olan 6 yük çəninə maldır. Dəvəyi 7875 ton təşkil edən tankerdə dünyanın aparıcı şirkətlərinin avadanlıqları quraşdırılıb. Gəminin texniki göstəriciləri, xüsusilə suya oturmumu maksimum yük götürməklə, Xəzər hövzəsində nisbətən dayaz limanlara daxil olmağa və Xəzərdən kənara yük daşımağa imkan yaradır. Yeni nəsil «Zəngilan» tankeri də digər milli istehsalımız olan tankerlər kimi, Xəzərdə və Xəzərdənkənar sulara istismar ediləcək.

«Bakı Gəmiqayırma Zavodu» MMC-nin İdarə Heyətinin sədri Elşad Nuriyev dövlətimizin başçısına müəssisənin fəaliyyəti barədə məlumat verib. Bildirib ki, ümumilikdə 1046 nəfərin çalışdığı zavodda bir Ro-Pax tipli bərənin, iki tankerin və bir dibdərinləşdirən gəminin inşası davam etdirilir. 2 tanker, 4 dal-

ğic və 3 sürətli sərnişin gəmisi layihələndirmə, 4 quru yük gəmisi, 1 patrul gəmisi və 1 yanğınsöndürmə gəmisi isə müqavilə mərhələsindədir. Zavod 5 ticarət və 8 xidmət gəmisi ilə bağlı müqavilələr imzalayıb.

Sonra dövlətimizin başçısı tankerin istifadəyə verilməsini bildirən rəmzi lenti kəsdi.

ASCO yarandığı dövrdən bəri ümumilikdə 29 yeni gəmi istismara verilib. Onlardan 1-i yedək, 3-ü sərnişin, 2-si Ro-Pax tipli gəmi-bərə, 4-ü tanker olmaqla, ümumilikdə 10-u Bakı Gəmiqayırma zavodunda inşa edilib. Həmçinin ASCO-nun Müşahidə Şurasının məqbul hesab etdiyi Gəmiçiliyin Strateji İnkişaf Proqramına uyğun olaraq, Bakı Gəmiqayırma zavoduna 11 gəminin, o cümlədən 1 Ro-Pax tipli gəmi-bərə, 3 tanker, 50 nəfərlik 3 sərnişin gəmisi, 60 və 45 metr dərinliklərdə işləmək üçün nəzərdə tutulmuş 4 dalğic gəmisinin tikintisinə dair yeni sifarişlər verilib.

Ümumilikdə son illərdə donanmanın yenilənməsi və yeni gəmilərin tikintisi istiqamətində həyata keçirilən genişmiqyaslı tədbirlər ASCO-nun Xəzərdə aparıcı mövqeyinin qorunub saxlanılmasına, Azərbaycan ərazisindən artan tranzit yükdaşımalarında gəmilərə olan tələbatın ödənilməsinə, Xəzərdə neft-qaz layihələrinin uğurla icrasına böyük töhfə verir. Bu istiqamətdə görülən genişmiqyaslı işlər Xəzərdənkənar sulara Gəmiçiliyin mövqeyinin möhkəmləndirilməsi və genişləndirilməsində də mühüm rol oynayır.

Bunlarla yanaşı, son bir ildə beynəlxalq sulara yeni tipli daha böyük gəmilərin istismara verilməsi istiqamətində də uğurlu layihələr icra olunub. 2023-cü ildə xarici sulara Azərbaycan bayrağı altında «Şu-

şa», «Qarabağ», «Zəngəzur» adlı 3 «Aframax» tipli tanker istismara verilib. Cari ilin mayında isə Çində «Xocalı» adlı «Handysize» tipli bir quru yük gəmisinin istismara verilməsi ilə Gəmiçilik quru yük daşımalarında yeni seqmentə daxil olub. Bu gəminin ilk səfəri Cənubi Koreyanın Bakpyung limanından ABŞ-ın Portland limanına yerinə yetirilib. Gəmi artıq təyinat limanındadır və hazırda yükboşaltma əməliyyatı icra edilir.

Bu səfərlə «Xocalı» müstəqil Azərbaycan bayrağı altında Amerika sularına daxil olan ilk gəmi kimi tarixə düşüb.

Təbii ki, görülən işlər bütövlükdə ölkəmizin iqtisadi sahədə dinamik inkişafının nəticəsidir. Hazırda Azərbaycan dünyada gedən müxtəlif geosiyasi böhranlara baxmayaraq, öz iqtisadiyyatını bu böhranın yaratdığı mənfi meyillərdən maksimum dərəcədə qoruya bilir. Bu gün hər bir sektorda, o cümlədən dəniz nəqliyyatı sahəsində ciddi inkişaf templəri müşahidə olunur ki, bunun da əsasında Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən uğurlu iqtisadi siyasət dayanır.

QAZAXISTAN RESPUBLİKASINA SƏFƏR

3 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 3-də Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının (ŞƏT) sədri statusunda Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin dəvəti ilə ŞƏT-in Zirvə toplantısında iştirak etmək üçün Astanaya səfər etmişdir.

Astana şəhərinin Nursultan Nazarbayev Beynəlxalq Aeroportunda dövlətimizin başçısının şəərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzölmüşdü.

Azərbaycan Prezidentini Qazaxıstanın Baş Nazir müavini Kanat Bozumbayev və digər rəsmi şəxslər qarşıladılar.

Bu, Prezident İlham Əliyevin Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısında ikinci iştirakıdır. Bundan əvvəl Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının sədri statusunda Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin dəvəti ilə dövlətimizin başçısı təşkilatın 2022-ci il sentyabrın 16-da Özbəkistanın Səmərqənd şəhərində keçirilmiş Zirvə toplantısında iştirak edib.

RUSİYA FEDERASIYASININ PREZİDENTİ VLADİMİR PUTİN İLƏ GÖRÜŞ

Astana

3 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyulun 3-də Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin ilə görüşü olmuşdur.

Vladimir Putin: Hörmətli İlham Heydər oğlu! Sizi bir daha görməyimə şadam.

Qarşılıqlı fəaliyyətimizin miqyası böyükdür, mənə elə gəlir ki, hətta hər gün, hər ay görüşsək, danışmaq üçün mövzularımız vardır. Diqqətinizi ona cəlb etmək istəyirəm ki, əsas məsələ – məhz qarşılıqlı iqtisadi-ticari fəaliyyət üzrə əlaqələrimiz müsbət istiqamətdə inkişaf edir. Dövriyyə 4 milyarddan çoxdur, məncə, 4,3-4,5 milyarddır və bu, Rusiyanın Azərbaycan iqtisadiyyatına birbaşa sərmayəsidir. Tendensiya yaxşıdır, məncə, ilin birinci yarısında artıq 13 faizlik artım var. Ümumiyyətlə, hər şey müsbət inkişaf edir.

İnfrastruktur sahəsindəki planlarımızı qeyd etmək istərdim və təbii ki, burada indi birinci yerdə məlum Şimal–Cənub magistralıdır. Ümidvaram ki, bu barədə də bir neçə kəlmə danışacağıq. Digər istiqamətlərdə, o cümlədən enerji və sənaye sahələ-

rində əməkdaşlıq imkanları vardır. Sizinlə 2022-ci ildə imzaladığımız müqavilə əsasında fəaliyyət göstəririk. Bu bütün sahələrdə əlaqələrin inkişafı üçün yaxşı zəmindir.

Mən humanitar sahəni də qeyd edəcəyəm. Məncə, Azərbaycanda Rusiya Mədəniyyəti Günləri yenidən başa çatıb. Mən Sizin rus dilinin dəstəklənməsinə şəxsi xüsusi diqqətinizi həmişə qeyd edirəm. Azərbaycanda rus dilində 300-dən çox məktəb fəaliyyət göstərir, gənclərə və uşaqlara rus dili öyrədilir. Bu, gələcəkdə də əlaqələrimizin qorunub saxlanılması və inkişafı üçün yaxşı zəmin və perspektiv yaradır.

Sizi görməyimə çox şadam.

İ l h a m Ə l i y e v: Sağ olun, Vladimir Vladimiroviç. Sizinlə yenidən görüşməyimə çox şadam.

Qeyd etdiyiniz kimi, məsələlər çoxdur. Amma prinsipcə, onları müzakirə etmək üçün biz, demək olar ki, ayda bir dəfə görüşürük. Sonuncu dəfə aprelin ikinci yarısında Moskvaya səfər etdim. Ondan 2 ay sonra yenidən görüşürük. Siz də qeyd etdiyiniz kimi, bu onu göstərir ki, böyük uğurla həll edilən çoxlu məsələlər vardır. Əlbəttə, həm keçən il, həm də bu il əmtəə dövriyyəsinin artması ölkələrimizin iqtisadiyyatlarının fəal qarşılıqlı fəaliyyət göstərdiyini nümayiş etdirir. Sevindirici haldır ki, həmçinin milli valyutalarda qarşılıqlı hesablaşmalar artır. Bu, Azərbaycanın Rusiyaya ixracında artıq 70 faizdən çoxdur, Rusiyanın Azərbaycana ixracında isə 50 faizə yaxındır. Beləliklə, Sizinlə bir neçə il əvvəl danışdıqlarımız artıq uğurla həyata keçirilir.

Humanitar əməkdaşlıq həmişə qarşılıqlı fəaliyyətimizin, demək olar ki, əsasını təşkil edib. Sizə minnətdaram ki, Azərbaycanda rus dilinə, rus mədəniyyətinə, ədəbiyyatına olan münasibəti həmişə qeyd edirsiniz və yüksək qiymətləndirirsiniz. Azərbaycanda böyük uğurla keçirilmiş Rusiya Mədəniyyəti Günləri də bunu bir daha təsdiqləyir. Bizdə 1 milyona yaxın şagird rus dilində təhsil alır, 150 min nəfər rus məktəblərində oxuyur, 800 min nəfər isə rus dilini ikinci dil kimi öyrənir. Bu onu deməyə əsas verir ki, vətəndaşlarımızın gələcək nəsilləri də aktiv qarşılıqlı fəaliyyətdə olacaqlar və rus dilində Sizinlə mənim danışdığımız kimi danışacaqlar.

Keçən dəfə Moskvada «Şimal–Cənub» layihəsini müzakirə etdik. O vaxtdan bəri müsbət irəliləyişlər baş verib. Bu barədə danışacağıq. Biz Azərbaycan ərazisində dəhlizin infrastrukturunu genişləndirmək əzmindəyik, fiziki cəhətdən mövcud olsa da, o, tərəfdaşlarımızın və qonşularımızın bu layihədən maksimum istifadə ilə bağlı niyyətlərinə uyğun gəlmir. Həmçinin Siz qeyd etdiyiniz kimi, energetika sahəsində yeni ideyalar var, bizim müvafiq strukturlarımız daimi təmasdadır. Bu gün bu barədə də, həmçinin başqa istiqamətlər üzrə də danışacağıq.

Qeyd etdiyiniz kimi, 2022-ci ildə biz uğurla həyata keçirilən müttəfiqlik Bəyannaməsini imzaladıq və Bəyannamənin bütün bəndləri real həyatda öz əksini tapır. Artıq 2 ildən çoxdur ki, müttəfiqlər kimi birgə işləyirik və yaxşı nəticələrə nail oluruq. Bu gün bu barədə daha ətraflı danışacağıq.

Sizinlə görüşmək imkanına görə bir daha təşəkkür edirəm.

* * *

Görüşdə Rusiya Prezidenti Vladimir Putin Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasına və sülh gündəliyinin irəli aparılmasına daim dəstək verməyə hazır olduğunu dedi. Bu əsnada müzakirələr aparıldı. Dövlətimizin başçısı Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşması prosesi haqqında məlumat verdi.

Söhbət zamanı nəqliyyat, gəmiqayırma, əczaçılıq, avtomobil sənayesi sahələrində əməkdaşlıq, Rusiyanın avtomobil istehsal edən müxtəlif şirkətləri tərəfindən Azərbaycanda istehsalın təşkili məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Həmçinin Rusiyadan Azərbaycana gələn turistlərin sayında artım olduğu və Azərbaycanda Rus Dram Teatrının fəaliyyət göstərdiyi qeyd edildi.

**QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ KASIM-JOMART
TOKAYEV İLƏ GÖRÜŞ**

Astana

3 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyulun 3-də Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev ilə görüşü keçirilmişdir.

Kasım-Jomart Tokayev: Hörmətli İlham Heydər oğlu!

Sizi Astanada səmimi-qəlbdən salamlayıram. Sizi görməyimə şadam. Bakıya, Şuşaya səfərimi daim xatırlayıram. Həqiqətən, bu, dönüş yaradan, mühüm, mübaliğəsiz demək olar ki, həm də öz əhəmiyyətinə görə tarixi səfər idi. Danışqlar əsnasında qarşılıqlı fəaliyyətimizin, hətta deyərdim ki, bir sıra strateji sahələrdə əməkdaşlığın və qarşılıqlı fəaliyyətin gələcək inkişafına böyük impuls verdik. Mübaliğəsiz deyə bilərik ki, əməkdaşlığımız, qarşılıqlı fəaliyyətimiz strateji əhəmiyyət daşıyır.

Sizi qonaq qismində Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısında görməkdən məmnunam. Bəlkə bir müddət sonra Azərbaycan ŞƏT-in tamhüquqlu üzvü olacaq. Hər halda, Qazaxıstan buna

etiraz etmir, əksinə, Sizin tərəfinizdən müvafiq iş-tək varsa, onu dəstəkləyir.

Qazaxıstanda Sizi Azərbaycanın şəxsiz lideri, görkəmli dövlət xadimlərindən biri kimi tanıyırlar. Açıq deyirəm ki, biz Qazaxıstanda Sizin ölkənizdə baş verən bütün dəyişiklikləri böyük maraqla izləyirik, bu dəyişikliklərə ürəkdən sevinirik. Sözsüz ki, burada Sizin böyük şəxsi rolunuz var və biz onu yüksək qiymətləndiririk.

Qazaxıstan ərazisində Ermənistanla danışıqlar üçün platforma təqdim etmək təklifimizə dərhal razılıq verdiyinizə görə Sizə minnətdaram. İlk danışıqlar Almatıda baş tutdu. Onlar kifayət qədər uğurlu və faydalı oldu.

Azərbaycana səfərimin nəticələrinə qayıdaraq deməliyəm ki, hazırda biz əldə olunmuş razılışmaların həyata keçirilməsi üzərində işləyirik. Əslində biz burada – ŞƏT çərçivəsində görüşsək də, bu, əməkdaşlığımızla bağlı bütün məsələlər üzrə tamformatlı danışıqlardır. Ona görə də indi sözü Sizə vermək istərdim.

İ l h a m Ə l i y e v: Hörmətli Kasım-Jomart Ke-meleviç!

İlk növbədə, ŞƏT-in Zirvə toplantısında iştirak etmək üçün dəvətinizə görə Sizə minnətdarlığımı bildirirəm. Biz bunu Qazaxıstanın Azərbaycana qarşılıq münasibətinin növbəti göstəricisi kimi qiymətləndiririk. Bu tədbirdə iştirak etməkdən şəraf duyuruq. Həmçinin vaxt ayırdığınıza görə təşəkkür edirəm, bu günlərdə görüşlərlə bağlı nə qədər məşğul olduğunuzu bilirəm. Nisbətən yaxın vaxtlarda görüşməyimizə baxmayaraq, gündəmə bir az nəzər

salmağa, razılaşmalarımızı necə həyata keçirdiyimizi görməyə ehtiyac vardır.

Sizin Azərbaycana dövlət səfəriniz əslində həm forma, həm məzmun, həm də emosional əhvali-ruhiyyə baxımından tarixi idi. İşğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpasına kömək göstərilməsi təşəbbüsünüzdə görə bir daha bütün Azərbaycan xalqı adından minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Qazax xalqının dahi oğlu Kurmanqazının adını daşıyan mərkəz səmərəli fəaliyyət göstərir və Sizinlə birlikdə qeyd etdiyimiz kimi, bu, Qazaxıstan–Azərbaycan dostluğunun və qardaşlığının mərkəzidir. Bu, şəxsən Sizin və qardaş Qazaxıstan xalqının Azərbaycana münasibətinin bariz təzahürüdür.

Müzakirə etdiyimiz və razılaşdırdığımız bütün istiqamətlər üzrə müsbət dinamika əldə olunur. Nəqliyyat infrastrukturu ilə bağlı məsələlər fəal şəkildə həyata keçirilir. Biz mahiyyət etibarilə Transxəzər nəqliyyat marşrutu üzrə vahid komanda şəklində fəaliyyət göstəririk. Əlbəttə, bugünkü və sabahkı tədbirlər çərçivəsində bu mövzu daha geniş müzakirə ediləcək. Həmçinin bu, bir neçə gün sonra keçiriləcək və Sizi yenidən Qarabağda görməyimizə şad olacağımız Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə əsas mövzu olacaqdır.

Eyni zamanda, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında prosesə verdiyiniz dəstəyə görə təşəkkürümü bildirmək istərdim.

* * *

Dövlətimizin başcısı Qazaxıstan Prezidentinin Azərbaycana səfəri zamanı əldə olunmuş razılaşma-

ların həyata keçirilməsi istiqamətində birgə addımların və səylərin davam etdirildiyini vurğuladı, görüşün yaxın günlərdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Şuşada keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə toplantısında davam edəcəyini bildirdi.

Türk Dövlətləri Təşkilatının da ölkələrimizin gündəliyində prioritet istiqamət olduğu vurğulandı.

Prezident İlham Əliyev Kasım-Jomart Tokayevin rəhbərliyi ilə Qazaxıstanın inkişafının, beynəlxalq səviyyədə nüfuzunun artmasının, ölkədə həyata keçirilən siyasi-iqtisadi islahatların dost və qardaş Azərbaycanı da sevindirdiyini bildirdi, bu münasibətlə təbriklərini çatdırdı.

Qazaxıstan Prezidenti qeyd etdi ki, ölkəsi Azərbaycanın Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatına tam üzvlüyünü dəstəkləməyə hazırdır.

Kasım-Jomart Tokayev COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

COP29-un dünya səviyyəsində ən mötəbər tədbirlərdən biri olduğunu deyən Qazaxıstan Prezidenti Azərbaycanın bu tədbiri uğurla təşkil edəcəyinə əminliyini bildirdi.

Görüşdə ölkələrimizin bu məsələ ilə bağlı müxtəlif təşəbbüslərlə çıxış etmələrinə toxunuldu.

Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə minnətdarlığını ifadə etdi.

Söhbət zamanı «Orta Dəhliz»in inkişafı istiqamətində nailiyyətlər qeyd olundu, birgə İnvestisiya Fondu ilə əlaqədar imzalanacaq Anlaşma Memorandumunun əhəmiyyəti bildirildi və bu xüsusda artıq konkret layi-

hələrin icrasına dair aidiyyəti qurumlara tapşırıqlar verildiyi diqqətə çatdırıldı.

Humanitar sahədə əməkdaşlığa toxunuldu, Qazaxıstan Mədəniyyət Günlərinin Azərbaycanda uğurla keçirildiyi, Azərbaycan Mədəniyyət Günlərinin isə bu ilin sentyabrında Qazaxıstanda keçiriləcəyi vurğulandı.

**«AZƏRBAYCAN İNVESTİSİYA HOLDİNQİ
VƏ «SAMRUK-KAZINA» MİLLİ RİFAH
FONDU SƏHMDAR CƏMIYYƏTİ
ARASINDA SƏHMDARLAR
MÜQAVİLƏSİ»NİN İMZALANMASI
MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

Astana

3 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin iştirakı ilə iyulun 3-də Astanada imzalanmış «Azərbaycan İnvestisiya Holdinqi və «Samruk-Kazına» Milli Rifah Fondu Səhmdar Cəmiyyəti arasında Səhmdarlar Müqaviləsi»nin mübadiləsi mərasimi olmuşdur.

ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ SƏDRİ Sİ CİNPİN İLƏ GÖRÜŞ

Astana

3 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyunun 3-də Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinqin ilə görüşü olmuşdur.

Si Cinqin: İnanıram ki, cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə Azərbaycan bundan sonra da ölkə quruculuğunun müxtəlif istiqamətlərində yeni nailiyyətlər əldə edəcək. Çin–Azərbaycan əlaqələri səmimiyyətə və qarşılıqlı etimada əsaslanır.

Ölkələrimiz yaxşı dostlardır, bərabərlik və qarşılıqlı faydaya əsaslanan yaxşı tərəfdaşlardır. Çin–Azərbaycan münasibətləri həmişə sağlam və sabit şəkildə inkişaf edib. İki ölkə arasında əməkdaşlıq səmərəli nəticələr verib və daha zəngin strateji məzmununa çatıb. Bu gün biz Birgə Bəyannamə qəbul edəcəyik. Bu sənədlə ikitərəfli əlaqələrimizi strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəldəcəyimizi bəyan edəcəyik. Bu həm də yeni bir başlanğıc nöqtəsidir. Biz xalqlarımızın rifahı naminə qarşılıqlı dəstəyi artırmağa davam edəcəyik.

İlham Əliyev: Hörmətli cənab Sədr!

Yenidən görüşməyimizə çox şadam. Siz qeyd etdiyiniz kimi, ölkələrimiz yaxın tərəfdaşlardır və bu

gün qəbul ediləcək Bəyannamə Çin Xalq Respublikasını və Azərbaycanı rəsmi olaraq strateji tərəfdaşlara çevirir. Hesab edirəm ki, bu, böyük nailiyyətdir, həmçinin yüksək məsuliyyətdir. Biz gələcəkdə də fəal qarşılıqlı fəaliyyət göstərmək, ikitərəfli əlaqələri bütün istiqamətlər üzrə möhkəmləndirmək niyyətindəyik.

Şadam ki, Sizinlə görüşlərimiz müntəzəm xarakter daşıyır və ölkələrimiz arasında hərtərəfli münasibətlərin inkişafına mühüm impuls verir. Beynəlxalq strukturlarda qarşılıqlı dəstəyi, ikitərəfli səviyyədə qəbul edilən müxtəlif sənədlərdə ölkələrimizin ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin dəstəklənməsinin ifadə olunmasını xüsusi vurğulamaq istərdim.

Eyni zamanda, ölkələrimizin nazirləri, idarələri, dövlət strukturları, ictimai təşkilatları səviyyəsində fəal diplomatiyanı, Çin Kommunist Partiyası ilə Yeni Azərbaycan Partiyası arasında məhsuldar əməkdaşlığı qeyd etmək istərdim. Bütün bunlar əlaqələrimizi möhkəmləndirir.

Ölkələrimiz arasında əmtəə dövriyyəsinin artması bizi sevindirir, o, 3 milyard dollara çatıb və artım potensialına malikdir. Azərbaycan artıq Çinin 6 şəhərində Ticarət Evi açıb, bununla da Çin bazarında öz məhsullarını təşviq etməyə çalışır. Həmçinin biz Çin Xalq Respublikasından Azərbaycana ixracın artmasından məmnunuq.

COVID-19 epidemiyası zamanı göstərilən köməyə görə bir daha Sizə minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Mənim Sizə yazılı müraciətimə dərhal müsbət reaksiya verildi və Azərbaycana minlərlə insa-

nın həyatını xilas edən 1 milyondan çox doza vaksinin çatdırıldı. Azərbaycan bu sınaqdan ilk növbədə, Sizin dostluq münasibətiniz və çətin vaxtda bizə köməyiniz sayəsində ən az itkilərlə çıxan ölkələr sırasındadır.

Qeyd etmək istərdim ki, investisiya əməkdaşlığının perspektivləri artıq əyani şəkildə görünür. Son hadisələr arasında elektromobillərin və elektrobussların tanınmış istehsalçısı – Çinin BYD şirkətinin Azərbaycanın strateji tərəfdaşı seçilməsini qeyd etmək istərdim. Əməkdaşlığın, elektrobussların və digər elektromobillərin birgə istehsalının ilk addımı olaraq, müvafiq sənədlər imzalanıb. Əlbəttə, ölkələrimiz arasında yükdaşımalarda artmasını xüsusi məmnunluqla qeyd edirəm.

* * *

Si Cinpin İlham Əliyevi Prezident seçilməsi münasibətilə təbrik etdi. Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə minnətdarlığını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın daim vahid Çin siyasətini dəstəklədiyini vurğuladı. Tayvanda keçirilmiş seçkilərin Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən pisləndiyi, Çinin də Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə dəstək ifadə etdiyi qeyd olundu.

Si Cinpin Azərbaycanın daim vahid Çin siyasətini dəstəklədiyinə görə təşəkkürünü bildirdi. Ekstremizm və separatizmə qarşı mübarizədə ölkələrimizin mövqelərinin üst-üstə düşdiyü xüsusi qeyd olundu.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın multilaterallizmə – çoxtərəfli diplomatiyaya böyük əhəmiyyət verdiyini vurğulayaraq qeyd etdi ki, Azərbaycan ölkələrin daxili işlərinə qarışmamaq prinsipinin tərəfdarıdır. İkili standartlardan əziyyət çəkmiş ölkəmiz də daxili işlərimizə qarışmaq cəhdlərini qəbul etmir.

Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında Azərbaycanın statusunun artırılmasının Çin tərəfindən dəstəkləndiyi vurğulandı, gələn il Çinin sədrliyi çərçivəsində bu məsələyə xüsusi diqqət yetiriləcəyi bildirildi.

Si Cinpin Azərbaycan Prezidentini Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Çində keçiriləcək Zirvə toplantısına, eyni zamanda, bu əsnada Çinə dövlət səfərinə dəvət etdi.

Prezident İlham Əliyev dəvəti məmnunluqla qəbul etdi.

Azərbaycan Prezidenti də Çin Xalq Respublikasının Sədrini uyğun vaxtda ölkəmizə rəsmi səfərə dəvət etdi.

Azərbaycanın «Bir kəmərlər – bir yol» layihəsini dəstəkləyən və buna qoşulan ilk dövlətlərdən biri olduğu vurğulandı, ölkəmizin nəqliyyat-logistika imkanları, bu sahəyə hazırda Azərbaycanın investisiyalar qoyduğu və daim onu təkmilləşdirilməsi sayəsində qazandığı uğurları qeyd edildi. Bu xüsusda Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu xəttinin ötürücülük imkanlarının 5 milyon tona, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının yükəşürmə qabiliyyətinin 15 milyon tondan 25 milyon tona çatdırılması vurğulandı.

Orta Dəhliz çərçivəsində Azərbaycan ilə Çin arasında əməkdaşlığa toxunularaq, bu dəhlizin rəqəmsallaşdırılmasının onun Mərkəzi Asiya ölkələrindən

Qərb istiqamətinə, eyni zamanda, Qərb istiqamətindən də Çinə və Mərkəzi Asiyaya yüklərin həcminin artmasına müsbət təsir göstərməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Söhbət zamanı İqtisadiyyat Nazirliyi, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə Çinin BYD şirkəti arasında imzalanmış və ölkəmizdə avtobus parkının yerli istehsal hesabına təmin edilməsini nəzərdə tutan Çərçivə Sazişinin önəmi bildirildi.

Görüşdə ölkələrimizin şəhərləri arasında qardaşlıq əlaqələrinə toxunularaq, Azərbaycanın 6 şəhərinin Çinin müxtəlif şəhərləri və regionları ilə əlaqələrinin olduğu vurğulandı. Azərbaycan ilə Çin arasında humanitar, mədəni əlaqələr qeyd edildi, Heydər Əliyev Fondunun xətti ilə həyata keçirilən layihələrin əhəmiyyəti diqqətə çatdırıldı.

Turizm sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi və insanlar arasında təmasların artırılması məqsədilə Azərbaycanın birtərəfli qaydada Çin vətəndaşlarına münasibətdə vizaların aradan qaldırılması qeyd edilərək, bunun da ölkələrimiz və xalqlarımız arasında təmaslara ciddi təkan verəcəyinə ümidvarlıq ifadə olundu. Si Cinpin nəzərə çatdırdı ki, Çin tərəfi də Azərbaycan vətəndaşlarına münasibətdə vizasız gediş-gəlişin tətbiq olunması məsələsini nəzərdən keçirəcək ki, ölkələrimiz və insanlar arasında təmaslar daha da çoxalsın.

Çin Xalq Respublikasının Sədri COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı və ölkəsinin də bu tədbirdə yüksək səviyyədə təmsil olunacağını bildirdi. COP29 çərçivəsində nü-

mayəndə heyətlərimizin yaxından əməkdaşlıq etməsinin önəmi qeyd olundu.

Si Cinpin Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkəti»ndə uğurlu sədrliyinə toxunaraq, COP29-un sədri kimi, Azərbaycanın və Çinin Qlobal Cənubun bir hissəsi olduqlarını dedi.

Prezident İlham Əliyev ölkəmizin ŞƏT ilə əməkdaşlığını dəstəklədiyi kimi, BRICS-lə də əməkdaşlığının inkişafına yaxından dəstək verdiyinə görə Çinə təşəkkürünü bildirdi. Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin Sammiti 2026-cı ildə Azərbaycanda keçiriləcək. Bununla bağlı Azərbaycan ilə Çin arasında əməkdaşlıq məsələləri ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüş çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpin tərəfindən «Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə» qəbul olundu.

**«AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI İLƏ
ÇİN XALQ RESPUBLİKASI ARASINDA
STRATEJİ TƏRƏFDAŞLIĞIN QURULMASI
HAQQINDA BİRGƏ BƏYANNAMƏ»**

Astana

3 iyul 2024-cü il

Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Astanada keçirilmiş Zirvə toplantısı çərçivəsində iyulun 3-də «Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyannamə» qəbul olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası və Çin Xalq Respublikası (bundan sonra «Tərəflər» adlanır) yekdilliklə hesab edirlər ki, diplomatik münasibətlərin qurulduğu 2 aprel 1992-ci ildən etibarən iki ölkə arasında ikitərəfli əməkdaşlıq müxtəlif sahələrdə səmərəli nəticələr verib.

Tərəflər beynəlxalq və regional vəziyyətin tektonik və mürəkkəb inkişafı fonunda siyasi, iqtisadi və mədəni sahələrdə əməkdaşlığı genişləndirməyə, beynəlxalq məsələlərdə qarşılıqlı fəaliyyəti gücləndirməyə, iki ölkənin ümumi maraqlarını birgə qorumağa, həmçinin regional və qlobal sülh, sabitlik və inkişaf fəaliyyətini birgə irəlilətməyə dair razılıq əldə ediblər.

1.0. *Tərəflər strateji tərəfdaşlıq qurur, ikitərəfli münasibətlərin təməl prinsipləri olan qarşılıqlı hörmət, bərabərlik, etimad, qarşılıqlı dəstək, qarşılıqlı fayda və əməkdaşlıqdan çıxış edirlər. Tərəflər bir-birini prioritet və etibarlı tərəfdaş hesab edir və xarici amillərdən asılı olmayaraq, ikitərəfli münasibətlər üzrə siyasətlərini müstəqil şəkildə müəyyənləşdirirlər.*

1.1. *Tərəflər ərazi bütövlüyünə və suverenliyə qarşılıqlı hörmət, hücum etməmək, daxili işlərə qarışmamaq, bərabərlik, qarşılıqlı fayda və dinc birgəyaşayışa sadıqlıyı təsdiqləyirlər. Azərbaycan tərəfi vahid Çin prinsipini qətiyyətlə dəstəkləyir, dünyada yalnız bir Çinin mövcudluğunu, Çin Xalq Respublikası Hökumətinin bütün Çini təmsil edən yeganə qanuni hökumət olduğunu, Tayvanın isə Çin ərazisinin ayrılmaz bir hissəsi olduğunu tanıyır, istənilən formada «Tayvanın müstəqilliyi»nə qarşı qətiyyətlə çıxış edir və Tayvan boğazının iki sahili arasındakı münasibətlərin dinc inkişafını, habelə Çin hökumətinin Çinin birləşdirilməsi istiqamətində səylərini dəstəkləyir.*

Çin tərəfi Azərbaycan tərəfinin təklif etdiyi sülh gündəliyini qətiyyətlə dəstəkləyir və konfrontasiyanın saxlanılmasına yönəlmiş geosiyasi intriqaqları qeyri-səmərəli hesab edir.

1.2. *Tərəflər terrorizm, separatizm və ekstremizmin bütün beynəlxalq ictimaiyyət üçün ciddi təhdidlər yaratdığını və bu çağırışların qarşısını almaq və onlara qarşı mübarizə aparmaq üçün ümumi səylərin birləşdirilməsini tələb etdiyini vurğulayırlar.*

1.3. *Tərəflər milli xüsusiyyətlərinə uyğun seçilmiş inkişaf yolu boyunca bir-birilərinə qətiyyətli dəstək verməyə davam edəcək, ümumi inkişaf və firavanlığa nail olmaq üçün əməkdaşlıq etməyə hazırdırlar.*

1.4. *Tərəflər milli, eləcə də regional və global təhlükəsizliyin ən vacib məsələləri ilə bağlı sıx əlaqə və koordinasiya saxlamağa, etimadı möhkəmləndirməyə, öz dövlətinin ərazisindən hər hansı bir qüvvənin digər tərəfə qarşı hərəkət etmək üçün istifadə etməsinə imkan verməməyə hazırdırlar.*

1.5. *Tərəflər Azərbaycan və Çinin siyasi və ictimai strukturları arasında mübadilə və əməkdaşlığın iki ölkə arasında münasibətlərin inkişafına və daha da dərinləşməsinə töhfə verdiyini vurğulayırlar. Tərəflər Azərbaycanın hakim siyasi partiyası ilə Çin Kommunist Partiyası arasında mübadilə və əməkdaşlığın möhkəmlənməsini dəstəkləyirlər.*

1.6. *Tərəflər ikitərəfli əlaqələrin genişləndirilməsi və inkişafında Azərbaycan və Çin qanunverici orqanları arasında əməkdaşlığın mühüm rolunu qeyd edirlər. Tərəflər bu kontekstdə iki ölkənin qanunverici orqanları arasında müxtəlif sahələrdə və müxtəlif səviyyələrdə, o cümlədən müvafiq beynəlxalq və regional təşkilatlar çərçivəsində mübadilə və əməkdaşlığın fəallaşmasını vurğulayırlar.*

1.7. *Tərəflər iki ölkənin hökumətləri arasında kommunikasiya və fikir mübadiləsi mexanizmlərini aktivləşdirməyə, inkişaf məsələlərinə dair siyasi dialoqu gücləndirməyə ehtiyac olduğunu hesab edirlər.*

1.8. *Tərəflər hüquqi sahədə bərabərlik, qarşılıqlı fayda və hörmətə əsaslanan əməkdaşlığı gücləndir-*

məyə və təcrübə mübadiləsini həyata keçirməyə hazır olduqlarını təsdiqləyirlər.

1.9. *Tərəflər, tərəflərdən birinin fikrincə iki dövlətin strateji tərəfdaşlığına və strateji münasibətlərinə xələl gətirən hər hansı bir hərəkətdən çəkinirlər.*

1.10. *Tərəflər qarşılıqlı razılıq əsasında müntəzəm olaraq hər iki ölkənin Xarici İşlər nazirlikləri vasitəsilə siyasi məsləhətləşmələr aparırlar.*

2.0. *Tərəflər iki ölkə arasında ticarət-iqtisadi əlaqələrin davamlı və dinamik inkişafını yüksək qiymətləndirir və ticarət, sərmayə və mühəndislik layihələri sahəsində qarşılıqlı fəaliyyəti daha da gücləndirmək üçün Hökumətlərarası Ticarət-İqtisadi Əməkdaşlıq Komissiyası mexanizminin rolunu artırmağa davam etməyə, o cümlədən Azərbaycan-Çin ticarət-iqtisadi əməkdaşlığının yüksək səviyyədə inkişafına nail olmaq məqsədilə nəqliyyat və kommunikasiyalar, «yaşıl enerji», emal və istehsal, infrastruktur, rəqəmsal iqtisadiyyat, kənd təsərrüfatı və s. sahələrdə layihələrin həyata keçirilməsinin təşviqinə diqqət yetirməyə hazırdırlar.*

2.1. *Azərbaycan və Çin güclü iqtisadi tamamlayıcılıq, sənayeləşmə və investisiya sahəsində əməkdaşlığı artırmaq üçün böyük potensiala malikdirlər. Tərəflər Azərbaycan və Çin arasında sənayeləşmə və investisiya üzrə əməkdaşlıq mexanizmindən tam istifadə edəcək, baxış, planlaşdırma və siyasət sahəsində əlaqələri artıracaq, Azərbaycan və Çin şirkətlərinin fəaliyyətini dəstəkləyəcək, enerji, o cümlədən neft və qaz hasilatı və emalı, «yaşıl enerji» və nəqliyyat infrastrukturunu, informasiya və telekommunikasiya, rə-*

qəmsal iqtisadiyyat, əlvan metallar, tikinti materialları və s. kimi prioritet sahələrdə əməkdaşlığı fəal şəkildə təşviq edəcək, bazar iqtisadiyyatı prinsipi əsasında iki ölkə arasında əməkdaşlığı reallaşdıracaq, hər iki ölkə və onların xalqları üçün faydalı nəticələr əldə edəcəklər.

2.2. *Tərəflər ikitərəfli ticarətin həcmi daha da artırmağa, əmtəələrin strukturunu optimallaşdırmağa və malların bazarlara çıxışını asanlaşdırmağa hazır olduqlarını bildirirlər. Çin Azərbaycanın Çin Beynəlxalq İdxal Ekspo, Çin İdxal və İxrac Malları Sərgisi, Çin Beynəlxalq Xidmət Ticarət Sərgisi və digər böyük sərgilərdə fəal iştirakını alqışlayır. Azərbaycan Çinin aparıcı şirkətlərinin ADEX beynəlxalq hərbi sərgisində və Azərbaycan ərazisində keçirilən digər iri sərgi və forumlarda iştirakını alqışlayır. Çin Azərbaycanın tematik təqdimatlar keçirməsini və Çin ərazisində açılan ticarət mərkəzləri və milli pavilyonlar, eləcə də Çin elektron ticarət şəbəkələri ilə əlaqə qurmasını dəstəkləyir.*

2.3. *Tərəflər iki ölkənin inkişaf strategiyalarının birləşdirilməsini gücləndirməyə, «Bir kəmərlər – bir yol» çərçivəsində bütün sahələrdə praktiki əməkdaşlığı dərinləşdirməyə, Azərbaycan və Çin hökumətləri arasında beynəlxalq multimodal daşımalarda inkişafına dair Sazişin imzalanması prosesini sürətləndirməyə hazır olduqlarını bildirirlər.*

2.4. *Tərəflər öz ərazilərindən keçən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin təhlükəsizliyinin və fasiləsiz fəaliyyətinin təmin edilməsi məsələlərinin həllində bir-birinin səylərini dəstəkləyəcək, milli qanunvericilik və*

ikitarəfli sazişlər çərçivəsində tranzit daşımalar üçün əlverişli şərait yaradacaqlar.

2.5. Tərəflər intellektual nəqliyyat sistemlərinin texnologiyalarından istifadə etməklə tranzit-nəqliyyat qarşılıqlı fəaliyyətinin potensialının ardıcıl inkişafına, habelə beynəlxalq nəqliyyat marşrutlarının fasiləsiz və tammiqyaslı fəaliyyəti üçün texniki-iqtisadi şəraitin təmin edilməsinə istiqamətlənirlər.

2.6. Tərəflər Hökumətlərarası Ticarət-İqtisadi Əməkdaşlıq Komissiyası çərçivəsində investisiya əməkdaşlığı üzrə İşçi qrupunun yaradılmasını dəstəkləyirlər. Tərəflər, həmçinin öz müəssisələrinin Azərbaycan və Çində qarşılıqlı investisiya qoyuluşu və biznesin inkişafında, o cümlədən onların rezident qismində Azərbaycan və Çinin azad iqtisadi zonalarının və sənaye parklarının fəaliyyətində qarşılıqlı iştirakını dəstəkləyirlər. Çin Azərbaycan və Çin arasında neft və qaz, neft-kimya, eləcə də «yaşıl enerji», elektrik enerjisi, yüksək texnologiyalar və innovasiyalar, süni intellekt və kosmik sahədə sərmayə əməkdaşlığının inkişafını alqışlayır. Tərəflər iki ölkənin müəssisələri üçün əlverişli şərtlər və lazımi şərait yaratmağa, iki ölkənin əməkdaşlıq layihələrinin və müəssisələrinin heyətinin təhlükəsizliyini birgə təmin etməyə hazır olduqlarını bildirirlər.

2.7. Çin tərəfi Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizinin («Orta Dəhliz») tikintisində və istismarında fəal iştirak etməyə, Çin-Avropa və əks istiqamətdə Cənub dəhlizinin yük qatarları üçün fasiləsiz işini və sürətləndirilmiş inkişafını birgə təşviq etmək məqsədilə Azərbaycanla və marşrutboyu yerləşən digər ölkələrlə daha sıx işləməyə, regional praktiki əməkdaş-

lığın dərinləşdirilməsi üçün əlverişli şərtlər yaratmağa, istehsal-təchizat zəncirlərinin təhlükəsizliyini və sabitliyini birgə təmin etməyə hazır olduğunu bildirir.

2.8. Çin tərəfi Birləşmiş Millətlər Təşkilatı İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (UNFCCC COP29) Azərbaycanı keçirilməsini alqışlayır və Azərbaycanın konfransda müsbət nəticələrin əldə olunmasının təşviqində sədrlik rolunu dəstəkləyir. Tərəflər iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə, o cümlədən «yaşıl enerji» sahəsində əməkdaşlığa, iki ölkənin müəssisələrini yeni enerji mənbələrinə əsaslanan yeni istehsal, enerjinin saxlanması, yeni enerjidaşıyıcıları, elektrik enerjisinin ötürülməsi, enerjiyə qənaət və emissiyaların azaldılması və s. kimi yaşıl və aşağı karbonlu texnologiyalar sahələrində əməkdaşlığı dərinləşdirməyə təşviq etməyə, təmiz enerji sahələrində əməkdaşlıq üçün qlobal tərəfdaşlığın qurulmasını birgə təşviq etməyə hazır olduqlarını bildirirlər.

3.0. Tərəflər ticarət-iqtisadi sahədə hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsini müzakirə etməyə, ticarət və investisiya prosedurlarının liberallaşdırılması və sadələşdirilməsi üçün institusional mexanizmin yaranması imkanlarını fəal şəkildə araşdırmağa hazır olduqlarını bildirirlər. Tərəflər ÜTT-nin himayəsi altında çoxtərəfli ticarət sisteminə güclü dəstəyi təsdiqləyirlər. Çin tərəfi Azərbaycanın beynəlxalq çoxtərəfli ticarət sisteminin inkişafı və əməkdaşlığında fəal iştirakını, eləcə də Azərbaycanın ÜTT-yə daxilolma prosesi çərçivəsində həyata keçirdiyi tədbirləri dəstəkləyir.

3.1. *Tərəflər regionlar arasında əlaqələrin genişləndirilməsini, həmçinin media və informasiya mübadiləsi sahəsində əməkdaşlığı dəstəkləyirlər.*

3.2. *Tərəflər elm və texnologiya sahəsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın tərəqqisini fəal şəkildə təşviq etməyə hazır olduqlarını bildirirlər.*

3.3. *Tərəflər hesab edirlər ki, təhsil sahəsində əməkdaşlıq sabit şəkildə inkişaf edir. Tərəflər təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş və təhsil sənədlərinin və elmi dərəcələrin qarşılıqlı tanınması haqqında Saziş çərçivəsində kadr və dil mübadiləsini, eləcə də universitetlər arasında qarşılıqlı əlaqəni həyata keçirirlər. Tərəflər ali təhsil müəssisələrinin birgə alyansının yaradılması məsələsini müzakirə edəcəklər.*

3.4. *Tərəflər dil mübadiləsi sahəsində əməkdaşlığa böyük əhəmiyyət verir, təhsil müəssisələrində Azərbaycan və Çin dillərinin tədrisini təşviq edəcək, müəllimlər arasında mübadilələri və mütəxəssislərin hazırlanması təcrübəsini inkişaf etdirəcək, həmçinin Konfutsi institutlarının inkişafına dəstək verəcəklər.*

3.5. *Tərəflər mədəniyyət sahəsində əməkdaşlığın səviyyəsinin artırılması, qarşılıqlı əsasda Azərbaycanın və Çinin mədəniyyət günlərinin keçirilməsi barədə razılığa gəlib və qarşılıqlı olaraq mədəniyyət mərkəzlərinin təsis edilməsi ilə bağlı məsləhətləşmələr aparmağa hazır olduqlarını bildirirlər.*

3.6. *Tərəflər turizm sahəsində əməkdaşlığı gücləndirməyə və turizmin ümumi inkişafına töhfə verməyə hazır olduqlarını bildirirlər. Çin Azərbaycanın illik Çin beynəlxalq turizm yarmarkasında və digər turizm sərgilərində iştirakını, habelə Azərbaycan tərə-*

finin turizmin inkişafı, eləcə də iqtisadi, humanitar və mədəni əlaqələrin daha da genişləndirilməsi məqsədilə Çin vətəndaşlarına birtərəfli qaydada 1 il müddətinə vizasız rejimin tətbiq edilməsi barədə qərarını alqışlayır. Tərəflər bundan sonra da vətəndaşların qarşılıqlı səfərlərinin asanlaşdırılmasına töhfə verəcəklər.

3.7. *Tərəflər səhiyyə, idman və gənclər sahələrində əməkdaşlığı dərinləşdirməyə, kino, media və «beyin mərkəzləri» sahələrində əməkdaşlığı gücləndirməyə hazır olduqlarını bildirirlər.*

3.8. *Tərəflər dayanıqlı inkişaf naminə əməkdaşlığı gücləndirməyə hazırdırlar.*

3.9. *Tərəflər yüksəkkeyfiyyətli və tam məşğulluğun təmin edilməsi, sosial təminat sisteminin təkmilləşdirilməsi və əhalinin rifahının yüksəldilməsi üçün ixtisaslı kadrların hazırlanması məqsədilə mübadiləni gücləndirməyə hazır olduqlarını bildirirlər.*

4.0. *Tərəflər aktual beynəlxalq problemlər üzrə qarşılıqlı fəaliyyət göstərir, o cümlədən ikitərəfli səviyyədə, həmçinin qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər üzrə beynəlxalq təşkilatlar və forumlar çərçivəsində konstruktiv əməkdaşlığı dərinləşdirirlər.*

4.1. *Tərəflər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının himayəsi altında beynəlxalq sistemi birgə dəstəkləyəcək, beynəlxalq hüquqa əsaslanan beynəlxalq qaydaya, BMT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə söykənən beynəlxalq münasibətlərin əsas normalarına riayət edəcəklər. Azərbaycan və Çin hegemonluğa və güc siyasətinə qarşıdır. Tərəflər real çoxtərəfliliyə sadıqdır, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının beynəlxalq*

məsələlərdə konstruktiv rolunu dəstəkləyir, həmçinin BMT çərçivəsində əməkdaşlığı gücləndirməyə davam etməyə hazırdır. Tərəflər bəşəriyyətin ümumi dəyərlərinin – sülh, inkişaf, bərabərlik, ədalət, demokratiya və azadlığın təşviqinin tərəfdarıdır, eyni zamanda, bəşəriyyətin vahid taleli cəmiyyətinin və yeni beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaradılmasını dəstəkləyirlər.

4.2. *Azərbaycan və Çin inkişaf etməkdə olan ölkələr kimi, əməkdaşlığı gücləndirməyə və inkişaf etməkdə olan ölkələrin ümumi maraqlarını birgə müdafiə etməyə hazırdırlar.*

4.3. *Tərəflər hesab edirlər ki, xalqın xoşbəxt həyatı insanın ən böyük hüququdur, insan hüquqlarının təşviqi işi xalq yönümlü olmalıdır. Tərəflər insan hüquqlarının qorunmasının bütün ölkələrin suverenliyinə hörmət kimi sarsılmaz prinsiplərə əsaslanmalı olması mövqeyindən çıxış edir və insan hüquqları ilə bağlı məsələlərin siyasiləşdirilməsinə və ikili standartların tətbiq edilməsinə qarşı çıxırlar. Tərəflər insan hüquqlarının müdafiəsi bəhanəsi altında hər hansı dövlətin daxili işlərinə müdaxiləyə qarşı çıxır, təhlükəsizliyin təmin edilməsi, inkişaf yolu ilə insan hüquqlarının irəlilədirilməsi, əməkdaşlıq və dialoq yolu ilə insan hüquqlarının təbliğini dəstəkləyirlər, insan hüquqları sahəsində global mexanizmlərin daha bərabər hüquqlu, ədalətli, səmərəli və tolerant məcrada inkişafına birgə yardım edəcəklər.*

4.4. *Azərbaycan Çinin təklif etdiyi global inkişaf, global təhlükəsizlik və global sivilizasiya təşəbbüslərini dəstəkləyir və 2030-cu ilə qədər Dayanıqlı İnkişaf*

şaf Gündəliyinin icrasını sürətləndirmək, beynəlxalq və regional təhlükəsizlik və sabitliyi birgə qorumaq üçün bu təşəbbüslər çərçivəsində əməkdaşlıqda fəal iştirak etməyə hazır olduğunu bildirir. Çin mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqi üçün global platforma kimi, Azərbaycanın «Bakı prosesi» təşəbbüsünü və onun çərçivəsində toplanan Ümumdünya Forumları ilə bağlı söylərini dəstəkləyir.

4.5. *Çin tərəfi Azərbaycanın Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı (ŞƏT) çərçivəsində əməkdaşlığı gücləndirmək söylərini alqışlayır, ŞƏT-də Azərbaycanın hüquqi statusunun yüksəldilməsini dəstəkləyir. Azərbaycan tərəfi BRICS-ə daxil olmaq arzusunu ifadə edir və Çin tərəfi BRICS əməkdaşlığında Azərbaycanın iştirakını alqışlayır.*

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEV, TÜRKİYƏ
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞAN VƏ PAKİSTAN
İSLAM RESPUBLİKASININ BAŞ NAZİRİ
MƏHƏMMƏD ŞAHBAZ ŞƏRİF ARASINDA
ÜÇTƏRƏFLİ GÖRÜŞ**

Astana

3 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif arasında üçtərəfli görüş olmuşdur.

Söhbət zamanı Azərbaycan Prezidentinin, Türkiyə Prezidentinin və Pakistanın Baş Nazirinin üçtərəfli formatda Zirvə görüşünün ilk dəfə keçirildiyi vurğulanaraq, onun tarixi əhəmiyyəti qeyd olundu və bu görüşlərin bundan sonra mütəmadi xarakter daşıyacağına əminlik ifadə edildi.

Azərbaycan, Türkiyə və Pakistanın tarixi-dini köklər və qardaşlıq münasibətləri ilə bir-birinə bağlı olduğu xüsusi vurğulandı. Ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində daim bir-birini dəstəklədiyi qeyd olundu və

bunun gələcəkdə də davam etdirilməsinin vacibliyi bildirildi.

Azərbaycan, Pakistan və Türkiyə arasında parlamentlərin sədrləri, Xarici İşlər nazirləri səviyyəsində üçtərəfli formatların artıq mövcud olduğu və bu əsnada əvvəllər bir sıra görüşlərin keçirildiyi diqqətə çatdırıldı.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam şəkildə təmin etməsi bir daha vurğulandı. Regiondan kənar ölkələrin Cənubi Qafqazda militarizasiya siyasəti aparmasından narahatlıq ifadə edildi.

44 günlük Vətən müharibəsində qardaş Türkiyə və Pakistanın Azərbaycana göstərdiyi siyasi və mənəvi dəstək xüsusi vurğulandı. Bunun Azərbaycan xalqı və dövləti tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyi qeyd olundu.

Ölkələrimiz arasındakı siyasi əlaqələrin ruhuna uyğun olaraq, üçtərəfli formatda iqtisadi-ticari əlaqələrin, innovasiyalar, energetika, kənd təsərrüfatı, təhsil, humanitar və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin perspektivləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı. İqtisadi-ticari əlaqələrin hazırda artan dinamikası müsbət hal kimi qeyd edildi, amma bunun ölkələrimizin potensialına tam şəkildə uyğunlaşdırılmasının vacibliyi vurğulandı.

«Orta Dəhliz»də Pakistanın da iştirakı qeyd edildi və bunun ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticari əlaqələrin təşviqinə töhfə verəcəyi bildirildi.

Görüşdə müdafiə və müdafiə sənayesi sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinə toxunuldu, 2021-ci ildə üç ölkənin xüsusi təyinatlılarının iştirakı ilə «Üç qardaş» şüarı altında keçirilmiş təlimlərin əhəmiyyəti vurğu-

---

landı və üç ölkənin Silahlı Qüvvələri tərəfindən birgə təlimlərin bundan sonra da mütəmadi qaydada keçirilməsi təklif edildi. Təklif məmnunluqla qəbul olundu. Müdafiə sənayesi sahəsində də üç ölkənin birgə istehsalının təşkil edilməsi məsələsi vurğulandı.

Dövlətimizin başçısı Türkiyə Prezidentini və Pakistanın Baş Nazirini COP29-da iştiraka bir daha dəvət etdi.

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Baş Nazir Məhəmməd Şahbaz Şərif dəvəti məmnunluqla qəbul etdilər.

**QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ KASIM-JOMART
TOKAYEVİN ADINDAN ŞANXAY
ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ ZİRVƏ
TOPLANTISINDA İŞTİRAK ETMİŞ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTLƏRİ
BAŞÇILARININ ŞƏRƏFİNƏ
VERİLMİŞ QEYRİ-RƏSMİ ŞAM
YEMƏYİNDƏ İŞTİRAK**

Astana

3 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 3-də Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin adından Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısında iştirak edən nümayəndə heyətləri başçılarının şərəfinə verilmiş qeyri-rəsmi şam yeməyində iştirak etmişdir.

**AMERİKA BİRLƏŞMİŞ ŞTATLARININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
COZEF BAYDENƏ**

Hörmətli cənab Prezident!

4 İyul – Müstəqillik Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda dost Amerika xalqına öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırmaqdan məmnunluq duyuram.

Azərbaycan Amerika Birləşmiş Ştatları ilə münasibətlərinə xüsusi əhəmiyyət verir. Ölkələrimiz mürəkkəb regional çağırışların həlli istiqamətində, terrorizmə qarşı mübarizə və beynəlxalq təhlükəsizlik məsələlərində hər zaman yaxından əməkdaşlıq ediblər. Enerji sahəsindəki uzunmüddətli və səmərəli birgə fəaliyyətimiz xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Birləşmiş Ştatların Azərbaycanın enerji strategiyasının gerçəkləşməsinə, Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayan «Cənub Qaz Dəhlizi»nin reallaşmasına verdiyi qətiyyətli dəstəyini yüksək qiymətləndiririk.

Xalqlarımızın mənafeləri naminə qarşılıqlı maraq doğuran bütün sahələrdə, xüsusilə də iqlim dəyişmələri və «yaşıl enerji»yə keçid məsələlərində ABŞ ilə birgə səylər göstərməyə hazır olduğumuzu vurğulamaq istəyirəm. ABŞ-ın noyabr ayında Bakıda keçiriləcək COP29-a, tədbir çərçivəsində ümu-

mi iqlim məqsədlərinin irəli aparılması yolunda dəstəyi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Biz eyni zamanda, humanitar, mədəniyyət və turizm sahələrində, sivilizasiyalararası dialoqun təşviqində Azərbaycan–ABŞ münasibətlərinin genişləndirilməsində maraqlıyıq.

Azərbaycan yeni geosiyasi reallıqlara və ədalətə əsaslanan, hər hansı ayırıcı xətlər olmadan inteqrasiya olunmuş və inklüziv Cənubi Qafqaz regional əməkdaşlıq modelinin qurulmasının tərəfdarıdır. Azərbaycan Ermənistan ilə sülh müqaviləsinin və onun əsasını təşkil edən 5 prinsipin təşəbbüskarı olaraq, sülh gündəliyinin irəli aparılması üçün daim siyasi iradə nümayiş etdirir. Ermənistan ilə münasibətlərin normallaşdırılmasına, bölgədə davamlı sülhün bərqərar edilməsi, sülh müqaviləsinin hazırlanması prosesinə ABŞ-ın hər zaman dəstək vermək əzmini təqdir edirik.

Bu gün qarşılıqlı faydalı iqtisadi-ticari əlaqələrimizin şaxələndirilməsi, xüsusilə də yüksək texnologiyalar, rəqəmsal və «yaşıl keçid», kənd təsərrüfatı, investisiyalar, aviasiya və digər sahələrdə əməkdaşlığımızın inkişaf etdirilməsi üçün böyük perspektivlər vardır.

İnanıram ki, dost və tərəfdaş olan Azərbaycan ilə ABŞ arasında müxtəlif sahələri əhatə edən sıx əməkdaşlığın ölkələrimizin maraqları və xalqlarımızın rifahı naminə bundan sonra da uğurla davam etdirilməsi yolunda birgə səylər göstərəcəyik.

Bu xoş fürsətdən istifadə edərək, Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, Amerika Birləşmiş Ştatlarının dost xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 4 iyul 2024-cü il

«ŞƏT PLYUS» FORMATINDA KEÇİRİLMİŞ GÖRÜŞDƏ İŞTİRAK

Astana

4 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 4-də Astanada «ŞƏT plyus» formatında keçirilmiş görüşdə iştirak etmək üçün Müstəqillik sarayına gəlmişdir.

Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev dövlətimizin başçısını qarşıladı.

Sonra Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısının iştirakçıları birgə foto çəkirdilər.

Dövlətimizin başçısı görüşdə çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli Kasım-Jomart Kemeleviç!

Hörmətli dövlət və hökumət başçıları!

Əvvəlcə Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısına dəvətə görə Qazaxıstan Prezidentinə təşəkkürümü bildirmək istərdim.

Bu mənim son 2 ildə Qazaxıstana 4-cü səfərimdir. Həmin müddətdə Qazaxıstan Prezidenti Azərbaycanca 3 dəfə səfər edib və bu, ölkələrimiz arasın-

da ikitərəfli münasibətlərin yüksək səviyyədə olmasından xəbər verir.

Azərbaycan ikinci dəfədir ki, ŞƏT-in Zirvə toplantısına dəvət olunur. Biz bunu Azərbaycan ilə üzv dövlətlər arasında inkişaf edən tərəfdaşlığın göstəricisi kimi qiymətləndiririk.

Şərq–Qərb və Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizləri üzrə qarşılıqlı fəaliyyət Azərbaycan ilə ŞƏT-ə üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığın vacib sahəsini təşkil edir. Coğrafi mövqeyi və nəqliyyat infrastrukturuna qoyulmuş böyük sərmayələr Azərbaycana Avrasiyanın nəqliyyat-logistika qovşaqlarından birinə çevrilmək imkanı verib.

«Orta Dəhliz»in tərkib hissəsi olan Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun illik ötürücülük qabiliyyəti Azərbaycanın sərmayələri hesabına 1 milyon tondan 5 milyon tona qədər artıb.

Biz tərəfdaşlarımızla «Orta Dəhliz»in rəqəmsallaşması üzərində işləyirik.

Bundan başqa, Azərbaycan Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının illik ötürücülük qabiliyyətini ildə 15 milyon tondan 25 milyon tona qədər artırmaq niyyətindədir.

Azərbaycan, həmçinin Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizinin inkişafında mühüm rol oynayır. Şimal–Cənub dəhlizinin Azərbaycan segmentinin dəmir yolu və avtomobil infrastrukturunu hazırdır və uğurla fəaliyyət göstərir. Hazırda biz dəmir yolu daşımalarının həcmi ildə 15 milyon tona qədər artırılması üzərində işləyirik, sonradan zərurət yaranarsa, bu rəqəm 30 milyon tona çatdırılacaq.

Hörmətli həmkarlar! 2023-cü ilin sentyabrında Azərbaycan beynəlxalq səviyyədə tanınmış əraziləri üzərində suverenliyini tam bərpa etdi. Bununla da beynəlxalq hüquq və tarixi ədalət bərpa olundu. Azərbaycan Ermənistanın 30 illik işğalına son qoydu və BMT Təhlükəsizlik Şurasının 30 il kağız üzərində qalmış 4 qətnaməsinin icrasını hərbi-siyasi vasitələrlə təmin etdi.

Azərbaycan multilateralizmi fəal şəkildə dəstəkləyir. Biz 2019–2023-cü illərdə «Qoşulmama Hərəkəti»na uğurla sədrlik etdik, onun qlobal arenada nüfuzunu və gücünü möhkəmləndirdik, Hərəkətin institusional inkişafına töhfə verdik, üzv dövlətlərin dəstəyi ilə Hərəkətin Parlament Şəbəkəsini, Gənclər Təşkilatını təsis etdik, habelə Qadın Platformasının əsasını qoyduq.

Təxminən 200 ölkənin yekdil dəstəyi ilə Azərbaycan bu il COP29-a ev sahibliyi edəcək. Biz Bakıda keçiriləcək COP29 çərçivəsində inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında körpü yaratmaq üçün səylərimizi əsirgəməyəcəyik və inkişaf etməkdə olan ölkələrin legitim maraqlarını nəzərə alacaq razılaşmanın əldə edilməsinə çalışacağıq.

Azərbaycanın prioritetləri sırasında həm də iqlim dəyişikliyinə mənfi təsiri səbəbindən ekzistensial təhlükə ilə üzləşən inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinə dəstək yer alır. Azərbaycan inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətləri üçün xüsusi texniki yardım fondunun yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış edib.

Biz dünyada ən böyük beynəlxalq tədbir olan COP29-un keçirilməsinə hazırlıq istiqamətində ŞƏT

ilə işi davam etdirəcəyik. Mən artıq ŞƏT-ə üzv dövlətlərin liderlərinə rəsmi dəvət məktubları ünvanlamışam və həmkarlarımı noyabrda Bakıda görəcəyimə ümid edirəm. Sağ olun.

Kasım-Jomart Tokayev: Hörmətli İlham Heydər oğlu Əliyev! Məzmunlu çıxışınıza görə Sizə təşəkkür edirəm. Biz Azərbaycanın Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı ilə əlaqələrin möhkəmləndirilməsi söylərinə böyük əhəmiyyət veririk.

* * *

Sonra Türkmənistan Xalq Məsləhətinin Sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Ras əl-Xeymə Əmirliyinin hakimi Saud bin Saqr Al Qasimi çıxış etdilər.

* * *

«ŞƏT plyus» formatında keçirilmiş sammitə 16 ölkənin dövlət və hökumət başçıları qatılıb.

Dövlətimizin başçısı Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin ŞƏT-in sədri statusunda dəvəti ilə Zirvə toplantısında iştirak edir. Xatırladaq ki, bu, Prezident İlham Əliyevin Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısında ikinci iştirakıdır. Bundan əvvəl Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının sədri statusunda Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin dəvəti ilə dövlətimizin başçısı Təşkilatın 2022-ci il sentyabrın 16-da Özbəkistanın Səmərqənd şəhərində keçirilmiş Zirvə toplantısında iştirak edib. Azərbaycan

nin belə mötəbər təşkilatın sammitinə ikinci dəfə dəvət olunması ölkəmizin, xüsusilə Prezident İlham Əliyevin dünya miqyasında nüfuzunun və dövlətimizin başçısına göstərilən yüksək ehtiramın ifadəsidir.

«Çoxtərəfli dialoqun möhkəmləndirilməsi – davamlı sülhə və inkişafa nail olmaq» mövzusunda həsr olunmuş Zirvə görüşündə ŞƏT-ə üzv ölkələrin dövlət və hökumət başçıları siyasi, iqtisadi-ticari, mədəni-humanitar əməkdaşlıq və digər məsələlərə dair geniş spektrdə aktual mövzuları müzakirə edəcəklər. Əsas siyasi sənəd olan Astana Bəyannaməsi ŞƏT-in bir çox aktual məsələlərlə bağlı mövqeyini ortaya qoyacaq, Təşkilatın fəaliyyətini qiymətləndirəcək və gələcək üçün istiqamətləri müəyyənləşdirəcəkdir.

Həm ərazisinə, həm də əhalisinə görə dünyanın ən böyük ölkələrindən bir neçəsinin üzv olduğu Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı 2001-ci ildə Qazaxıstan, Çin, Qırğızıstan, Rusiya, Özbəkistan və Tacikistan tərəfindən Şanxayda təsis olunub. Hazırda ŞƏT-in 9 üzvü (Qazaxıstan, Çin, Rusiya, Qırğızıstan, Özbəkistan, Tacikistan, Pakistan, Hindistan, İran), 3 müşahidəçi üzvü (Əfqanıstan, Monqolustan, Belarus) və 14 dialoq tərəfdaşı (Azərbaycan, Türkiyə, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Bəhreyn, Ermənistan, Misir, Kamboca, Qətər, Küveyt, Maldiv, Myanma, Nepal, Səudiyyə Ərəbistanı, Şri-Lanka) vardır. Xatırladaq ki, 2022-ci ilin sentyabrında Səmərqənddə keçirilmiş Zirvə görüşündə Belarusun bu təşkilat çərçivəsində statusunun üzv dövlət səviyyəsinə yüksəldilməsi prosesi başlanıb. Astana Sammitində Belarusun Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatına qoşulması barədə qərar qəbul ediləcək.

Azərbaycan hazırda ŞƏT-də dialoq tərəfdaşı statusuna sahibdir. 2016-cı ildə Azərbaycan ilə ŞƏT arasında əməkdaşlıq sahələrini əks etdirən Memorandum imzalanıb. ŞƏT ilə əməkdaşlıq istiqamətləri arasında təşkilatın əsas prioritet sahələri olan və Azərbaycan üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən terrorizm, ekstremizm və separatizm ilə mübarizə, regional təhlükəsizliyin və sabitliyin təminatı müəyyənləşdirilib. Həmçinin ölkəmizin beynəlxalq müstəvidə mühüm rol oynadığı sivilizasiyalararası dialoq, multikulturalizm və tolerantlığın təşviqi sahələri də diqqət mərkəzində olan məsələlərdəndir.

**ŞANXAY ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ
ZİRVƏ TOPLANTISI İŞTİRAKÇILARININ
ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ RƏSMİ
ZİYAFƏTDƏ İŞTİRAK**

Astana

4 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 4-də Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısının iştirakçılarının şərəfinə verilmiş rəsmi ziyafətdə iştirak etmişdir.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Qazaxıstana səfəri iyulun 4-də başa çatdı.

QARABAĞ BÖLGƏSİNƏ SƏFƏR

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Qarabağ bölgəsinə səfəri zamanı Xocalı Hava Limanında olmuşdur.

«Azərbaycan Hava Yolları» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin (AZAL) prezidenti Samir Rzayev, Xankəndi şəhərində, Ağdərə və Xocalı rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Elçin Yusubov dövlətimizin başçısına görülməli işlər barədə məlumat verdilər.

Xocalı rayonunda Xankəndi şəhərindən 10 kilometr şimal-şərqdə, mürəkkəb relyefli ərazidə yerləşən Xocalı Hava Limanı 1974-cü ildə istismara verilib. 2020-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının ixtisaslaşmış təşkilatı – Beynəlxalq Mülki Aviasiya Təşkilatı (ICAO) Xocalı Hava Limanına UBES indeksi verməklə onun Azərbaycana məxsus olduğunu təsdiqləyib.

Bildirildi ki, dəniz səviyyəsindən 575 metr hündürlükdə yerləşən Xocalı Hava Limanının ərazisi 188,5 hektardır. Hazırda hava limanında 2170 metr uzunluğunda və 45 metr enində bir uçuş-enmə zolağı, iki sürmə yolu, bir perron və bir terminal mövcuddur. Perron ərazisində hava gəmiləri üçün ümumilikdə 3 dayanacaq mövcuddur.

Məlumat verildi ki, Xocalı Hava Limanının infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi məqsədilə bir sıra təkmilləşdirmə işlərinin aparılması nəzərdə tutulub. Belə ki, mövcud uçuş-enmə zolağının uzunluğu 3000 metrədək, eni isə 60 metrədək genişləndiriləcək. Hava limanının ərazisinin optimallaşdırılması işləri həyata keçiriləcək və burada ümumi sahənin 177,27 hektar, peron ərazisinin isə 47 min kvadratmetr olması planlaşdırılır. Görüləcək bütün işlər beynəlxalq norma və standartlara uyğun şəkildə həyata keçiriləcək, hava limanı ən müasir səviyyəyə çatdırılacaq.

Diqqətə çatdıraq ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərin qısa müddətdə bərpası və yenidən qurulması istiqamətində həyata keçirilən işlər arasında hava nəqliyyatı infrastrukturunun yaradılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Dövlət başçısının xüsusilə diqqət mərkəzində saxladığı bu sahədə görülən işlər nəticəsində Vətən müharibəsindən qısa müddət sonra – 2021-ci ilin oktyabrında Füzuli, bir il sonra isə Zəngilan Beynəlxalq Hava limanları istifadəyə verilib. Laçın Beynəlxalq Hava Limanının tikintisinin isə bu ilin sonunda başa çatdırılması planlaşdırılır. Xocalı Hava Limanında görüləcək işlər bölgənin inkişafına əlavə töhfə verəcəkdir.

QARABAĞ UNIVERSİTETİNDƏ GÖRÜLƏN İŞLƏRLƏ TANIŞLIQ

Xankəndi

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Xankəndi şəhərində Qarabağ Universitetində görülən işlərlə tanış olmuşdur.

Elm və Təhsil naziri Emin Əmrullayev ali təhsil ocağında görülən işlərlə bağlı dövlət başçısına məlumat verdi.

Bildirildi ki, universitet binasının fasadında rəngləmə işləri aparılıb, əsas giriş hissənin isə tarixi formasına qaytarılması üçün əlavə dəyişikliklər edilib. Binaanın dəhliz döşəmələri sökülərək yenilənib. Daxili divarların suvağı təzələnib, suvaqaltı kommunikasiya xətləri dəyişdirilib. Bütün otaqlar müasir tələblərə uyğun mebel və avadanlıqlarla təchiz olunacaq. Universitetin ərazisində geniş abadlıq işləri görülüb. Binaanın qarşısındakı park sökülərək müasir tələblərə uyğun yeni park salınıb.

Qeyd edildi ki, ölkənin və regionun ehtiyacları, həmçinin beynəlxalq əmək bazarının müasir trendləri nəzərə alınmaqla, ilkin mərhələdə Qarabağ Universitetində kadr hazırlığı 6 fakültədə – Pedaqoji,

İncəsənət, Humanitar və sosial elmlər, İqtisadiyyat, Mühəndislik və Turizm fakültələrində aparılacaq. 2024/2025-ci tədris ili üçün universitetdə ümumilikdə 27 ixtisas üzrə 1120 tələbənin təhsil alması nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, universitetdə 8 ixtisas üzrə SABAH qrupları yaradılacaq. Müxtəlif ali təhsil müəssisələrinin birinci tədris ilini (kursunu) bitirmiş tələbələr arasında imtahan və müsahibə keçirilməklə əlavə olaraq 200–250 tələbənin də sentyabrda Qarabağ Universitetinin SABAH qruplarında təhsil alması planlaşdırılır. Bununla bağlı müvafiq elan verilib və qeydiyyat prosesi başlanılıb.

Qəbul aparılacaq ixtisaslar üzrə yeni məzmunlu təhsil proqramlarının hazırlanması işinə start verilib. Beynəlxalq təcrübəyə əsaslanmaqla müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq, Qarabağ Universitetinin strukturu hazırlanıb və təsdiqlənib. Eyni zamanda, Qarabağ Universiteti tərəfindən ştat cədvəli təsdiq edilib və ilkin olaraq universitetdə zəruri vəzifələr üzrə təyinatlar aparılıb. Universitetin inzibati və elmi-pedaqoji kadr potensialının daha peşəkar formalaşdırılması üçün ardıcıl olaraq bir sıra vəzifələr üzrə vakansiya elanları verilib. Proqram rəhbərləri (dekanlar) üçün vakansiya müraciətləri dəyərləndirilib və müvafiq komissiya tərəfindən müsahibələr keçirilib, hazırda həmin vəzifələrə təyinatlar aparılır. Qarabağ Universitetinin loqo, brendinq və promo məhsullarının, sosial media strategiyasının, tanıtım videoçarxlarının hazırlanması istiqamətində işlər davam etdirilir.

Tələbələr Qarabağ Universitetinə Dövlət İmtahan Mərkəzinin qəbul imtahanları (I tədris ilinə), Elm və Təhsil Nazirliyinin SABAH qruplarına imtahan və müsahibələri əsasında (II tədris ilinə) cəlb ediləcəklər. Regional təhsil idarələri vasitəsilə buraxılış siniflərində təbliğat işləri aparılır. Yüksək bal toplamış abituriyentlərin Qarabağ Universitetinə səfərlərinin təşkili planlaşdırılır.

Diqqətə çatdırıldı ki, Qarabağ Universitetində təhsil alacaq tələbələr üçün bir sıra imtiyazlar da nəzərdə tutulub. Belə ki, burada təhsil alacaq tələbələr ödənişsiz mənzil tipli yataqxana, təqaüd, həmçinin kompüterlə (notbuk) təmin olunacaqlar. Ən yüksək bal toplayan tələbələrə əlavə təqaüd veriləcək. Tələbələr üçün ekoloji təmiz universitet şəhərçiyi yaradılacaq.

Xatırladaq ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2023-cü il noyabrın 28-də «Qarabağ Universitetinin yaradılması haqqında» sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, regionun sosial-iqtisadi ehtiyaclarına uyğun yüksəkixtisaslı kadr tələbatının ödənilməsi və tarixən mövcud olmuş təhsil ənənələrinin yaşadılması məqsədilə Xankəndi şəhərində yerləşən ali təhsil müəssisəsinin əsasında Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyində «Qarabağ Universiteti» publik hüquqi şəxs yaradılıb.

«Qarabağ» hotelinin açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Xankəndi şəhərində əsaslı təmir və bərpadan sonra «Qarabağ» hotelinin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər müdiri Ramin Quluzadə dövlət başçısına görülmüş işlərlə bağlı məlumat verdi.

Qeyd edildi ki, hotel ötən əsrin ortalarında istifadəyə verilib. 2023-cü ildə 24 saatlıq antiterror tədbirləri nəticəsində ərazi bütövlüyümüzün tam bərpasından sonra Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən, hoteldə təmir-bərpa və yenidən qurulma işlərinin həyata keçirilməsinə başlandı. Yenidən qurulma işlərindən sonra bina ilkin görkəminə qaytarılıb.

Bildirildi ki, hotelin keçmiş adı da qaytarılıb və «Qarabağ» adı ilə fəaliyyət göstərəcək. Müasir səviyyəyə çatdırılmış hoteldə Xankəndi şəhərinə səfər edəcək qonaqların rahatlığı üçün hər cür şərait yaradılıb. Burada müxtəlif kateqoriyalı otaqlar vardır. Binada restoran qonaqların ixtiyarına veriləcək, eləcə də işgüzar görüşlər və tədbirlər keçirmək də mümkün olacaq.

Hotelə yaxın olan ərazidə abadlıq işləri də görülüb.

«Palace» hotelinin açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Xankəndi şəhərində əsaslı təmir və bərpadan sonra «Palace» hotelinin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət başçısına hoteldə yaradılmış şərait barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, hoteldə müxtəlif tipli 54 otaq vardır. Burada ən müasir iaşə məkanları da yaradılıb. Lobbi, açıq və qapalı terras zonalarından ibarət restoranda 300 qonağı qəbul etmək imkanı olacaq. Bundan başqa, burada səhər yeməyi restoranı, «Şirin Coffee & Bakery», «Cafe Park–Fast Food» və «Dəfnə» restoranları fəaliyyət göstərəcək. Hotelin əyləncə və istirahət zonalarında SPA, sauna, qapalı hovuz və idman zalı yaradılıb.

Xankəndinin mərkəzində yerləşən «Palace» hotelindən açılan gözəl mənzərə qonaqların zövqünü oxşayacaq.

«İSA BULAĞI» İSTİRAHƏT KOMPLEKSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

Şuşa

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Şuşada «İsa bulağı» istirahət kompleksinin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Şuşa rayonunda xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov dövlət başçısına kompleksdə yaradılmış şərait barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Vətən müharibəsindən sonra İsa bulağı Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğu İdarəsi tərəfindən tam bərpa edilib. Bulağın özü mərmərdən hazırlanıb, «İsa bulağı» sözləri isə milli ornamentlə yazılıb və bulağın su təminatı tam bərpa olunubdur. Bulağın ətrafındakı istirahət mərkəzi və restoran milli üslubda təmir edilib, ərazidə abadlıq işləri aparılıbdir.

İstirahət kompleksində 4 qonaq evi və bir restoran yerləşir.

Şuşa şəhərindən 4 kilometr aralıda, dəniz səviyyəsindən təqribən 1300 metr hündürlükdə meşəlik ərazidə yerləşən İsa bulağı Azərbaycanın, o cümlədən Qa-

rabağın ən məşhur istirahət yerlərindən biri hesab olunur. Bulaq Azərbaycan təbiətinin nadir incilərindən sayılır. Yerli əhalinin bu hidronim haqqında məlumatına görə, bulaq XVIII əsrdə ilk dəfə onu qalın meşəlikdə aşkar etmiş İsa adlı əkinçinin adını daşıyır.

Sutəmizləyici qurğular kompleksinin açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Şuşa sutəmizləyici qurğular kompleksinin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin sədri Zaur Mikayılov dövlət başçısına görüşmüş işlər barədə məlumat verdi.

Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Şuşa şəhəri 2020-ci il noyabrın 8-də şanlı Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğaldan azad edildikdən qısa müddət sonra şəhərin içməli su təminatının bərpasına başlanılıb. Mütəxəssislər tərəfindən Şuşanın su mənbələrinin, magistral xətlərin, paylayıcı şəbəkələrin və digər hidrotexniki qurğuların mövcud vəziyyəti araşdırılarkən məlum olub ki, şəhəri içməli su ilə təmin edən mənbələr və magistral kəmərlər məqsədli şəkildə dağıdılıb və nəticədə suyun nəqli dayandırılıb.

Təxirəsalınmaz Tədbirlər Programına əsasən, Kiçik Kirs mənbəyi və Kiçik Kirs–Şuşa magistral su kəmərinin qəzalı hissələri qısa müddətdə təmir olunub və 2020-ci il noyabrın 25-də Şuşa şəhərinə suyun verilməsi bərpa edilib. Şuşa şəhərinin digər su mən-

bəyi – Zarıslı sugötürücü qurğusu, uzunluğu 14,3 kilometr olan Zarıslı–Şuşa magistral su kəmərinin qəzalılıq hissələrinin bərpasına başlanılıb və 2020-ci il dekabrın 20-də bu mənbədən şəhərə suyun verilməsi təmin edilib.

Şəhərin perspektiv inkişafı, həmçinin ilin müəyyən dövrlərində Kiçik Kirs və Zarıslı mənbələrində məhsuldarlığın kəskin azalması səbəbindən alternativ su mənbəyinin yaradılması layihəsinin icrasına başlanılıb. Bu məqsədlə Daşaltı kəndinin yaxınlığında, Zarıslı çayının məcrasında tutumu 25 min kubmetr olan sutoplayıcı anbar, nasos stansiyası və diametri 159 millimetr, uzunluğu 2,9 kilometr olan yeni kəmərin inşası edilib. Eyni zamanda, diametri 325 millimetr, uzunluğu 9,3 kilometr olan Kiçik Kirs–Şuşa magistral su kəmərinin istismara yararsız 5,2 kilometrlik hissəsi diametri 426 və 530 millimetr olan borularla əvəzlənib. Beləliklə, 2022-ci ilin dekabrında Şuşaya yeni mənbədən suyun verilməsi nəticəsində evlər, dövlət qurumlarının inzibati binaları, hotellər, ictimai-iaşə müəssisələri və digər obyektlər fasiləsiz içməli su ilə təmin edilib.

Şuşa şəhərinə verilən içməli suyun keyfiyyət göstəricilərinin standartlara uyğunluğunu təmin etmək məqsədilə Təxirəsalınmaz Tədbirlər Proqramı çərçivəsində mövcud sətəmizləyici qurğunun yenidən qurulması layihəsinin icrasına başlanılıb. Qurğuda 12 qum süzgəci, daxili kommunikasiya xətləri və digər hidrotexniki avadanlıqlar, reagent təsərrüfatı və zərərsizləşdirici qurğu, istehsalat laboratoriyası tam bərpa olunaraq

istismara hazır vəziyyətə gətirilib. Görülmüş işlər nəticəsində qurğunun məhsuldarlığı sutkada 2 min kubmetrdən 5 min kubmetrə çatdırılıb. Hazırda şəhərdə yaşayan, çalışan və səfər edən 3500-dən çox insan bu təmizləyici qurğuda sutka ərzində emal olunan və standartlara tam uyğun içməli su ilə təmin edilir. Layihənin növbəti mərhələsində Şuşa şəhərinin dayanıqlı su təchizatı məqsədilə məhsuldarlığı sutkada 8 min kubmetr təşkil edəcək müasir tipli yeni sutəmizləyici qurğunun inşası nəzərdə tutulur. Şuşa şəhərinin su təchizatının dayanıqlılığının təmin olunması məqsədilə ümumi həcmi 6 min kubmetr olan 3 su anbarı layihələndirilib. Həmin anbarlardan birinin tikintisi davam etdirilir.

Dövlət başçısı Şuşa sutəmizləyici qurğular kompleksində görülən işlərə dair videoçarxa baxdı.

Bildirildi ki, 2040-cı ilə Şuşanın perspektiv inkişafı nəzərə alınmaqla, hazırlanan su təchizatı, kanalizasiya və yağış suları sisteminin yenidən qurulması layihəsinə əsasən, şəhərin orta günlük su tələbatı saniyədə 105 litr təşkil edəcək. Şəhərə içməli su mövcud Kiçik Kirs, Zarıslı mənbələrindən, həmçinin Zarışlıçay su anbarından veriləcək.

Şəhərin baş planına uyğun hazırlanmış layihəyə əsasən, Şuşada 24 kilometr magistral su kəməri, 44 kilometr içməli, 42 kilometr tullantı və 41 kilometr yağış su şəbəkələri inşa olunacaq. Şəhərdə formalaşan tullantı sularının tam təmizlənilib zərərsizləşdirilməsi məqsədilə məhsuldarlığı sutkada 8 min kubmetr olan qurğu inşa ediləcək. Qurğuda emal edilərək təmizlə-

nən su ekoloji duruma zərər vurmada n Qarqarçay çayına axıdılacaq. Şuşa şəhərində yaradılmış yeni infrastruktur «ağıllı su» sistemi əsasında idarə olunacaq. Suyun mənbədən götürülməsi, nəqli, anbarların səviyyəsi, hidravlik rejimlər və digər proseslər SCADA sistemləri vasitəsilə onlayn rejimdə tənzimlənəcək.

Prezident İlham Əliyev Şuşa sutəmizləyici qurğular kompleksini işə saldı.

Aşağı Gövhər ağa məscidinin bərpadan sonra açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Şuşada Aşağı Gövhər ağa məscidinin bərpadan sonra açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlət başçısına görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Şuşa şəhəri işğal altında olduğu illərdə erməni vandalizminə məruz qalmış Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılan bərpa işləri başa çatıb. XIX əsrdə Kərbəlayi Səfixan Qarabağının memarlığı ilə ərsəyə gələn Aşağı Gövhər ağa məscidi İbrahim xanın qızı Gövhər ağa tərəfindən Şuşada inşa etdirilmiş məscidlərdən birincisi sayılır. Aşağı Gövhər ağa məscidi şəhərin tarixi-memarlıq rəmzlərindən biridir. Şuşa şəhəri tarixən yuxarı və aşağı olmaqla, 17 məhəllədən ibarət olub. Aşağı Gövhər ağa məscidi şəhərin aşağı hissəsində yerləşdiyinə görə belə adlandırılıb. Məscidi daha uca və

cəlbədicə etmək üçün memar minarələri arxa fasadda yerləşdirib. İkimərtəbəli məscidin silindrşəkilli minarələri kərpicdən hörülüb, ibadət zalı çatma tağ günbəzlə örtülüb.

Şuşanın işğalı zamanı məscidin binası və minarələri ermənilərin zirehli texnikasının atəşlərinə məruz qalaraq ciddi zədələnmiş, məscid vandalizmin qurbanına çevrilmişdi.

2021-ci ilin dekabr ayından məsciddə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən «PAŞA Holding»in dəstəyi ilə bərpa işlərinə başlanılmışdır. Layihəyə Avstriya, İtaliya, Latviya və Türkiyədən olan mütəxəssislər cəlb olunmuşdur. Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən ən geniş bərpa işlərindən biri dağıntılardan miqyasına uyğun olaraq, məhz Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılmışdır.

İlkin memarlıq üslubunun qorunması ilə həyata keçirilmiş bərpa işləri məscidlə yanaşı, ərazidəki mədrəsə binasını da əhatə edib. Məscidin daxilində qazıntı işləri, qrunzun çıxarılması və çınqıl qatının hazırlanması işləri aparılıb. Bundan əlavə, damdakı günbəzlərin üst səthinin xüsusi qatqılı suvaqla suvanması işləri də görülmüşdür. Xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə qübbələrin daxili səthində tarixi naxış hissələri mikroinyeksiya üsulu ilə bərkidilib. Mədrəsə bölməsində sonradan əlavə edilmiş divarlar aradan qaldırılıb, əsas divarların inyeksiya ilə doldurulması işləri aparılıb.

Bərpa işləri zamanı Aşağı Gövhər ağa məscidində erməni vandalizminə dair bir sıra faktlar aşkarlanıb. Belə ki, məscid divarlarında müxtəlif yazılar, müdaxilələr, o cümlədən divara həkk olunmuş xaç işarəsi

müəyyən edilib. İşğal dövründə erməni vandalizminə məruz qalmış mədrəsə binasının dağıntılarının bir qismi də konservasiya olunub. Məscidə gələn hər bir ziyarətçi tarixi-dini abidəyə qarşı erməni vandalizminə dair bu faktların şahidi ola bilər.

Məscid ərazisindəki tarixi mədrəsə binasında hazırda muzey yaradılıb. «Qarabağ və Şərqi Zəngəzur Muzeyi: İşğaldan əvvəl və sonra». Dirçəliş mövzusunda bu ekspozisiyada Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun işğaldan əvvəlki dövrü, işğal illərində ermənilər tərəfindən dağıdılmış dini abidələr, tarix və mədəniyyət abidələri, ekosid barədə faktlar, o cümlədən hazırda Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun dirçəlişinə dair məlumatlar, foto və videomateriallar yer alıb.

Muzeydə dünyada tolerant ölkə kimi tanınan Azərbaycanda tarixi-mədəni irsin, milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasına, dini abidələrin bərpası və mühafizəsinə daim diqqət yetirilməsinə dair məlumatlar əks olunub. Ölkəmizdə ayrı-ayrı dinlərin məbədləri bütün dövrlərdə yüksək səviyyədə mühafizə olunub, məscid, kilsə və sinaqoqlar təmir və bərpa edilib. Azərbaycan xalqının qədim mədəniyyətinin təşəkkül tapdığı Qarabağ və Şərqi Zəngəzur əraziləri öz tarixi, maddi-mədəniyyət və dini abidələri ilə hər zaman zəngin olub. Təəssüf ki, 30 ilə yaxın davam edən işğal dövründə əzəli Azərbaycan torpaqlarında olan bütün dini abidələrə qarşı vəhşiliklər törədilmişdir. Erməni təcavüzkarları şəhər və rayonları, oradakı yaşayış və inzibati binaları, bütün infrastrukturunu dağıtmış, təbii sərvətləri talan etmiş, bu

ərazilərdəki dini, tarix və mədəniyyət abidələrini vandalizm aktlarına məruz qoymuşlar.

İşğalın ən ağır fəsadlarından biri bəşəri əhəmiyyətə malik mədəni irsin, o cümlədən islam dininə aid abidələrin qəsdən dağıdılması və məhv edilməsidir. İlkən araşdırmalara görə, işğal dövründə 65 məscidin yerlə yeksan edildiyinə dair məlumatlar olsa da, təəssüf ki, bu rəqəmlər getdikcə artmaqdadır. Muzeydə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ərazilərində mövcud olmuş bir sıra dini abidələrə qarşı törədilmiş vandalizmin ümumi mənzərəsini əks etdirmək və həqiqətləri dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq məqsədilə foto və videomateriallar nümayiş olunur.

Muzeyin «İşğal dövründə dağıdılmış tarix və mədəniyyət abidələri» bölməsində isə işğal dövründə vandalizmə məruz qalmış tarix və mədəniyyət abidələrini əks etdirən foto və videomateriallar təqdim edilir. Hələ Birinci Qarabağ müharibəsinə kimi bölgədə 705 tarix və mədəniyyət abidəsi dövlət qeydiyyatına alınmışdı. Qarabağın, Şərqi Zəngəzurun, həmçinin Ermənistanla sərhəd olan Qazaxın 7 kəndinin və Naxçıvanın Kərki kəndinin işğal olunması nəticəsində 100 mindən çox artefaktın saxlanıldığı 22 muzey, 4,6 milyon kitabdan ibarət 927 kitabxana, 85 musiqi məktəbi, 4 teatr, 2 konsert zalı, 4 incəsənət qalereyası və 808 istirahət məkanı məhv edilib. İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı işğaldan azad olunmuş ərazilərdə 400-ə yaxın abidə dağıdılıb.

«İşğal dövründə ekosid» bölməsində ziyarətçilərə Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü, 30 ilədək

davam edən işğalın insan hüquqlarının və çoxsaylı beynəlxalq hüquq normalarının pozulması, sosial-iqtisadi fəsadlar və mədəni irsə vurulan ziyanla yanaşı, misli görünməmiş ekoloji terror, təbii sərvətlərin genişmiqyaslı və uzunmüddətli talanı ilə nəticələnməsinə dair faktlar çatdırılır.

«30 illik həsrətin sonu» bölməsində Müzəffər Azərbaycan Ordusunun 44 günlük müharibədə qazandığı şanlı Zəfər, 30 ilə yaxın doğma yurdlarına qayıtmaq arzusu ilə yaşayan insanların Vətən həsrətinə son qoyulmasına dair məlumatlar, fotolar və videomateriallər yer alıb.

«Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun dirçəlişi» bölməsində Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə bu gün canlanan həyata dair materiallar əksini tapıb. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən quruculuq tədbirləri istər Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun dirçəlişinə, istərsə də Azərbaycan xalqının milli yaddaşının bərpasına, zəngin tarixi ənənələrin və milli-mənəvi dəyərlərin dünyaya təqdim olunmasına yönəlib. Muzeydə məhz bu dirçəlişi əks etdirən fotolar və videomateriallər də nümayiş olunur.

Burada Qarabağa və Şərqi Zəngəzura dair müxtəlif nəşrlərlə tanış olmaq mümkündür. Muzeydə «Şuşada dörd fəsil» beynəlxalq fotolayihəsi çərçivəsində Qarabağın incisi olan Şuşanın mənzərələrini əks etdirən əsərlər də təqdim olunur.

Dövlət Xidmətləri Mərkəzinin əsaslı təmirdən sonra açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Şuşada Dövlət Xidmətləri Mərkəzinin əsaslı təmirdən sonra açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Dövlət başçısına mərkəzdə yaradılmış şərait barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, ümumi daxili sahəsi 2600 kvadratmetr olan Dövlət Xidmətləri Mərkəzinin yenidən qurulma və təmir işlərinə ötən ilin mayında başlanılıb. Buradakı keçmiş poçt binasında və onun yerləşdiyi ərazidə Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğu İdarəsi tərəfindən əsaslı təmir işləri aparılıb, geniş yaşıllıq zonası salınıb.

Dördmərtəbəli binanın əsaslı təmirindən sonra burada «ASAN xidmət» və «DOST xidməti» mərkəzləri, KOB evi, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin (poçt, rabitə qovşağı) filialları fəaliyyət göstərəcək. Diqqətə çatdırıldı ki, burada fəaliyyət göstərəcək qurumlar üzrə 56 nəfərin aidiyyəti üzrə işlə təmin edilməsi nəzərdə tutulur. Mərkəzdə işləyəcək əməkdaşların Şuşa şəhər sakini olması təmin edilib. Şuşa regional «ASAN xidmət» mərkəzində 21 nəfər çalışacaq. İşçilərin hamısı Şuşada qeydiyyatda olan vətəndaşlar arasından (köç siyahısından) seçilib.

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATININ BAŞ KATİBİ KUBANIÇBEK ÖMÜRƏLİYEV İLƏ GÖRÜŞ

Şuşa

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi Kubanıçbek Ömürəliyevi qəbul etmişdir.

Kubanıçbek Ömürəliyev Prezident İlham Əliyevə Türk Dövlətləri Təşkilatının dövlət başçılarının Şuşada qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün keçirilməsi təşəbbüsünə və bu tədbirə dəvətə görə təşəkkürünü bildirdi. Zirvə görüşünün əhəmiyyətinə toxunan baş katib Türk Dövlətləri Təşkilatının yalnız rəsmi deyil, eyni zamanda, qeyri-rəsmi Zirvə toplantısını da ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın və tərəfdaşlığın daha da dərinləşməsinə xidmət göstərən amil kimi qiymətləndirdi. Zirvə toplantısının nəqliyyat, əlaqələr, iqlim dəyişikliyi kimi çox vacib mövzulara həsr olunduğunu və bu məsələlər üzrə türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsinin vacibliyini qeyd etdi. O, nəqliyyat və əlaqələr sahələrində çoxtərəfli əməkdaşlığın önəminə toxundu və bunun Türk Dünyasının güclənməsinə əməli töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi. Kubanıçbek

Ömüraliyev bu xüsusda «Orta Dəhliz»in əhəmiyyətini vurğuladı.

Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi qəbul oluna-
caq Qarabağ Bəyannaməsinin təşkilatın inkişafı və
qarşıda duran məqsədlərin həyata keçirilməsi baxı-
mından önəmini qeyd etdi və bunu tarixi bəyanat kimi
dəyərləndirdi. O həmçinin Azərbaycanın Türk Dövlət-
ləri Təşkilatı çərçivəsində sahəvi əməkdaşlığın inkişaf
etdirilməsi istiqamətində də yeni təşəbbüslərlə çıxış et-
məsinin alqışlandığını və çox müsbət qiymətləndiril-
diyini dedi. Təşkilatın katibliyinin strukturunun yeni-
lənməsinə, ştat vahidinin artırılmasına və quruma gös-
tərilən maliyyə dəstəyinə görə Prezident İlham Əliyevə
təşəkkürünü bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın xarici siyasəti-
nin ən prioritet istiqamətlərindən birinin Türk Dünyası
olduğunu qeyd etdi və Azərbaycan Respublikasının
Milli Məclisində andiçmə mərasimində çıxışı zamanı
Türk Dünyasının bizim ailəmiz olması barədə bəyana-
tını bir daha xatırlatdı.

Prezident İlham Əliyev təşkilata üzv dövlətlərin dövlət
və hökumət başçıları ilə təşkilatın gündəliyində
duran məsələlərlə bağlı ətraflı müzakirələr aparacağına
və bu Zirvə görüşünün təşkilat çərçivəsində tərəfdaşlığın
daha da dərinləşməsinə xidmət edəcəyinə əminliyini
bildirdi, qeyri-rəsmi Zirvə toplantısının müntəzəm xa-
rakter daşıyacağına ümidvar olduğunu qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı Naxçıvan Sazişinin imzalan-
masından etibarən Türk Dövlətləri Təşkilatının uğurlu
inkişaf yolu keçdiyini və hazırda onun dünyada böyük

nüfuza malik beynəlxalq təşkilatlardan biri olduğunu vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti dövlət və hökumət başçılarının iştirakı ilə imzalanacaq Qarabağ Bəyannaməsinin tarixi xarakter daşdığını və bunun əməkdaşlığımızın müxtəlif sahələrdə inkişafına ciddi təkan verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Baş katib COP29 münasibətilə dövlətimizin başçısına bir daha təbriklərini çatdırdı.

Təbriklərə görə minnətdarlığını bildirən Prezident İlham Əliyev COP29 çərçivəsində Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin iqlim dəyişikliyi məsələlərinə dair müxtəlif təşəbbüslərlə çıxış etməsinin və birgə tədbirlərin keçirilməsinin önəminə toxundu.

ŞİMALİ KİPR TÜRK RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ERSİN TATAR İLƏ GÖRÜŞ

Şuşa

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Şuşada Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti Ersin Tatarı qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı Ersin Tatar ilə Bakıda və digər beynəlxalq tədbirlər çərçivəsində keçirdiyi görüşləri məmnunluqla xatırladı.

Söhbət zamanı nəqliyyat, əlaqələr və iqlim fəaliyyəti vasitəsilə dayanıqlı gələcəyin qurulması mövzusunda keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə toplantısının Türk Dövlətləri Təşkilatının gündəliyində duran məsələlərin dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində müzakirəsi və reallaşdırılması baxımından əhəmiyyəti qeyd olundu. Bu tədbirin müntəzəm xarakter alacağına ümidvarlıq bildirildi, onun Türk Dünyasının inkişafına, birliyinə xidmət edəcəyi vurğulandı.

Azərbaycan Prezidenti ilə görüşlərini məmnunluqla xatırladan Ersin Tatar Türk Dövlətləri Təşkilatının Şuşa şəhərində keçiriləcək qeyri-rəsmi Zirvə toplantısına dəvətə görə dövlətimizin başçısına təşəkkürünü bildirdi və ölkəmizə ikinci dəfə səfər etdiyini dedi.

Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti imzalanaçaq Qarabağ Bəyannaməsinin əhəmiyyətini qeyd etdi.

O, Prezident İlham Əliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatının rəsmi Zirvə toplantıları ilə bərabər, qeyri-rəsmi Zirvə toplantılarının keçirilməsi təşəbbüsünü yüksək qiymətləndirdi. Bunun mütəmadi xarakter alacağına, türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın və tərəfdaşlığın daha da inkişafına əsaslı töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti bu Zirvə toplantısının nəqliyyat, əlaqələr və iqlim fəaliyyəti kimi çox aktual məsələlərə həsr olunduğunu vurğuladı, 2022-ci ilin noyabrında Səmərqənddə keçirilmiş Türk Dövlətləri Təşkilatının Zirvə toplantısında Şimali Kipr Türk Respublikasının bu təşkilatda müşahidəçi statusunu almasından sonra əlaqələrin inkişafından məmnunluğunu ifadə etdi.

Ersin Tatar vurğuladı ki, dəfələrlə o öz bəyanatlarında bu məsələləri qeyd edib və Azərbaycanın Şimali Kipr Türk Respublikasına göstərdiyi həmrəyliyə, dostluğa, qardaşlığa və dəstəyə görə təşəkkürünü bildirdi.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində Şimali Kipr ilə dostluq qrupunun yaradılmasını vacib addım kimi dəyərləndirən Ersin Tatar Azərbaycan Mədəniyyəti Günlərinin ölkəsində keçirilməsini məmnunluqla qeyd etdi.

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
HAKAN FİDAN İLƏ GÖRÜŞ**

Şuşa

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 5-də Şuşada Türkiyə Respublikasının Xarici İşlər naziri Hakan Fidanı qəbul etmişdir.

Söhbət zamanı bir neçə gün əvvəl Astanada dostluğun və qardaşlığın nümunəsi olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif arasında keçirilmiş üçtərəfli görüş məmnunluqla xatırlandı, bundan sonra bu formatın davamlı olacağına əminlik ifadə edildi.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanla əldə edilmiş razılığa əsasən, Türkiyənin dövlət başçısının Türkiyə–Niderland matçını izləmək üçün Almaniyaya səfər etməsi ilə əlaqədar Şuşada keçiriləcək Zirvə toplantısında qardaş Türkiyəni bu ölkənin vitse-prezidentinin təmsil edəcəyi vurğulandı.

Məhz Şuşa şəhərində 2021-ci ildə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında müttəfiqlik əlaqələrimizin əsasını

təşkil edən Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasının əhəmiyyəti vurğulandı.

Görüşdə ölkələrimiz arasında qardaşlıq, dostluq və müttəfiqlik münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurlu inkişafından məmnunluq ifadə olundu, Türk Dünyasının birliyinin və həmrəyliyinin önəminə toxunuldu.

Söhbət zamanı Azərbaycan–Ermənistan və Türkiyə–Ermənistan münasibətləri də müzakirə edildi.

23 BİNADAN İBARƏT 1-ci YAŞAYIŞ KOMPLEKSİNİ VƏ AŞAĞI GÖVHƏR AĞA MƏSCİDİNİ ZİYARƏT

Şuşa

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, ölkəmizdə səfərdə olan Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov iyulun 5-də Şuşada 23 binadan ibarət 1-ci yaşayış kompleksində və Aşağı Gövhər ağa məscidində olmuş və şəhəri gəzməmişlər.

Dövlətimizin başçısı əvvəlcə Şuşa şəhərinin sakinləri ilə söhbət etdi.

S a k i n l ə r: Cənab Ali Baş Komandan, necəsiniz? Haqqımız olan, haqqımız olan şəhərə xoş gəlmisiniz!

İlham Əliyev: Sağ olun. Sizə alqışlar. Necə yaşayırsınız burada?

S a k i n: Əla yaşayırıq. Cənab Prezident, 1982-ci ildə rəhmətlik Heydər Əliyev Şuşaya qışda gələndə yazmışdım: «Oğlumu göylərdə tutan el gördüm Şuşada». 2003-cü ildə Siz Prezident seçkilərinə gedən-

də mətbuatda ilk dəfə canlı yayımda mən Sizi təbrik edərək demişdim:

Yolun qarasında sına bəxtini,
Yolun adı elə ağdı Səninçün,
Şuşaya yolları sən dolanmasan,
Bu dünya ömürlük dağdır Səninçün.

İlham Əliyev: Sağ olun. Necə yaşayırsınız burada, hər şey yaxşıdır?

Sakinlər: Allaha şükür, əla.

Uşaqalar: İlham baba, biz Sizi çox istəyirik.

İlham Əliyev: Sağ olun. İndi qardaş ölkələrin rəhbərləri də gəlib Şuşaya, gözəl tədbir keçiriləcək.

Aydın Kərimov: Bu bizim rəssam Rövşən müəllimidir.

İlham Əliyev: Salam Rövşən müəllim, yeni əsərlər var?

Rövşən Bayramov: Var, var.

Aydın Kərimov: Sərgilənmək üçün yer ayırmışıq.

İlham Əliyev: Oradan görürəm, eyvanda. Bu, yeni əsərdir? Ay maşallah, ilham gəlib sizə doğma Vətənə qayıdandan sonra?

Rövşən Bayramov: Bəli.

İlham Əliyev: Gəl, qızım, gəl şəkil çəkdirək. Neçə yaşın var sənin?

Şuşalı qız: Mənim 15 yaşım var.

Aydın Kərimov: Türk Dünyasının gənclər paytaxtının açarını bu qıza təqdim etmişdilər.

İ l h a m Ə l i y e v: Nə yaxşı. Yəqin sentyabrda məktəbə də gedəcəksən?

Ş u ş a l ı q ı z: Bəli. Sizin çox gözəl sözləriniz var: «Əziz Şuşa, sən azadsan. Əziz Şuşa, biz qayıtmışıq. Şuşa bizimdir! Qarabağ bizimdir! Qarabağ Azərbaycandır! Yaşasın Azərbaycan xalqı! Eşq olsun Azərbaycan xalqına, Azərbaycan Ordusuna!».

İ l h a m Ə l i y e v: Sağ ol, qızım.

* * *

Dövlətimizin başçısı Qırğız Prezidenti Sadır Japarovu qarşıladı.

İ l h a m Ə l i y e v: Salaməleyküm.

S a d ı r J a p a r o v: İlham Heydər oğlu, Sizi görməyə şadam.

İ l h a m Ə l i y e v: Salam, şuşalılar Sizi salamlayırlar. Bizim qardaşımız, Qırğız Respublikasının Prezidenti.

S a k i n: Yaşasın Turan! Yaşasın Türk Dünyası!
Sonra Prezident İlham Əliyev Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevi qarşıladı.

Dövlət başçıları Şuşa şəhərini gəzdilər.

Qonaqlara yeni Şuşa məscidinin layihəsi barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, qədim Şuşada təməli qoyulan məscid həm də müasir memarlıq nümunəsi kimi göz oxşayacaq. İki minarəsi və mozaika ilə bəzədiləcək günbəzi olan məscidin layihələndirilməsi azərbaycanlı və italyalı memarlarla birgə həyata keçirilib. Məscidin xarici

səthi Şuşanın qədim məscidinin minarələrində istifadə edilmiş həndəsi naxışlarla bəzədiləcək. Bu memarlıq elementi Şuşanın fırvan və uğurlu gələcəyinə əminliyi, keçmişlə bu gün arasındakı əlaqəni təcəssüm etdirəcək. Yeni məscidin təməlini 2021-ci il mayın 12-də Prezident İlham Əliyev, xanımı Mehriban Əliyeva, qızları Leyla Əliyeva və Arzu Əliyeva qoyublar.

Sonra Prezident İlham Əliyev, Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev və Qırğız Prezidenti Sadır Japarov Aşağı Gövhər ağa məscidində oldular.

Məlumat verildi ki, Şuşa işğal altında olduğu illərdə erməni vandalizminə məruz qalmış Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılan bərpa işləri artıq başa çatıb. XIX əsrdə Kərbəlayi Səfixan Qarabağının memarlığı ilə ərsəyə gələn bu məscid İbrahim xanın qızı Gövhər ağa tərəfindən Şuşada inşa etdirilmiş məscidlərdən birincisi sayılır. Aşağı Gövhər ağa məscidi şəhərin tarixi-memarlıq rəmzlərindən biridir. Şuşanın işğalı zamanı məscidin binası və minarələri ermənilərin zirehli texnikasının atəşlərinə məruz qalaraq ciddi zədələnib, məscid vandalizmin qurbanına çevrilib. 2021-ci ilin dekabrında Heydər Əliyev Fondu tərəfindən «PAŞA Holding»in dəstəyi ilə məsciddə bərpa işlərinə başlanılıb. Bərpa işləri zamanı Aşağı Gövhər ağa məscidində erməni vandalizminə dair bir sıra faktlar aşkarlanıb. Belə ki, məscidin divarlarında müxtəlif yazılar, müdaxilələr, o cümlədən divara həkk olunmuş xaç işarəsi müəyyən edilib. İşğal dövründə erməni vandalizminə məruz qalmış mədrəsə binasının da dağıntılarının bir qismi konservasiya olunub.

Avtobusla şəhərin ərazisini gəzən dövlət başçıları sonra Cıdır düzünə gəldilər.

Qeyd olundu ki, Cıdır düzü Şuşanın rəmzlərindən biri, tarixən cıdır yarışlarının və Qarabağ xanlığı dövründən yerli əhalinin Novruz bayramını və digər el şənliklərini keçirdiyi ərazidir.

QEYRİ-RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK

Şuşa

5 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov iyulun 5-də Şuşada birgə qeyri-rəsmi nahar etmişlər.

**BÖYÜK BRİTANIYA VƏ ŞİMALI
İRLANDİYA BİRLƏŞMİŞ KRALLIĞININ
BAŞ NAZİRİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB KİR STARMERƏ**

Hörmətli cənab Baş Nazir!

Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Baş Naziri vəzifəsinə təyin olunmağınız münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Azərbaycan ilə Birləşmiş Krallıq arasında ənənəvi dostluq və çoxşaxəli əməkdaşlıq münasibətləri bizim üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Enerji sektorunda uzunmüddətli və səmərəli birgə fəaliyyətimiz qlobal enerji təhlükəsizliyinin təminatına mühüm töhfə verir. Bərpa olunan enerji mənbələri, «yaşıl enerji»yə keçid və dekarbonizasiya məsələləri bu gün Azərbaycan–Birləşmiş Krallıq ikitərəfli tərəfdaşlıq gündəliyində aparıcı yer tutur. Bu baxımdan yaxın və etibarlı tərəfdaşımız olan *bp* ilə təmiz enerjiyə keçid sahəsində uğurlu işbirliyimizi xüsusi qeyd etmək istərdim. Azərbaycanın cari ilin noyabr ayında ev sahibliyi edəcəyi COP29 çərçivəsində də əməkdaşlığımızın davam etdiriləcəyinə dair inamımı ifadə edirəm.

Ölkəmizin işğaldan azad edilmiş ərazilərində minaların təmizlənməsi işinə Birləşmiş Krallığın verdiyi töhfəni yüksək qiymətləndiririk.

Əminəm ki, Azərbaycan ilə Birləşmiş Krallıq arasında qarşılıqlı etimad və dəstəyə əsaslanan dövlətlərarası münasibətlərin möhkəmləndirilməsi, əməkdaşlığımızın daha da inkişaf edərək yeni səviyyəyə qaldırılması istiqamətində birgə söylərimizi bundan sonra da uğurla davam etdirəcəyik.

Sizə ən xoş arzularımı yetirir, qarşıdakı məsul fəaliyyətinizdə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 6 iyul 2024-cü il

İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ YENİ SEÇİLMİŞ PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB MƏSUD PEZEŞKİANA

Hörmətli cənab Pezeşkian!

İran İslam Respublikasının Prezidenti vəzifəsinə seçilməyiniz münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm. Biz Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında orta q dini və mədəni köklər, dostluq və qardaşlıq kimi möhkəm təməllər üzərində qurulmuş münasibətlərə böyük əhəmiyyət veririk. Ötən onilliklər ərzində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığımızın bütün sahələrdə, xüsusilə də iqtisadiyyat, nəqliyyat, energetika və humanitar sahələrdə dinamik inkişaf edərək bugünkü səviyyəyə yüksəlməsi və yeni məzmun kəsb etməsi bizi sevindirir.

Bu gün qarşılıqlı hörmətə və mehriban qonşuluğa əsaslanan Azərbaycan–İran əlaqələrinin gələcək inkişaf istiqamətlərinə dair əldə edilmiş razılaşmalar, icra olunan birgə layihələr ölkələrimizin rifahına, bütövlükdə regionun davamlı inkişafına və təhlükəsizliyinə xidmət edir.

Əminəm ki, birgə səylərimizlə xalqlarımızın və ölkələrimizin mənafeləri naminə Azərbaycan ilə İran arasında ənənəvi dostluq münasibətlərinin da-

ha da möhkəmlənməsinə, qarşılıqlı marağ doğuran əməkdaşlığın genişlənməsinə nail olacağıq.

İkitərəfli əməkdaşlığımızın inkişaf perspektivləri ətrafında fikir mübadiləsi aparmaq məqsədilə Sizi Azərbaycana səfərə dəvət edirəm.

Sizə ən xoş arzularımı çatdırır, dost və qardaş İran xalqının rifahı naminə qarşıdakı məsul fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 6 iyul 2024-cü il

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN X SOSIAL
ŞƏBƏKƏ HESABINDAN**

6 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 6-da X sosial şəbəkə hesabından Almaniya da keçirilmiş futbol üzrə Avropa çempionatında uğurla çıxış edən qardaş Türkiyə milli komandasını 1/4 mərhələyə vəsiqə qazanaraq, 8 ən güclü Avropa millisi arasında yer alması münasibətilə təbrik etmişdir.

Paylaşım da: «Xüsusilə 1/8 final mərhələsində 2 qol vuraraq, oyunun ən yaxşı futbolçusu seçilmiş Merih Demiralı təbrik edirəm. Merihə qarşı tətbiq edilən cəza ədalətsizdir və bunu qətiyyətlə pisləyirəm. Türkiyə millisinə Hollandiya ilə oyunda qələbə arzu edirəm. Yaşasın Türk Dünyası!» sözləri yer alıb.

**TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI
DÖVLƏT BAŞÇILARININ QEYRİ-RƏSMİ
ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK EDƏN
DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT BAŞÇILARININ
QARŞILANMA MƏRASİMİ**

Şuşa

6 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 6-da Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatı dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçılarını qarşılamışdır.

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI DÖVLƏT BAŞÇILARININ QEYRİ-RƏSMİ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK

Şuşa

6 iyul 2024-cü il

Türk Dövlətləri Təşkilatı dövlət başçılarının qeyri-rəsmi Zirvə görüşü iyulun 6-da Şuşada öz işinə başlamışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev, Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev, Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban, Türkiyə Respublikasının vitse-prezidenti Cevdet Yılmaz, Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti Ersin Tatar, Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi Kubanıçbek Ömürəliyev Zirvə görüşündə iştirak etdilər.

Prezident İlham Əliyev Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçılarını qarşıladı.

Dövlətimizin başçısı tədbirdə çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli dövlət və hökumət başçıları!

Əziz dostlar!

Mən sizin hamınızı ürəkdən salamlayıram, Azərbaycana, Qarabağa xoş gəlmisiniz!

Türk Dövlətləri Təşkilatının ildə bir dəfə qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün keçirilməsi ilə bağlı təşəbbüsümü dəstəklədiyiniz və dəvətimizi qəbul edərək, Şuşa şəhərinə gəldiyiniz üçün təşəkkür edirəm.

Türk ölkələri ilə əlaqələrin genişləndirilməsi, Türk Dünyasının və Türk Dövlətləri Təşkilatının gücləndirilməsi Azərbaycanın xarici siyasətinin prioritet istiqamətidir. Azərbaycan həmişə Türk Dünyasının sıx birləşməsi, onun siyasi, iqtisadi və hərbi qüdrətinin artması, qlobal arenada güc mərkəzinə çevrilməsi naminə səylər göstərmişdir.

Türk Dövlətləri Təşkilatı dünya miqyasında güc mərkəzlərinin birinə çevrilməlidir. Biz böyük coğrafi məkanı əhatə edirik, üzv ölkələrdə müsbət demografik dinamika müşahidə olunur, hərbi potensialımız döyüş meydanlarında özünü dəfələrlə göstərmişdir. Zəngin təbii resurslarımız, onların nəqli üçün müasir infrastruktur, Mərkəzi Asiyanı, Qafqazı Aralıq və Qara dəniz limanları ilə birləşdirən nəqliyyat dəhlizləri, zəngin və qədim tariximiz, mədəniyyətimiz bizim böyük sərvətimizdir. Xalqlarımızın ənənəvi dəyərlərə sadıqlığı və eyni etnik köklərə malik olmaları ölkələrimizi sıx birləşdirir. XXI əsr Türk Dünyasının inkişafı əsri olmalıdır.

Keçən il sentyabrın 20-də Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa edəndən sonra Şuşada keçirilən bu Zirvə görüşü rəmzi mənə daşıyır. Qarabağın tacı Şuşa şəhəri həmişə Azərbaycanın və regionun mədəni, ictimai-siyasi həyatının mühüm mərkəzlərindən biri olmuşdur.

Şuşanın 1992-ci ilin mayında Ermənistan tərəfindən işğal edilməsi Azərbaycan xalqının böyük faciəsi idi. Azərbaycan xalqı bu işgalla heç vaxt barışmamış, həmişə Şuşaya və işğal altında olan digər ərazilərimizə qayıtmaq arzusu ilə yaşamış və buna nail olmuşdur.

2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycan Ordusu döyüş meydanında 300-dən çox şəhər və kəndi Ermənistanın təxminən 30 il davam edən işğalından azad etmişdir. 2020-ci il noyabrın 8-də Şuşanın işğaldan azad edilməsindən sonra Ermənistan kapitulyasiya aktına imza atmağa məcbur olmuş və beləliklə, İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatmışdır. Hər il noyabrın 8-i Azərbaycanda Zəfər Günü kimi qeyd edilir.

Sərəncamımla 2021-ci ildə Şuşa şəhəri «Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı» elan olundu. Qarabağ xanı Pənahəli xan tərəfindən Şuşanın təməlinin qoyulmasının 270-ci ildönümü ilə əlaqədar 2022-ci il Azərbaycanda «Şuşa ili» elan edilmişdir. TÜRK-SOY tərəfindən Şuşa şəhəri 2023-cü il üçün «Türk Dünyasının mədəniyyət paytaxtı», ISESCO tərəfindən isə 2024-cü il üçün «İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı» elan olunmuşdur.

Qardaşım Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə Azərbaycan və Türkiyənin rəsmi müttəfiqliyinin əsasını qoyan Şuşa Bəyannaməsi də 2021-ci ildə məhz Şuşada imzalanmışdır.

Bu gün Qarabağ Bəyannaməsi də Şuşada imzalanacaqdır.

Hörmətli həmkarlar, bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə Böyük Qayıdış Proqramı icra olunur. Ermənistan işğal dövründə bu ərazilərdə bütün şəhər və kəndləri yerlə yeksan etmişdir. İndi isə bu torpaqlara həyat qayıdır.

Böyük Qayıdış Proqramının icrası çərçivəsində bu günə qədər 8000-ə yaxın keçmiş məcburi köçkün Laçın, Füzuli, Şuşa, Xocalı şəhərlərinə və 4 kəndə qayıdıb. Bu ilin sonuna qədər 20 min insan azad edilmiş torpaqlara qayıdacaq.

Türk dövlətləri rəhbərlərinin azad edilmiş torpaqlara səfərləri qardaşlıq həmrəyliyi təzahürüdür. Türkiyə Prezidenti Şuşa, Füzuli, Zəngilan və Cəbrayıl, Özbəkistan və Qazaxıstan prezidentləri Şuşa və Füzuliyə, Qırğız Prezidenti Füzuli və Ağdama səfərlər etmişlər.

Fürsətdən istifadə edərək, qardaşlığımızın rəmzi olan məktəb və Yaradıcılıq Mərkəzinə, eləcə də tikiləcək məktəblərə görə qardaş ölkələrin dövlət və hökumət başçılarına bir daha təşəkkürümü bildirirəm.

Əziz dostlar, hesab edirəm ki, Türk Dövlətləri Təşkilatının cari büdcəsi və strukturu bizim birlikdə nəzərdə tutduğumuz hədəflərin reallaşdırılması üçün yetərli deyil. Buna görə Azərbaycan bu günlər-

də Katibliyin hesabına 2 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsait köçürmüşdür.

Şərq–Qərb nəqliyyat dəhlizinin genişləndirilməsi qarşımızda duran prioritet məsələlərdən biridir.

«Orta Dəhliz»in ayrılmaz bir hissəsi olan Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun illik yükəşırma qabiliyyəti Azərbaycanın əlavə sərmayəsi nəticəsində 1 milyondan 5 milyon tona çatdırılıb.

Xəzər dənizində 50-dən çox ticarət gəmisi olan Azərbaycan türk dövlətləri üçün önəmli tranzit xidmətləri göstərir. Artan yükdaşımalarını nəzərə alaraq, hazırda Bakı Gəmiqayırma zavodunda 6 gəmi inşa edilir. Gələn il ölkəmizin 9-cu Beynəlxalq Hava Limanı Laçında istismara veriləcək. Bakı Beynəlxalq Ticarət Limanının yükötürmə qabiliyyəti 15 milyon tondan 25 milyon tona qədər genişləndiriləcək.

Bu ilin may ayında İstanbulda Türk İnvestisiya Fondunun təsis iclasının keçirilməsi iqtisadi əlaqələrimizin daha da dərinləşməsinə xidmət edən növbəti uğurlu addımdır. İnanıram ki, fond vasitəsilə bir çox sahələrdə birgə layihələrə sərmayə qoyulacaqdır.

Enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığımız, o cümlədən bərpa olunan enerji və enerji səmərəliliyi sahəsində əməkdaşlığımız çox əhəmiyyətlidir. Xəzər dənizi vasitəsilə Azərbaycan ərazisindən Avropa və Asiya arasında fiber-optik telekommunikasiya marşrutu yaratmaq məqsədi daşıyan «Rəqəmsal İpək yolu» layihəsi də mühüm təşəbbüslərdən biridir.

Bildiyiniz kimi, bu il Azərbaycan COP29 konfransına ev sahibliyi edəcək. Fərsətdən istifadə edərək,

sizin hər birinizi bir daha COP29-a dəvət edirəm. COP29-a sədrlik və bu tədbirin Bakıda keçirilməsi beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən ölkəmizə olan böyük etimadın bariz nümunəsidir. 200-ə yaxın ölkə bizim namizədliyimizi yekdilliklə dəstəkləmişdir. Azərbaycan «Qoşulmama Hərəkatı»nda 4 il sədrliyi dövründə əldə etdiyi təcrübədən istifadə edərək, inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında həmrəyliyin gücləndirilməsi, konsensusa nail olunması üçün səylərini əsirgəməyəcəkdir.

Əminəm ki, bu gün imzalayacağımız Qarabağ Bəyannaməsi, qəbul etdiyimiz qərarlar Türk Dünyasının həmrəyliyini və eyni zamanda, Türk Dövlətləri Təşkilatının beynəlxalq nüfuzunu daha da gücləndirəcəkdir.

* * *

Türk Dövlətləri Təşkilatının hazırkı sədri, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sülhün bərqərar olması istiqamətində atılan addımları xüsusi vurğuladı.

Kasım-Jomart Tokayev (*Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti*): Ümumiyyətlə, istənilən münaqişə və qarşıdurmanı həll etməyin bir yolu var. Bu, konstruktiv dialoqdur. Bu mənada, sədrliyimiz çərçivəsində biz vasitəçiliyə xüsusi diqqət yetiririk. Mən Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sülhün bərqərar olması istiqamətində müsbət tendensiyanı vurğulamaq istərdim. Biz barışığa yönəlmiş addımları alqış-

lamalıyıq. Biz Bakı və İrəvan arasında sülh danışıqları üçün platformamızı təklif etməyə hər zaman hazırıq.

Transxəzər beynəlxalq nəqliyyat marşrutunun bütün potensialı istifadə olunmalıdır. Bu gün bu istiqamətdə konteyner daşımalarının həcmi kəskin şəkildə artıb. Biz nəqliyyat daşımalarının vaxtını azaltmaq üçün multimodal rəqəmsal platforma, rəqəmsal ticarət dəhlizi yaratmışıq. Bu istiqamətdə Azərbaycanla sıx əməkdaşlıq edirik.

Biz iqlim məsələləri ilə bağlı Türk Dünyası ilə əməkdaşlığı gücləndirməyə hazırıq. Bununla əlaqədar biz bu il Azərbaycanda keçiriləcək COP29 iqlim konfransının işində fəal iştirak etməyi planlaşdırırıq.

S a d ır J a p a r o v (*Qırğız Respublikasının Prezidenti*): Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli dövlət başçıları!

Hörmətli baş katib, hörmətli tədbir iştirakçıları və qonaqlar!

Türkdilli dövlətlərin qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə sizi görməkdən məmnunam. Görüşümüz Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin rəmzi və incisi olan, türk xalqlarının birliyinin və həmrəyliyinin yeni rəmzi olan tarixi Şuşa şəhərində keçirilir. İlk növbədə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, hörmətli İlham Heydər oğlu Əliyevə ənənəvi qonaqpərvərliyə və yüksək səviyyəli hazırlığa görə dərin minnətdarlığımı ifadə etmək istəyirəm.

Sevindirici haldır ki, bu ilin noyabr ayında qardaş Azərbaycan ən vacib qlobal forumlardan birinə –

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına – COP29-a ev sahibliyi edəcək. Əminəm ki, Azərbaycanın COP29-a sədrliyi qarşından gələn konfransın gündəliyində duran məsələləri, o cümlədən iqlim maliyyələşməsinə əhəmiyyətli dərəcədə irəliləməyə apara biləcək.

Qırğız Prezidenti Azərbaycanla və təşkilata üzv olan digər ölkələrlə bərpa olunan enerji sahəsində əməkdaşlıqda maraqlı olduqlarını vurğulayaraq qeyd etdi:

– Azərbaycanın bərpa olunan enerji mənbələrini, o cümlədən COP29-a sədrliyi çərçivəsində fəal inkişaf etdirdiyini və təşviq etdiyini nəzərə alaraq, biz Azərbaycan tərəfinə və ümumilikdə üzv dövlətlərə bərpa olunan enerji mənbələri ilə bağlı birgə layihələri həyata keçirmək üçün çağırış edirik.

Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev tədbirin yüksək səviyyədə təşkilinə görə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə ünvanlanan təşəkkürlərə səmimi-qəlbən qoşulduğunu bildirdi.

Şavkat Mirziyoyev (Özbəkistan Respublikasının Prezidenti): Sizinlə Türk Dünyasının mədəniyyət paytaxtlarından biri olan Şuşa şəhərində görüşməyimizin dərin mənası var. Gözəl Qarabağın incisi sayılan bu müqəddəs şəhər Azərbaycan xalqının cəsəətini, bənzərsiz mətanətini, əsl igidliyini və birliyini açıq şəkildə göstərən tarixi Zəfərin parlaq rəmzidir. XX əsrin böyük siyasi və dövlət xadimi, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu möhtərəm Heydər Əliyevin sözləri ilə desək, Şuşasız Qarabağ, Qarabağ-

sız Azərbaycan yoxdur. Beləliklə, bu unikal şəhər təkcə Azərbaycan xalqının deyil, bütün türk xalqlarının qəlbində xüsusi ehtiram, qürur və iftixar duyğularını oyadır. Hazırda tarixi ədalətin bərpa olunduğu bir zamanda və Azərbaycanın azad etdiyi Qarabağda hörmətli İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan nəhəng quruculuq işlərinin, memarlıq və mədəni abidələrin bərpası istiqamətində genişmiqyaslı tədbirlərin əyani şahidi oluruq. Sizin kimi dəyərli qardaşımızın belə möhtəşəm işləri yaxın dostlarınız olaraq bizləri sonsuz dərəcə sevindirir və qürurlandırır. Birgə söylərimiz və xüsusi marağımızla bu bənzərsiz şəhərin nümunəsində bütün Qarabağın gələcəkdə əbədi dostluğumuzun həqiqi rəmzinə çevriləcəyinə inanıram.

5 il əvvəl məhz Azərbaycanda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olduqlarını xatırladan Özbəkistan Prezidenti bildirdi ki, ötən qısa dövrdə üzv ölkələrlə 30-dan çox önəmli sahədə qarşılıqlı faydalı və çoxşaxəli əməkdaşlıq qurulub. Bu Zirvə görüşünün global risk və təhdidlərin artdığı, qarşılıqlı inam böhranının daha da dərinləşdiyi bir vaxtda reallaşdığını söyləyən Şavkat Mirziyoyev qeyd etdi:

– Belə bir qarışıq vəziyyətdə əbədi qardaşlıq ruhundan güc alan əlaqələrimizi keyfiyyətə yeni səviyyəyə yüksəltmək, birgə yanaşmalarla inkişaf etdirmək zaman tələb edir. Bu baxımdan, bugünkü görüşün nəqliyyat, qarşılıqlı əlaqələr və iqlim fəaliyyəti vasitəsilə davamlı bir gələcək inşa etmək mövzusunda keçirilməsi böyük önəm daşıyır.

Özbəkistan Prezidenti bu ilin noyabrında Bakıda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) da toxundu, bu tədbirin bütün ölkələrimiz üçün böyük tarixi hadisə olduğunu vurğuladı:

– İqlim dəyişikliyi məsələsində dünya liderlərinin uğurlu bir görüş keçirmələrini səmimi-qəlbədən diləyirik. Biz bu nüfuzlu tədbirə fəal şəkildə qatılmağa və bu məsələdə Azərbaycanı mümkün olan hər cür yardımı göstərməyə hazırıq.

Cevdet Yılmaz (*Türkiyə Respublikasının vitse-prezidenti*): Sizləri cənab Prezidentimiz Rəcəb Tayyib Ərdoğanın adından ehtiramla salamlayıram. Türk Dünyasının mədəniyyət paytaxtlarından biri – Qarabağın incisi azad Şuşada olmaqdan böyük məmnunluq duyuram. Cənab Azərbaycanı və hörmətli cənab Prezident İlham Əliyevə ev sahibliyinə görə təşəkkürümü bildirirəm.

Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığı şanlı Qələbə sayəsində doğma torpaqlarını işğaldan azad etməsindən sonra bölgədə sülhün, əmin-amanlığın və əməkdaşlığın inkişafı üçün fürsət yarandığını vurğulayan Cevdet Yılmaz qeyd etdi:

– Üç il əvvəl – 2021-ci il iyunun 15-də bu qədim şəhərdə Türkiyə ilə Azərbaycan arasındakı bənzərsiz əlaqələri taclandıran Şuşa Bəyannaməsi imzalandı. 2020-ci il noyabrın 8-də Şuşanın işğaldan azad edilməsi ilə Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsindəki Zəfəri də rəsmi olaraq elan edildi. Azad edilmiş bütün bölgələrdə olduğu kimi, Şuşadakı inkişaf

və tərəqqini qürurla müşahidə edirik. Bir daha «Qarabağ Azərbaycandır!» və həmişə də Azərbaycanın olaraq qalacaqdır!

Biz lap əvvəldən bu Zəfəri təkcə işğalın sonu deyil, Cənubi Qafqazda sülh, sabitlik və rifah yolunda tarixi bir fürsət pəncərəsinin açılması olaraq gördük. Bu çərçivədə müzakirə prosesi böyük səy və həssaslıqla aparılan Azərbaycan və Ermənistan arasındakı sülh müqaviləsinin ən qısa zamanda imzalanması ilə Cənubi Qafqazda genişmiqyaslı regional həllin qarşımızdakı ən böyük əngəli ortadan qaldıracağına inanıram. Cənubi Qafqazda davamlı sülhün və sabitliyin bərqərar olması təkcə bölgə ölkələri üçün deyil, regional nəqliyyat xətlərinin açılacağı səbəbindən qlobal təhlükəsizlik və kommunikasiyalar baxımından da böyük önəm daşıyır. Bu xətlərin açılması regional əməkdaşlığı gücləndirərək, Orta Asiya, Qara dəniz və Xəzər dənizi hövzələri də daxil olmaqla, bütün Türk Dünyası üçün böyük imkanlar yaradacaq, yeni fürsətlər doğuracaqdır.

Beynəlxalq təşkilatların onilliklər ərzində Azərbaycana qarşı ədalətsizliyə göz yummasına baxmayaraq, Azərbaycan xalqı cənab Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli liderliyi ilə öz qəhrəmanlığı sayəsində haqqını bərpa etdi. Birinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində öz yurdlarından didərgin salınmış 1 milyondan çox azərbaycanlı qardaşımız üçün səsinə çıxarmayan dövlətlərin bu gün haqsız və əsassız ittihatlarla qardaş Azərbaycana hədəfə alması əsla qəbul edilə bilməz. Türk Dünyası olaraq, bu əsassız ittihatlarla qarşı

Azərbaycana güclü dəstək verməyimiz qardaşlığımızın olduğu kimi, ədalətin də zərurətidir.

Türk Dünyasının hörmətli liderləri, qlobal səviyyədə yaşanan proseslər enerji təhlükəsizliyinin və enerji sahəsində əməkdaşlığın önəmini bir daha ortaya qoyub. Resurslarla zəngin və əlverişli coğrafi mövqedə yerləşən türk dövlətlərinin rolu bu baxımdan mühüm önəm daşımaqdadır. Şərqi ilə Qərbi bir-biri ilə birləşdirən genişmiqyaslı enerji infrastrukturu layihələrini birlikdə uğurla həyata keçiririk. Azərbaycan ilə bu sahədə həyata keçirdiyimiz layihələr həqiqətən, nümunədir. Başda türkmən təbii qazı olmaqla, Xəzərin digər tərəfindəki resursların Türkiyəyə və Avropaya daşınması həm bizlərin milli rifahına, həm də Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfə verəcəkdir. Türk Dövlətləri Təşkilatının nəzdində enerji mexanizminin qurulmasından məmnunluq duyuruq. Bu çərçivədə ortaq layihələrin inkişaf etdirilməsini dəstəkləməkdəyik.

Çıxışında Azərbaycanın bu ilin noyabrında COP29-a ev sahibliyi etməsinin əhəmiyyətini xüsusi vurğulayan Türkiyənin vitse-prezidenti bildirdi:

– Azərbaycanın Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına – COP29-a ev sahibliyi etməsindən böyük məmnunluq duyuruq. Xüsusilə iqlim maliyyələşməsi mövzusunda mühüm qərarların qəbul ediləcəyi bu konfransa hazırlıq prosesində bir çox mövzularda sıx əməkdaşlığımızı və dəstəyimizi davam etdirəcəyik. Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi regional əməkdaşlıq baxımından da böyük önəm

daşıyır. Bu baxımdan, Azərbaycanın konfransda Türk Dövlətləri Təşkilatının bir təşəbbüsünə yer verilməsi və ya ortaq bir tədbirin keçirilməsi ilə bağlı təklifini məmnunluqla qarşılayırıq.

Şuşadakı Zirvə görüşündə Şimali Kipr Türk Respublikasının da təmsil olunmasının önəmini qeyd edən Cevdet Yılmaz dedi:

– Bu gün Şuşada Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti hörmətli Ersin Tatarı aramızda görməkdən böyük məmnunluq duyuruq. Cənab Prezident İlham Əliyevə göstərdiyi həssaslığa görə təşəkkürümüzü ifadə edirik. Cənab Tatarın qarşıdakı Bişkek Zirvə görüşünə də qatılmasını arzu edirik və bu məsələdə sizlərin dəstəyini gözləyirik.

Türkiyənin vitse-prezidenti tədbirin yüksək səviyyədə təşkilinə görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını ifadə edərək vurğuladı:

– Bu gün imzalanacaq Qarabağ Bəyannaməsinin də xeyirli olmasını arzu edirəm. Sizi ehtiramla salamlayıram, ev sahibi cənab Azərbaycanca, çox hörmətli cənab Prezident İlham Əliyevə təşəkkürlərimi bildirirəm. Təşkilatın üzvləri olan dost və qardaş ölkələrin xalqlarına sevgilərimi çatdırıram.

Zirvə görüşündə çıxış edən Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban Şuşada keçirilən bu mötəbər tədbirə dəvətə görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını bildirdi.

Viktor Orban (Macarıstanın Baş Naziri): İlk növbədə, icazə verin, Prezident Əliyevə Şuşada bizi qəbul etdiyinə və sizi burada görmək imkanı yarat-

dığına görə minnətdarlığımı bildirim. Hazırda regionda minlərlə insana sülh şəraitində yaşamaq imkanı verdiyinə görə Prezident Əliyevə dərin ehtiramımızı bildiririk. Arzu edirik ki, bu fürsət ən qısa zamanda Avropada da əldə edilsin.

Hazırda müharibələr nəticəsində dünyanın müxtəlif bloklara bölünməsi risklərinin olduğunu vurğulayan Viktor Orban bildirdi:

– Kədarli tarixi təcrübələrimizə əsaslanaraq, sülhə hörmət naminə global əməkdaşlığı bərpa etmək üçün ünsiyyət və qarşılıqlı fəaliyyət dövrünə üstünlük veririk. Bu mübarizədə sizə güvənirik. Biz Türk Dövlətləri Təşkilatına Qərbi ilə Şərqi arasında əməkdaşlıq üçün vacib bir təşkilat kimi baxırıq.

Baş Nazir Viktor Orban çıxışında Macarıstanın Avropa İttifaqına sədrliyinin prioritetlərindən danışdı, yüksək qonaqpərvərliyə görə Prezident İlham Əliyevə bir daha təşəkkürünü bildirdi.

Ersin Tatar (*Şimali Kıpr Türk Respublikasının Prezidenti*): Türk Dövlətləri Təşkilatının dövlət başçılarının Şuşa Zirvə görüşündə çıxış etməkdən duyduğum böyük xoşbəxtliyi və məmnunluğu sizinlə bölüşmək istəyirəm. Türk Dünyasının mənəvi paytaxtı Şuşada, azad olunmuş bu gözəl torpaqlarda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ev sahibliyi ilə bu Zirvə görüşündə aranızda olmaqdan duyduğum böyük məmnuniyyəti təkrar bildirmək istəyirəm. Əvvəlcə, bu günə qədər Şimali Kıpr Türk Respublikasına verdiyi böyük dəstəyə və bizi Şuşa

Zirvəsinə dəvət etdiyinə görə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə çox təşəkkür edirəm.

Azərbaycan xalqının ənənələrinin bir rəmzi olan, zəngin və görkəmli tarixə sahib Şuşa dünya mədəniyyət xəzinəsinə böyük töhfələr vermiş, bir çox məşhur sənətkar, musiqiçi, memar, rəssam və yazıçının yetişdiyi qədim şəhərdir. Uzun illər erməni işğalı altında qalan Şuşa 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan 44 günlük Vətən müharibəsində Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qəhrəman Azərbaycan Ordusu tərəfindən həmin il noyabrın 8-də azad edilib. Qarabağda 30 il davam edən işğal can Azərbaycanın Vətən müharibəsindəki Qələbəsi ilə sona çatmışdır. Bu tarixi Zəfərdən böyük qürur və sevinc duyuruq. Qarabağ, o cümlədən Şuşa 44 günlük Vətən müharibəsində və sonra yaşanan hadisələr baxımından Türk Dünyasında birlik və bərabərliyin rəmzinə çevrilib.

Ən böyük gücümüz Türk Dünyasının birliyi və həmrəyliyidir. Bir araya gələndə, həmrəy olanda nələr edə biləcəyimizi göstərmişik. Bu baxımdan, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Türk Dünyasının ayrılmaz hissəsi olaraq bu gün qədim Şuşada təmsil olunması son dərəcə önəmli və tarixi hadisədir.

Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi Kubanıçbek Ömürəliyev Azərbaycanın təşkilatın inkişafına verdiyi töhfəni vurğuladı və COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Kubanıçbek Ömürəliyev (Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibi): Mən ilk növbədə, Naxçı-

van Sazişinin 15 illiyi ilə əlaqədar İlham Heydər oğlu Əliyevə dərin minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Təsadüf elə gətirib ki, Şuşa Türk Dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilib və bu görüşü burada keçirməyimiz rəmzi mənə kəsb edir.

Təşkilata üzv ölkələr arasında əməkdaşlığın inkişafında beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin əhəmiyyətinə toxunan baş katib qeyd etdi:

«Orta Dəhliz» qlobal ticarətdə həyati əhəmiyyət kəsb edən arteriya rolunu oynayır. İki ölkə arasında ən təhlükəsiz və ən qısa marşrut vəd edən bu dəhliz sadəcə, yüklərin daşınması üçün yol deyil. Bu, iqtisadi artım, innovasiyalar və əməkdaşlıq üçün xilas kəməridir. Zəngəzur dəhlizi Şərq–Qərb və Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizləri arasında mühüm bağlantı olacaq.

Mən qabaqcıl təşəbbüs olan və ən aktual məsələlərdən birinin müzakirəsi üçün bütün dünyadan minlərlə insanı bir araya gətirəcək COP29-a ev sahibliyi etməsi münasibətilə qardaş Azərbaycanı təbrik etmək istərdim.

Türk Dövlətləri Təşkilatının 10-cu Sammitində dövlət başçıları heyətin və büdcəmizin artırılması təklifini dəstəklədilər. Sizin bu gün qeyd olunan məsələlərlə bağlı qəbul etdiyiniz qərar, sözsüz ki, təşkilatımızı daha da gücləndirəcək. Bu mənada biz Azərbaycan Prezidenti zati-aliləri cənab Əliyevin qeyd etdiyi kimi, Azərbaycanın verdiyi töhfəni – büdcəmizə 2 milyon ABŞ dollarının ayrılmasını yüksək qiymətləndiririk.

Hesab edirəm ki, zati-aliləriniz tərəfindən bu gün imzalanacaq Qarabağ Bəyannaməsi qardaşlıq əlaqələrinin daha da dərinləşməsi istiqamətində növbəti mühüm addım olacaq.

Binəli Yıldırım (*Türk Dövlətləri Təşkilatının Ağsaqqallar Şurasının sədri*): Bu gün Şuşada – tarixi şəhərdə, mədəniyyət paytaxtında Türk Dövlətləri Təşkilatının Zirvə görüşünün keçirilməsinin ayrı bir tarixi önəmi vardır. Şuşanın işğaldan azad edilməsindən sonra – 2021-ci ilin iyununda cənab Prezidentimizlə birlikdə burada idik və Şuşa Bəyannaməsinin imzalanmasında iştirak etdik. Həmin gündən indiyədək Şuşadakı dəyişiklikləri böyük heyranlıq və diqqətlə izləyirəm. O vaxt gördüyüm yerlə yeksan olunmuş bir şəhər yenidən dirçəlir. Bunun üçün çox hörmətli cənab Prezident İlham Əliyevə təşəkkür edirəm.

Qardaş ölkələrimizin birlikdə mühüm layihələr həyata keçirməsindən danışan Binəli Yıldırım bildirdi:

– Bu məsələdə bir daha möhtərəm cənab Prezidentə təşəkkür edirəm, 2004-cü ildə birlikdə fikir olaraq planlaşdırdığımız Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun tikintisinin reallaşdırılmasında hörmətli Prezidentimiz böyük bir liderlik etdi. Gürcüstanın layihə ilə bağlı təərəddüdlərinin aradan qaldırılmasında hörmətli Prezidentimizin mühüm töhfələri oldu. Bakı–Tbilisi–Qarsın reallaşması bu gün «Orta Dəhliz»in çatışmayan halqasının tamamlanması deməkdir və bu, dəhlizdən artıq daha səmərəli istifadə olunmasına imkan yaradıb. 2030-cu ilə qədər bu

marşrutla yükdaşımların həcmi 11 milyon tona çatdırmağımız mümkündür. Bunun üçün bəzi addımlar atılmalıdır.

Binəli Yıldırım Zirvə görüşünün çox mühüm mövzuya həsr olunduğunu vurğulayaraq dedi:

– Şuşa Zirvə görüşündə göstərdiyiniz mehriban qarşılama və ev sahibliyi üçün zati-alinizə, heyətinizə bir daha təşəkkür edirəm. Bu tədbirdə «Orta Dəhliz»in əsas mövzu olaraq seçilməsi təşkilatımızın gələcəyinə və ortaq hədəflərimizə – «Türk Dünyasına baxış–2040» sənədində qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaqla bağlı strateji planımız baxımından çox uyğun işdir. Bunu burada sizlərlə bölüşmək və bu dəhlizin daha da inkişafını təmin etmək üçün həyata keçiriləcək işləri ifadə etməkdən böyük məmnunluq duyduğum. Bu fürsəti mənə verdiyiniz üçün hamınıza ehtiramımı bildirirəm.

Sonra Şuşa Zirvə görüşündə «Türk Dövlətləri Təşkilatının Katibliyinin heyətinin və büdcəsinin artırılmasına dair qərar» imzalandı.

Prezident İlham Əliyev Zirvə görüşünə yekun vurdu.

İ l h a m Ə l i y e v: Əziz dostlar!

Bu gün biz Türk Dünyasının birliyini bir daha təsdiqlədik. Birgə həyata keçirdiyimiz layihələrin icrasına yeni təkan verdik.

Noyabrda Bakıda keçiriləcək COP29 ilə əlaqədar iqlim dəyişikliyinə mənfi fəsadları ilə mübarizədə birgə fəaliyyət göstərməyin vacibliyini vurğuladıq.

Tarixən dünya sivilizasiyasına böyük töhfələr vermiş türk sivilizasiyasının tədqiq və təşviq edilmə-

---

si, Türk Dövlətləri Təşkilatının digər beynəlxalq təsisatlarla əlaqələrinin genişləndirilməsinin əhəmiyyətini bir daha qeyd etdik.

Əminəm ki, bugünkü müzakirələr, qəbul etdiyimiz qərarlar Türk Dövlətləri Təşkilatının gücləndirilməsi işinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Fürsətdən istifadə edərək, hazırda Türk Dövlətləri Təşkilatına sədrlik edən Qazaxıstan Prezidenti hörmətli Kasım-Jomart Tokayevə təşəkkürümü bildirim. Əminəm ki, qarşıdan gələn Bişkek Zirvə görüşündə səmərəli və nəticə yönümlü müzakirələrimizi davam etdirəcəyik.

İndi isə sizi «Qarabağ Bəyannaməsi»ni imzalamağa dəvət edirəm.

**TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATININ
QEYRİ-RƏSMİ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ
«QARABAĞ BƏYANNAMƏSİ»NİN
İMZALANMASI MƏRASİMİ**

Şuşa

6 iyul 2024-cü il

Şuşada iyulun 6-da «Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün Qarabağ Bəyannaməsi» imzalanmışdır.

Türk Dövlətləri Təşkilatının (bundan sonra TDT adlandırılacaq) «Nəqliyyat, bağlantı və iqlim fəaliyyəti vasitəsilə dayanıqlı gələcəyin qurulması» mövzusunda qeyri-rəsmi Zirvə görüşü Azərbaycan Respublikasının təşəbbüsü ilə 2024-cü il iyulun 6-da Şuşada keçirilmişdir.

Görüşə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ev sahibliyi etdi.

Görüşdə Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev, Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov, Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev, Türkiyə Respublikasının vitse-prezidenti Cevdet Yılmaz, Macarıstanın Baş Naziri Viktor Orban, Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti Ersin Tatar, eləcə də Türk Döv-

lətləri Təşkilatının baş katibi Kubanıçbek Ömürəliyev iştirak etdilər.

* * *

Türk Dövlətləri Təşkilatının dövlət başçıları

Türk Dünyasını regionda və dünyada sülh, təhlükəsizlik, sabitlik, inkişaf və tərəqqi ideyalarına sadıq olan türk xalqlarının ortaq etnik köklər, tarix, dil, mədəniyyət, ənənələr və dəyərlərinə söykənən ailə olduğunu hesab edərək;

Türk xalqlarının qitə miqyasında töhfələrini, qlobal siyasət, iqtisadiyyat və sivilizasiyaların inkişafında tarixboyu oynadığı rolunun ən yüksək dəyərini vurğulayaraq;

Bəşəriyyət tarixində türk xalqlarının siyasi, iqtisadi və bəşəri nailiyyətlərinə əsaslanaraq;

2023-cü il noyabrın 3-də TÜRKTIME şüarı altında keçirilmiş, TDT-nin gələcək transformasiyasında və Türk Dünyasının inteqrasiyası səylərində, eləcə də onların xalqlarının birlik və rifahının gücləndirilməsində növbəti mühüm mərhələ olan TDT-nin yubiley – Astana Zirvə görüşünün uğurlu təşkilinə görə Qazaxıstan Respublikasının sədrliyini dəyərləndirərək;

TDT-nin yaradılmasına dair Naxçıvan Sazişinə uyğun olaraq, Dövlət Başçıları Şurasının (DBŞ) müntəzəm görüşləri ilə yanaşı, ildə bir dəfə DBŞ-nin qeyri-rəsmi görüşlərinin keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri İlham Əliyevin təklifini alqışlayaraq;

Geniş Türk Dünyasından olan xalqların bir araya gətirilməsində Şuşa şəhərinin mənəvi əhəmiyyətini qəbul edərək, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin tam bərpasından sonra Şuşada keçirilən görüşün türk xalqlarının birliyinin, onların sülhə və ədalətə sadiqliyinin bariz təzahürü olduğunu bəyan edərək;

Yüz minlərlə azərbaycanlı keçmiş məcburi köçkünün öz ata-baba yurdlarına qayıdışı üçün şərait yaradacaq genişmiqyaslı minatəmizləmə fəaliyyəti və humanitar minasızlaşdırma söyləri də daxil olmaqla, işğaldan azad edilmiş torpaqların yenidən qurulması və bərpası söylərində Azərbaycan hökuməti və xalqı ilə həmrəyliklərini ifadə edərək;

Türk dövlətləri arasında sabit və çoxşaxəli əlaqələrin inkişafına, o cümlədən iqlim fəaliyyəti vasitəsilə sağlam planetin qorunmasına yönəlmiş birgə söylərlə davamlı gələcəyin mümkün olduğunu təsdiq edərək;

Dünyanın üzləşdiyi hazırkı geosiyasi və təhlükəsizlik çağırışlarının türk dövlətlərinin vahid güc kimi çıxış etməsini tələb etdiyini və qarşılıqlı maraq kəsb edən regional və beynəlxalq məsələlərlə bağlı mütəmadi məsləhətləşmələrin aparılmasının zəruriliyini etiraf edərək,

bəyan etdilər ki, onlar:

1. TDT-nin qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün 2023-cü ildə Türk Dünyasının mədəniyyət paytaxtı olmuş Şuşa şəhərində keçirilməsinin tarixi dəyərini vurğulayırlar;

2. Strateji tərəfdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsi və dərinləşdirilməsi, TDT-nin kollektiv strategiyasının formalaşdırılması üçün siyasi, iqtisadi, nəqliyyat, müdafiə sənayesi, humanitar, təhsil və mədəniyyət sahələrində türk dövlətlərinin tam potensialından və imkanlarından istifadə edilməsinin vacibliyini bir daha vurğulayırlar;

3. Türk dövlətlərinin qlobal miqyasda potensialı nəzərə alınmaqla, daha iddialı məqsədlərin qarşıya qoyulmasının, birgə səylərin artırılması və strateji əhəmiyyətli regional layihələrin həyata keçirilməsi yolu ilə dayanıqlı gələcəyin qurulması baxımından TDT-nin vəzifə və məqsədlərinin səmərəli həyata keçirilməsi üçün müvafiq mexanizm və qaydaların tətbiqinin zəruriliyini qeyd edirlər;

4. Türk dövlətlərinin regionda və dünyada qlobal ticarətin və iqtisadiyyatın inkişafında əvəzsiz rolu nəzərə alınmaqla, müvafiq nəqliyyat infrastrukturunun və səmərəli transregional dəhlizlərin yaradılması yolu ilə türk dövlətləri arasında bağlılığın daha da inkişaf etdirilməsinin vacibliyini vurğulayırlar;

5. Ticarət həcmələrini artırmaq, limanlara, dəmir yollarına, avtomobil yollarına və logistika qovşaqlarına infrastruktur investisiyalarını cəlb etməklə dayanıqlı inkişaf, iqtisadi rifah və beynəlxalq ticarət üçün təməl daşı kimi, Avropa–Türkiyə–Cənubi Qafqaz–Mərkəzi Asiya–Çini birləşdirən Transxəzər Beynəlxalq Şərq–Qərb «Orta Dəhliz»i vasitəsilə üzvlər arasında regional əlaqəni və inteqrasiyanı gücləndirmək, nəqliyyat əməliyyatlarını, gömrük prosedurlarını

optimallaşdırmaq və rəqəmsallaşmanı əhatə etmək üçün üzv dövlətlər arasında sıx əməkdaşlığa çağırırlar.

Bu məqsədlə nəqliyyata məsul olan nazirlərə nəqliyyat və tranzit prosedurlarının optimallaşdırılması və rəqəmsallaşdırılması, daha çox yükdaşıma həcmi-nin artırılması məqsədilə özəl sektor üçün stimullaşdırıcı mexanizmlərin təqdim edilməsi və dəhliz boyu müntəzəm nəqliyyat xidmətlərinin yaradılması istiqamətində gələcək addımların atılmasını tapşırırlar;

6. Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolu xəttinin modernləşdirilməsini, bu yolboyu mal və nəqliyyat vasitələrinə gömrük nəzarətinin sürətləndirilməsi ilə bağlı Azərbaycanın, Gürcüstanın və Türkiyənin üçtərəfli söylərini qiymətləndirirlər;

7. Bütün TDT regionunda beynəlxalq ticarətin, investisiya və tranzit potensialının artırılmasına da töhfə verəcək Qırğız Respublikasının Nazirlər Kabineti, Çin Xalq Respublikası Hökuməti və Özbəkistan Respublikası Hökuməti arasında 2024-cü il iyunun 6-da imzalanmış Çin–Qırğızıstan–Özbəkistan dəmir yolu layihəsinin təşviqi istiqamətində birgə əməkdaşlıq üzrə tarixi Sazişi alqışlayırlar;

8. Regional ticarət həcmi davamlı artdığını məmnunluq hissi ilə qeyd edirlər, qarşıdan gələn illərdə ticarət həcmi həqiqi potensialına çatdırılması üçün konkret tədbirlərin görülməsi barədə razılığa gəlirlər, beynəlxalq öhdəliklərə riayət etməklə ticarətdə texniki maneələrin aradan qaldırılmasının və DEPA (Rəqəmsal İqtisadiyyat üzrə Tərəfdaşlıq

Sazişi) mətni üzrə müzakirələrin tamamlanmasının sürətləndirilməsinin vacibliyini vurğulayırlar;

9. İqlim dəyişikliyi və onun türk dövlətlərinin dayanıqlı inkişafına təsirlərinə birgə iqlim fəaliyyəti yolu ilə cavab verilməsində daha sıx əməkdaşlığın zəruriliyini vurğulayırlar;

10. Günəş, külək və su elektrik enerjisi kimi təmiz enerji mənbələrinin inteqrasiyasına diqqət yetirməklə dayanıqlı inkişafın təşviq edilməsi və rəqəmsal infrastruktur, ictimai xidmətlər və dayanıqlı təcrübələrin təkmilləşdirilməsi yolu ilə həyat keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq, iqtisadi artımı gücləndirmək, iqlim fəaliyyətini dəstəkləmək üçün türk dövlətləri çərçivəsində «ağıllı şəhər və kəndlər» konsepsiyasının iqlimə davamlılığının inkişafını təşviq edir, bu xüsusda TDT-nin İqlim və Yaşıl Rəqəmsal Platformasının, eləcə də TDT-nin İqlimə Davamlı Kəndlər Forumunun yaradılması üzrə müzakirələrin aparılması təşəbbüsünü irəli sürürlər;

11. Bərpa olunan enerji və enerji səmərəliliyi sahələrində əməkdaşlığın inkişafı da daxil olmaqla, türk dövlətləri arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığın əhəmiyyətini vurğulayır və Azərbaycan–Qazaxıstan–Özbəkistan enerji sistemlərinin qarşılıqlı əlaqələndirilməsi layihəsində (Yaşıl dəhliz) son inkişafı alqışlayırlar;

12. Türk dövlətlərində bərpa olunan geniş enerji potensialından, üzv dövlətlər arasında və üçüncü ölkələrə bərpa olunan mənbələrdən də daxil olmaqla, elektrik enerjisinin ixracı və ticarəti üçün geniş enerji sistemlərinin inkişafı imkanlarının istifadəsi məqsədilə

onların enerji sistemləri arasında enerji integrasiyası və qarşılıqlı əlaqəsi üzrə sıx əməkdaşlığa çağırırlar;

13. Təcrübələrin ötürülməsi məqsədilə TDT üzvlərinin aidiyyəti qurumları arasında ticarət, enerji, nəqliyyat kimi ümumi maraq doğuran sahələrdə institusional quruculuq mexanizminin (Tvinninq) inkişafını təşviq edirlər;

14. TDT ölkələrinin mövcud imkanlarından və infrastrukturundan istifadə etməklə Avropa ilə Asiya arasında yeni telekommunikasiya magistral marşrutu yaratmaq məqsədi daşıyan «Rəqəmsal İpək yolu» layihəsinin fəal yerinə yetirilməsini alqışlayırlar;

15. Rəqəmsal hökumət (e-hökumət) infrastrukturalarının daha da inkişaf etdirilməsi üzrə türk dövlətləri arasında əməkdaşlıq və mübadilələri; elektron sənəd mübadiləsi üçün e-imza/rəqəmsal imza mexanizmlərinin uyğunlaşdırılmasını və onlayn dövlət xidmətlərinin integrasiyasını; kiberinsidentlərə və kiberhücumlara qarşı ümumi kibertəhlükəsizliyin qorunması tədbirlərini; süni intellekt üzrə siyasətin, təlimatların və tərəfdaşlıqların qurulmasını; məlumat mərkəzlərinin və «bulud» infrastrukturalarının yaradılması üzrə siyasət və ən yaxşı təcrübələrin inkişaf etdirilməsini təşviq edirlər;

16. Süni intellekt layihələrinin uğurlu inkişafı üçün üzv dövlətlərin böyük dil modelinin yaradılmasının və mədəniyyətlərarası ünsiyyəti asanlaşdırmaq, təhsil platformalarını inkişaf etdirmək, səhiyyə texnologiyalarını təkmilləşdirmək və iqtisadi integrasiyanı

təşviq etmək üçün böyük dil modeli formasında ümumi platformadan istifadənin vacibliyini qeyd edirlər;

17. Milli kosmik proqramların potensialının və rəqabətqabliyyətinin artırılması məqsədilə kosmik layihələrin birgə inkişafı üçün səylərin birləşdirilməsinin, texnoloji inkişaf səviyyəsinin və birgə layihələrin rəqabətqabliyyətinin artırılması üçün kosmik texnologiyalar sahəsində kompleks inkişafın vacibliyini qeyd edirlər;

18. İqlim dəyişikliyi çağırışlarına regional və qlobal reaksiyanın gücləndirilməsi üçün ətraf mühitin mühafizəsi və iqlim gündəliyi sahəsində əməkdaşlıq etmək məqsədilə üzv və müşahidəçi dövlətlərin müvafiq orqanlarının əməkdaşlıq mexanizminin yaradılması ilə bağlı Katibliyə tapşırıq verirlər;

19. 2023-cü ildə Astana Zirvə görüşündə bəyan edilmiş, nazirlər səviyyəsində daimi Türk Ekoloji Forumunun yaradılması ilə bağlı Özbəkistan Respublikasının təşəbbüsünü və onun Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının (UNFCCC) Tərəflər Konfransının 2024-cü il noyabrın 11–22-də Bakının ev sahibliyi edəcəyi 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində keçirilməsi nəzərdə tutulan ilk iclasını alqışlayırlar;

20. 2024-cü il noyabrın 11–22-də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının (UNFCCC) Tərəflər Konfransının (COP29) 29-cu sessiyasına ev sahibliyi etməkdə Azərbaycan Respublikası Hökumətinə uğurlar arzulayır və Konvensiyanın tərəflərinin gözləntiləri əsasında COP29-un

konkret nəticələrinin əldə edilməsində Azərbaycanın ardıcıl səylərini dəstəkləyirlər;

21. BMT-nin İqlim Dəyişmələri Konfransının illik təqvimində «Dağlar və İqlim» adlı yeni qlobal dialoqun yaradılması təşəbbüsünün təşviqində iştirak etməyə hazır olduqlarını bildirir və «Dağ gündəliyinin irəlilədilməsi üçün fəaliyyətə çağırış: UNFCCC çərçivəsində əsas dağlar» sənəd layihəsinə qoşulmağı nəzərdən keçirirlər;

22. Qazaxıstanın 2026-cı ildə BMT və beynəlxalq təşkilatların himayəsi altında Regional İqlim Sammitinə ev sahibliyi etmək təşəbbüsünü alqışlayırlar;

23. 2024-cü il avqustun 9-da Astanada Mərkəzi Asiya ölkələrinin dövlət başçılarının 6-cı Məşvərət görüşünün keçirilməsində Qazaxıstan Respublikası Hökumətinə uğurlar arzulayırlar;

24. Üzv dövlətlərin milli qanunvericiliyinə uyğun olaraq, müdafiə sənayesi sahəsində birgə fəaliyyətin davam etdirilməsi niyyətlərini bir daha vurğulayır və bu xüsusda lazımi tədbirlərin görülməsi üçün üzv dövlətlərin aidiyyəti qurumlarına tapşırıq verirlər;

25. Qəzzada baş vermiş humanitar fəlakət vəziyyətinə görə dərin narahatlığını ifadə edir və mülki əhəlinin seçimsiz hədəfə alınmasını qınayır; dərhal və daimi atəşkəsin təmin edilməsinə, Qəzzaya maneəsiz humanitar yardımın göstərilməsinə, eləcə də beynəlxalq hüquqa, o cümlədən BMT Təhlükəsizlik Şurasının müvafiq qətnamələrinə tam riayət edilməsinə; daha sonra İsrail–Fələstin münaqişəsinin iki dövlətli həll əsasında ədalətli və uzunmüddətli həllinə çağırırlar.

Paytaxtı Şərqi Qüds olmaqla, 1967-ci il sərhədlərinə əsaslanan, müstəqil, suveren və vahid Fələstin Dövlətinin beynəlxalq səviyyədə tanınmasını dəstəkləyir, Fələstin Dövlətinin BMT-yə üzvlüyə yararlı olduğunu və buna görə də onun BMT-yə üzvlüyə qəbul edilməli olduğunu müəyyən edən BMT Baş Assambleyasının 2024-cü il 10 may tarixli Qətnaməsinin qəbul olunmasını məmnuniyyətlə alqışlayır; habelə bunu etməyən bütün ölkələri Fələstin Dövlətini tanımağa çağırırlar;

26. Macarıstan, Türkmənistan və Şimali Kipr Türk Respublikasının müşahidəçi qismində TDT-yə dəyərli töhfələrini alqışlayırlar;

27. Türk Dövlətlərinin Parlament Assambleyası (TÜRKP), Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı (TÜRKSÖY), Türk Akademiyası, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu (TMİF) və Türk İnvestisiya Fondu (TİF) kimi türk əməkdaşlıq təşkilatları arasında davamlı əməkdaşlığı və artan sinerjini təqdir edirlər;

28. Qırğız Respublikası 2024-cü il oktyabrın 24-də Bişkekdə TDT-nin 11-ci Zirvə görüşünə ev sahibliyi etməyə hazır olduğunu bir daha təsdiq etdi;

29. Hökumət Başçıları/Vitse-Prezidentlər Şurasına dair Qırğız Respublikasının təklifini nəzərə alırlar;

30. Türk Dünyasının Nizamnaməsi ilə bağlı Özbəkistan Respublikasının təşəbbüsünü dəstəkləyir və Katibliyə Bişkekdə keçiriləcək növbəti Zirvə görüşündə qəbul edilməsi üçün sənəd layihəsinin yekunlaşdırılması tapşırığını verirlər;

31. TDT çərçivəsində iqtisadi əlaqələrin möhkəmləndirilməsinin əhəmiyyətli mərhələsi kimi, Macarıst-

tanın Türk İnvestisiya Fondunun yaradılması haqqında Sazişə qoşulmasını alqışlayırlar.

TDT-nin Dövlət başçıları Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri İlham Əliyevə Türk Dünyasının birliyi, həmrəyliyi, təhlükəsizliyi və rifahına verdiyi böyük və davamlı töhfəsinə, TDT-nin vahid ruhunun gücləndirilməsində qətiyyətli liderliyinə və Şuşada qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə uğurla yekunlaşan müzakirələrə sədrlik etdiyinə görə dərin təşəkkür bildirir, Azərbaycan hökumətinin və xalqının səmimi qonaqpərvərliyini yüksək qiymətləndirirlər.

TDT-nin baş katibinə bu Bəyannamədə nəzərdə tutulan qarşılıqlı fəaliyyəti və birgə səyləri əlaqələndirmək tapşırığı verilir.

2024-cü il iyulun 6-da Şuşa şəhərində Azərbaycan, qazax, qırğız, türk və özbək dillərində imzalanmışdır.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

KASIM-JOMART TOKAYEV
Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti

SADIR JAPAROV
Qırğız Respublikasının Prezidenti

ŞAVKAT MİRZİYOEYEV
Özbəkistan Respublikasının Prezidenti

CEVDET YILMAZ
Türkiyə Respublikasının vitse-prezidenti

**TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI
DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT BAŞÇILARININ
ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ NAHARDA İŞTİRAK**

Şuşa

6 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin adından iyulun 6-da Türk Dövlətləri Təşkilatı dövlət və hökumət başçılarının şərəfinə nahar verilmişdir.

Zirvə görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət rəhbərləri naharda iştirak etdilər.

İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ MƏSUD PEZEŞKİAN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

9 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 9-da İran İslam Respublikasının Prezidenti Məsud Pezeşkiana telefonla zəng etmişdir.

Dövlətimizin başçısı Məsud Pezeşkianı İran İslam Respublikasının Prezidenti seçilməsi münasibətilə təbrik etdi, ona fəaliyyətində uğurlar arzuladı.

Məsud Pezeşkian göstərilən diqqətə və təbrikə, həmçinin Prezident seçilməsi münasibətilə dövlətimizin başçısının daha əvvəl göndərdiyi məktuba görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını bildirdi. İran Prezidenti gələcəkdə də ölkələrimiz arasında münasibətlərin bütün sahələrdə inkişaf etdirilməsi üçün səylərini əsirgəməyəcəyini vurğuladı.

Söhbət zamanı ortaq dini-mədəni köklər, dostluq və qardaşlığa əsaslanan Azərbaycan–İran əlaqələrinin bundan sonra da genişlənəcəyinə və müxtəlif sahələri əhatə edən əməkdaşlığımızın inkişaf edəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Dövlət başçıları ölkələrimiz arasında indiyədək əldə edilmiş razılaşmaların həyata keçirilməsinin əhəmiyyətini vurğuladılar.

Telefon söhbəti əsnasında Azərbaycan və İran prezidentləri qarşılıqlı maraq doğuran məsələləri müzakirə etdilər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev İran Prezidenti Məsud Pezeşkianı ölkəmizə səfərə dəvət etdi.

Dəvəti məmnunluqla qəbul edən İran Prezidenti dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirdi və öz növbəsində, Azərbaycan Prezidentini İran İslam Respublikasına rəsmi səfərə dəvət etdi.

Dövlətimizin başçısı bu dəvəti məmnunluqla qəbul etdi.

**MONQOLUSTAN PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
UXNAAQIYN XURELSUXA**

Hörmətli cənab Prezident!

Monqolustanın milli bayramı münasibətilə Sizə və bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırıram.

İnanıram ki, Azərbaycan ilə Monqolustan arasında münasibətlərin inkişafı, əməkdaşlığımızın həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli müstəvidə genişləndirilməsi yolunda birgə söylərimizi bundan sonra da davam etdirəcəyik.

Bu əlamətdar gündə Sizə möhkəm cansağlığı, işlərinizdə uğurlar, dost Monqolustan xalqına daim əmin-amanlıq və rifah diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 10 iyul 2024-cü il

PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASINA DÖVLƏT SƏFƏRİ

11 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 11-də Pakistan İslam Respublikasına dövlət səfəri etmişdir.

Azərbaycan Prezidentinə xüsusi hörmət əlaməti olaraq, dövlətimizin başçısının təyyarəsini Pakistanın hava məkanında bu ölkənin Hərbi Hava Qüvvələrinin qırıcı təyyarələri qarşıladı və ənənədək müşayiət etdi.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı Pakistan Hərbi Hava Qüvvələrinin Nur Xan bazasında dövlətimizin başçısının şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Azərbaycan Prezidentinin şərəfinə toplardan yaylım atəşi açıldı.

Prezident İlham Əliyevi Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif qarşıladı.

Sonra Azərbaycan Prezidenti və Pakistanın Baş Naziri görüşdülər.

MİLLİ ABİDƏNİ ZİYARƏT

İslamabad

11 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyulun 11-də İslamabadda Milli abidəni ziyarət etmişdir.

Azərbaycanın və Pakistanın Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda Prezident İlham Əliyevin şəərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Dövlətimizin başçısı Milli abidənin önünə əklil qoydu.

Sonra «Fatihə» surəsi oxundu.

Pakistan xalqının milli birliyini təcəssüm etdirən bu abidənin inşasına 2004-cü ildə başlanılıb. Zəngin Moğol memarlıq üslubunda yaradılmış abidənin 2007-ci il martın 23-də açılışı olubdur.

RƏSMİ QARŞILANMA MƏRASİMİ

İslamabad

11 iyul 2024-cü il

Pakistan İslam Respublikasında dövlət səfərində olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyulun 11-də İslamabadda rəsmi qarşılama mərasimi keçirilmişdir.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda Azərbaycan Prezidentinin şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevi qarşıladı.

Əvvəlcə rəsmi foto çəkdirildi.

Azərbaycan Respublikasının və Pakistan İslam Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi dövlətimizin başçısına raport verdi.

Azərbaycan Prezidenti Fəxri qarovul dəstəsinin qarşısından keçdi.

Pakistan nümayəndə heyəti Prezident İlham Əliyevə, Azərbaycan nümayəndə heyəti isə Baş Nazir Məhəmməd Şahbaz Şərifə təqdim olundu.

**PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİRİ MƏHƏMMƏD ŞAHBAZ
ŞƏRİF İLƏ MƏHDUD TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ**

İslamabad

11 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iyulun 11-də Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif ilə məhdud tərkibdə görüşü olmuşdur.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

İslamabad

11 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif ilə iyulun 11-də geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

Məhəmməd Şahbaz Şərif: Mənim çox əziz qardaşım Prezident Əliyev və nümayəndə heyətinizin hörmətli üzvləri! İcazə verin, Sizi və nümayəndə heyətinizi Pakistan hökuməti və xalqı adından bir daha səmimi-qəlbdən salamlayım. Astanadakı görüşümüzdən sonra Sizinlə bir daha görüşməkdən böyük şərəf və iftixar hissi duyuruq.

Telefon söhbəti zamanı ölkəmizə səfərə dəvətimi qəbul etdiyinizə görə Sizə olduqca minnətdaram. Siz dəvəti qəbul edərək, tez bir zamanda səfərin tarixini müəyyənləşdirdiniz. Sizi əmin etmək istəyirəm ki, Pakistan xalqı Sizi televiziya və sosial mediada gördüyü üçün bu gün çox məmnundur. Onlar bilirlər ki, mənim əziz qardaşım Prezident Əliyev Pakistanı və Pakistan xalqını güclü dəstəkləyən şəxsdir. Azərbaycan xalqı Pakistan xalqını sevir. Qarşılıqlı olaraq Pakistan xalqı da Azərbaycan xalqına çox min-

nətdardır və onu sevir. Bu sanki bir qəlbə döyünən iki ürəkdir. Bu dostluq, qardaşlıq yeni deyil. O, onillikləri əhatə edir. Pakistan həmişə hər məsələdə Azərbaycanın yanında olub və Azərbaycan da hər zaman bütün hallarda Pakistanın yanında olub. Söhbət istər BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnəmələrində təsbit edilmiş hüquqları ilə bağlı Kəşmir əhalisinə dəstəkdən, istərsə də bir çoxlarının dəstəklədiyi referendum keçirmək hüququndan getsin. Pakistan Qarabağ məsələsində həmişə Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləmişdir və heç vaxt dəstəyini dayandırmamışdır. Hesab edirəm ki, bu bizim dostluq və qardaşlıq münasibətlərimizin gücüdür.

Bizdə imzalanmalı müvafiq anlaşma memorandumları və sazişlər var. Elə indicə Siz mənə İslamabadın gözəlləşdirilməsi ilə bağlı tövsiyəni verdiniz. Bu Sizin Pakistana olan maraq və sadıqliyinizi nümayiş etdirir. Təşəkkür edirəm. Biz əlimizdən gələni edəcəyik. Sizin mütəxəssisləriniz əllərindən gələni edəcəklər. Lakin hesab etmirəm ki, biz şəhərimizi Sizin müdrik rəhbərliyinizlə olduğu kimi, Bakı qədər gözəl edə bilərik.

Zati-aliləri, düşünürəm ki, mümkün və mənfəətli olan sahələrdə əməkdaşlıq və birgə investisiyalar istiqamətində irəliləməyin vaxtı çatıb. Mənim komandam hazırdır. Neft naziri doktor Musadik Malik haradadır? Mən təfərrüatı ilə hazırlaşmaq, həmkarlarına ən mənfəətli və hər iki ölkəyə, xalqa dividendlər gətirən təkliflər irəli sürməsi üçün onunla iki görüş keçirdim. Bu kontekstdə mən bir qədər

əvvəl Azərbaycandan bu sahələrə müəyyən investisiyalar yatırılmasını təklif etdim. Bir şərtlə ki, Siz və komandanız onları ilkin olaraq 2 milyard dollardan başlayaraq təsdiqləyəsiz və sonra biz həqiqətən də irəli gedə bilək.

Bundan əlavə, Pakistanın xeyrinə böyük lütfünü zə – düyü ixracına görə mən necə təşəkkür etməyə bilərəm. Heç bir gömrük rüsumu yoxdur, düyü ixracı rüsumdan tamamilə azad olunub. Azərbaycandan başqa, heç bir ölkə bunu etməyib. Məhz buna görə biz bu unikal əlaqələrdən bu qədər məmnunuq.

Zati-aliləri, mən daha bir neçə məqamı qeyd edərdim, lakin indi sözü Sizə verirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Əziz qardaşım Baş Nazir! İlk növbədə, dəvətə görə təşəkkür edirəm. Yenidən qardaş ölkə Pakistanda olmağa və Sizinlə fəal dialoqumuzu davam etdirməyə çox şadam. Biz beynəlxalq tədbirlər çərçivəsində, həmçinin ötən ilin iyununda Sizin Azərbaycana rəsmi səfəriniz zamanı dəfələrlə görüşmüşük. Sizin doğru olaraq qeyd etdiyiniz kimi, biz təxminən bir ay bundan əvvəl bir-birimizi Qurban bayramı münasibətilə təbrik edərkən bu səfərlə bağlı razılığa gəldik. Komandalarımız görüşə hazırlıq üçün gərgin və fəal şəkildə çalışdılar. O, yaxşı təşkil olunub. Biz əməkdaşlığımızın bir çox sahələrini əhatə edən 15 sənəd imzalayacağıq. Lakin Siz tamamilə haqlısınız, tərəfdaşlığımızın təməlini bizim qardaşlığımız, Pakistan və Azərbaycan xalqlarının bir-birinə münasibətdə qardaşlıq hissləri təşkil edir. Biz həmişə çətin zamanlarda bir-birimizin yanında

olmuşuq. Xatırlayırıq ki, 2020-ci ildə Vətən müharibəsi zamanı Pakistan öz bəyanatları ilə Azərbaycana açıq şəkildə siyasi dəstək verən ölkələrdən biri idi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü ilə bağlı mövqeyini birmənalı şəkildə ifadə edirdi. Bizim Cəmmu və Kəşmirə bağlı mövqemiz yaxşı məlumdur. Biz İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Təmas Qrupunun üzvləriyik. Biz Cəmmu və Kəşmir əhalisinin hüquqlarını və əlbəttə ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinin yerinə yetirilməsini qətiyyətlə dəstəkləyirik. Beləliklə, haqq sizin tərəfinizdədir, ədalət, beynəlxalq hüquq sizin tərəfinizdədir. Azərbaycan öz mövqeyini birmənalı şəkildə ifadə edən və öz mövqeyini müdafiə edən ölkələrdən biridir. Biz ikitərəfli formatın geniş gündəliyini hazırladıq. Sahələrdən biri investisiya imkanlarıdır. Bu gün bir qədər əvvəl görüşümüz zamanı müzakirə etdiyimiz kimi, biz Pakistanda investisiya layihələri ilə bağlı praktiki təklif görmək istəyirik. Komandalarımız, əlbəttə ki, bu gün bununla məşğul olacaqlar.

İMZALANMIŞ SƏNƏDLƏRİN MÜBADİLƏSİ MƏRASİMİ

İslamabad

11 iyul 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziri Məhəmməd Şahbaz Şərifin iştirakı ilə iyulun 11-də Azərbaycan ilə Pakistan arasında imzalanmış sənədlərin mübadiləsi mərasimi olmuşdur.

«Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi ilə Pakistan İslam Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi arasında konsulluq sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu Pakistanın Baş Nazir müavini, Xarici İşlər naziri Mohaməd İshaq Dar və Azərbaycanın Xarici İşlər nazirinin müavini Samir Şərifov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Pakistan İslam Respublikası Hökuməti arasında tranzit ticarət haqqında Saziş»i Pakistanın Kommersiya naziri Cam Kamal Xan və Azərbaycanın Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Pakistan İslam Respublikası Hökuməti arasında preferensial ticarət Sazişi»ni Pakistanın Kommersiya naziri Cam

Kamal Xan və Azərbaycanın İqtisadiyyat nazirinin müavini Sahib Məmmədov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Pakistan İslam Respublikasının Kommunikasiyalar və Özəlləşdirmə Nazirliyi arasında dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu Pakistanın Kommunikasiyalar və Özəlləşdirmə naziri Abdul Alim Xan və Azərbaycanın İqtisadiyyat nazirinin müavini Sahib Məmmədov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi ilə Pakistan İslam Respublikasının Hüquq və Ədliyyə Nazirliyi arasında Əməkdaşlıq Memorandumu»nu Pakistanın Hüquq və Ədliyyə naziri Azam Nazir Tarar və Azərbaycanın Müdafiə Sənayesi naziri Vüqar Mustafayev mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Pakistan İslam Respublikası Hökuməti arasında mineral ehtiyatlar və geologiya sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu Pakistanın Energetika naziri Musadik Masud Malik və Azərbaycanın Energetika naziri Pərviz Şahbazov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi ilə Pakistan İslam Respublikasının Milli İrs və Mədəniyyət İdarəsi arasında 2024–2029-cu illər üzrə mədəni mübadilə Proqramı»nu Pakistanın Milli İrs və Mədəniyyət naziri Ataullah Tarar və Azərbaycanın Xarici İşlər nazirinin müavini Samir Şərifov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə Pakistan İslam Respublikasının

İnformasiya Texnologiyaları və Telekommunikasiya Nazirliyi arasında informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu Pakistanın İnformasiya Texnologiyaları və Telekommunikasiya naziri Şaza Fatima Xavaca və Azərbaycanın Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri» Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti ilə Pakistan İslam Respublikasının «Pakistan Televiziya Korporasiyası» MMC arasında əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu»nu «Pakistan Televiziya Korporasiyası» MMC-nin sədri Şahera Şahid və Azərbaycanın Pakistandakı səfiri Xəzər Fərhadov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Pakistan İslam Respublikası Hökuməti arasında elmi və texnoloji əməkdaşlıq haqqında Saziş»i Pakistanın Elm və Texnologiya Nazirliyinin katibi Ali Tahir və Azərbaycanın Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Pakistan İslam Respublikası Hökuməti arasında turizm sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş»i Pakistanın Əyalətlərarası Əlaqələndirmə Nazirliyinin katibi Nadim İrşad Kayani və Azərbaycanın Müdafiə Sənayesi naziri Vüqar Mustafayev mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Pakistan İslam Respublikası Hökuməti arasında hava əlaqəsi haqqında Saziş»i Pakistanın Aviasiya Nazirliyinin

katibi Saif Ancum və Azərbaycanın Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev mübadilə etdilər.

«Bakı şəhəri (Azərbaycan Respublikası) ilə İslamabad şəhəri (Pakistan İslam Respublikası) arasında qarداşlaşma əlaqələrinin qurulması haqqında Anlaşma Memorandumu»nu İslamabad Paytaxt Korporasiyasının rəhbəri Muhammad Ali Randhava və Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi ilə Pakistan İslam Respublikasının Kiçik və Orta Sahibkarlığın İnkişafı İdarəsi arasında Anlaşma Memorandumu»nu Pakistanın Kiçik və Orta Sahibkarlığın İnkişafı İdarəsinin baş icraçı direktoru Sokrat Aman Rana və Azərbaycanın İqtisadiyyat nazirinin müavini Sahib Məmmədov mübadilə etdilər.

«Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu ilə Pakistan Ədəbiyyat Akademiyası arasında Anlaşma Memorandumu»nu Pakistanın Ədəbiyyat Akademiyasının sədri Naciba Arif və Azərbaycanın Pakistandakı səfiri Xəzər Fərhadov mübadilə etdilər.

QEYDLƏR

1. Mehriban Əliyeva, Mehriban Arif qızı (d.1964) – ictimai və siyasi xadim, fəlsəfə doktoru, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Prezident İlham Əliyevin həyat yoldaşı. 1988-ci ildə M.Seçenov adına 1-ci Moskva Dövlət Tibb İnstitutunu bitirmişdir. 1988–92-ci illərdə akademik M.Krasnovun rəhbərliyi altında Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda işləmişdir. 1995-ci ildə «Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları» xeyriyyə fondunu yaratmışdır. Fəaliyyətə başladığı ilk gündən fond milli mədəniyyətimizin inkişafı, təbliği, tanınması üçün xeyli işlər görmüşdür. 1996-cı ildə fond Azərbaycan mədəniyyətini xarici ölkələrdə geniş təbliğ etmək üçün 3 dildə – Azərbaycan, rus və ingilis dillərində çıxan «Azərbaycan–İrs» jurnalını təsis etmişdir. 2004-cü ildən Azərbaycan xalqının ümummilli liderinin zəngin irsinin öyrənilməsi, həmçinin Heydər Əliyevin milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə aşılamaq məqsədilə yaradılmış Heydər Əliyev Fonduna başçılıq edir.

Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev Fondu respublikanın bir çox şəhər, rayon və kəndlərində yeni məktəb binaları tikdirmiş və təmir etdirmişdir. Onun keçirdiyi xeyriyyə aksiyaları şəkər, talassemiya və anemiya xəstəliklərindən əziyyət çəkən Azərbaycan uşaqlarına yardım məqsədilə təşkil olunur.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpasına və aztəminatlı ailələrin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına daim diqqət göstərir.

Azərbaycanın şifahi xalq yaradıcılığı və musiqi irsinin qorunub saxlanılması və inkişaf etdirilməsi sahəsindəki yorulmaz işlərinə görə UNESCO və ISESCO-nun Xoşməramlı səfiri seçilmişdir.

Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, 2005–2017-ci illərdə isə Milli Məclisin üzvü olmuşdur. Mehriban Əliyeva ölkəmizdə təhsil sisteminin inkişafına, milli mədəni irsimizin qorunub saxlanılmasına və dünyada təbliğinə, xarici ölkələrdə xalqımızın müsbət imicinin möhkəmlənməsinə, genişmiqyaslı xeyriyyəçilik işlərinə xüsusi diqqət yetirir. 2015-ci ildə Bakıda keçirilmiş ilk Avropa oyunlarının Təşkilat Komitəsinin sədri olmuş, oyunların yüksək səviyyədə keçirilməsində müstəsna xidmətlərinə görə «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 5, 8, 164, 272.

2. Arzu Əliyeva, A r z u İ l h a m q ı z ı (d.1989) – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın qızı. Film prodüseri. – 5, 272.

3. Quliyev Anar, A n a r A d i l o ğ l u (d.1977) – mühəndis-iqtisadçı. 2009–2016-cı illərdə Nazirlər Kabineti yanında «İçərişəhər» Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu İdarəsində şöbə müdirinin müavini, şöbə müdiri, 2016–2018-ci illərdə Azərbaycan Respubli-

kasının Prezidenti yanında Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyində direktor müşaviri, aparat rəhbəri vəzifələrində işləyib. 2018-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin aparatının rəhbəri vəzifəsində çalışıb.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 19 iyun 2019-cu il tarixli Sərəncamı ilə Anar Adil oğlu Quliyev Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi sədrinin birinci müavini, 8 yanvar 2020-ci il tarixli Sərəncamı ilə isə sədri vəzifəsinə təyin edilib. Dövlət başçısının 16 may 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə «Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə» medalı ilə təltif olunub. – 5–11.

4. Ağdam – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Ağdam şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1150 km², əhalisi 202,2 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ağdam şəhəri və əksər kəndləri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyana-ta əsasən, 2020-ci il noyabrın 20-də Ağdam yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. Ermənistan silahlı qüvvələri Ağdamı boşaldıb Azərbaycan Respublikasına təhvil vermişdir. – 5, 7, 9, 18, 83, 88, 114, 187, 284.

5. Xankəndi – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Sahəsi 29,12 km², əhalisi 55 min nəfərdir. 1991-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

2023-cü ilin sentyabr ayında Azərbaycan Ordusunun həyata keçirdiyi antiterror əməliyyatlarından sonra 29 sentyabr 2023-cü ildə Azərbaycan polisi şəhərə nəzarəti bərpa etmişdir. 15 oktyabr 2023-cü ildə Azərbaycan Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Xankəndi şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağını qaldırmışdır. Zəfər Günü münasibətilə erməni separatçılarından birdəfəlik azad olunmuş Xankəndidə Qələbə paradı keçirilmişdir. – 5, 7, 8, 9, 245, 247, 250, 251.

6. Şuşa – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Ümumi sahəsi 289 km², əhalisi 32,8 min nəfərdir. Elmi ədəbiyyatda Şuşanın əsasının XVIII əsrin 50-ci illərinin əvvəllərində Qarabağ xanı Pənahəli xan Cavanşir tərəfindən qoyulması göstərilə də, tədqiqatlar Şuşanın qədim yaşayış məntəqəsi olduğunu qeyd edir. Qarabağ xanlığının mərkəzi olan Şuşa bir müddət Pənahəli xanın adı ilə Pənahabad adlandırılmışdır.

Şuşa 1813-cü il Gülüstan müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığının tərkibində Rusiyaya birləşdirildi. 1920-ci ilin martında erməni daşnaklarının Qarabağda törətdikləri qırğın nəticəsində Şuşanın bir hissəsi tamamilə yandırıldı və minlərlə günahsız insan qətlə yetirildi. Lakin iyun ayının əvvəlində müsavətçilər və türk generalı Nuru Paşa Şuşanı erməni qəsbkarlarından xilas etdi. 1923-cü il Azərbaycan MİK-nin dekretinə əsasən, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti təşkil olunduqda Şuşa muxtar vilayətin tərkibinə daxil edildi.

1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

Ali Baş Komandan İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə Müzəffər Azərbaycan Ordusu Şuşa şəhərini 8 noyabr 2020-ci ildə işğaldan azad etmişdir. – 5, 7, 8, 83, 87–89, 97, 111, 113–115, 132, 141, 150, 208, 252–257, 260–262, 265, 267, 269–274, 280, 281, 283, 284, 288, 290, 293–295, 297, 298, 300, 302, 310.

7. Gəncə – Azərbaycan Respublikasında əhalisinə görə Bakıdan sonra ikinci böyük şəhər. Gəncə şəhəri Kiçik Qafqazın şimal-şərqində, Gəncə–Qazax düzənliyində yerləşir. Sahəsi 298 km², əhalisi 360,4 min nəfərdir. – 7.

8. Laçın – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Laçın şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1835 km², əhalisi 79,9 min nəfərdir. Laçın rayonu 18 may 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyannaməyə əsasən, 1 dekabr 2020-ci ildə Laçın rayonu 28 il sonra yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. – 7, 246, 284, 285.

9. Xocalı soyqırımı – 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri və Xankəndidə yerləşən Rusiyanın 366-cı alayının əsgər və zabitləri Xocalıya hər tərəfdən hücum etmiş, şəhəri tamamilə yandırmış, 613 azərbaycanlı öldürülmüş, yüzlərlə şəhər sakini yaralanmış, itkin düşmüşdür. Faciəni qət-

liam kimi dünyanın 10-dan çox ölkəsi, həmçinin ABŞ-ın 22 ştatı tanımışdır. – 8.

10. Heydər Əliyev Fondu – qeyri-hökumət, qeyri-kommersiya təşkilatı. Rəsmi açılışı 10 may 2004-cü ildə olmuşdur. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti UNESCO və ISESCO-nun Xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevadır.

Fondun yaradılmasında məqsəd ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə ehtiramı ifadə etmək, Heydər Əliyev siyasi məfkurəsinin həmişəyaşar səciyyəsinə əks etdirmək, Heydər Əliyevin yaratdığı milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə daima aşılamaq olmuşdur.

Fondun prezidenti onun səlahiyyətli qanuni nümayəndəsidir. Fondun işinə bilavasitə rəhbərlik icraçı direktora aiddir. Fondun nəzdində Ekspert Şurası və digər qurumlar fəaliyyət göstərir. – 8, 218, 257, 272.

11. Dövlət Neft Fondu – 1999-cu ildə yaradılmışdır. Əsas fəaliyyəti neft və qaz ehtiyatlarına dair sənədlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının əldə etdiyi gəlirlərin toplanılmasını, səmərəli idarə edilməsini, gələcək nəsillər üçün saxlanılmasını təmin edən xüsusi məqsədli dövlət qurumudur. – 13.

12. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) – müasir dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatı. Qərargahı

Nyu Yorkda yerləşir. Əsas vəzifəsi beynəlxalq sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq və möhkəmlətmək, dövlətlər arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməkdir. BMT Nizamnaməsi 1945-ci il iyulun 26-da San-Fransisko Konfransında 50 dövlətin nümayəndəsi tərəfindən imzalanıb və 1945-ci il oktyabrın 24-də qüvvəyə minib. Hazırda BMT-yə 193 dövlət daxildir.

BMT-nin əsas orqanları Baş Assambleya, Təhlükəsizlik Şurası, İqtisadi və Sosial Şura, Qəyyumluq Şurası, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi və Katiblikdir. Azərbaycan Respublikası 1992-ci ildən BMT-nin üzvüdür. – 16, 18, 19, 40, 55, 72, 102, 105, 109, 121, 125, 127, 157, 182, 226, 228, 229, 245, 288, 292, 307, 308, 309.

13. COP29 – 2024-cü ildə Bakıda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişikliyi Konfransı. COP tədbirlərinin məqsədi dünyada karbon qazının miqdarını məhdudlaşdırmaqdır. – 16, 20, 24, 27, 29, 35–38, 40, 44–47, 50–52, 56, 59, 72, 73, 78, 81, 85, 88, 92, 99, 117, 121, 127, 129, 132, 133, 141, 142, 155–159, 168, 177, 182, 184, 189, 191, 196, 211, 218, 219, 226, 233, 235, 240, 264, 275, 285–288, 290, 292, 295, 297, 307.

14. Heydər Əliyev, H e y d ə r Ə l i r z a o ğ l u (1923–2003) – Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, xalqımızın ümummilli lideri, görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti (1993–2003), 2 dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı.

1964-cü ildə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi sədrinin müavini, 1967-ci ildə isə sədri vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin iyul (1969) plenumunda Heydər Əliyev MK-nın Büro üzvü, Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi seçilmişdir.

H.Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi ilk illərdən əhatəli iqtisadi konsepsiya hazırlanmış, yeni istehsal sahələri yaradılmış, Azərbaycanın iqtisadi potensialı güclənmişdir. H.Əliyevin respublikaya bilavasitə rəhbərlik etdiyi dövrdə (1969–82-ci illər) idarəetmə mexanizminin və metodlarının təkmilləşdirilməsi, əmək və ictimai-siyasi fəallığın artırılması, kənd təsərrüfatının inkişafında yüksək göstəricilər əldə edilməsi, azərbaycançılıq məfkurəsinin, milli ruhun, milli özünüdərkini yüksəlişi, müstəqil dövlətçilik ideyalarının güclənməsi və reallaşması üçün dəyərli işlər görülmüşdür.

H.Əliyev 1976-cı ildə Sov.İKP MK Siyasi Büro üzvlüyünə namizəd, 1982-ci ildə isə Siyasi Büro üzvü seçilmiş və eyni zamanda, SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin Birinci müavini təyin edilmişdir.

H.Əliyev Moskvada işlədiyi dövrdə də həmişə Azərbaycanı düşünmüş, onun taleyi ilə yaşamış, doğma respublikanın dünyada tanınması üçün əlindən gələni etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin 20 yanvarında sovet qoşunlarının Bakıda törətdiyi qanlı faciəni qətiyyətlə pisləmiş və Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyində kəskin bəyanatla çıxış etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin iyulunda Azərbaycana qayıtmış, əvvəlcə Bakıda, sonra isə Naxçıvanda yaşamışdır. O, 1991–93-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədr müavini olmuş, Ali Sovetin sessiyalarında fəal iştirak etmiş, Azərbaycanda mövcud ictimai-siyasi vəziyyəti həmişə obyektiv təhlil etmiş, mühüm prinsiplial fikirlər söyləmiş, keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin səbəblərini aşkara çıxarmış və təqsirkarların dəqiq ünvanını göstərmişdir. 1993-cü ilin may–iyununda dövlət böhranının, hakimiyyətsizliyin, başıpozuqluğun kulminasiya nöqtəsinə çatması ilə ölkədə vətəndaş müharibəsi və müstəqilliyin itirilməsi təhlükəsi yarandıqda Azərbaycan xalqı H.Əliyevin hakimiyyətə gətirilməsi tələbi ilə ayağa qalxdı və Azərbaycanın ozamankı dövlət rəhbərliyi onu rəsmən Bakıya dəvət etməyə məcbur oldu. H.Əliyev iyunun 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin Sədri seçildi, iyunun 24-də Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirməyə başladı.

1993-cü il oktyabrın 3-də ümumxalq səsverməsi nəticəsində H.Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. H.Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni həyatında böyük dönüş oldu, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Dövlətimizin xarici siyasəti, eləcə də dünyanın aparıcı dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları ilə əlaqələri milli maraqlara əsaslanan xətlə inkişaf etməyə başladı. Keçmiş Dağlıq Qarabağ mü-

naqişəsinin həllində ilk mərhələ kimi, cəbhə xəttində atəşkəs elan edilməsinə nail olundu. H.Əliyevin fəal diplomatiyası nəticəsində ATƏT-in Lissabon Sammitində (1996) bu beynəlxalq təşkilatın 54 üzvündən 53-ü (Ermənistandan başqa) Dağlıq Qarabağ probleminin həllində Azərbaycanın mənafeyinə uyğun prinsipləri açıq şəkildə müdafiə etdi.

1994-cü ilin sentyabrında Bakıda dünyanın aparıcı neft şirkətləri ilə «Əsrin müqaviləsi» adı almış mühüm müqavilələr bağlandı.

1999-cu ilin aprelinde GUÖAM birliyinin geniş bir məkanda yaranmasında H.Əliyevin önəmli xidməti olmuşdur.

H.Əliyevin «İnsan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında» fərmanı Azərbaycanın dünyaya və Avropaya inteqrasiyası prosesinin sürətləndirilməsinə geniş imkanlar yaratdı. Məhz bunun nəticəsində Azərbaycan 1996-cı ilin iyunundan Avropa Şurasına «Xüsusi qonaq» statusu almış, 2001-ci il yanvarın 25-də isə onun tamhüquqlü üzvü olmuşdur.

H.Əliyev 1998-ci il oktyabrın 11-də xalqın yüksək siyasi fəallığı şəraitində keçirilən seçkilərdə yekdilliklə yenidən Prezident seçildi.

H.Əliyev bir sıra beynəlxalq mükafatlara, o cümlədən Beynəlxalq Atatürk Sülh Mükafatına, müxtəlif ölkə universitetlərinin Fəxri doktoru və digər yüksək nüfuzlu fəxri adlara layiq görülmüşdür. – 17, 31, 71, 154, 165, 174, 104, 208, 241, 269, 287, 288.

15. «Qoşulmama Hərəkatı» – özlərini heç bir bloka tərəfdar olmadığını bildirmiş 120 dövlətin üzv olduğu,

digər 17 ölkənin və 10 beynəlxalq təşkilatın müşahidəçi statusunda birləşdikləri blok. 1961-ci ildə yaradılmışdır. Mənzil-qərarqahı Cakartadadır. Azərbaycan Respublikası 25–26 oktyabr 2019-cu il tarixində Bakı şəhərində Hərəkətin 18-ci dövlət və hökumət başçıları-nın Zirvə görüşünə ev sahibliyi etmişdir. Bakı Sammiti ilə Hərəkəta sədrlik 2019–2023-cü illər üzrə Azərbaycan Respublikasına keçmişdir. – 18, 37, 121, 127, 184, 195, 196, 219, 240, 286.

16. Haaqa Konvensiyası – hərbi konfliktlər zamanı mədəni dəyərlərin qorunması haqqında 1954-cü il Haaqa konfransında qəbul edilmiş Konvensiya. 133 ölkə bu Konvensiyanın incəsənət, tarixi abidələr, arxeoloji qazıntılar kimi daşınan və daşınmaz mədəni dəyərlərin müdafiə edilməsini iştirakçı dövlətlərin qarşısında vəzifə kimi qoyur. – 18.

17. Finlandiya, F i n l a n d i y a R e s p u b l i k a s ı – Avropanın şimalında Baltik dənizi sahilində dövlət. Sahəsi 338 min km², əhalisi 5,5 milyon nəfərdir. Finlandiya inzibati cəhətdən 12 ərazi vahidinə (lyaniya) bölünür. Finlandiya parlamentli respublikadır. Paytaxtı Helsinki şəhəridir. – 20.

18. İrakli Kobaxidze (d.1978) – Gürcüstan siyasətçisi və dövlət xadimi. 2016–2019-cu illərdə Gürcüstan Parlamentinin Sədri olmuşdur. 8 fevral 2024-cü ildən Gürcüstanın Baş Naziridir. – 21.

19. Gürcüstan – Cənubi Qafqazın mərkəzi və qərb hissəsində dövlət. Sahəsi 69,7 min km², əhalisi 3,7 mil-

yon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Tbilisi şəhəridir. – 21, 22, 55, 304.

20. Litva, L i t v a R e s p u b l i k a s ı – Avropada, Baltik dənizinin şərq sahilində dövlət. Şimalda Latviya, cənub-şərqdə Belarus, cənub-qərbdə Polşa və Rusiyanın Kalininqrad bölgəsilə həmsərhəddir. Ərazisi 65 min km², əhalisi 2,8 milyon nəfərdir. Ölkəni Prezident idarə edir. Paytaxtı Vilnus şəhəridir. – 23.

21. Gitanas Nauseda (d.1964) – Litva dövlət xadimi və siyasətçisi. 2019-cu ildən Litva Respublikasının Prezidentidir. – 23.

22. Vyetnam, V y e t n a m S o s i a l i s t R e s p u b l i k a s ı – Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 331,2 min km², əhalisi 100,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 50 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Hanoy şəhəridir. – 26.

23. Avropa İttifaqı (Aİ) – Avropa dövlətlərinin ən iri inteqrasiya birliyi. Avropa İttifaqına 27 dövlət daxildir.

Avropa İttifaqının yaradılması haqqında müqavilə 1993-cü ildə Maastrixtdə imzalanmışdır. Aİ azadlıq, demokratiya, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət, həmçinin hüququn aliliyi prinsiplərinə – üzv dövlətlər üçün ümumi olan prinsiplərə əsaslanır.

Aİ Avropada iqtisadi inteqrasiyanın daha da inkişaf etmiş formasıdır. İqtisadi və valyuta ittifaqı 1999-cu ildən fəaliyyətə başlamış və vahid valyuta – avro dövrüyyəyə buraxılmışdır. Aİ üzvləri yalnız Avropa dövlətləri ola bilər. Azərbaycan Respublikası Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq edir. Təşkilatın mənzil-qərargahı Brüsseldə yerləşir. – 27, 37, 54, 55, 103–107, 109, 117, 192, 294.

24. Böyük Britaniya, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı – Qərbi Avropada dövlət. Böyük Britaniya adası, İrlandiya adasının şimal-şərq hissəsi, Anqlsi, Uayt, Normand, Orkney, Hebrid, Şetlend adaları və bir sıra kiçik adalardan ibarətdir. Sahəsi 244,1 min km², əhalisi 65,6 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən qraflıqlara və qraflıq hüququnda olan şəhərlərə bölünür. Böyük Britaniya parlamentli monarxiyadır. Paytaxtı London şəhəridir. – 28, 142, 275.

25. «Əsrin müqaviləsi» – 1994-cü il sentyabrın 20-də Bakıda «Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda «Azəri», «Çıraq» yataqlarının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənməsi və hasil olunan neftin pay şəklində bölüşdürülməsi» haqqında dünyanın 13 ən iri neft şirkəti ilə bağlanmış müqavilə. – 29, 32, 71.

26. SOCAR, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) – Azərbaycan Respublikası ərazisində neft sərvətlərindən istifadəni vahid siyasət əsasında həyata keçirən, neft sənayesi-

nin idarəetmə strukturunu təkmilləşdirən, yanacaq-enerji kompleksinin inkişafını təmin edən şirkət. Respublikanın bütün ərazisində (quru və dənizdə) neft və qaz yataqlarının axtarışı, kəşfiyyatı və işlənməsi, emalı və nəqli, həmçinin onlardan alınan məhsulların daxili və xarici bazarlarda satışı ilə məşğul olur. 1992-ci ildə «Azərneft» Dövlət Konserninin və «Azərneft-kimyə» İstehsalat Birliyinin bazasında yaradılmışdır. ARDNŞ Azərbaycan Respublikasının təmsilçisi kimi, dünyanın tanınmış neft şirkətləri ilə «Həsilatın Pay Bölgüsü» Sazişi üzrə 30-a qədər neft müqaviləsi imzalamışdır.

ARDNŞ 2008-ci ildən mühasibat hesablarının beynəlxalq standartlarına keçmişdir. – 30, 40, 44, 47, 65, 70, 74, 75, 76.

27. Rusiya, R u s i y a F e d e r a s i y a s ı – Avropanın şərqində, Asiyanın şimalında dövlət. Sahəsi 17,125 milyon km², əhalisi 146,5 milyon nəfərdir. Rusiya Federasiyasına 22 respublika, 9 diyar, 46 vilayət, federal əhəmiyyətli Moskva və Sankt-Peterburq şəhərləri, 4 muxtar vilayət və mahal daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Dövlət Duması və Federasiya Şurasıdır. Paytaxtı Moskva şəhəridir. – 31, 54, 69, 70, 135, 160, 204–207, 242.

28. Birinci Qarabağ müharibəsi – keçən əsrin 80-ci illərinin sonlarından 1994-cü ilin mayına kimi cənub-qərbi Azərbaycanda yerləşən Qarabağ bölgəsinə Ermənistanın hücumu ilə Azərbaycan və Ermənistan

arasında baş vermiş ərazi münaqişəsi. Tərəflər arasında genişmiqyaslı döyüşlər əsasən 1992-ci ildə başlanmışdır. Ordumuz Qarabağın bir sıra ərazilərini erməni separatçılarından azad etmişdir. 1994-cü ilin mayında atəşkəs əldə olunmuşdur. Münaqişənin ATƏT-in prinsipləri əsasında sülh yolu ilə danışıqlar vasitəsilə həlli üçün isə ATƏT-in Minsk qrupu yaradılmışdır. Müharibə nəticəsində 1 milyondan artıq azərbaycanlı öz doğma torpağında qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüş, keçmiş Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonları isə işğal olunmuşdur. Müharibə zamanı Ermənistan silahlı qüvvələri minlərlə hərbi cinayət törətmiş, beynəlxalq hüququn bütün norma və prinsiplərini kobudcasına pozmuş, atəşkəs elan olunduqdan sonra belə, Azərbaycan tərəfinin hərbi bölmələrini və dinc insanları mütəmadi olaraq atəşə tutmuş, işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarında etnik, milli və mədəni təmizləmə və ekoloji terror, eləcə də qanunsuz məskunlaşma işləri aparmışdır. – 31, 259, 291.

29. bp – dünyanın ən iri neft şirkətlərindən biri. 1909-cu ildən bir çox ölkələrdə neftin kəşfiyyatı, çıxarılması, emalı və satışı ilə məşğuldur. 1994-cü ildən Azərbaycanda fəaliyyət göstərir. – 32, 65, 168, 275.

30. Amerika Birləşmiş Ştatları (ABŞ) – Şimali Amerikada dövlət. Şimaldan Kanada, cənubdan Meksika, şərqdən Atlantik okeanı və qərbdən Sakit okeanla əhatə olunur. Sahəsi 9,5 milyon km², əhalisi 333,3 mil-

yon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 50 ştat və Kolumbiya federal paytaxt dairəsinə bölünür. Ali qanunvericilik orqanı ikipalatalı (Nümayəndələr Palatası və Senat) ABŞ Konqresidir. Dövlət başçısı Prezidentdir. Paytaxtı Vaşinqton şəhəridir. – 32, 52, 53, 67, 93, 109, 162, 163, 169, 202, 235, 236, 237, 285, 296.

31. «Şahdəniz» yatağı – Xəzərin Azərbaycan sektorunda yerləşən dünyanın ən iri qaz-kondensat yataqlarından biri. 1999-cu ildə kəşf olunub. Bakıdan 70 kilometr cənub-şərqdə, suyun dərinliyinin 50–500 m arasında dəyişdiyi Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşir. 1999-cu ilin iyunundan bu günə ehtiyatları 1,2 trilyon kubmetr qaz və 240 milyon ton qaz-kondensatdan ibarət olan nəhəng «Şahdəniz» yatağının kəşf edilməsi və «Şahdəniz» qaz layihəsinin uğurla həyata keçirilməsi Azərbaycanı dünyaya qaz ixrac edən ölkə kimi tanıdıb. – 33, 37, 74.

32. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri (BƏƏ) – Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 83,6 min km², əhalisi 10,2 milyon nəfərdir. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin tərkibinə 7 əmirlik daxildir. Ali orqanı Federal Milli Şuradır ki, Prezidenti 5 il müddətinə seçir. Paytaxtı Əbu-Dabi şəhəridir. – 33, 35, 44, 45, 46, 58, 64, 67, 68, 77, 78, 81, 241, 242.

33. «Cənub Qaz Dəhlizi» – Azərbaycanda hasil olunan enerjidaşıyıcılarını Gürcüstan və Türkiyə vasitəsilə qərb bazarlarına nəql edir. – 33, 43, 54, 235.

34. Avropa Komissiyası (AK) – Avropa İttifaqının (Aİ) dövlət strukturundan üstün siyasi institutlarından biri, ümumi idarəetmə orqanı. 1958-ci ildə Avropa iqtisadi inteqrasiya təşkilatları çərçivəsində yaradılmışdır.

Komissiya Avropa komissarlarından, sədrdən, sədrin 2 müavinindən və üzvlərdən ibarətdir. Avropa İttifaqına hər bir üzv dövlət Avropa Komissiyasında 1 yerə malikdir.

Avropa Komissiyasının hazırladığı aktların və qərarların layihələri kitab formasında dərc olunur və geniş müzakirəyə təqdim edilir. Avropa Komissiyası Avropa İttifaqının büdcə layihəsini hazırlayır və onun yerinə yetirilməsini təmin edir. – 33, 54.

35. Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonları – 7 iyul 2021-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin «Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında» Fərmanına əsasən yaradılmışdır. Qarabağ iqtisadi rayonuna Ağdam, Şuşa, Füzuli, Tərtər, Ağcabədi və Bərdə rayonları, yeni yaradılmış Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna isə işğaldan azad olunmuş Zəngilan, Qubadlı, Cəbrayıl, Laçın və Kəlbəcər rayonları daxil edilmişdir. – 34, 35, 82, 89, 258, 259, 260, 284.

36. Türkiyə, T ü r k i y ə R e s p u b l i k a s ı – Qərbi Asiyada və Avropanın cənub-şərqində dövlət. Sahəsi 783,5 min km², əhalisi 85,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 81 ilə (vilayətə) bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı Türkiyə Bö-

yük Millət Məclisidir. Paytaxtı Ankara şəhəridir. – 38–43, 69, 70, 74, 75, 76, 86, 89, 92, 94, 96, 101, 102, 108, 122, 138–141, 231, 232, 233, 241, 242, 257, 267, 268, 279, 281, 284, 290, 292, 300, 303, 304, 310.

37. Ərdoğan Rəcəb Tayyib (d.1954) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. 1980-ci ildən siyasi fəaliyyətə başlayıb. 1994-cü ilin martında İstanbul Böyük Şəhər Bələdiyyəsinin sədri olmuşdur, Ədalət və İnkişaf Partiyasının lideridir.

2002-ci ildə keçirilən növbədənənar seçkilər nəticəsində Ədalət və İnkişaf Partiyası təkbaşına hakimiyyətə gəlmək imkanı əldə etdi və Rəcəb Tayyib Ərdoğan TBMM-də Türkiyənin Baş Naziri oldu. 2014-cü ildən Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidentidir. İkinci Qarabağ savaşında Azərbaycana böyük mənəvi dəstək vermişdir. Azərbaycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 38, 40, 94, 138, 139, 140, 141, 231, 233, 241, 267, 284.

38. Bakı–Tbilisi–Ceyhan – 1998-ci il oktyabrın 29-da Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, Qazaxıstan, Özbəkistan prezidentləri və ABŞ-ın Enerji naziri Bakı–Tbilisi–Ceyhan marşrutunu müdafiə edən «Ankara Bəyannaməsi»ni imzalamışlar. Uzunluğu 1768 km olan Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri 2006-cı ildə istifadəyə verilmişdir. – 38, 43, 66, 70.

39. Bakı–Tbilisi–Ərzurum – «Cənubi Qafqaz» qaz kəməri. Rəsmən 2007-ci ildə istifadəyə veril-

mişdir. Kəmərin uzunluğu 970 km-dir (442 km Azərbaycandan, 248 km Gürcüstandan, 280 km isə Türkiyə ərazisindən keçir). Kəməre qaz «Şahdəniz»dən ötürülür. – 38.

40. TANAP – Trans-Anadolu qaz boru kəməri. Kəmər 2018-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Kəmərin uzunluğu 2000 km-dir. Borudan ildə təxminən 16 milyard m³ qaz ötürülməsi nəzərdə tutulur. Qaz Türkiyə – Bolqarıstan və Türkiyə – Yunanıstan sərhədindən Avropa ölkələrinə nəql edilir. – 38.

41. Türk Dövlətləri Təşkilatı – 3 oktyabr 2009-cu ildə Naxçıvanda imzalanan Naxçıvan müqaviləsi ilə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə arasında qurulmuş beynəlxalq təşkilat. 2019-cu ildə Özbəkistan da təşkilata üzv olmuşdur. – 39, 84, 87, 93, 95, 97, 99, 110, 111, 140, 150, 151, 187, 210, 211, 262, 263, 264, 280, 281, 282, 284, 286, 289, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301–306, 309–311.

42. İpək yolu, b ö y ü k İ p ə k y o l u – beynəlxalq tarixi tranzit ticarət yolu. Eramızdan əvvəl II əsrin sonlarından eramızın XVI əsrinədək fəaliyyət göstərmiş, Çindən Şimali Afrika və İspaniyaya qədər uzanaraq, ayrı-ayrı qolları ilə o zaman dünyanın məlum olan, demək olar ki, bütün ölkələrini birləşdirmişdir.

Əlverişli coğrafi mövqedə yerləşməsi və zəngin maddi sərvətlərə malik olması sayəsində Azərbaycan qədim zamanlardan dünya ölkələri arasında iqtisadi və mədəni əlaqələrdə mühüm yer tutmuşdur.

XX əsrin sonunda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin böyük İpək yolunun yenidən dirçəldilməsi ideyasını irəli sürməsi bütün dünyada, xüsusilə də böyük İpək yolunun üstündə yerləşən ölkələrdə ciddi maraqla qarşılandı. Bu məqsədlə 1998-ci ilin sentyabrında Bakıda 33 dövlətin və Avropa İttifaqının iştirakı ilə beynəlxalq konfrans keçirildi, TRASEKA proqramı çərçivəsində nəzərdə tutulan Asiya–Qafqaz–Avropa ticarət dəhlizinin – böyük İpək yolunun bərpasının və onun imkanlarından hamılıqla bəhrələnməyin vacibliyi qeyd olundu. – 39, 69.

43. Bakı–Tbilisi–Qars – Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyəni dəmir yolu ilə birləşdirən nəqliyyat dəhlizi. 30 oktyabr 2017-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Yolun uzunluğu 826 km-dir. – 39, 122, 140, 217, 239, 285, 297, 304.

44. Naxçıvan – Azərbaycan Respublikasında şəhər, Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı. Sahəsi 35 km², əhalisi 95 min nəfərdir. Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. Müasir Naxçıvan Antik və orta əsr şəhər yerinin xarabalıqları üzərində yerləşmişdir. E.ə. IX–VI əsrlərdə qədim Manna və Midiyanın, eramızın əvvəllərində Albaniyanın, IV əsrdən Sasanilərin tərkibində olmuşdur. 654-cü ildə isə Naxçıvanı ərəblər işğal etmişlər. Atabəylər dövlətinin (1136–1225) paytaxtlarından biri olmuşdur. 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinə qədər müxtəlif dövlətlərin nüfuz dairəsində olmuş, məhz bu ildən Rusiya

---

imperiyasına birləşdirilmiş və qəza mərkəzinə çevrilmişdir. 1924-cü il fevralın 9-da Naxçıvan MSSR təşkil ediləndən muxtar respublikanın paytaxtıdır. – 39, 43, 75, 80, 111, 146.

45. Cozef Bayden (d.1942) – Amerika siyasətçisi və dövlət xadimi. ABŞ Demokrat Partiyasının üzvü, Amerika Birləşmiş Ştatlarının 46-cı Prezidentidir. – 52, 53, 235.

46. Rumniya – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqan isə ikipalatalı parlamentdir. Ərazisi 238,3 min km², əhalisinin sayı 19 milyon nəfərdir. Paytaxtı Buxarest şəhəridir. – 55.

47. Macarıstan – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 93 min km², əhalisi 9,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Dövlət Şurasıdır. Paytaxtı Budapeşt şəhəridir. – 55, 86, 88, 93, 102–107, 281, 293, 300, 309.

48. OPEC+ – neft ixrac edən ölkələr təşkilatı. 1960-cı ildə yaradılmışdır. Tərkibinə İran, Venesuela, Küveyt, Səudiyyə Ərəbistanı, Əlcəzair, Nigeriya, Ekvador, Qabon, Anqola, İraq, Konqo, Liviya, BƏƏ, Ekvatorial Qvineya daxildir. Mənzil-qərar-gahı Vyanada yerləşir. – 56, 57, 58, 59, 60.

49. Pərviz Şahbazov, P ə r v i z O q t a y o ğ l u (d.1969) – mühəndis, diplomat. 1998–2001-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Avstriyadakı səfirli-

yində müşavir, 2005-ci ildə ATƏT-in Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Forumunun sədri, 2005–2016-cı illərdə Azərbaycanın Almaniyada səfiri olmuşdur. 2017-ci ildən isə Azərbaycan Respublikasının Energetika naziridir. – 57, 123, 324.

50. Çin, Ç i n X a l q R e s p u b l i k a s ı – Mərkəzi və Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 9,6 milyon km², əhalisi 1,4 milyard nəfərdir. İnzibati cəhətdən 22 əyalətə (Tayvansız), 5 muxtar rayona və mərkəz tabeliyində olan 3 şəhərə (Pekin, Şanxay, Tyantszin) bölünür. Ali dövlət hakimiyyəti orqanı Ümumçin Xalq Nümayəndələri Məclisidir. Dövlət başçısı Çin Xalq Respublikasının Sədridir. Paytaxtı Pekin şəhəridir. – 66, 214–230, 242, 303, 304.

51. Özbəkistan, Özbəkistan Respublikası – Orta Asiyanın mərkəzində dövlət. Sahəsi 448,8 min km², əhalisi 37 milyon nəfərdir. Özbəkistanın tərkibinə Qaraqalpaqıstan Muxtar Respublikası və 12 vilayət daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Daşkənd şəhəridir. – 67, 86, 88, 90, 91, 93, 114, 203, 241, 242, 269, 271, 272, 274, 281, 288, 289, 290, 300, 304, 305, 310.

52. İtaliya, İ t a l i y a R e s p u b l i k a s ı – Avropanın cənubunda dövlət. Ərazisinə Alp dağlarının qərb yamaqları, Padan düzənliyi, Apennin yarımadası, Siciliya və Sardiniya adaları daxildir. Sahəsi 301,3 min km², əhalisi 58,8 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 20 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezi-

dentdir. Paytaxtı Roma şəhəridir. – 67, 116, 117, 174, 176, 177, 178, 257.

53. Səudiyyə Ərəbistanı, Səudiyyə Ərəbistanı Kralı – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 2,15 milyon km², əhalisi 34,2 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə bölünür.

Səudiyyə Ərəbistanı mütləq teokratik monarxiyadır. Dövlət başçısı Kraldır. Ölkədə bütün hakimiyyət Krala məxsusdur. İcra orqanı Nazirlər Şurasıdır, Şurani Kral təyin və həm də başçılıq edir. Hökumətin nəzdində Məşvərət Şurası vardır. Müsəlmanların 2 müqəddəs şəhəri Məkkə və Mədinə Səudiyyə Ərəbistanında yerləşir. Paytaxtı Ər-Riyad şəhəridir. – 68, 242.

54. Qazaxıstan, Qazaxıstan Respublikası – Avrasiyanın mərkəzi hissəsində dövlət. Sahəsi 2,7 milyon km², əhalisi 20 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Astana şəhəridir. – 69, 86, 88, 97–100, 102, 114, 203, 208–213, 234, 238, 241, 242, 244, 281, 286, 299, 300, 305, 308, 310.

55. Almaniya, Almaniya Federativ Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 357 min km², əhalisi 84,4 milyon nəfərdir. AFR tərkibində 16 ərazisi olan federasiyadır. Dövlət başçısı Prezident, hökumət başçısı Federal Kanslerdir. Ali qanunverici hakimiyyət orqanı parlamentdən – Bundestaq və Bundesratdan ibarətdir. Paytaxtı Berlin şəhəridir. – 69, 267, 279.

56. İraq, İraq Respublikası – Qərbi Asiyada dövlət. Şimalda Türkiyə, şərqdə İran, cənubda Səudiyyə Ərəbistanı və Küveyt, qərbdə isə Suriya və İordaniya ilə həmsərhəddir. Ərazisi 437 km², əhalisi 46,4 milyon nəfərdir. Paytaxtı Bağdad şəhəridir. – 70.

57. Əfqanıstan, Əfqanıstan İslam Əmirliyi – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 652,8 min km², əhalisi 40 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 34 vilayətə bölünür. Paytaxtı Kabil şəhəridir. – 70, 93, 242.

58. «Azəri-Çıraq-Günəşli» – Xəzərin Azərbaycan sektorunda ən iri neft yataqları bloku. Bakıdan təxminən 120 km şərqdə yerləşən bu yataqlar Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti adından *bp* şirkəti tərəfindən işlənir. – 70.

59. İran, İran İslam Respublikası – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 1,65 milyon km², əhalisi 81 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 24 ostanaya bölünür. Ali qanunverici orqanı 4 il müddətinə seçilən Xalq Şurası Məclisidir. Hökuməti Baş Nazir təşkil, Prezident isə təsdiq edir. Paytaxtı Tehran şəhəridir. – 79, 80, 242, 277, 312, 313.

60. İbrahim Rəisi (1960–2024) – İran siyasətçisi və dövlət xadimi. 2021–2024-cü illərdə İran İslam Respublikasının Prezidenti olmuşdur. – 79, 80.

61. Zəngilan – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi

707 km², əhalisi 42 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

20 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 80, 199, 246, 284.

62. Qırğız Respublikası – Orta Asiyanın şimal-şərqində dövlət. Sahəsi 200 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 7 vilayət və 40 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Bişkek şəhəridir. – 83, 84, 113, 114, 115, 186–189, 242, 269, 272, 274, 281, 284, 287, 288, 300, 304, 310.

63. Sadır Japarov (d.1968) – qırğız siyasətçisi və dövlət xadimi. 2021-ci ildən Qırğız Respublikasının Prezidentidir. – 83, 113, 114, 186, 188, 269, 272, 274, 281, 287, 300, 310.

64. Füzuli – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1386 km², əhalisi 144 min nəfərdir. 1993-cü ildə ərazisinin bir hissəsi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

27 sentyabr 2020-ci il tarixindən etibarən Azərbaycan Ordusu tərəfindən keçirilmiş əks-hücum əməliyyatı nəticəsində rayonun kəndləri, 17 oktyabr tarixində isə Füzuli şəhəri işğaldan tam azad edilmişdir. – 88, 100, 114, 246, 284.

65. Cəbrayıl – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi

1050 km², əhalisi 80,8 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.

4 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 88, 284.

66. Şavkat Mirziyoyev (d.1957) – Özbəkistanın dövlət və siyasi xadimi. 2003–2006-cı illərdə Özbəkistan Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. 2016-cı ildən Özbəkistan Respublikasının Prezidentidir. – 91, 203, 241, 269, 271, 272, 274, 281, 288, 289, 300, 310.

67. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası (BMT TŞ) – BMT-nin daimi fəaliyyət göstərən mühüm orqanı. BMT Nizamnaməsinə görə, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasında əsas məsuliyyət daşıyır. 15 üzvü var: 5 daimi (Çin, Fransa, Rusiya, Böyük Britaniya, ABŞ), 10 üzvü isə 2 il müddətinə seçilir. Şuranın hər bir üzvü 1 səsə malikdir. Prosedura məsələlərinə dair qərarlar Şuranın 9 üzvü səs verdikdə qəbul olunmuş sayılır.

Dövlətimizin apardığı uğurlu xarici siyasət nəticəsində Azərbaycan 24 oktyabr 2011-ci ildə BMT Təhlükəsizlik Şurasına qeyri-daimi üzv qəbul olunmuşdur. – 95, 105, 191, 192, 240, 308, 320, 322.

68. Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı (ATƏT) – 57 üzv, 11 əməkdaşlıq üzvrə tərəfdaş dövlətlə dünyanın ən böyük regional təşkilatıdır. Əsası 1973-cü ilin iyulunda Helsinkidə qoyulmuşdur. Burada Avropanın 33 dövlətinin, həmçinin ABŞ və Kanadanın

dövlət və hökumət rəhbərləri iştirak edir. ATƏT «soyuz müharibə»nin qurtarmasından sonra Ümumavropa təhlükəsizlik sistemini formalaşdıran, yeni Avropanın siyasi və iqtisadi həyatının sivil birgəyaşayış qaydalarını müəyyən edən, dövlətlərarası münasibətləri rəqiblik və münaqişə yolundan əməkdaşlıq və qarşılıqlı mənafe istiqamətlərinə yönəldən bir təşkilat funksiyasını icra edir.

Azərbaycan 1992-ci ildən ATƏT-in üzvüdür və 1993-cü ilin ikinci yarısından ATƏT-in Zirvə görüşlərində Azərbaycan nümayəndə heyəti fəal iştirak edir. – 96, 101, 105, 163.

69. İkinci Qarabağ müharibəsi – Azərbaycan Silahlı Qüvvələri və Ermənistan silahlı qüvvələri arasında atəşkəsdən sonra müşahidə olunan ən gərgin döyüşlər. Tarixə «Vətən müharibəsi», «Dəmir yumruq» əməliyyatı kimi daxil olan döyüşlər Azərbaycanın inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. Qarşıdurmalar 27 sentyabr 2020-ci il səhər saatlarında başlamışdır. Rusiyanın vasitəçiliyi ilə həm Ermənistan, həm də Azərbaycan tərəfindən qəbul edilmiş humanitar atəşkəs rəsmi olaraq 10 oktyabr tarixində qüvvəyə minsə də, Ermənistan silahlı qüvvələri atəşkəsi yəni-dən pozmuşdur. Döyüşlər zamanı Azərbaycan Ordusu Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə işğal altındakı torpaqlar uğrunda qəhrəmancasına mübarizə aparmış və qələbə qazanmışdır. 44 günlük müharibə ərzində 4 oktyabrda Cəbrayıl, 17 oktyabrda Füzuli, 20 oktyabrda Zəngilan, 25 oktyabrda Qubadlı, 8 noyabrda isə Şuşa şə-

həri işğaldan azad edilmişdir. Şuşa şəhərinin azad edilməsi ilə Ermənistan silahlı qüvvələrinə ciddi zərbə vurulmuş, bununla da məğlubiyyətə məcbur edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Rusiya Federasiyasının Prezidenti və Ermənistanın baş naziri arasında imzalanmış müqaviləyə əsasən, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Bakı vaxtı ilə saat 00:00-dan etibarən keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişə zonasında atəşin və hərbi əməliyyatların tam dayandırılması, 1 dekabr 2020-ci il tarixinədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisindən çıxarılması razılaşdırılmışdır. Bu müqaviləyə əsasən, işğal altındakı digər ərazilər Azərbaycana qaytarılmış, döyüşlər Azərbaycan tərəfinin inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. – 96, 105, 259, 283.

70. Şuşa Bəyannaməsi – 2021-ci il iyunun 15-də Şuşada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan tərəfindən Şuşa şəhərində imzalanmış bəyannamə. – 97, 151, 268, 284.

71. Kasım-Jomart Tokayev (d.1953) – Qazaxıstan siyasətçisi və dövlət xadimi. 2013–2019-cu illərdə Qazaxıstan Senatının Sədri olmuşdur. 2019-cu ildən Qazaxıstan Respublikasının Prezidentidir. – 98, 99, 100, 203, 208, 209, 211, 234, 238, 241, 281, 286, 299, 300, 310.

72. Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı (ŞƏT) – Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı, həmçinin Şanxay Paktı kimi

tanınan transkontinental siyasi, iqtisadi, təhlükəsizlik və hərbi ittifaq. Coğrafi əhatə dairəsi və əhalisi baxımından dünyanın ən böyük regional təşkilatlarından biridir. Ali qanunverici orqanı ildə bir dəfə toplanan Dövlət Başçıları Şurasıdır. – 99, 203, 208, 209, 211, 217, 219, 220, 230, 234, 238–244.

73. Mirzə Uluqbəy, U l u q b ə y M ə h ə m m ə d T a r a ğ a y (1394–1449) – özbək astronomu, riyaziyyatçısı, Əmir Teymurun nəvəsi. 1409-cu ildə Səmərqənd hakimi elan edilmiş, atası Şahruxun ölümündən (1447) sonra Teymurçilər sülaləsinin başçısı olmuşdur. Hələ gəncliyindən elmlə maraqlanmış, ensiklopedik biliyə malik olmuşdur. Onun yaratdığı Uluqbəy rəsədxanasında tərtib edilmiş ulduz kataloqu dünyada ən yaxşı kataloq olmuş, Oksfordda (1665) nəşr edilmişdir. – 100, 115.

74. Viktor Orban (d.1963) – Macarıstanın siyasi və dövlət xadimi. 1998–2002-ci illərdə Macarıstanın Baş Naziri olmuşdur. 2010-cu ildən yenidən Macarıstanın Baş Naziridir. – 103, 107, 281, 293, 294, 300.

75. NATO (Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı) – hərbi-siyasi ittifaq. 1949-cu il aprelin 4-də Vaşinqtonda ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Belçika, Niderland, Lüksemburq, Kanada, İtaliya, Portuqaliya, Norveç, Danimarka və İslandiyanın imzaladıqları Şimali Atlantika müqaviləsi əsasında yaradılmışdır. 1952-ci ildə Yunanıstan və Türkiyə, 1955-ci ildə Al-

maniya Federativ Respublikası, 1982-ci ildə İspaniya NATO-ya qoşulmuşlar. Varşava Müqaviləsi Təşkilatı dağıldıqdan (1991) sonra əvvəllər sosialist ölkələri düşərgəsinə daxil olmuş ölkələrin bir qismi NATO-ya üzvlüyə qəbul edilmiş, digər qismi isə ilkin mərhələ kimi, NATO-nun «Sülh naminə tərəfdaşlıq» Proqramına qoşulmuşdur. Ali orqanı NATO Şurasının ses-siyasıdır. Mənzil-qərargahı Brüsseldə yerləşir. – 106.

76. Ersin Tatar (d.1960) – türk siyasətçisi. 2020-ci ildən Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidentidir. – 108, 110, 112, 265, 266, 281, 293, 294, 300.

77. TÜRKSOY (Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı) – türk ölkələrinin mədəniyyət sahələrini birləşdirən beynəlxalq təşkilat. TÜRKSOY-un yaradılması və fəaliyyət prinsipləri haqqında müqavilə həmin ölkələrin Mədəniyyət nazirləri tərəfindən 1993-cü il iyulun 12-də Qazaxıstan Respublikasının keçmiş paytaxtı Almatı şəhərində imzalanmışdır. Təşkilatın Nizamnaməsinə görə o, türkdilli dövlətlərin Mədəniyyət nazirlərinin Daimi Şurasının qərarlarına əsasən fəaliyyət göstərir. TÜRKSOY-un əsas üzvləri Qazaxıstan, Türkiyə, Azərbaycan, Özbəkistan, Qırğızıstan və Türkmənistandır. Qalan 8 üzv isə əsasən müşahidəçi qismində iştirak edir. – 112, 283, 309.

78. Sercio Mattarella (d.1941) – İtaliya siyasətçisi və dövlət xadimi. 2015-ci ildən İtaliya Respublikasının Prezidentidir.

Azərbaycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 116, 117.

79. Azərbaycan Diplomatik Akademiyası (ADA Universiteti) – beynəlxalq münasibətlər və diplomatiya, biznes administrasiyası, enerjinin idarə edilməsi və ətraf mühit kimi sahələr üzrə mütəxəssis hazırlayır. 2006-cı ildə təsis edilmişdir. ADA-nın fəaliyyəti bakalavr, magistr, xarici siyasət proqramı, doktorantlara dəstək proqramı – doktoranturada təhsil alan gənc alimlərə elmi işləri üçün qrantlar ayırmaqdır. Dərslər ingilis dilində aparılır. ADA-da dünyanın 16 aparıcı institutundan cəlb edilmiş professor-müəllim heyəti çalışır. – 117.

80. Misir, Misir Ərəb Respublikası – Afrikanın şimal-şərqində və Asiyanın Sinay yarımadasında dövlət. Sahəsi 1 milyon km², əhalisi 106,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Qahirə şəhəridir. – 118–128, 130, 131, 133, 134, 242.

81. Əbdülfəttah əs-Sisi (d.1954) – Misirin siyasi və hərbi xadimi. 2014-cü ildən Misir Ərəb Respublikasının Prezidentidir. – 119, 120, 121, 123, 125, 127, 130.

82. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) – 1969–2011-ci illərdə İslam Konfransı Təşkilatı adlanırdı. Müsəlman ölkələrinin çoxunu birləşdirir. Nizamnaməsinə görə

İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəaliyyəti müsəlmanların həmrəyliyinin möhkəmlənməsinə, üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığa yönəlmişdir. İqamətgahı Ciddədə yerləşir. Azərbaycan 1991-ci ildən İƏT-in üzvüdür. – 121, 127.

83. Ceyhun Bayramov, Ceyhun Əziz oğlu (d.1973) – iqtisadçı-hüquqşünas. 2018–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri olmuşdur. 16 iyul 2020-ci ildən isə Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziridir. – 123.

84. Mikayıl Cabbarov, Mikayıl Çingiz oğlu (d.1976) – hüquqşünas-iqtisadçı. 2004–2009-cu illərdə Azərbaycan Respublikasının İqtisadi İnkişaf nazirinin müavini, 2013–2017-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri, 2017–2019-cu illərdə isə Vergilər naziri olmuşdur. 23 oktyabr 2019-cu ildən İqtisadiyyat naziridir. – 123, 124.

85. Rəşad Nəbiyev, Rəşad Nəbi oğlu (d.1977) – iqtisadçı. 2011–2021-ci illərdə «Azərkosmos» ASC-nin sədri olmuşdur. 2021-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziridir.

Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 124, 323, 325, 326.

86. Fələstin, Fələstin Dövləti – BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli Qərarına əsa-

sən, Böyük Britaniya mandatlığı ləğv edilərək, Fələstin ərazisində müstəqil ərəb və yəhudi dövlətləri yaradılmalı idi. Fələstin Ərəb Dövləti üçün ayrılmış ərazinin böyük hissəsi 1948–49-cu illərdə və 1967-ci ildə İsrail tərəfindən zəbt edilmişdir. 1988-ci ildə Fələstin Azadlıq Təşkilatı müstəqil Fələstin Dövlətinin yaranmasını elan etdi. 1994-cü ildə isə Müvəqqəti Fələstin Muxtariyyəti yaradıldı. Sahəsi 6 min km², əhalisi 5,2 milyon nəfərdir. Paytaxtı Qüds şəhəridir. – 126, 128, 308.

87. İsrail, İ s r a i l D ö v l ə t i – Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 20,7 min km², əhalisi 9,8 milyon nəfərdir. İsrail Dövləti BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli Qərarına əsasən yaradılmışdır. İsrail inzibati cəhətdən 6 mahala bölünür. Dövlət başçısı Prezidentdir, onu birpalatalı parlament seçir. Hökumətə geniş səlahiyyəti olan Baş Nazir başçılıq edir. Paytaxtı Yerusəlim şəhəridir. – 128, 308.

88. Vladimir Putin (d.1952) – Rusiyanın dövlət və siyasi xadimi. 2000–2008-ci illərdə Rusiya Federasiyasının Prezidenti olmuşdur. 1975–97-ci illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1998-ci ildə Rusiya Federasiyası Prezident Administrasiyasının rəhbəri, 1998–99-cu illərdə FTX-nin direktoru, 1999–2000 və 2008–2012-ci illərdə Rusiya hökumətinin başçısı olmuş, 2012, 2018 və 2024-cü illərdə isə yenidən Rusiya Federasiyasının Prezidenti seçilmişdir. – 135, 160, 204, 205, 207.

89. Pakistan, Pakistan İslam Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 881,9 min km², əhalisi 241,5 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə və federal paytaxt ərazisinə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı İslamabad şəhəridir. – 155, 231–233, 242, 315–319, 321–326.

90. Şahbaz Şərif (d.1951) – Pakistanın siyasi və dövlət xadimi. 11 aprel 2022-ci ildən Pakistan İslam Respublikasının Baş Naziridir. – 155, 231, 233, 315, 317, 318, 319, 323.

91. Nizami Gəncəvi, İ l y a s Y u s i f o ğ l u (1141–1209) – dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri. Dünya ədəbiyyatı tarixinə məsnəvi formasında yazdığı 5 epik poemadan ibarət «Xəmsə» müəllifi kimi daxil olmuşdur. Onun ilkin Şərq Renessansının zirvəsi olan yaradıcılığında dövrünün ən humanist, ümumbəşəri ictimai-siyasi, sosial və mənəvi-əxlaqi idealları parlaq bədii əksini tapmışdır, Yaxın Şərq ədəbiyyatında mənzum roman janrının əsasını qoymuş, yeni ədəbi məktəb yaratmışdır. Nizami Gəncəvi həm də dövrünün görkəmli mütəfəkkiri olmuşdur. Onun bütün əsərlərində şəxsiyyət azadlığı, insanın mənəvi azadlığı tərənnüm olunur. – 156, 158.

92. Dağıstan, D a ğ ı s t a n R e s p u b l i k a s ı – Rusiya Federasiyasının subyekti. Sahəsi 50,2 min km², əhalisi 3,4 milyon nəfərdir. Dağıstan Respubli-

---

kası inzibati cəhətdən 42 rayona bölünür. Paytaxtı Mahaçqala şəhəridir. – 160, 161.

93. Entoni Blinken (d.1962) – Amerika siyasətçisi və diplomatı. 2021-ci ildən Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət katibidir. – 162.

94. Eldar Əzizov, Eldar Əziz oğlu (d.1957) – tarixçi. 2000–2003-cü illərdə Bakı şəhər Nizami Rayon İcra Hakimiyyətinin, 2003–2011-ci illərdə Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin, 2011–2015-ci illərdə Sumqayıt Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı, 2015–2018-ci illərdə Bakı şəhər Səbail Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı olmuşdur. 2018-ci il noyabrın 15-dən isə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısıdır. – 164, 326.

95. «Euronews» – çoxdilli xəbər kanalı. Xəbərləri Avropa perspektivindən dünyaya baxış formatında xəbərlər çoxluğu təşkil edir və 9 dildə yayımlanır. – 167.

96. Zakir Həsənov, Zakir Əsgər oğlu (d.1959) – general-polkovnik. 2003–2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin müavini – Daxili Qoşunların Komandanı vəzifəsində çalışmışdır. 2013-cü ildən Azərbaycan Respublikasının Müdafiə naziridir. «Azərbaycan Bayrağı», «Rəşadət», «Zəfər», «Qarabağ» və «Şöhrət» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 174.

97. Asiya İnkişaf Bankı – Asiya və Sakit okean ölkələrinə uzunmüddətli kredit verən dövlətlərarası regional bank. 1966-cı ildə yaradılıb. Banka 50-yə yaxın ölkə daxildir. Ən böyük aksionerləri Yaponiya, ABŞ, Çindir. Mənzil-qərargahı Manilada yerləşir. – 179, 180.

98. COVID-19 – koronavirus pandemiyası. 2019-cu ilin ortalarında Çinin mərkəzi Hubei əyalətində yerli sakinlərdə naməlum mənşəli virusun yayılması ilə başlayan xəstəlik. – 180, 215.

99. Çingiz Aytmatov, Çingiz Torekuloviç (1928–2008) – görkəmli qızgız yazıçısı. Qırğız Respublikasının Xalq yazıçısı. Qırğızstan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. SSRİ Yazıçılar İttifaqının (1976–1990) katibi, SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. İncə lirizm, dərin ictimai psixologizm, obrazların daxili aləminə nüfuz etmək Aytmatovun yaradıcılığının xarakterik xüsusiyyətləridir. İnsan və cəmiyyət problemi yaradıcılığının əsas mövzusu olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının «Dostluq» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 188, 189.

100. Kanada – Şimali Amerikada dövlət. Sahəsi 9,98 milyon km², əhalisi 40 milyon nəfərdir. Kanada 10 əyalətə və 3 əraziyə bölünmüş federasiyadır. Dövlət başçısı Böyük Britaniya Kralıdır. Onu ölkədə General-qubernator təmsil edir. Qanunverici orqanı iki-palatalı parlamentdir. Paytaxtı Ottava şəhəridir. – 190.

101. Aleksandr Lukaşenko (d.1954) – Belarus siyaçısı və dövlət xadimi. 1994-cü ildən Belarus Respublikasının Prezidentidir. Azərbaycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 197.

102. Belarus, Belarus Respublikası – Avropada dövlət. Sahəsi 207,6 min km², əhalisi 9,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 6 vilayətə, 117 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Minsk şəhəridir. – 197, 198, 242.

103. Si Cinpin (d.1953) – Çinin dövlət və siyasi xadimi, fəaliyyətdə olan Çin Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin baş katibi. 2013-cü ildən Çin Xalq Respublikasının, ÇXR Mərkəzi Hərbi Şurasının Sədridir. – 214, 216.

104. Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) – Azərbaycanda ən kütləvi siyasi partiya. YAP 1992-ci il noyabrın 21-də Naxçıvan şəhərində təsis edilib. 81 rayon və 5000-ə yaxın ilkin partiya təşkilatı vardır. Partiyada Gənclər Birliyi və Qadın Şurası fəaliyyət göstərir. Üzvlərinin sayına görə parlamentdə çoxluq təşkil edir. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsində, ölkəmizdə demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət qurulmasında və iqtisadi-siyasi islahatların həyata keçirilməsində fəal iştirak edir. YAP-ın təsis konfransında (1992) ümummillilə lider Heydər Əliyev yekdilliklə partiyanın sədri seçilmişdi.

2005-ci ilin mart ayından isə YAP-ın sədri Prezident İlham Əliyevdir. – 215.

105. Qurbanqulu Berdiməhəmmədov (d.1957) – Türkmənistanın dövlət xadimi, Türkmənistan parlamentinin (Milli Gengeş) Sədri. 2007–2022-ci illərdə Türkmənistan Prezidenti olmuşdur. – 241.

106. Türkmənistan – Orta Asiyanın cənub-qərbində dövlət. Sahəsi 491,2 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 5 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Aşqabad şəhəridir. – 241, 309.

107. Emin Əmrullayev, E m i n E l d a r o ğ l u (d.1982) – 2015–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin Təhsilin inkişafı proqramları şöbəsinin müdiri, 2020-ci ilin yanvar–iyul aylarında Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutunun direktoru vəzifələrində çalışmışdır. 2020–2022-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri olmuşdur. 2022-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil naziridir. – 247.

108. Kubanıçbek Ömürəliyev (d.1960) – qırğız diplomatı. 11 noyabr 2022-ci ildən Türk Dövlətləri Təşkilatının baş katibidir. – 262, 263, 281, 295, 301.

109. Hakan Fidan (d.1968) – Türkiyə siyasətçisi və dövlət xadimi. 2010–2023-cü illərdə Türkiyənin

---

Milli İstihbarat (Milli Təhlükəsizlik) Təşkilatının rəhbəri olmuşdur. 2023-cü ildən Türkiyənin Xarici İşlər naziridir. – 267.

110. Leyla Əliyeva, Leyla İlham qızı (d.1985) – Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti, «Baku» jurnalının baş redaktoru, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın qızı. 2006–2008-ci illərdə Moskva Dövlət Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutunun magistraturasında oxumuş və bu institutda oxuyan azərbaycanlı tələbələrin nümayəndəsi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Moskvada Heydər Əliyev Fondunun filialına başçılıq edir. Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 272.

111. ISESCO – elm, təhsil və mədəniyyət məsələləri üzrə islam təşkilatı. 1979-cu ildə təşkil edilmişdir. Azərbaycan ISESCO ilə yaxından əməkdaşlıq edir və islam aləmində mədəniyyət abidələrinin qorunması prinsipini dəstəkləyir. – 283.

Şəxsi adlar göstəricisi

Abdullahian Hüseyn	– 80
Al Qasimi Saqr	– 241
Ancum Saif	– 326
Andersen İnger	– 182, 183, 184
Asakava Masatsuqu	– 179, 180
Arif Naciba	– 326
Aytmatov Çingiz	– 188, 189
Bayden Cozef	– 52, 53, 235
Bayraktar Alparslan	– 38, 40, 74, 75
Bayramov Ceyhun	– 123
Bayramov Rövşən	– 270
Bensurto Henri	– 195, 196
Berdıməhəmmədov Qurbanqulu	– 241
Biröl Fatih	– 27
Blinken Entoni	– 162
Bozumbayev Kanat	– 203
Cabbarov Mikayıl	– 123, 124
Cinpin Si	– 214, 216
III Çarlz	– 142
Çirielli Edmondo	– 174, 178
Demiral Merih	– 279
Əl-Cabir Əhməd	– 35, 44, 64, 77, 78, 167

Ələkbərov Anar	– 256
Əliyev Heydər	– 17, 31, 71, 154, 165, 174, 104, 208, 241, 269, 287, 288
Əliyeva Arzu	– 5, 272
Əliyeva Leyla	– 272
Əliyeva Mehriban	– 5, 8, 164, 272
Əl-Qays Heysəm	– 56
Əl-Maşat Raniyə	– 124
Əl-Nəhyan bin Zaid	– 35, 44, 77, 78, 81, 82
Əl-Tayyib Əhməd	– 131, 132, 133
Əmrullayev Emin	– 247
Ərdoğan Rəcəb Tayyib	– 38, 40, 94, 138, 139, 140, 141, 231, 233, 241, 267, 284
Əs-Sisi Əbdülfəttah	– 119, 120, 121, 123, 125, 127, 130
Əzizov Eldar	– 164, 326
Fərhad Xəzər	– 325, 326
Fidan Hakan	– 267
Gəncəvi Nizami	– 156, 158
Gelle Ömər İsmail	– 172
Hamilton Kevin	– 190
Həsənov Zakir	– 174
Həssən Şukri	– 123
Xan Abdul	– 324
Xan Cam	– 323, 324
Xavaca Fatima	– 325

İbrahim Rəisi	– 79, 80
İveala Nqozi	– 85
Japarov Sadr	– 83, 113, 114, 186, 188, 269, 272, 274, 281, 287, 300, 310
Kamera Françesko	– 61
Kayani İrşad	– 325
Kemian Harri	– 52
Kərimov Aydın	– 252, 270
Kobaxidze İrakli	– 21
Koşanov Yerlan	– 86, 97, 102
Köver Laslo	– 102
Krosetto Quido	– 174, 176, 177, 178
Kurtulmuş Numan	– 86, 92
Qasimov Səlim	– 173
Quliyev Anar	– 5–11
Quluzadə Ramin	– 250
Lam To	– 26
Lobillo Kristina	– 54
Lukaşenko Aleksandr	– 197
Lyayen Ursula	– 54
Malik Musadik	– 320
Mamıtkanov Maksat	– 186, 187, 188
Markos Ferdinand	– 137, 195
Malik Masud	– 324
Matray Marta	– 86, 102, 107
Mattarella Sercio	– 116, 117
Məlikov Sergey	– 161

Məmmədov Sahib	– 324
Mikayılov Zaur	– 253
Mirzə Uluqbəy	– 100, 115
Mirziyoyev Şavkat	– 91, 203, 241, 269, 271, 272, 274, 281, 288, 289, 300, 310
Mohammad İsaq	– 323
Moxber Məhəmməd	– 79, 80
Mustafayev Vüqar	– 324, 325
Murtay Stiven	– 28
Nağıyev Fuad	– 144
Narbayeva Tənzilə	– 86, 90, 92
Nauseda Gitanas	– 23
Nəbiyev Rəşad	– 124, 323, 325, 326
Nuriyev Elşad	– 200
Orban Viktor	– 103, 107, 281, 293, 294, 300
Ömüralıyev Kubanıçbek	– 262, 263, 281, 295, 301
Pezeşkian Məsud	– 277, 312, 313
Pirts Nataşa	– 171
Pontekorvo Stefano	– 174
Putin Vladimir	– 135, 160, 204, 205, 207
Randhava Ali	– 326
Rappard Rolli	– 13
Ruto Vilyam	– 24
Rzayev Samir	– 245
Simson Kadri	– 54
Starmer Kir	– 275

Stubb Aleksandr	– 20
Süreyya Mehmet	– 86
Şahid Şahera	– 325
Şahbazov Pərviz	– 57, 123, 324
Şakiyev Nurlanbek	– 83, 86, 113
Şərif Şahbaz	– 155, 231, 233, 315, 317, 318, 319, 323
Şərifov Samir	– 323, 324
Talaat Amr	– 124
Tarar Ataullah	– 324
Tarar Azam	– 324
Tarek Əhməd	– 124
Tatar Ersin	– 108, 110, 112, 265, 266, 281, 293, 294, 300
Tokayev Kasım-Jomart	– 98, 99, 100, 203, 208, 209, 211, 234, 238, 241, 281, 286, 299, 300, 310
Tören Zorlu	– 86, 108
Uxnaaqiyn Xurelsux	– 314
Vəliyev Rauf	– 199, 200
Yıldırım Binəli	– 297, 298
Yılmaz Cevdet	– 138, 281, 290, 293, 300, 310
Yusubov Elçin	– 245

Coğrafi adlar göstəricisi

Abşeron	– 46, 64, 77, 81, 141
Afrika	– 63
Ağbənd	– 89
Ağdam	– 5, 7, 9, 18, 83, 88, 114, 187, 284
Ağdərə	– 245
Almaniya	– 69, 267, 279
Almatı	– 99
Amerika Birləşmiş Ştatları	– 32, 52, 53, 67, 93, 109, 162, 163, 169, 202, 235, 236, 237, 285, 296
Ankara	– 138, 139, 140
Asiya	– 63, 64, 181, 217, 218, 303
Astana	– 203, 204, 208, 231, 234, 238, 242, 307, 308
Avrasiya	– 21
Avropa	– 33, 38, 53, 54, 75, 93, 104, 105, 106, 169, 177, 179, 225, 279, 303
Avstriya	– 25
Belarus	– 197, 198, 242
Bəhreyn	– 242
Bərdə	– 7
Biləsuvar	– 46, 64, 77, 81
Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri	– 33, 35, 44, 45, 46, 58,

	64, 67, 68, 77, 78, 81, 241, 242
Böyük Britaniya	– 28, 142, 275
Braziliya	– 37
Cenevrə	– 90
Ceyhan	– 32
Cəbrayıl	– 88, 284
Cəmmu	– 322
Cənubi Koreya	– 202
Cibuti	– 172
Çin	– 66, 214–230, 242, 303, 304
Dağıstan	– 160, 161
Daşaltı	– 254
Dərbənd	– 161
Dubay	– 45
Əfqanıstan	– 70, 93, 242
Əsgəran	– 7, 9
Fələstin	– 126, 128, 308
Filippin	– 137, 195, 196
Finlandiya	– 20
Füzuli	– 88, 100, 114, 246, 284
Gəncə	– 7
Gürcüstan	– 21, 22, 55, 304
Hindistan	– 70, 242
Hollandiya	– 279

Horadiz	– 89
Xankəndi	– 5, 7–9, 245, 247, 250, 251
Xocalı	– 5–8, 10–12, 245, 246, 284
İğdir	– 39, 75
İraq	– 70
İran	– 79, 80, 242, 277, 312, 313
İslamabad	– 316–320, 323, 326
İsrail	– 128, 308
İsveç	– 70
İtaliya	– 67, 116, 117, 174, 176, 177, 178, 257
Kamboca	– 242
Kanada	– 190
Keniya	– 24
Kəşmir	– 322
Küveyt	– 242
Qafqaz	– 39, 53, 68, 69, 93, 106, 126, 128, 232, 236
Qahirə	– 118–121, 123, 125, 130, 131, 134
Qarabağ	– 90, 92, 95, 103, 113, 245, 252, 271, 281, 283, 295
Qaradağ	– 46, 64, 77, 81
Qazax	– 96, 128, 259
Qazaxıstan	– 69, 86, 88, 97–100, 102, 114, 203, 208–213, 234,

- 238, 241, 242, 244, 281,
286, 299, 300, 305, 308,
310
- Qətər** – 242
- Qəzza** – 126, 128
- Qırğızıstan** – 83, 84, 113–115, 186–
189, 242, 269, 272, 274,
281, 284, 287, 288, 300,
304, 310
- Qobustan** – 144, 146
- Qüds** – 128
- Laçın** – 7, 246, 284, 285
- Larnaka** – 108
- Latviya** – 257
- Litva** – 23
- Macarıstan** – 55, 86, 88, 93, 102–107,
281, 293, 300, 309
- Mahaçqala** – 161
- Maldiv** – 242
- Mərsin** – 122
- Misir** – 118–128, 130, 131, 133,
134, 242
- Monqolustan** – 242, 314
- Moskva** – 205, 206
- Myanma** – 242
- Naxçıvan** – 39, 43, 75, 80, 111, 146
- Nayrobi** – 24
- Neftçala** – 46, 64, 77, 81
- Nepal** – 242
- Niderland** – 267

-
- Özbəkistan** – 67, 86, 88, 90, 91, 93,
114, 203, 241, 242, 269,
271, 272, 274, 281, 288,
289, 290, 300, 304, 305,
310
- Pakistan** – 155, 231–233, 242, 315–
319, 321–326
- Paris** – 45
- Rumniya** – 55
- Rusiya** – 31, 54, 69, 70, 135, 160,
204–207, 242
- Səudiyyə Ərəbistanı** – 68, 242
- Sloveniya** – 70, 171
- Şamaxı** – 144
- Şimali Kipr** – 70, 86, 108–110, 112,
265, 266, 281, 293–295,
300, 309
- Şirvan** – 144
- Şuşa** – 5, 7, 8, 83, 87–89, 97,
111, 113–115, 132, 141,
150, 208, 252–257, 260–
262, 265, 267, 269–274,
280, 281, 283, 284, 288,
290, 293–295, 297, 298,
300, 302, 310
- Tayvan** – 216, 221
- Türkiyə** – 38–43, 69, 70, 74, 75,
76, 86, 89, 92, 94, 96,
101, 102, 108, 122, 138–
141, 231, 232, 233, 241,

	242, 257, 267, 268, 279, 281, 284, 290, 292, 300, 303, 304, 310
Türkmənistan	– 241, 309
Vyana	– 58
Vyetnam	– 26
Zəngilan	– 80, 199, 246, 284

MÜNDƏRİCAT

XOCALI ŞƏHƏRİNİN BAŞ PLANI İLƏ TANIŞLIQ

28 may 2024-cü il..... 5

«CVC CAPITAL PARTNERS» ŞİRKƏTİNİN HƏMTƏSİSÇİSİ VƏ SƏDRİ ROLLİ VAN RAPPARD İLƏ GÖRÜŞ

29 may 2024-cü il..... 13

«MİNALARIN ƏTRAF MÜHİTƏ TƏSİRİNİN AZALDILMASI – TƏHLÜKƏSİZ VƏ YAŞIL GƏLƏCƏK ÜÇÜN RESURSLARIN SƏFƏRBƏR OLUNMASI» MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ BEYNƏLXALQ KONFRANSIN İŞTİRAK- ÇILARINA

29 may 2024-cü il..... 15

FİNLANDİYA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ALEKSANDR STUBB İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

30 may 2024-cü il..... 20

GÜRCÜSTANIN BAŞ NAZİRİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB İRAKLİ KOBAXİDZEYƏ

2 iyun 2024-cü il..... 21

LİTVA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB GİTANAS
NAUSEDAYA

2 iyun 2024-cü il..... 23

KENİYA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB VİLYAM SAMOİ
RUTOYA

2 iyun 2024-cü il..... 24

VYETNAM SOSIALİST RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
TO LAMA

2 iyun 2024-cü il..... 26

BEYNƏLXALQ ENERJİ AGENTLİYİNİN
İCRAÇI DİREKTÖRU FATİH BİROL
İLƏ GÖRÜŞ

3 iyun 2024-cü il..... 27

BAKİ EKSPON MƏRKƏZİNDƏ BAKİ ENERJİ
HƏFTƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ KEÇİRİLMİŞ
29-cu BEYNƏLXALQ XƏZƏR NEFT VƏ
QAZ – «CASPIAN OİL&GAS» VƏ 12-ci XƏZƏR
BEYNƏLXALQ ENERGETİKA VƏ YAŞIL
ENERJİ – «CASPIAN POWER» SƏRGİLƏRİNİN
RƏSMİ AÇILIŞI MƏRASİMİ

4 iyun 2024-cü il..... 28

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ
ENERJİ VƏ TƏBİİ SƏRVƏTLƏR

**NAZİRİ ALPARSLAN BAYRAKTAR
İLƏ GÖRÜŞ**

4 iyun 2024-cü il..... 74

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
SƏNAYE VƏ QABAQCIL TEXNOLOGİ-
YALAR NAZİRİ SULTAN ƏHMƏD
ƏL-CABİR İLƏ GÖRÜŞ**

4 iyun 2024-cü il..... 77

**İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ VƏZİFƏSİNİ İCRA EDƏN BİRİNCİ
VİTSE-PREZİDENT MƏHƏMMƏD
MOXBER İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

5 iyun 2024-cü il..... 79

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
PREZİDENTİ ŞEYX MƏHƏMMƏD BİN
ZƏİD ƏL-NƏHYAN İLƏ TELEFONLA
GÖRÜŞ**

5 iyun 2024-cü il..... 81

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ JOQORKU
KENEŞİNİN SƏDRİ NURLANBEK
ŞAKİYEV İLƏ GÖRÜŞ**

6 iyun 2024-cü il..... 83

**ÜMUMDÜNYA TİCARƏT TƏŞKİLATININ
BAŞ DİREKTORU NQOZİ OKONJO-İVEALA
İLƏ GÖRÜŞ**

6 iyun 2024-cü il..... 85

TÜRKPA-nın BAŞ KATİBİ MEHMET SÜREYYA ER, TBMM-in SƏDRİ NUMAN KURTULMUŞ, QAZAXISTAN PARLAMENTİ MƏCLİSİNİN SƏDRİ YERLAN KOŞANOV, QIRĞIZ JOQORKU KENEŞİNİN SƏDRİ NURLANBEK ŞAKİYEV, ÖZBƏKİSTAN ALİ MƏCLİSİ SENATININ SƏDRİ TƏNZİLƏ NARBAYEVA, ŞİMALİ KİPR TÜRK RESPUBLİKASI MƏCLİSİNİN SƏDRİ ZORLU TÖREN VƏ MACARISTAN MİLLİ ASSAMBLEYASININ SƏDR MÜAVİNİ MARTA MATRAY İLƏ GÖRÜŞ

6 iyun 2024-cü il..... 86

İTALİYA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB SERCİO MATTARELLAYA

7 iyun 2024-cü il..... 116

MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASINA RƏSMİ SƏFƏR

7 iyun 2024-cü il..... 118

RƏSMİ QARŞILANMA MƏRASİMİ

8 iyun 2024-cü il..... 119

MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ƏBDÜLFƏTTAH ƏS-SİSİ İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

8 iyun 2024-cü il..... 120

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

8 iyun 2024-cü il..... 121

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

8 iyun 2024-cü il..... 123

MİSİR ƏRƏB RESPUBLİKASININ PREZİ- DENTİ ƏBDÜLFƏTTAH ƏS-SİSİ İLƏ BİRGƏ MƏTBUATA BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR

8 iyun 2024-cü il..... 125

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİ- DENTİNİN ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK

8 iyun 2024-cü il..... 130

ƏL-ƏZHƏRİ ŞƏRİFİN ŞEYXİ, BÖYÜK İMAM ƏHMƏD MƏHƏMMƏD ƏHMƏD ƏL-TAYYİB İLƏ GÖRÜŞ

8 iyun 2024-cü il..... 131

RUSİYA FEDERASIYASININ PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB VLADİMİR PUTİNƏ

10 iyun 2024-cü il..... 135

FİLİPPİN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB FERDİNAND ROMUALDEZ MARKOSA

10 iyun 2024-cü il..... 137

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASINA İŞGÜZAR SƏFƏR

10 iyun 2024-cü il..... 138

ESENBOĞA HAVA LİMANINDA GÖRÜŞ

10 iyun 2024-cü il..... 139

TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ PREZİ- DENTİ RƏCƏB TAYYİB ƏRDOĞAN İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

10 iyun 2024-cü il..... 140

BÖYÜK BRİTANIYA VƏ ŞİMALİ İRLANDİYA KRALI ƏLAHƏZRƏT III ÇARLZA

12 iyun 2024-cü il..... 142

ABŞERON RAYONU ƏRAZİSİNDƏ PALÇIQ VULKANLARI TURİZM KOMPLEKSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

13 iyun 2024-cü il..... 144

QURBAN BAYRAMI MÜNASİBƏTİ İLƏ AZƏRBAYCAN XALQINA TƏBRİK

14 iyun 2024-cü il..... 148

«TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI: GEOSİYASİ REALLIQLAR VƏ QLOBAL KATAKLİZMLƏR FONUNDA YENİ STRATEJİ HƏDƏFLƏRƏ DOĞRU»

MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ BEYNƏL- XALQ KONFRANSIN İŞTİRAKÇILARINA

14 iyun 2024-cü il..... 150

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SOSIAL MEDIA
HESABLARINDAN**

14 iyun 2024-cü il..... 153

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SOSIAL MEDIA
HESABLARINDAN**

15 iyun 2024-cü il..... 154

**PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİRİ MƏHƏMMƏD ŞAHBAZ
ŞƏRİF İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ**

16 iyun 2024-cü il..... 155

**NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA BEYNƏLXALQ
MƏRKƏZİN TƏŞKİLATÇILIĞI İLƏ
«COP29-a APARAN YOL: DAYANIQLI VƏ
DAVAMLİ GƏLƏCƏK» MÖVZUSUNDA
KEÇİRİLMİŞ YÜKSƏK SƏVİYYƏLİ
29-cu TOPLANTININ İŞTİRAKÇILARINA**

19 iyun 2024-cü il..... 156

**RUSİYA FEDERASİYASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB VLADİMİR PUTİNƏ**

19 iyun 2024-cü il..... 160

**RUSİYA FEDERASİYASI DAĞISTAN
RESPUBLİKASININ RƏHBƏRİ CƏNAB
SERGEY MƏLİKOVA**

19 iyun 2024-cü il..... 161

ABŞ DÖVLƏT KATİBİ ENTONİ BLİNKEN
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

20 iyun 2024-cü il..... 162

BOTANİKA İNSTİTUTUNUN YENİ
İNŞA OLUNMUŞ BİNASININ AÇILIŞI
MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK VƏ MƏRKƏZİ
NƏBATAT BAĞINDA GÖRÜLMÜŞ
İŞLƏRLƏ TANIŞLIQ

21 iyun 2023-cü il..... 164

«EURONEWS» TELEVİZİYASINA MÜSAHİBƏ

22 iyun 2024-cü il 167

SLOVENİYA RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ XANIM NATAŞA PİRTS MUSARA

22 iyun 2024-cü il..... 171

CİBUTİ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB İSMAIL ÖMƏR
GELLEYƏ

24 iyun 2024-cü il..... 172

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SOSIAL MEDİA
HESABLARINDAN

26 iyun 2024-cü il 173

İTALİYA RESPUBLİKASININ
«LEONARDO» ŞİRKƏTİNİN İSTEHSALI

**OLAN «C-27J SPARTAN» TİPLİ HƏRBI
NƏQLİYYAT TƏYYARƏSİNİN TƏQDİM
OLUNMASI MƏRASİMİ**

26 iyun 2024-cü il..... 174

**İTALİYA RESPUBLİKASININ MÜDAFİƏ
NAZİRİ QUIDO KROSETTONUN
BAŞÇILIQ ETDİYİ NÜMAYƏNDƏ
HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

26 iyun 2024-cü il..... 176

**ASİYA İNKİŞAF BANKININ PREZİDENTİ
MASATSUQU ASAKAVA İLƏ GÖRÜŞ**

27 iyun 2024-cü il..... 179

**BMT BAŞ KATİBİNİN MÜAVİNİ VƏ BMT
ƏTRAF MÜHİT PROQRAMININ İCRAÇI
DİREKTORU İNGER ANDERSEN
İLƏ GÖRÜŞ**

27 iyun 2024-cü il..... 182

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ ÖLKƏMİZDƏ
YENİ TƏYİN OLUNMUŞ FÖVQƏLADƏ VƏ
SƏLAHİYYƏTLİ SƏFİRİ MAKSAT
MAMITKANOV İLƏ GÖRÜŞ**

1 iyul 2024-cü il 186

**KANADANIN ÖLKƏMİZDƏ YENİ TƏYİN
OLUNMUŞ FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHİY-
YƏTLİ SƏFİRİ KEVİN HAMILTON İLƏ
GÖRÜŞ**

1 iyul 2024-cü il 190

FİLİPPİN RESPUBLİKASININ ÖLKƏ-
MİZDƏ YENİ TƏYİN OLUNMUŞ
FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHİYYƏTLİ SƏFİRİ
HENRİ BENSURTO İLƏ GÖRÜŞ

1 iyul 2024-cü il 195

BELARUS RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
ALEKSANDR LUKAŞENKOYA

1 iyul 2024-cü il 197

«AZƏRBAYCAN XƏZƏR DƏNİZ GƏMİ-
ÇİLİYİ» QAPALI SƏHMDAR CƏMIY-
YƏTİNİN SİFARİŞİ İLƏ BAKI GƏMİQA-
YIRMA ZAVODUNDA İNŞA EDİLMİŞ
«ZƏNGİLAN» TANKERİNİN İSTİSMARA
VERİLMƏSİ MƏRASİMİ

2 iyul 2024-cü il 199

QAZAXISTAN RESPUBLİKASINA SƏFƏR

3 iyul 2024-cü il 203

RUSİYA FEDERASİYASININ PREZİDENTİ
VLADİMİR PUTİN İLƏ GÖRÜŞ

3 iyul 2024-cü il 204

QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ KASIM-JOMART TOKAYEV
İLƏ GÖRÜŞ

3 iyul 2024-cü il 208

«AZƏRBAYCAN İNVESTİSİYA HOLDİNQİ
VƏ «SAMRUK-KAZINA» MİLLİ RİFAH
FONDU SƏHMDAR CƏMİYYƏTİ ARASIN-
DA SƏHMDARLAR MÜQAVİLƏSİ»NİN
İMZALANMASI MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK

3 iyul 2024-cü il 213

ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ SƏDRİ
Sİ CİNPİN İLƏ GÖRÜŞ

3 iyul 2024-cü il 214

«AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI İLƏ
ÇİN XALQ RESPUBLİKASI ARASINDA
STRATEJİ TƏRƏFDAŞLIĞIN QURULMASI
HAQQINDA BİRGƏ BƏYANNAMƏ»

3 iyul 2024-cü il 220

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ İLHAM ƏLİYEV, TÜRKİYƏ
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ RƏCƏB
TAYYİB ƏRDOĞAN VƏ PAKİSTAN İSLAM
RESPUBLİKASININ BAŞ NAZİRİ
MƏHƏMMƏD ŞAHBAZ ŞƏRİF ARASINDA
ÜÇTƏRƏFLİ GÖRÜŞ

3 iyul 2024-cü il 231

QAZAXISTAN RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ KASIM-JOMART TOKAYEVİN
ADINDAN ŞANXAY ƏMƏKDAŞLIQ
TƏŞKİLATININ ZİRVƏ TOPLANTISINDA
İŞTİRAK ETMİŞ NÜMAYƏNDƏ HEYƏT-
LƏRİ BAŞÇILARININ ŞƏRƏFİNƏ

**VERİLMİŞ QEYRİ-RƏSMİ ŞAM
YEMƏYİNDƏ İŞTİRAK**

3 iyul 2024-cü il 234

**AMERİKA BİRLƏŞMİŞ ŞATLARININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB
COZEF BAYDENƏ**

4 iyul 2024-cü il 235

**«ŞƏT PLYUS» FORMATINDA KEÇİRİLMİŞ
GÖRÜŞDƏ İŞTİRAK**

4 iyul 2024-cü il 238

**ŞANXAY ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ
ZİRVƏ TOPLANTISI İŞTİRAKÇILARININ
ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ RƏSMİ
ZİYAFƏTDƏ İŞTİRAK**

4 iyul 2024-cü il 244

QARABAĞ BÖLGƏSİNƏ SƏFƏR

5 iyul 2024-cü il 245

**QARABAĞ UNİVERSİTETİNDƏ GÖRÜLƏN
İŞLƏRLƏ TANIŞLIQ**

5 iyul 2024-cü il 247

**«İSA BULAĞI» İSTİRAHƏT KOMPLEKSİNİN
AÇILIŞI MƏRASİMİ**

5 iyul 2024-cü il 252

**TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATININ BAŞ
KATİBİ KUBANIÇBEK ÖMÜRƏLİYEV
İLƏ GÖRÜŞ**

5 iyul 2024-cü il..... 262

**ŞİMALİ KİPR TÜRK RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ERSİN TATAR İLƏ GÖRÜŞ**

5 iyul 2024-cü il..... 265

**TÜRKİYƏ RESPUBLİKASININ XARİCİ
İŞLƏR NAZİRİ HAKAN FİDAN İLƏ GÖRÜŞ**

5 iyul 2024-cü il..... 267

**23 BİNADAN İBARƏT 1-ci YAŞAYIŞ
KOMPLEKSİNİ VƏ AŞAĞI GÖVHƏR AĞA
MƏSCİDİNİ ZİYARƏT**

5 iyul 2024-cü il..... 269

QEYRİ-RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK

5 iyul 2024-cü il..... 274

**BÖYÜK BRİTANİYA VƏ ŞİMALİ İRLANDİYA
BİRLƏŞMİŞ KRALLIĞININ BAŞ NAZİRİ ZATİ-
ALİLƏRİ CƏNAB KİR STARMERƏ**

6 iyul 2024-cü il..... 275

**İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ YENİ
SEÇİLMİŞ PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB MƏSUD PEZEŞKİANA**

6 iyul 2024-cü il..... 277

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN X SOSIAL ŞƏBƏKƏ HESABINDAN

6 iyul 2024-cü il..... 279

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI DÖVLƏT BAŞÇILARININ QEYRİ-RƏSMİ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK EDƏN DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT BAŞÇILARININ QARŞILANMA MƏRASİMİ

6 iyul 2024-cü il..... 280

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI DÖVLƏT BAŞÇILARININ QEYRİ-RƏSMİ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ İŞTİRAK

6 iyul 2024-cü il..... 281

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATININ QEYRİ-RƏSMİ ZİRVƏ GÖRÜŞÜNDƏ «QARABAĞ BƏYANNAMƏSİ»NİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

6 iyul 2024-cü il 300

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATI DÖVLƏT VƏ HÖKUMƏT BAŞÇILARININ ŞƏRƏFİNƏ VERİLMİŞ NAHARDA İŞTİRAK

6 iyul 2024-cü il..... 311

İRAN İSLAM RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ MƏSUD PEZEŞKİAN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

9 iyul 2024-cü il..... 312

MONQOLUSTAN PREZİDENTİ ZATI-ALİLƏRİ
CƏNAB UXNAAQIYN XURELSUXA

10 iyul 2024-cü il..... 314

PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASINA
DÖVLƏT SƏFƏRİ

11 iyul 2024-cü il..... 315

MİLLİ ABİDƏNİ ZİYARƏT

11 iyul 2024-cü il..... 316

RƏSMİ QARŞILANMA MƏRASİMİ

11 iyul 2024-cü il..... 317

PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİRİ MƏHƏMMƏD ŞAHBAZ
ŞƏRİF İLƏ MƏHDUD TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

11 iyul 2024-cü il..... 318

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

11 iyul 2024-cü il..... 319

İMZALANMIŞ SƏNƏDLƏRİN MÜBADİLƏSİ
MƏRASİMİ

11 iyul 2024-cü il..... 323

QEYDLƏR 327

Şəxsi adlar göstəricisi..... 367

Coğrafi adlar göstəricisi 372

Texniki redaktor	<i>Zoya Nəcəfova</i>
Yığım üzrə operator	<i>İlhamə Kərimova</i>
Kompüter tərtibatı	<i>Məhəbbət Orucov</i>

Cildin hazırlanmasında AZƏRTAC-ın materiallarından istifadə olunmuşdur.

«Tayms» qarnitur. Formatı 84×108 1/32. Ofset kağızı № 1
Şerti çap vərəqi 24,5. Uçot nəşr vərəqi 25,0. Tirajı 5000
Müqavilə qiyməti ilə.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı
Bakı, Mehdi Hüseyn küç., 55, dalan 2, ev 3.

«Şərq-Qərb» mətbəəsi, Aşıq Ələsgər küçəsi 17.